

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

აღმოსავლური ფილოლოგიის დეპარტამენტი

ხელნაწერის უფლებით

ჰაზიმ მოჰამედ ჰუსეინი

ნაზიმ ჰიქმეთის სოციალური შეხედულებები

„ჩემი ქვეყნის ადამიანების“ მიხედვით

ნაშრომი შესრულებულია ფილოლოგიის დოქტორის აკადემიური ხარისხის
მოსაპოვებლად

სამეცნიერო ხელმძღვანელი: ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი

გიორგი შაყულაშვილი

ქუთაისი

2015

შინაარსი

შესავალი	3-13
თავი პირველი: თურქეთის სოციალ-პოლიტიკური ვითარება XX საუკუნის პირველ ნახევარში და ახალი თურქული პოეზიის ტენდენციები	14-68
1.1. ნაზიმ ჰიქმეთის ცხოვრება.....	14 - 31
1.2. ნაზიმ ჰიქმეთის ლიტერატურული მემკვიდრეობა.....	31 - 68
თავი მეორე: ნაზიმ ჰიქმეთის პოლიტიკური იდეალები და დესტანის შექმნის თარიღი.....	69-121
თავი მესამე: ნაზიმ ჰიქმეთის დესტანი „ჩემი ქვეყნის ადამიანები“ ..	122-186
3.1. ნაზიმ ჰიქმეთის იდეოლოგიური პოზიცია „ჩემი ქვეყნის ადამიანების“ მიხედვით.	122 - 163
3.2. ნაზიმ ჰიქმეთის დესტანის „ჩემი ქვეყნის ადამიანების“ ზოგიერთი მხატვრული თავისებურება.....	163 - 186
დასკვნა	187 -193
ბიბლიოგრაფია.....	194 - 199
შემოკლებები.....	200 - 201

შესავალი

ნაზიმ ჰიქმეთის შესახებ უამრავი წიგნი დაიბეჭდა სხვადასხვა ენაზე, უამრავი დისერტაცია დაიწერა. შეიძლება, ზოგიერთი მათგანი სათანადო დონის არ არის, მაგრამ თუ ყველაფერს ერთად მოვუყრით თავს, ხელთ ძალიან მნიშვნელოვანი შენაძენი გვექნება.

ნაზიმ ჰიქმეთს სურდა ეცხოვრა საზოგადოებაში, სადაც არ იქნებოდა ერთი ადამიანის მიერ მეორის ექსპლუატაცია, სადაც არ იარსებებდა კლასობრივი სხვაობა, ადამიანთა დისკრიმინაცია რასის, წარმომავლობის, რელიგიის, ენის, ეროვნების, ოჯახის მიხედვით. მისი ოცნება იყო თანასწორუფლებიანი საზოგადოება, როცა საწარმოო საშუალებები იქნებოდა საზოგადოების საკუთრებაში, ყველა ერთად იშრომებდა, დაკმაყოფილდებოდა თითოეული ადამიანის მოთხოვნები, არ იარსებებდა მჩაგვრელთა კლასი.

ჩვენი სადისერტაციო ნაშრომი შედგება შესავლის, სამი თავისა და დასკვნისაგან. პირველ თავში საუბარია ნაზიმ ჰიქმეთის ცხოვრებისა და ლიტერატურული მემკვიდრეობის შესახებ, მეორე თავი ეძღვნება ნაზიმ ჰიქმეთის პოლიტიკურ შეხედულებებსა და დესტანის დაწერის თარიღს. მესამე თავში განხილულია ნაზიმ ჰიქმეთის იდეოლოგიური შეხედულებები და „ჩემი ქვეყნის ადამიანების“ მხატვრული თავისებურებანი. შესავალ ნაწილში კი ზოგადად მიმოვიხილავთ აღნიშნულ პოემას.

აი, რას წერდა ნაზიმ ჰიქმეთი „*ჩემი ქვეყნის ადამიანების*“ შესახებ 1940 წლის 20 მარტს ქემალ თაჰირისადმი მიწერილ წერილში:

„1. მკითხველი, როდესაც 1200 მისრას წაიკითხავს, მინდა, რომ ისე გრძნობდეს თავს, თითქოს საშინელი სამსჯავრო გამოიარა; 2. მინდა, რომ ნაწარმოებმა მკითხველს გააცნოს თურქეთის კონკრეტული ეპოქის სოციალური ვითარება სხვადასხვა კლასის წარმომადგენლების მეშვეობით. რა თქმა უნდა, სტატიკურად არა, დიალექტიკური განვითარებითა და დინებით; 3. მსურს, რომ მეორე პლანზე გომოჩნდეს მსოფლიო ვითარება, რომელიც გარს არტყია თურქეთის მოსახლეობას – განსაზღვრულ

პერიოდში. 4. მსურს, ჩემი კომპეტენციის ფარგლებში მაქსიმალურად ამომწურავი პასუხი გაეცეს კითხვებს: საიდან მოვდივართ? სად ვიმყოფებით? და საით მივდივართ?“

ჩვენი მიზანია, ლიტერატურითა და ნაზიმ ჰიქმეთის შემოქმედებით დაინტერესებულ პირებს ნაზიმ ჰიქმეთი გავაცნოთ, როგორც დიდი პოეტი, როგორც ჰუმანისტი და პატრიოტი.

ის ლექსები, რომლებიც ნაზიმ ჰიქმეთმა დაწერა საბჭოთა პერიოდში, შედარებით მსუბუქია. პოეტი წერს სამშობლოს მონატრებაზე, მშვიდობაზე, ლამაზი მომავლის რწმენაზე, სიყვარულზე, იმედზე, უიმედობაზე, სიკვდილზე, ყველაფერზე, რაც ადამიანს ეხება. 1961 წელს წერს პოემას - „*ჩალის სიყვითლე*“ და პოემა-ინტერვიუს „*ჰავანა*“, რომლებიც შეიძლება ახალ ეტაპად ჩაითვალოს მის შემოქმედებაში. აქ იყენებს პროზის ელემენტებს და თავის პოეზიას სურრეალისტურ შეფერილობას აძლევს.

1938 წელს ნაზიმ ჰიქმეთს აპატიმრებენ. ციხეში ყოფნისას ახალ-ახალ ექსპერიმენტებს მიმართავს, სურს თავის პოეზიას ახალი ბგერები, ტონები შემატოს, გამომსახველობითი საშუალებები გაამრავალფეროვნოს. 1939-1940 წლებში დაწერა ლექსები „*კაკლის ხისა და კოჭლი იუნუსის ამბავი*“, „*შაბანის ძე სელიმი და წიგნი*“ და სხვა. ასევე მეუღლეს - ფირაიეს- უძღვნიდა ეპისტოლარულ ჟანრში დაწერილ ლექსებს. ამგვარად, ის ლექსის საშუალებით ამბის გადმოცემის სხვადასხვა გზას ეძებდა.

1941 წელს დაიწყო „*ადამიანთა პანორამის*“ ანუ „*ჩემი ქვეყნის ადამიანების*“ წერა. მიზნად დაისახა, რომ მასში აღეწერა კონსტიტუციური მონარქიის მეორე პერიოდის შემდგომი თურქეთის სოციალური ისტორია. ეს არ არის არც ლექსი, არც მოთხრობა, არც რომანი, არც სცენარი, არც პიესა, არც ისტორიული ნაწარმოები, მაგრამ შეიცავს ყველა ამ ჟანრის ელემენტს. ეს ნაწარმოები მისი შედეგია.

ნაზიმ ჰიქმეთი ახალგაზრდობაშივე იქცევს ყურადღებას, როგორც ნიჭიერი პოეტი. პოემებში - „*ჩემი ქვეყნის ადამიანები*“ და „*ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობა*“ - ძალიან დიდ ადგილს უთმობს თავისი ქვეყნის ისტორიას. პოემაში „*შეიხი ბედრედინი*“ გვაჩვენა, თუ რა ნაყოფი შეიძლება გამოიღოს ქვეყნის წარსულის გაცოცხლებამ. ეს იყო სიახლე თურქულ პოეზიაში და თვითონ პოეტის შემოქმედებაშიც გამოიწვია დიდი ცვლილებები.

ნაზიმ ჰიქმეთის შემოქმედებისა და მისი მხატვრული აზროვნების ერთიან მთლიანობაში განხილვისას უნდა გავითვალისწინოთ შემდეგი მნიშვნელოვანი ფაქტორი: მან თურქულ სინამდვილეში პირველმა შემოიტანა ხელოვნების ახლებური გაგება, სამყაროს მხატვრულად აღქმას მან პირველმა მიუსადაგა დიალექტიკური მატერიალიზმის მსოფლმხედველობა და მეთოდი, მოგვცა ყოველივე ამის შეუდარებელი მაგალითები. ამავე დროს, ნაზიმ ჰიქმეთი არის თურქეთში მეცნიერულ-მატერიალისტური ხელოვნების თეორიისა და ესთეტიკის ფუძემდებელიც.

ისტორიაში ყოფილა ისეთი მაგალითები, როდესაც დიდ მწერლებს მხოლოდ თავისი მხატვრული შემოქმედებით კი არა, ხელოვნების შესახებ თავიანთი შეხედულებებითაც მნიშვნელოვანი წვლილი შეუტანიათ ხელოვნების თეორიისა და ესთეტიკის განვითარებაში. მაგალითად, დიდრომ, ლესინგმა, შილერმა, გოეთემ, ტოლსტოიმ, გორკიმ და სხვა მწერლებმა მხოლოდ თავიანთი ნაწარმოებებით კი არა, მხატვრული აზროვნებითაც დაიკავეს ადგილი ხელოვნების თეორიასა და ესთეტიკაში. ამგვარი ხელოვნები ხელოვნების ახალ-ახალი კანონზომიერებების ძიების პროცესში ქმნიან მხატვრულ ნაწარმოებებს და ხელოვნების ახლებურ გაგებას თეორიულადაც აყალიბებენ. ამგვარად, როგორც შემოქმედებით, ასევე თეორიულ სფეროში გვევლინებიან ესთეტიკოსებად. სწორედ ასეთი ხელოვანია ნაზიმ ჰიქმეთი (ბაბაიევი 2010:315).

ნაზიმ ჰიქმეთმა თავისი დროისთვის სრულიად ახალი კანონების დამკვიდრებით ეპოქალურ ბრძოლაში შემოქმედებითსა და თეორიულ ასპარეზზე ეს სამყარო გაითავისა, როგორც ესთეტიკურად, ასევე მხატვრულად და საშუალება მოგვცა ჩავდრმავებოდით მას. თუმცა, როგორც ცნობილია, ნაზიმ ჰიქმეთს არასოდეს დაუწერია ცალკე წიგნი ხელოვნების თეორიის, ესთეტიკის შესახებ. ამიტომ ის მკითხველისთვის ყოველთვის იყო და არის ხელოვანი და არა ხელოვნების თეორეტიკოსი ან ესთეტიკოსი. თუმცა ნაზიმ ჰიქმეთს, როგორც ახალგაზრდობის წლებში, ასევე მოგვიანებით აქვს დაწერილი სტატიები, სადაც ის წერს ხელოვნების არსზე, ძირითად კანონზომიერებაზე, სტრუქტურაზე, ფუნქციებსა და ჟანრებზე, ასევე ხელოვნების განვითარებაზე, მის კლასობრივ, ეროვნულ და ზოგადსაკაცობრიო თვისებებზე მსჯელობს თეორიულად და

ჩვენ მას ვეცნობით როგორც ხელოვნების თეორეტიკოსსა და ესთეტიკოსს. ნაზიმ ჰიქმეთი, როგორც პოეზიის, პროზის, თეატრის, ასევე კინოს, მხატვრობისა თუ გამოყენებითი ხელოვნების სფეროებში თავისი შემოქმედებითი, პრაქტიკული და თეორიული მოღვაწეობით, ნებით თუ - უნებლიეთ, ესთეტიკის შუაგულში დგას. ჩვენ რომ მისი სტატიები შევკრიბოთ (რისი მცდელობაც გვაქვს აქ) და ლოგიკური პრინციპით ხელახლა გამოვაქვეყნოთ, დავინახავთ, რომ ნაზიმ ჰიქმეთი გამორჩეულ ადგილს დაიკავებს ესთეტიკის ისტორიაში (აქსანი 2009:106). ამ ადგილს თუ შევაფასებთ როგორც ეროვნული, ასევე საერთაშორისო თვალსაზრისით, ნაზიმ ჰიქმეთის მნიშვნელობა, კიდევ უფრო იზრდება. ნაზიმ ჰიქმეთამდე თურქეთში არ არსებობდა ხელოვნების გაგების მეცნიერულ-მატერიალისტური თვალსაზრისი და, შესაბამისად, არ არსებობდა მხატვრული შემოქმედება ამ მიმართულებით. ასეთივე სიცარიელეა იმ პერიოდის თურქეთის ესთეტიკის სფეროშიც. ესთეტიკისა და ხელოვნების თეორიის შესახებ არსებულ ლიტერატურასაც თუ გადავავლებთ თვალს, აშკარაა მეცნიერული ცოდნის ნაკლებობა, არსებობს ხელოვნების მხოლოდ იდეალისტური გაგება, მიღებულია დასავლური ბურჟუაზიული ესთეტიკისა და ხელოვნების თეორიის პრინციპი „ხელოვნება ხელოვნებისათვის“, იქმნება ეკლექტიკური, მიზანმიმართული და ხელოვნური პროდუქტი. ამიტომ ხელოვნებისა და ლიტერატურის შესახებ ნაზიმ ჰიქმეთის მოსაზრებებს თუ მთლიანობაში განვიხილავთ, ძალიან მნიშვნელოვან მოვლენასთან გვექნება საქმე: ნაზიმ ჰიქმეთმა თურქეთში პირველად ხელოვნების გაგების დიალექტიკურ-მატერიალისტური მსოფლმხედველობა და მეთოდი შემოიტანა და მეცნიერული მატერიალისტური ხელოვნების თეორიისა და ესთეტიკის შემქმნელი და მამამთავარიც გახდა.

ნაზიმ ჰიქმეთის მიერ მსოფლიო ხელოვნების ისტორიაში დამკვიდრებული ამ უბადლო ადგილის მასაზრდოებელი წყაროა ბრძოლა „ძველის“ „ახლით“ შეცვლისა და დამკვიდრებისათვის, ბუნებრივი შედეგი კი შეხედულებებისა და ქმედების ერთმანეთთან განუყრელ კავშირში წარმოდგენა და ამ პრინციპების ცხოვრებაში გატარებაა. ნაზიმ ჰიქმეთის აზრით, ხელოვანი მსოფლიოს ტრანსფორმაციის პროცესის განუყოფელი ნაწილია. ამიტომ, პირველ რიგში, ამ პროცესში მისი ჩაბმა აუცილებელი,

რადგან იგი ახლის შექმნა-ძიებაშია და „ცხოვრების ორგანიზატორია“. ამდენად, შემოქმედი უნდა იყოს პროგრესული, განმანათლებელი და, ამავე დროს, აქტიური, მოქმედი, სირთულეების დამძლავი პიროვნება. პიროვნებისა და, ზოგადად, საზოგადოების კეთილდღეობას შორის კავშირში შემოქმედმა თავისი ფუნქცია, როლი უნდა შეასრულოს და ისტორიით ნაკარნახევი ახალი ადამიანური კავშირები უნდა ჩამოაყალიბოს. ამდენად, სწორედ ამიტომ იყო, რომ ყველა ეპოქის უდიდესი მწერლები და ხელოვანები ყოველთვის იყვნენ საზოგადოებრივი მოვლენების ავანგარდში და ჰქონდათ გარკვეული მსოფლმხედველობა ამ მოვლენების მიმართ (აქსანი 2009:107).

ამდენად, ნაზიმ ჰიქმეთისათვის სამყაროს მხატვრულად გარდაქნაში ამოსავალი წერტილი შემოქმედის მსოფლმხედველობაა, რომლის დამკვიდრებისთვისაც ის იბრძვის. ამგვარ მსოფლმხედველობას გარკვეულწილად თემატურობა ახლავს და ეს თემა კი ჩვენს თანამედროვე ეპოქაში „სოციალიზმია“. ამდენად, „დღევანდელი მსოფლიოსა და პროგრესულად მოაზროვნე კაცობრიობის ბედნიერებისა და მშვიდობისათვის“ ბრძოლაში მონაწილეობის მიღება და ამის გამო კამათი ნიშნავს, რომ იგი მხარს უჭერს მეცნიერულ მსოფლმხედველობას. ჩვენს ეპოქაში თემატურობა ხელოვნებაში უკვე მიკერძოებად იქცა. ნაზიმ ჰიქმეთის შემოქმედება, ძველის ადგილას ახლის დამკვიდრება და ოპტიმიზმი ამ საქმეში, პროგრესული აზროვნების საუკეთესო და ბუნებრივი მახასიათებელია. თურქეთში პროგრესულ, რეალისტ, კვალიფიცირებულ შემოქმედთა აღზრდაში უაღრესად მნიშვნელოვანია ნაზიმ ჰიქმეთის განმანათლებლური, დამრიგებლური, დირექტიულ-ინსტრუქციული და მხარდამჭერი როლი. „მსოფლიო ისტორიაში ძალიან მნელია მოიძებნოს ისეთი დიდი მწერალი, რომელიც სრულიად მიუკერძოებელი და ნეიტრალური იყო ეპოქის პრობლემების მიმართ“; ხელოვანი „ვერასოდეს ვერ იქნება მიუკერძოებელი“, „გაცნობიერებული არჩევანი უნდა გააკეთოს“. ამგვარად, ნაზიმ ჰიქმეთი ცდილობს ბურჟუაზიული ხელოვნებისა და ესთეტიკისათვის მე-20 საუკუნის სრულიად უცხო – სოციალისტური ხელოვნების – დაკანონებას და ხელოვნებაში ამას ჩანაცვლების პრინციპით უდგება. იგი ამას განიხილავს, როგორც შემოქმედის მიერ მიღწეულ ყველაზე მაღალი ცნობიერების დონეს და შემოქმედებაში მწერლის იდეოლოგიის საუკეთესო გამოხატვის ფორმად

მიიჩნევს. მომავლზე ორიენტირებული, სამყაროს შეცვლის ცნობიერების მატარებელი ამგვარი უშიშარი ოპტიმიზმი მისი მსოფლმხედველობის განუყრელი ნაწილია. ამგვარად, ნაზიმ ჰიქმეთის აზრით, „ყველა დიდი ნაწარმოები დიდი მახარობელია. ყოველი მათგანი ახალი ეპოქის მახარობელია.“ ამგვარად, ჩვენს ეპოქაში ხელოვანი კაცობრიობის ისტორიაში სრულიად ახალი ეპოქის - სოციალიზმის ეპოქის მახარობელი უნდა იყოს, მომავლისთვის უნდა იბრძოდეს, მომავლის უნდა სწამდეს. სწორედ ამიტომ არის პროგრესული მსოფლმხედველობის ყველაზე ბუნებრივი თვისება ოპტიმიზმი, ძველის ნაცვლად ახლის მშენებლობის სურვილი.

ნაზიმ ჰიქმეთი თავისი შემოქმედების პირველ წლებში ჰეჯეს (მარცვლის) საზომით (კვალიტატიური ლექსწყობით) წერდა ლექსებს. მოგვიანებით თურქულ პოეზიაში პირველმა გამოიყენა თავისუფალი საზომი და თანამედროვეობის ნოვატორი, პიონერი გახდა. ნაზიმ ჰიქმეთმა დივანისა და ხალხური პოეზია ეროვნულ ბრძმედში გამოაწრთო, თანამედროვეობასთან სინთეზური შერწყმით უნივერსალურ დონეს მიაღწია. ამიტომ არის ნაზიმ ჰიქმეთი მსოფლიო პოეტი. „უზომოდ მიხარია, რომ მოვევლინე ამ ქვეყანას“ - წერს პოეტი და სიტყვებში „ძვირფასო, ახლა ძილი, ასი წლის შემდეგ გაღვიძება...“ ალბათ ამ დღეებზე მიუთითებდა. ისინი, რომლებიც გუშინ ჰიქმეთს არ აღიარებდნენ, მისი სახელის ხსენებაც კი კრძალავდნენ, დღეს აღარ იციან, როგორ მოინანიონ ეს ცოდვა. რადგან ჰიქმეთი ჩვენი ცხოვრების განუყოფელი ნაწილია.

ნაზიმ ჰიქმეთი ის თურქი პოეტი, რომელიც მსოფლიო მწვერვალზე ავიდა. იგი თურქეთსაც ეკუთვნის და მთელ მსოფლიოსაც. ნაზიმ ჰიქმეთმა თურქულ პოეზიაში პირველად გამოიყენა თავისუფალი ლექსთწყობა. იგი არის თანამედროვე თურქული პოეზიის მეწინავე (პიონერი). „მე ვარ ადამიანი, მე ვარ თურქი პოეტი ნაზიმ ჰიქმეთი“ - წერს დიდი მგოსანი. თურქული პოეზია ეროვნული მასშტაბებიდან მსოფლიო მასშტაბამდე აიყვანა, მსოფლიოში დაამკვიდრა და თვითონაც მსოფლიოს უდიდეს პოეტებს შორის დაიმკვიდრა ადგილი. ნაზიმ ჰიქმეთი მე-20 საუკუნის დიდი ჰუმანისტია.

ნაზიმ ჰიქმეთი ხელოვნებისა და ლიტერატურის ისტორიას სინთეზატორის თვალთ უყურებს, მწერლებს და ხელოვანებს თავიანთი ისტორიული ეპოქის,

სოციალური კლასის და იდეოლოგიის ფილტრში ატარებს. ობიექტურობასა და მიკერძოებულობას შორის დიალექტიკური ერთობის თვალსაზრისით ახდენს ხელოვნების შეფასებას. ამიტომ რეალისტი და რევოლუციონერი მწერლების წვლილზე საუბრისას არ ივიწყებს არარეალისტ და არარევოლუციონერ ხელოვანებს, მათი შემოქმედების თავისებურებებს. ასევე გვაჩვენებს, როგორ იყვნენ ისინი შეზღუდულნი და წინააღმდეგობებში მოქცეულნი იდეოლოგიურად და ისტორიულად, ცდილობს დაგვანახოს, როგორ შეიძლება ვისარგებლოთ ამგვარი მწერლების შემოქმედებით. ამ კუთხითაც თუ შევხედავთ, დავინახავთ, რომ ნაზიმ ჰიქმეთი არის ხელოვნებისა და ლიტერატურის ნიჭიერი კრიტიკოსი (აქსანი 2009:108).

ნაზიმ ჰიქმეთი, ეჭვგარეშეა, რომ სარგებლობს მთელი მსოფლიო ლიტერატურითა და ხელოვნებით. კარგად იცნობს მსოფლიო ლიტერატურისა და ხელოვნების უდიდეს წარმომადგენლებს. თუმცა ძალიან ბუნებრივია ის, რომ ნაზიმ ჰიქმეთისთვის უფრო მნიშვნელოვანია რეალისტი და რევოლუციონერი მწერლები. როგორც რევოლუციური თაობის წარმომადგენელი, განსაკუთრებულ პატივს სცემს თავისი ეპოქის დიდ ოსტატებს. მათი შემოქმედების შესახებ ძალიან მნიშვნელოვან დასკვნებს აკეთებს.

ნაზიმ ჰიქმეთმა გაითავისა მსოფლიო ხელოვნება და ლიტერატურა. უეჭველია, რომ განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს მის შეხედულებებს თურქული ხელოვნებისა და ლიტერატურის შესახებ. ბუნებრივია, ნაზიმ ჰიქმეთი თურქული ხელოვნებისა და ლიტერატურის ისტორიას მსოფლიო ხელოვნების განუყოფელ ნაწილად მიიჩნევს. განსაკუთრებულ აქცენტს აკეთებს თურქული ლიტერატურისა და პოეზიის მაღალ დონეზე და ხაზს უსვამს მის საერთაშორისო მნიშვნელობას. ცხადია, თურქულ ხელოვნებასა და ლიტერატურას ნაზიმ ჰიქმეთი სინთეზატორის თვალთადაც უყურებს, ცდილობს მაქსიმალურად დაიცვას კავშირი ობიექტურობასა და მიკერძოებულობას შორის. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, როდესაც ნაზიმ ჰიქმეთი ძველ თურქულ ხელოვნებასა და ლიტერატურას აფასებს, გასული ეპოქის მთავარ წარმომადგენლებს კრიტიკულად არ უდგება, ხაზს უსვამს იმ თავისებურებებსა და ღირებულებებს, რომელთაც შეუძლიათ სარგებელი მოუტანონ ახალ თურქულ ლიტერატურას. თუმცა

არ ავიწყდება ის წინააღმდეგობები და შეზღუდვები, რაც ძველ თურქულ ლიტერატურას ახასიათებდა. თანამედროვე თურქულ ხელოვნებასა და ლიტერატურას ის აღიქვამს, როგორც სოციალისტური რეალიზმის წინააღმდეგ მებრძოლს. ნაზიმ ჰიქმეთი იცავს მწერლებს, რომლებიც სოციალისტური რეალიზმის წარმომადგენლები არიან და ცდილობს ხელი შეუწყოს მათ შემოქმედებით წინსვლაში (ბეზირჯი 1996:16).

ძალიან დიდია ნაზიმ ჰიქმეთის როლი თანამედროვე თურქეთში პროგრესული, რეალისტური და კვალიფიცირებული ხელოვნების აღზრდაში. იგი მათ გზას აჩვენებდა, ასწავლიდა, მხარს უჭერდა. არც შემცდარა თავის ვარაუდში, როცა ენდობოდა ამ ხელოვნებს და თავის იმედებს მათ უკავშირებდა: „ნახავთ, ისინი თურქულ კულტურას დიდ სამსახურს გაუწევენ, მათი სახელები თურქეთის საზღვრებს გასცდება“ - წერდა ჰიქმეთი. დღეს ეს მწერლები შესწავლილნი არიან მთელი მსოფლიოს მასშტაბით. მათ დაამტკიცეს, რომ თურქულ ხელოვნებასა და ლიტერატურას მსოფლიოში მოწინავე ადგილი უკავია.

ნაზიმ ჰიქმეთის აზრით, სამყაროს მხატვრულად ასახვის კანონი და მეთოდი ერთია, მხოლოდ გადმოცემის საშუალებებია, რა თქმა უნდა, სხვადასხვა. იგი გვარწმუნებს: „ხელოვნებაში ჩინური კედელი არ არსებობს. სხვადასხვა ქვეყნის ხელოვნება არის ერთი მთლიანის შემადგენელი ნაწილი... ამის საწინააღმდეგოს მტკიცება ჩვენს ცოდნაში დიალექტიკური კავშირის არდანახვას ნიშნავს“. ამგვარად, სხვადასხვა ხელოვნება ერთმანეთისაგან განსხვავდება რეალობის აღქმის ჩვენეული ფორმით; თუმცა მათ შორის ძირითადი კავშირები არსებობს. სწორედ ნაზიმ ჰიქმეთისთვის დამახასიათებელი ეს გამაერთიანებელი (სინთეზური) - ერთიანი აზროვნების თავისებურება აქცევს მას ხელოვნების მნიშვნელოვან თეორეტიკოსად და ესთეტიკოსად. ნაზიმ ჰიქმეთი ლიტერატურას არ მიიჩნევს ხელოვნების ცენტრად (არქიტექტურა და კინოხელოვნებაც ძალიან საინტერესოა მისთვის), კარგად აქვს განსაზღვრული ხელოვნების დარგების თავისებურებანი და ხედავს მათ შორის არსებულ შინაგან კავშირებს (გურსელი 2011:320).

ნაზიმ ჰიქმეთის შემოქმედებაში ეპოპეა *“ჩემი ქვეყნის ადამიანები”* ის ნაწარმოებია, რომელიც საუკეთესოდ გადმოგვცემს პოეტის შეხედულებებს. ამ

თხზულების როგორც ტექნიკური, ისე შინაარსობრივი თვალსაზრისით განხილვისას ვრწმუნდებით, რომ ეს ნაწარმოები ნაზიმ ჰიქმეთსა და მისი შემოქმედებას საუკეთესოდ გვაცნობს, ყველა პარამეტრით პოეტის პიროვნების საუკეთესო წარმომჩენია. ამის უკეთ გასაგებად საჭიროა გადავხედოთ, თუ როგორ აწყობს და ავითარებს ნაზიმ ჰიქმეთი ლექსის შინაარსსა და ფორმას.

ეპოპეა „*ჩემი ქვეყნის ადამიანები*“ ნათელ წარმოდგენას გვიქმნის მწერლის პოეტურ მიღწევებზე. აქ მთელი სიგრძე-სიგანით ჩანს უკვე სავიზიტო ბარათად ქცეული, თავისუფალი საზომის ლექსის ტექნიკა. გარდა ამისა, ნაზიმ ჰიქმეთის პოეზიაში მთლიანად გაბატონებული სოციალისტური მსოფლმხედველობა ამ ნაწარმოების ფუნდამენტია. დაახლოებით ოცი ათასი სტრიქონისაგან შემდგარი ეს პოემა პოეტისათვის დამახასიათებელი გასაგები ენის, გულწრფელი და რეალისტური სტილის წყალობით ადვილად იკითხება (ერქანი 2009:22).

შეიძლება ითქვას, რომ ეპოპეა „*ჩემი ქვეყნის ადამიანები*“ ხუთ ტომად ჩაფიქრებული და დაწერილი პოემაა. უფრო მეტიც, ეს ნაწარმოები ერთი დროისა და ერთი თემის გარშემო შექმნილი, მაგრამ სხვადასხვა პერიოდში დაწერილი ლექსებისაგან შედგება. ამდენად, მას შეიძლება ანთოლოგიაც ვუწოდოთ. ოღონდ ამ ნაწარმოების თუნდაც ყველაზე ლირიკული ერთეულის მხოლოდ პოეზიად შეფასება და ამ ცნებაში ჩატევა შეუძლებელია, რადგანაც, თუ თხრობის ტექნიკას და შინაარსს გავითვალისწინებთ, ეს ნაწარმოები, ამავე დროს, ეპიკური პოემაც არის და რომანიც. თავისი ქარგით და ხშირად გამოყენებული სასაუბრო ტექნიკით ცოტათი სცენარიცაა. ალბათ, პიესაც არის და, რაღა თქმა უნდა, დესტანიც (ეპოსი), რადგანაც მოგვითხრობს ანატოლიელი ადამიანის ბრძოლაზე მტერთან, გადაგვარებასთან, ისტორიასა თუ ბუნებასთან, ცოდნასა თუ უმეცრებასთან, გათანამედროვეებასა თუ ჩამორჩენილობასთან, ასევე, საკუთარ თავთან. ამიტომაცაა, რომ ყველანაირი თავისუფალი ლექსთწყობის შემცველი ეს ნაწარმოები უდავოდ ნაზიმ ჰიქმეთის ყველაზე გამორჩეული ქმნილებაა. მართალია, არ მოგვეპოვება სიტყვიერი ან წერილობითი ხასიათის მონაცემები იმის თაობაზე, რომ პოეტი ამ პოემას გამორჩეულ, განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებდა, მაგრამ, ვფიქრობთ, მისთვის

განსაკუთრებული მნიშვნელობისაა ეს ნაწარმოები. ეპოპეა წლების განმავლობაში საკუთარ ენაზე, საკუთარ ქვეყანაში აკრძალული იყო, ის სხვადასხვა ადგილას სხვადასხვა დროს ნაწილ-ნაწილ იწერებოდა. „ჩემი ქვეყნის ადამიანები“ არის ნაზიმ ჰიქმეთისათვის სამშობლოს მონატრება და სიყვარული; სამშობლოსი, რომელიც ყველაზე მეტად უყვარს; ეს ნაწარმოები დესტანია, რომელიც მიუძღვნა თავის საყვარელ ხალხს; ხალხს, რომელზედაც არანაკლებ გაბრაზებული იყო და რომლის ბნელეთიდან გამოყვანას ცდილობდა მთელი ცხოვრება (ერქანი 2009: 25).

სიტყვათშეთანხმება - ჩემი ქვეყნის ადამიანები - ასე თუ ისე ყველას სმენია. დღეს ეს სიტყვათშეთანხმება გამოთქმად იქცა და ფართოდ გამოიყენება. როგორც ცნობილია, ამ ნაწარმოების თავები ურთიერთკავშირშია, თუმცა ერთმანეთისგან ამ ქვეყნის ადამიანების მსგავსად განსხვავდება. აქ არის საუბარი ერთადერთი და განუმეორებელი ადამიანების შესახებ. თურქი ადამიანების უცნაურობების, სასაცილო ამბების, შეცდომების, მარცხის გამომხატველად იქცა ეს ტერმინი. განსაკუთრებით, მედია იყენებს ნაზიმ ჰიქმეთის ამ უკვდავი პოემის აღნიშნულ სათაურს თურქეთში არსებული ყველა საინტერესო მოვლენის დასახასიათებლად. სწორედ ნაზიმ ჰიქმეთის დამსახურებაა ამ ტერმინის დამკვიდრება. ყველა მწერლის შემოქმედებაში არის ისეთი ნაწარმოები, რომელიც ყველა მის ქმნილებას აღემატება. ნაზიმ ჰიქმეთის შემოქმედებაში ასეთია „ჩემი ქვეყნის ადამიანები“, რადგან ყველაზე კარგად ამ ნაწარმოებში ჩანს მისი შემოქმედებითი ინდივიდუალიზმი როგორც ტექნიკური, ასევე შინაარსის თვალსაზრისით. ეს რომ უკეთ გავიგოთ, საჭიროა, თვალი გადავავლოთ ნაზიმ ჰიქმეთის პოეზიის განვითარებას ფორმისა და შინაარსის მიხედვით (რანი 1988: 220).

ნაზიმ ჰიქმეთი მოსკოვიდან დაბრუნების შემდეგ გაზეთებში „დასურათებული თვე“ და „განთიადი“ აქვეყნებს თავის მოსაზრებებს იმის შესახებ, თუ როგორი უნდა იყოს ახალი პოეზია, ეკამათება თავისი ეპოქის დიდ მწერლებსა და პოეტებს, თუმცა კატეგორიული არ არის ამ საკითხთან დაკავშირებით. ნაზიმ ჰიქმეთის აზრით, ლექსის მხოლოდ ძველი ან მხოლოდ ახალი ფორმის დაცვა ფანატიზმია და სექტანტობა. ლიტერატურა რომ განვითარდეს, ის ღია უნდა იყოს ცვლილებებისა და სიახლეებისთვის, როგორც ფორმის, ასევე შინაარსის თვალსაზრისით. იგი ამაზე ასე

საუბრობს: „წესს იმის შესახებ, რომ მეტრი და რითმა არავითარ შემთხვევაში არ უნდა იყოს გამოყენებული, ისევე, როგორც ნებისმიერ აბსოლუტურ წესს, ყოველ აბსტრაქტულ პრეტენზიას ადამიანი ფანატიზმამდე, სიბნელემდე მიჰყავს. ზუსტად ასეთივე ფანატიზმია იმაზე საუბარი, რომ აუცილებლად სასაუბრო ენა უნდა დაედოს საფუძვლად სალიტერატურო ენას. ნოვატორობა ნამდვილად არ არის ის, რომ მხოლოდ სასაუბრო ენის ჰარმონიულობა მივიჩნიოთ სალიტერატურო ენისთვის შესაფერისად და რითმა და რიტმი კატეგორიულად უარვყოთ. ეს ისეთივე ჩამორჩენილობაა, როგორც რომ რითმა და რიტმი მივიჩნიოთ აბსოლუტურ წესად და სხვა სახის ჰარმონიაზე უარი ვთქვათ. არსებობს ისეთი შინაარსი, რომელთაც რითმა არ სჭირდება, სასაუბრო ენა ზოგჯერ სავსებით შესაბამისი და საკმარისია ქალაქელის, სოფელელის, განმანათლებლის, მუშის, ხულიგნის, ქალის და სხვათა მეტყველების გადმოსაცემად“ (გურქანი 2000:52).

როგორც აღვნიშნეთ, მისთვის მთავარი შინაარსია. ნაზიმ ჰიქმეთი მიიჩნევს, რომ ფორმის თვალსაზრისით პოეზია უნდა იყოს ნოვატორული, თუმცა მისთვის მთავარი შინაარსია.

„ჰიქმარიტი მგოსანი არ წერს თავის სიყვარულზე, თავის ბედნიერებასა და დარდზე. მის შემოქმედებაში ხალხის მაჯისცემა უნდა ისმოდეს. იმისათვის, რომ პოეტი წარმატებული იყოს, თავის ნაწერებში მატერიალურ ყოფაზე უნდა წერდეს. ის, ვინც რეალურ ცხოვრებას გაურბის და ისეთ თემაზე წერს, რომელიც რეალურ ცხოვრებასთან კავშირში არ არის, განწირულია უსარგებლო წვისთვის, როგორც თივა“ (გურქანი 2000:54).

როდესაც ლიტერატურაზე საუბრობდნენ, ნაზიმ ჰიქმეთი ამბობდა: „ლექსების, ზღაპრების, რელიგიური თქმულებების, თანამედროვე რომანების მხატვრული ხერხები ერთმანეთთან არის კავშირში, ეს არის გადმოცემის, თხრობის ხელოვნება. ლექსიც ამბავს გადმოგცემს, ზღაპარიც, რომანიც, პიესაც, სცენარიც. თხრობა ახასიათებს სურათსაც, მეგლსაც, მუსიკასაც, თვით არქიტექტურასაც კი. მოკლედ, ხელოვნების შექმნა რაიმეს თქმა, ამბის გადმოცემაა. რაც მათ განასხვავებს ერთმანეთისგან, ეს არის თუ რა გზით, რა საშუალებითა და ტექნიკით ხდება თხრობა“ (გურქანი 2000:54).

პირველი თავი

თურქეთის სოციალ-პოლიტიკური მდგომარეობა XX საუკუნის პირველ ნახევარში და ახალი თურქული პოეზიის ტენდენციები

1.1. ნაზიმ ჰიქმეთის ცხოვრება

სანამ ნაზიმ ჰიქმეთის პოლიტიკური ცხოვრების შესახებ საუბარს დავიწყებდეთ, საჭიროა განვიხილოთ ის მოვლენები, რომელთა ფონზეც მოუწია მას პოლიტიკური ცხოვრების დაწყება, რა ხდებოდა მეოცე საუკუნის 20-იან წლებში მსოფლიოში და საკუთრივ თურქეთში. მაშინ თურქეთს ჯერ კიდევ არ ერქვა თურქეთი, მას ოსმალეთის იმპერიას უწოდებდნენ.

ანატოლია თურქეთის გულია. ანატოლია თურქეთის ტერიტორიის ოთხმოცდაათ პროცენტზე მეტს მოიცავს. ანატოლია ნამდვილი საგანძურია სასოფლო-სამეურნეო თვალსაზრისით. აქ არის ქვეყნის ძირითადი სასოფლო-სამეურნეო რაიონები.

თურქი ხალხის ძირითადი ბირთვი დიდი ხანია დასახლებულია ანატოლიაში. ანატოლიას, თურქეთის ევროპული ნაწილისგან განსხვავებით, უცხოეთის გავლენა არ განუცდია. ცენტრალური ანატოლია თურქეთის ერთადერთი რაიონი იყო, რომელიც ოკუპირებულ იქნა მე-20 საუკუნის პირველ ნახევარში, პირველი მსოფლიო ომის შემდეგ. ამიტომ განსაკუთრებით ამ რაიონში დაიწყო ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობა. ანატოლიის სახელს დაუკავშირდა თურქი ხალხის ბრძოლა დამოუკიდებლობისათვის, გამარჯვებისა და მომავლის რწმენა (ბაბაიევი 2010: 47).

თურქეთისთვის ამ რთულ პერიოდში ანატოლიის რაიონი მთლიანად მტრის ძალებით იყო გარშემორტყმული. დასავლეთიდან ბერძნები უტევდნენ, სამხრეთ ანატოლიის რაიონში იტალიელები მოქმედებდნენ. კილიკიისა და სირიის საზღვარზე ფრანგებთან მიმდინარეობდა ბრძოლა. აღმოსავლეთით სომეხი კონტრევოლუციონერი დაშნაკები ინგლისის მხარდაჭერით თურქებთან პროვოკაციულ კონფლიქტს აწყობდნენ.

შავი ზღვის სანაპირო ბლოკირებული ჰქონდა ბრიტანეთის ფლოტს. თურქეთის ევროპული ნაწილი კი მთლიანად იყო ოკუპირებული. აღმოსავლეთი თრაკია ბერძნებს ეპყრათ ხელთ. სტამბოლი და ბოსფორის რაიონი ანტანტის ქვეყნებს ჰქონდათ დაკავებული. თურქეთის ხელში იყო მხოლოდ ანკარასა და შავ ზღვას შორის არსებული ვიწრო რაიონი, რომელიც მოკლებული იყო საკომუნიკაციო საშუალებებს და ეკონომიკურად განუვითარებელი იყო.

1921 წელს ანკარაში მუსტაფა ქემალის ხელმძღვანელობით ახალი ხელისუფლება შეიქმნა. სულთნის ხელისუფლებისგან რომ განსხვავებული ყოფილიყო, ახალი ხელისუფლება საკუთარ თავს ანკარის ხელისუფლებას უწოდებდა. ანკარის ხელისუფლებამ თავისი მეთვალყურეობის ქვეშ აიყვანა ანატოლიის ის ნაწილი, რომელიც უცხოეთის ჯარების მიერ არ იყო ოკუპირებული. ქვეყანაში ყოველგვარი მოქმედება მხოლოდ „ეროვნული ძალების“ ანუ ქემალისტთა საბრძოლო ორგანიზაციის ნებართვით იყო შესაძლებელი. სტამბოლიდან მომავალ პირებს ანატოლიაში შესასვლელად ანკარის ხელისუფლებისგან განსაკუთრებული ნებართვა სჭირდებოდათ. ჯარში ჩასარიცხად, თურქეთის ყოველი მხრიდან ანკარაში მიმავალი ასობით ადამიანი გაივლიდა დერეფანს, რომელიც ინებოლუს ანკარასთან აკავშირებდა. მათ შორის სტამბოლიდან მომავალიც ბევრი იყო. ისინი მენავეებს გადმოჰყავდათ მალულად, ისე რომ არ დაენახათ არც ინგლისის საპატრულო და არც სულთნის პოლიციას (ბაბაიევი 2010: 48).

ოსმალეთის ხელისუფლება ისევ აგრძელებდა არსებობას, ბევრი დააპატიმრეს, ვინც არ ემორჩილებოდა, თანამდებობას ატოვებინებდნენ. ოკუპირებულ ტერიტორიაზე მყოფი ოსმალური შეიარაღებული ძალები განაიარაღეს. აბდულჰამიდის კრეისერი იქცა სასწავლო გემად, რომელსაც ბრძოლის არანაირი ძალა არ შესწევდა. პირველი მსოფლიო ომის დროს და შემდეგ პერიოდში ოსმალეთში, ისევე როგორც რუსეთში, ბევრი ტახტი და ბევრი გვირგვინი დაემხო, წარმოიშვა ეროვნული და სახალხო მოძრაობა იმპერიალიზმისა და კაპიტალიზმის წინააღმდეგ.

აი, ასეთი ვითარება იყო 1920-იანი წლის მსოფლიოში, განსაკუთრებით ოსმალეთსა და მეზობელ რუსეთში. რა მდგომარეობა იყო მეოცე საუკუნის 20-იანი

წლების თურქულ საზოგადოებაში, განსაკუთრებით სტამბოლში, რა ვითარება იყო კულტურაში, ხელოვნებაში, ლიტერატურაში? რას აკეთებდნენ ლიტერატორები, პოეტები და მწერლები? (ქარაჯა 2010:13).

მეორე კონსტიტუციური მონარქიის გამოცხადების დროს როგორი პოზიცია ეკავა ლიტერატურულ სამყაროს? 1908 წლის 23 ივლისიდან მოყოლებული ყველა ხმამაღლა ლაპარაკობდა, ყოველ კუთხეში ორატორი წარმოთქვამდა სიტყვას, იბეჭდებოდა ასობით გაზეთი, უამრავი ჟურნალი, მწერლებმა, რომლებიც წლების განმავლობაში დუმდნენ, გააყრუეს ირგვლივ ყველაფერი (ქარაჯა 2010:14).

ნაზიმ ჰიქმეთმა ლექსების წერა 1913 წელს დაიწყო, მაშინ მხოლოდ 11 წლის იყო. ლექსებს ერთ რვეულში უყრიდა თავს, წლების გასვლასთან ერთად რვეულების რაოდენობაც იზრდებოდა. 1920 წელს უკვე 10 რვეული ჰქონდა. ზოგ ლექსს დაწერის თარიღსა და ადგილს აწერდა და ახარისხებდა. ეს ლექსებია *„ჩემი ახალგაზრდობის ლექსები“*, *„დედაჩემს“*, *„ახალგაზრდობა“*, *„ახალგაზრდობა, ჩემ მიერ ნანახი, ჩემ მიერ გაგონილი“*, *„ჩემი ახალგაზრდობის დროინდელი აზრები“*.

ოსმალეთის ბოლო პერიოდში წარმოშობილი სოციალისტური მოძრაობის შესწავლისას დავინახავთ, რომ თურქული მემარცხენე აზროვნების ბევრი მახასიათებელი ნიშანი დევს მის საფუძველში. უნდა აღვნიშნოთ, რომ ოსმალური სოციალიზმი თეორიული თვალსაზრისით საკმაოდ პრიმიტიულია.

რევოლუციის შემდეგ არსებული შეზღუდული თავისუფლების პირობებში 1910 წელს შეიქმნა პირველი სოციალისტური პარტია, რომელსაც ეწოდებოდა ოსმალეთის სოციალისტური პარტია. მისი დამაარსებლები იყვნენ ჰუსეინ ჰილმი და მისი მეგობრები. ამავე წელს დაიწყო გამოსვლა პარტიის ოფიციალურმა გაზეთმა *„იშთირაქმა“* (მონაწილეობა). პარტიის წევრები მიიჩნევდნენ, რომ ისლამის არსი შეიცავს სოციალიზმს და სოციალიზმის გამამართლებელ ჭეშმარიტებას ისლამურ რელიგიაში ეძებდნენ. გაზეთის პოლიტიკა ინტერნაციონალიზმისგან შორს იყო და ანტიიმპერიალისტური მიმართულებით ბეჭდავდა სტატიებს.

1918 წელს გადასახლებიდან დაბრუნებული ჰუსეინ ჰილმი და მისი მეგობრები ქმნიან ახალ პარტიას სახელწოდებით - თურქეთის სოციალისტური პარტია და იწყებენ საგამომცემლო საქმიანობას.

ოსმალეთის ბოლო პერიოდსა და რესპუბლიკის პირველ წლებში სოციალისტური მოძრაობის მეწინავე რიგებში კიდევ ერთი სახე გამოჩნდა. ეს გახლდათ შეფიქ ჰუსნუ დედმერი. დედმერმა ახლო მეგობრებთან ერთად 1919 წელს დაარსა თურქეთის მუშათა და გლეხთა სოციალისტური პარტია (თევთოღლუ 1967:21).

ოსმალური პერიოდის შემდეგ თურქეთის სოციალისტური მოძრაობის შესასწავლად კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი პერიოდია მეოცე საუკუნის 20-იანი და 30-იანი წლები. ამ მიმართულებით ერთადერთი წარმატებული პარტია იყო თურქეთის კომუნისტური პარტია მუსტაფა სუფჰის კავშირების წყალობით.

„საკადრო მოძრაობამ“ 1932-1934 წლებში გამომავალი ყოველთვიური ჟურნალიდან აიღო ეს სახელწოდება. ეს მოძრაობა საინტერესო იყო იმ მხრივ, რომ სურდათ სოციალიზმის სინთეზირება და ფიქრობდნენ, რომ თურქეთის რევოლუცია მსოფლიო ანტიიმპერიალისტური რევოლუციების მეწინავე უნდა ყოფილიყო.

„საკადრო მოძრაობის“ ადრეული პერიოდის ჟურნალიცა და პოლიტიკური კურსიც ძალიან საინტერესო იყო. „საკადრო მოძრაობამ“ 30-იან წლებში, როდესაც იმატა რეპრესიებმა და ერთპარტიულმა რეჟიმმა, თანდათან ავტორიტარული სახე მიიღო, სოციალისტური აზროვნების შენარჩუნებაში ძალიან დიდი როლი ითამაშა და შეძლო ქემალიზმ-სოციალიზმის სინთეზირება, რაც საფუძვლად დაედო „მიმართულებით მოძრაობას“, რომელიც 1960-1970 წლებში განსაკუთრებით გაძლიერდა.

1960 წლის შემდეგ:

თურქეთში სერიოზული სოციალისტური მოძრაობა გააქტიურდა მხოლოდ 1960 წლის 27 მაისის სამხედრო გადატრიალების შემდეგ, 1960-1980 წლებში. ანტიამერიკული განწყობა განსაკუთრებით შესამჩნევი ხდება მსოფლიოში 1968 წლის შემდეგ, როდესაც ახალგაზრდა თაობამ, ამერიკისა და საფრანგეთის სტუდენტობამ, რომლებსაც 68-იანებს უწოდებდნენ, გამოხატეს პროტესტი თავიანთი ქვეყნების სახელმწიფო პოლიტიკის, იმ დაპყრობითი ომების მიმართ, რომლებსაც ეს ქვეყნები

ეწოდნენ. მასობრივმა დემონსტრაციებმა, მეამბოხე კულტურამ ძალიან მოკლე დროში გამოიღო შედეგი. 68-იანელთა თაობამ განსაკუთრებული გავლენა და ავტორიტეტი არა მარტო დასავლეთის, არამედ აღმოსავლეთის ბლოკის ქვეყნებშიც მოიპოვა. 68-იანელიზმმა, სანამ მათი მოძრაობა აფროამერიკულ მოძრაობას არ შეუერთდა, ვერ ჩამოაყალიბეს სერიოზული პოლიტიკური ოპოზიცია საფრანგეთში, ხოლო თურქეთსა და სხვა ქვეყნებში მათმა მოძრაობამ პოლიტიკურად უფრო მეტად აქტიური და მწვავე ხასიათი შეიძინა.

1961 წლის კონსტიტუციაში ყურადღება გამახვილდა იმაზე, რომ თურქეთის რესპუბლიკა არის სოციალური სახელმწიფო და, შესაბამისად, პოლიტიკური და პროფკავშირული ორგანიზაციების მიმართ ლიბერალური პოზიცია შეიმუშავეს.

ასეთ ლიბერალურ გარემოში, განვითარების უამრავი სხვა ალტერნატიული შესაძლებლობების მსგავსად, სოციალისტური მოძრაობის გაძლიერებისათვისაც ხელსაყრელი პირობები შეიქმნა. თურქეთის ისტორიის ყველაზე პროდუქტიული, ყველაზე ინტელექტუალური პერიოდია 60-იანი და 70-იანი წლები (ჰილმი 1962:36).

27 მაისის გადატრიალებას თურქეთის მემარცხენეებმაც დიდი მხარდაჭერა გამოუცხადეს, თვით გადატრიალების მოწინააღმდეგე ჯგუფებმაც კი 27 მაისი ანტიფაშისტურ, პროგრესულ მოძრაობად აღიარეს. მაგალითად, თურქეთის კომუნისტური პარტია, რომლის ცენტრი საზღვარგარეთ მდებარეობდა და რომელიც უკიდურესად მემარცხენე საზოგადოებრივი აზრის მატარებელი იყო, შეუერთდა ამ მოძრაობას, აღიარა ის ანტიფაშისტურ მოძრაობად და მხარი დაუჭირა მას. „როგორც იცით, მე გადატრიალების წინააღმდეგი ვარ. ხელისუფლების დამხობის წინააღმდეგი ვარ. ანუ ამ გზით დემოკრატიისკენ ვერ წავალთ“ - აცხადებს მეჰმედ ალი აიბარი წერილში, რომელიც მან მისწერა გადატრიალების შემდეგ მაღალი რანგის სამხედრო პირებს, სადაც აღნიშნავს, რომ საჭიროა თურქეთში შეიქმნას სოციალისტური პარტია. 27 მაისის გადატრიალებას უყურებს როგორც შანსს. ბეჰიჯე ბორანიც იმავეს ფიქრობს ამ საკითხზე, რასაც აიბარი.

27 მაისის გადატრიალებისა და 1961 წლის კონსტიტუციის შემდეგ კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი მოვლენა იყო უნივერსიტეტებში „აზროვნების კლუბის ფედერაციის“

შექმნა და იქ პოლიტიკისთვის კარების გახსნა, ამ სიტყვის სრული მნიშვნელობით. „აზროვნების კლუბის ფედერაციას“ 1969 წელს ეწოდა „თურქი რევოლუციონერი ახალგაზრდების ფედერაცია“ და მან დიდი როლი ითამაშა თურქეთის პოლიტიკისა და სოციალისტური მოძრაობის ჩამოყალიბებაში.

60-იანი წლების კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი თავისებურებაა ის, რომ სახელმწიფო დაგეგმარების ორგანიზაციის პროგრამის ფარგლებში ინდუსტრიალიზაციის და იმპორტის ჩანაცვლების ეკონომიკური პოლიტიკის შედეგად დაიწყო თურქული პროლეტარიატის ჩამოყალიბება და 1961 წლის კონტიტუციის შედეგად შექმნილ თავისუფალ გარემოში ის ჩნდება უკვე, როგორც კლასი. გარდა ამისა, 50-იან წლებში დაიწყო მიგრაცია სოფლიდან ქალაქებში, ეს პროცესი 60-იან და 70-იან წლებშიც გაგრძელდა და ქალაქების ირგვლივ გარეუბნები ჩამოყალიბდა, რომლებიც თავისუფალ ზონებად და მემარცხენეთა აზროვნების დასაყრდენად იქცა (თევთოღლუ 1967:25).

წლების წინ ლენინი აღნიშნავდა, რომ ოქტომბრის რევოლუციამ გადაწყვიტა ის დემოკრატიული ამოცანები, რომლებიც ბურჟუაზიულ სამყაროს უნდა გადაეწყვიტა, მაგრამ ვერაფრით შეძლო. „ბურჟუაზიული დემოკრატიული რევოლუციის პრობლემები ჩვენ გადავწყვიტეთ, როგორც პროლეტარული რევოლუციის ძირითადი საკითხების „გვერდითი პროდუქტი“. რეფორმები რევოლუციური კლასის ბრძოლის გვერდითი პროდუქტია. ბურჟუაზიული დემოკრატიული გარდაქმნები პროლეტარული ანუ სოციალისტური რევოლუციისთვის არაარსებითი საკითხია. პირველი რევოლუციის მისიის შესრულება მეორემ იკისრა“ (ლენინი 1995:519). ამგვარად, ლენინი აღნიშნავდა, რომ იმ პრობლემების გადაწყვეტა, რომელიც უნდა მოეგვარებინა ბურჟუაზიულ რევოლუციას, დემოკრატიული პრობლემების ჩათვლით, შეუძლია მხოლოდ პროლეტარულ ხელისუფლებას. იმ დროიდან დღემდე ისტორიამ ლენინის ამ სიტყვების ჭეშმარიტება დაამტკიცა. ერთადერთი ხაზი, რასაც კომუნისტები იცავენ მსოფლიოს ყველა წერტილში არის პროლეტარული რევოლუციის ხაზი, რომელიც უნდა იყოს აღქმული, როგორც მსოფლიო რევოლუციის შემადგენელი ნაწილი და

რომელიც უნდა ეყრდნობოდეს ერთიან გარდამავალ პროგრამას და უწყვეტობის პრინციპს.

თურქეთის სოციალისტურ/კომუნისტურ მოძრაობაში ცუდი ტრადიცია დამკვიდრდა. ბევრი საკითხის შესახებ პოლიცია და სადაზღვევო სამსახურები დაკითხულთა წამების შედეგად იღებდნენ ინფორმაციას. ამის შესახებ კი მოძრაობამ არაფერი იცოდა და, შესაბამისად, ერთსა და იმავე შეცდომებს კვლავ იმეორებდა.

როგორც იმ ტერიტორიაზე, სადაც ვცხოვრობთ, ასევე სხვა ქვეყნებში მუშათა კლასი იბრძოდა მსოფლიო კაპიტალიზმის წინააღმდეგ, ბურჟუაზია კი ცდილობდა ისინი ეროვნულ ჩარჩოებში მოექცია. მუშათა კლასი დაამხობს ბურჟუაზიულ მთავრობას და ხელთ იგდებს ხელისუფლების სადავეებს და ამგვარად მსოფლიო სოციალისტური რევოლუციის გზაზე მნიშვნელოვან ნაბიჯებს გადადგამს. პროლეტარიატის მიზანია რევოლუციის მასშტაბების გაფართოება, ყოველგვარი ეროვნული ჩარჩოების ნგრევა, კაპიტალიზმის აღგვა პირისაგან მიწისა. ამიტომ რევოლუციური პროლეტარიატის ლოზუნგი არ უნდა იყოს „დამოუკიდებელი ქვეყანა“, არამედ მისი მიზანი უნდა იყოს ისეთი სოციალისტური მსოფლიო, სადაც მთელი კაცობრიობა ერთად ძმურად იცხოვრებს.

განრისხებული და აღშფოთებული იყო ნაზიმ ჰიქმეთი. ეს აღშფოთება პირველად მაშინ გაჩნდა, როდესაც ბიძამისი მეჰმედ ალი ჯერ ბალკანეთის ომში იბრძოდა, შემდეგ კი მონაწილეობდა ჩანაქალეს ბრძოლაში და დაიღუპა კიდეც. ნაზიმ ჰიქმეთს გაუჩნდა შურისძიების გრძნობა, რომელიც კიდეც უფრო გაძლიერდა სტამბოლის ოკუპაციის შემდეგ (ფუთა 2006:18).

ნაზიმ ჰიქმეთი დაიბადა 1902 წლის 15 იანვარს, მეოცე საუკუნის დასაწყისში, როდესაც ოსმალეთის იმპერია დაშლის პირას იყო მისული. დაიბადა სალონიკში ინტელიგენტის ოჯახში, მამამისი ჩინოვნიკი იყო. დაწყებითი განათლება სტამბოლის თაშმექთების გალათასარაის ლიცეუმში დაიწყო (1914) და ნიშანთაშის სასწავლებელში დაასრულა. საშუალო განათლება კი მიიღო საზღვაო სასწავლებელში (1918), რომელიც ჰეიბელიადაზე მდებარეობს. ამ სასწავლებელში იგი წავიდა მეზღვაურ ნაზირი ჯემალ ფაშას რჩევით. 12 წლის იყო ნაზიმ ჰიქმეთი, როდესაც დაწერა ლექსი „მეზღვაურის

ნამბობი“. სწორედ ეს ლექსი მოეწონა ნაზირი ჯემალ ფაშას და ურჩია მეზღვაურთა სასწავლებელში გაეგრძელებინა სწავლა. ნაზიმ ჰიქმეთმა მეზღვაურთა სასწავლებელი 1919 წელს დაამთავრა. იგი პრაქტიკის გასავლელად „აბდულჰამიდის კრეისერზე“ გააგზავნეს საზღვაო ფლოტის ოფიცრად. ღამით მორიგეობისას გაცივდა და პლევრიტი დაემართა (1919). ჯანდაცვის საბჭოს გადაწყვეტილებით, ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო 1920 წელს განთავისუფლდა სამხედრო სამსახურიდან. მისი ფსევდონიმია „ლამაზსახიანი პოეტი“ ან „ცისფერთვალა გიგანტი“. იმ წლებში, როცა აკრძალული იყო მისი სახელის ხსენება, „ორჰან სელიმის“ სახელითაც იბეჭდებოდა. წიგნი „*ძალი ყეფს, ქარავანი მიდის*“ ორჰან სელიმის სახელით გამოსცა (მეიდან ლარუსელი 1973:458).

ნაზიმ ჰიქმეთი ძალიან განიცდიდა სტამბოლის ოკუპაციას, სურდა მონაწილეობა მიეღო ეროვნულ-განმათავისუფლებელ მოძრაობაში და უკვე სამხედრო სამსახურს ჩამოშორებული ნაზიმ ჰიქმეთი ანატოლიაში წავიდა. ცოტა ხნით ბოლუს ლიცეუმში მასწავლებლად მუშაობდა (1921). დიდ ინტერესს იჩენდა რუსეთის რევოლუციისადმი, 1921 წელს ბათუმის გავლით მოსკოვში წავიდა. აღმოსავლეთის მშრომელთა კომუნისტურ უნივერსიტეტში (KUTV) სწავლობდა ეკონომიკასა და სოციოლოგიას (1922-1924). თურქეთში 1924 წელს დაბრუნდა. ერთი წლის შემდეგ მოულოდნელად წავიდა ისევ მოსკოვში და იქ 1928 წლამდე დარჩა. 1928 წელს, როცა დაბრუნდა, დააპატიმრეს. საქმე აღიძრა მისი ლექსების გამო, მაგრამ სასამართლომ გაამართლა. 1933 წლამდე დაპატიმრებული იყო საიდუმლო ორგანიზაციის შექმნის ბრალდებით. შემდეგ კი დააპატიმრეს იმის გამო, რომ არმიასა და ფლოტში ჯარისკაცებს აჯანყებისკენ მოუწოდებდა. მთლიანობაში ციხეში გაატარა 28 წელი და 4 თვე. 1950 წლის 14 ივლისს მიიღეს კანონი ამინისტის შესახებ, ამინისტია შეეხო ნაზიმ ჰიქმეთსაც და 15 ივლისს განთავისუფლდა საპატიმროდან. მიუხედავად იმისა, რომ აღარ იყო სამართლის წინაშე ვალდებული, მიიჩნევდა, რომ მის სიცოცხლეს საფრთხე ემუქრებოდა, რადგან ჯარში გამოიძახეს. ამიტომ 1951 წლის 17 ივნისს სტამბოლიდან მოსკოვში გაემგზავრა რუმინეთის გავლით. 1951 წლის 25 ივლისს, მინისტრთა საბჭოს გადაწყვეტილებით, მას ჩამოერთვა თურქეთის მოქალაქეობა. ნაზიმ ჰიქმეთმა იმოგზაურა ძალიან ბევრ

ქვეყანაში, კითხულობდა ლექციებსა და ლექსებს. იგი გარდაიცვალა 1962 წლის 3 ივნისს მოსკოვში, დაკრძალულია ნოვოდევიჩის სასაფლაოზე.

ნაზიმ ჰიქმეთის მამა - ჰიქმეთი - დაიბადა სტამბოლში 1876 წელს. დაამთავრა სულთანთა სასწავლებელი (გალათასარაის ლიცეუმი), ისწავლა ფრანგული. მუშაობდა სალონიკში საგარეო საქმეთა სამინისტროში. სალონიკში ყოფნისას დაქორწინდა ქალბატონ ჯელილზე. 1905 წელს ჩამოშორდა სამსახურობრივ ცხოვრებას და ალექსოში წავიდა. 1909 წელს საგარეო საქმეთა სამინისტროს საგამომცემლო დეპარტამენტში თარჯიმნად დაიწყო მუშაობა. 1918 წელს კი - თურქეთის საკონსულოში ჰამბურგში (მეიდან ლარუსი 1978:459). შემდეგ მიატოვა სამსახური და სტამბოლში დაბრუნდა. 1918 წელს გაშორდა ქალბატონ ჯელილს და დაქორწინდა ქალბატონ ჯევიდზე. 1926 წელს შეეძინა ტყუპები (მეთინი და მელდა). გარდაიცვალა სტამბოლში 1932 წლის 17 მარტს არასწორი მკურნალობის შედეგად (მეიდან ლარუსი 1973:460).

ნაზიმის დედა ქალბატონი ჯელილე იყო ენათმეცნიერ და პედაგოგ ენვერ ფაშას ასული. იგი იყო განათლებული, უკრავდა პიანინოზე, მიიღო ფრანგული განათლება, უყვარდა მხატვრობა. მისი მეუღლე - ბატონი ჰიქმეთი - მექალთანე იყო, ქალბატონი ჯელილესა და იაჰია ქემალის რომანზეც დადიოდა ხმები. ეს გახდა მიზეზი იმისა, რომ ქალბატონი ჯელილე ქმარს გაშორდა. მოგვიანებით პარიზში წავიდა მხატვრობის შესასწავლად. მშობლების დაშორებამ ნაზიმისა და მისი დის - სამიეს - ცხოვრებაზე მძიმე კვალი დატოვა. ქალბატონი ჯელილე 1956 წელს გარდაიცვალა.

ნაზიმ ჰიქმეთი გაიზარდა განათლებულ ოჯახში, სადაც განსაკუთრებულ პატივს სცემდნენ ხელოვნებასა და პოეზიას, ჰქონდათ კონტაქტები ინტელექტუალურ, თავისუფლებისმოყვარე სამყაროსთან. ყველაფერმა ამაღ დიდი გავლენა მოახდინა ნაზიმ ჰიქმეთზე.

ბაბუამისი ნაზიმ ფაშა დაიბადა სტამბოლში 1840 წელს. იგი მეგობრობდა მეცხრამეტე საუკუნის 70-იანი წლების ისეთ დიდ მწერლებთან, როგორებიც იყვნენ: ნამიქ ქემალი, ზია ფაშა და მიდჰათ ფაშა. პროგრესული შეხედულებების მქონე ნაზიმ ფაშა იუსტიციის სამინისტროში მუშაობდა. 1905 წელს ეკავა გუბერნატორის თანამდებობა ალექსოში, 1908 წელს კონიაში, 1909 წელს სივასში, 1912 წელს სალონიკში.

მან იცოდა არაბული და სპარსული ენები, წერდა ლექსებს, თარგმნიდა, იყო მევლევის ორდენის წევრი. ნაზიმ ფაშა გარდაიცვალა 1926 წლის 17 დეკემბერს სტამბოლში (ფუათი 2001:16).

1914 წლის 19 დეკემბერს ნაზიმ ჰიქმეთმა დაიწყო ლექს „ხანძრის“ წერა, რომელსაც თავის პირველ ლექსს უწოდებდა. თუმცა არსებობს მოსაზრება, რომ მისი პირველი ლექსია „სამშობლო გვიხმობს“, რომელიც 1913 წლის 3 ივლისს დაწერა. სხვები მისი პირველ ლექსად „მეზღვაურის ნაამბობს“ მიიჩნევენ. იაჰია ქემალმა „ახალ კრებულში“ გამოაქვეყნა ნაზიმ ჰიქმეთის ლექსები, მაშინ ის უკვე ცნობილი იყო როგორც პოეტი, რომელიც წერს სილაბური ლექსის საზომით. იაჰია ქემალმა ნაზიმ ჰიქმეთი როგორც პოეტი გაიცნო ლექსით „სემიეს კატა“. გთავაზობთ აღნიშნულ ლექსს:

„თვალები ჰქონდა ისეთი, როგორიც მწვანე ზღვაა,

თეთრი ბეწვით გუნდას ჰგავდა.

მისი მარგალიტის კბილები ჩემს პირსაც დაამშვენებდა.

*****

როცა ვეფერებოდი, გადახტა უცებ და გაიქცა.

მოფერებისას უცბად მკაწრავდა.

მასში ქალის სიამაყე იყო.

ფარისევლური თვალებიდან თვალთმაქცობა იღვრებოდა“ (ჰიქმეთი 1970:7).

ნაზიმ ჰიქმეთის ახალგაზრდობის წლები მისთვის უსაყვარლესი სამშობლოს ოკუპაციის წლებს დაემთხვა. ქვეყნის ძვალ-რბილში გამჯდარმა სიყვარულმა, ახალგაზრდულმა ჟინმა, მებრძოლმა სულმა იგი ანატოლიაში წაიყვანა. ანატოლიამ პოეტს ბევრი რამ ასწავლა. მის თვალწინ გადაიშალა ნამდვილი ცხოვრება მთელი სიცხადითა და რეალობით. ანატოლიაში წასვლა, შემდეგ მოსკოვში გამგზავრება და პარტიული განათლების მიღება მან ერთად აღგვიწერა. ნაზიმ ჰიქმეთის ამის შემდგომი ცხოვრება კი სამშობლოში არალეგალურად გაქცევა-დაბრუნებებისა და უსამართლო სასამართლოებისაგან შედგება. ამ სასამართლოებმა კი პოეტს ცხოვრების უმშვენიერესი 16 წელი რკინის გისოსებს მიღმა გაატარებინა, ხოლო გადასახლებების წლებში

სამშობლოს მონატრება მის გულში მოურჩენელ ჭრილობად დარჩა უკვე სამშობლოში დაბრუნებული პოეტისთვის. ნაზიმ ჰიქმეთმა თავისი განცდები ასახა მის მიერ დაწერილ უამრავ ნაწარმოებში და შესთავაზა როგორც თურქ და ასევე მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნის მკითხველს (ბულენტი 1993: 181).

ნაზიმ ჰიქმეთი უამრავ სასამართლო სხდომაზე გაასამართლეს. მათ შორისაა:

1- 1925, ანკარის დამოუკიდებელი სასამართლო: თურქეთის მუშათა და გლეხთა პარტიის ჟურნალების („სინათლე“ და „ნამგალი და ურო“), რომლებიც გამოდიოდა 1921-1925 წლებში, და „მშრომელთა აღზევების საზოგადოების“ მიმართ დაიწყო ძიება ისმეთ ფაშას ხელისუფლების მიერ 1925 წლის 4 მარტს გამოცემული „სიმშვიდის უზრუნველყოფის კანონის“ თანახმად. ჰიქმეთიც გაასამართლეს და დამნაშავედ მიიჩნიეს ჟურნალ „სინათლეში“ გამოქვეყნებული ანტიიმპერიალისტური, ეროვნულ-განმათავისუფლებელი, რევოლუციური, ანტიკოლონიზატორული ლექსების გამო. 12 აგვისტოს მიღებული გადაწყვეტილებით ნაზიმ ჰიქმეთს მიესაჯა 15-წლიანი კატორღა კომუნისტური პროპაგანდის გამო. 1926 წლის 1 მარტს მიღებული ამინისტის კანონით კატორღა ერთწლიანი პატიმრობით შეეცვალა (ჯოშქუნი 2002:19).

2- 1928, სტამბოლის სისხლის სამართლის სასამართლო: ჰიქმეთი 1926-1927 წლებში საბჭოთა კავშირშია, იქ გაიქცა დამოუკიდებელი სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილების გამო. გაასამართლეს ვენის კონფერენციაში მონაწილეობისთვის. იმ პერიოდის თურქეთის სისხლის სამართლის კოდექსის 313-ე მუხლის მიხედვით მიესაჯა სამი თვით თავისუფლების აღკვეთა და დაეკისრა ხუთი ათასი ლირა ფულადი ჯარიმა (ჯოშქუნი 2002:38).

3- 1928, რიზეს სისხლის სამართლის სასამართლო: ნაზიმ ჰიქმეთმა მოსკოვში თურქეთის საელჩოში მოითხოვა პასპორტი, მაგრამ ვერ აიღო. ამიტომ, როდესაც თურქეთში შემოდიოდა, ხოფაში დაიჭირეს. ჩხრეკისას აღმოაჩნდა ლექსი „ჰერაკლიტეზე ფიქრისას“, ეს შეფასდა ისე, როგორც „ყოველგვარ უმცირესობაზე ფიქრისას“. პოეტი რიზეში გადააგზავნეს საზღვრის უპასპორტოდ გადაკვეთის, სხვისი პირადობის მოწმობის გამოყენების, კონსტიტუციის დარღვევის ბრალდებით. სასამართლო პროცესი ორი თვე გრძელდებოდა, ბოლოს მიესაჯა სამი დღით

თავისუფლების აღკვეთა. ჰიქმეთს საზღვრის უპასპორტოდ გადაკვეთის ბრალდება დაუმტკიცდა (ჯოშქუნი 2002:50).

4- 1928 ანკარის სისხლის სამართლის სასამართლო: სასამართლო პროცესი დაიწყო 4 ნოემბერს, მაგრამ სხდომა 17 ნოემბრისთვის გადაიდო. გადაწყვეტილება მიიღეს 23 დეკემბერს. დამოუკიდებელი სასამართლოს განჩინება, რომელიც გამოიტანეს ჟურნალ „სინათლეში“ დაბეჭდილი ლექსების გამო, გაუქმდა და მიესაჯა თავისუფლების აღკვეთა სამი თვით და სამი დღით. მხედველობაში მიიღეს პატიმრობაში გატარებული დრო და გაათავისუფლეს (ჯოშქუნი 2002:62).

5- 1929-30 სტამბოლის მე-3 პირველი ინსტანციის სასამართლო: ნაზიმ ჰიქმეთი 1928 წელს მუშაობას იწყებს ჟურნალში „დასურათებული თვე“. ამ ჟურნალში გამოაქვეყნა ლექსი „ქალაქი, რომელმაც ხმა დაკარგა“. აღნიშნული ლექსის გამო იგი გაასამართლეს.

ჟურნალმა წამოიწყო აქცია „ჩვენ ვამსხვრევთ კერპებს“. ამ აქციამ მიიპყრო სამართალდამცავების ყურადღება. სასამართლო პროცესი დაიწყო 15 აგვისტოს და 21 სექტემბერს დასრულდა. ჟურნალის რედაქტორს ბატონ ბეჰჩეთს მიესაჯა ცამეტი დღით თავისუფლების აღკვეთა და დაეკისრა ფულადი ჯარიმა ათი ლირა. მაგრამ აღნიშნული განჩინება უზენაესი სასამართლოს მე-4 სისხლის სამართლის განყოფილების მიერ გაუქმდა. ლექსის გამო „ქალაქი, რომელმაც ხმა დაკარგა“ ნაზიმ ჰიქმეთიც გაამართლა უზენაესი სასამართლოს საერთო სხდომამ 1930 წლის 24 მარტს (ჯოშქუნი 2002:68).

6- 1931, სტამბოლის მე-2 პირველი ინსტანციის სასამართლო: შეუმჩნეველი არ დარჩენილა ჰიქმეთის წიგნები, რომლებიც ერთმანეთის მიყოლებით დაიბეჭდა: „ $1+1=1$ “, „ქალაქი, რომელმაც ხმა დაკარგა“ და „მესამე შემთხვევაში“. შინაგან საქმეთა სამინისტრომ სტამბოლის უშიშროების განყოფილებას წერილი მისწერა და მოსთხოვა პროკურატურა დაინტერესებულიყო ამ ამბით. პროკურატურამ ჰიქმეთის მიმართ საქმე აღძრა თურქეთის სისხლის სამართლის კოდექსის 311-ე და 312-ე მუხლებით. 10 მაისს მიიღეს გადაწყვეტილება, რომლის მიხედვითაც ჰიქმეთი გამართლდა (ჯოშქუნი 2002:79).

7- 1933 სტამბოლის სისხლის სამართლის სასამართლო: 1932 წელს დაიბეჭდა წიგნი „ღამით მოსული დეპუტა“. ამასთან დაკავშირებით 1933 წელს დაიწყო გამოძიება,

ყოველივე ამას შედეგად მოჰყვა ის, რომ 6 მარტს მოახდინეს წიგნების კონფისკაცია. ჰიქმეთი დააპატიმრეს. 28 მარტის სხდომაზე მიიღეს გადაწყვეტილება მისი განთავისუფლების შესახებ, თუმცა არ გაუთავისუფლებიათ, ამჯერად მას სურეია ფაშას მამისთვის შეურაცხყოფის მიყენების ბრალდება წაუყენეს. წიგნში ზოგიერთი ლექსი მიიჩნიეს კომუნისტური იდეების პროპაგანდად და ამიტომ მოითხოვეს მისი გასამართლება თურქეთის სისხლის სამართლის კოდექსის მე-80 მუხლის მიხედვით. 29 ივლისს მიღებული გადაწყვეტილებით მიესაჯა თავისუფლების აღკვეთა ექვსი თვით და სამი დღით. საქმე უზენაესმა სასამართლომაც განიხილა და ჰიქმეთი დამნაშავედ მიიჩნიეს. მაგრამ რესპუბლიკის მეათე წლისთავთან დაკავშირებით მიღებული ამინისტიის კანონით ნაზიმ ჰიქმეთი გაათავისუფლეს (ჯოშქუნი 2002:81).

8- 1933, სტამბოლის მე-3 პირველი ინსტანციის სასამართლო: წიგნში „ლამით მოსული დეპეშა“ ერთ-ერთი სატირული ლექსი მიიჩნიეს რესპუბლიკური პარტიის დამაარსებლის სურეია ილჰამ ფაშას მამის დაცინვად და გამოძიებაც დაიწყო. ჰიქმეთი ადამიანის ღირსებისა და პატივის შელახვის ბრალდებით გაასამართლეს, თურქეთის სისხლის სამართლის კოდექსის 480-ე მუხლის მიხედვით მიესაჯა ერთი წლით თავისუფლების აღკვეთა, 200 ლირა ფულადი ჯარიმა და 500 ლირა მორალური ზარალის ანაზღაურებისათვის (ჯოშქუნი 2002:82).

9-1933-34 ბურსის სისხლის სამართლის სასამართლო: 1933 წლის 18 მარტს მიიღეს გადაწყვეტილება ჰიქმეთის დაპატიმრების შესახებ, მას ბრალად ტროცკისტობა წაუყენეს. 1934 წლის 31 იანვარს ამ გადაწყვეტილების შესახებ ასეთი განმარტება გაკეთდა: „მან შექმნა კომუნისტური ორგანიზაცია და სურდა სახელმწიფო წყობის შეცვლა...“. აღნიშნული ბრალდების გამო მას მიესაჯა ხუთი წლით თავისუფლების აღკვეთა. ამინისტიის შედეგად სასჯელი 2 წლამდე შეუმცირდა. 1934 წლის 21 ივნისს გადაწყვეტილება გააუქმეს და 16 აგვისტოს ნაზიმ ჰიქმეთი გაათავისუფლეს (ჯოშქუნი 2002:90).

10-1936-37 სტამბოლის სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლო: ნაზიმ ჰიქმეთი პოლიტიკური და ლიტერატურული საქმიანობის გამო დააპატიმრეს თურქეთის

სისხლის სამართლის კოდექსის 141-ე მუხლის შესაბამისად. მოგვიანებით გაათავისუფლეს. ის 21 ივნისის გადაწყვეტილებით გამართლდა (ჯოშქუნი: 2002:107).

11-1938 სამხედრო აკადემიის სამხედრო სასამართლო: ამ ბრალდებამ მთლიანად შეცვალა ნაზიმ ჰიქმეთის ცხოვრება. ბრალდების მიზეზი გახდა ის, რომ სამხედრო აკადემიის სტუდენტი ჰიქმეთთან მივიდა სასაუბროდ. ნაზიმ ჰიქმეთი დააკავეს კომუნისტური საქმიანობისათვის. მას ბრალად სამხედრო პირების ამბოხებისკენ მოწოდება წაუყენეს და 15 წლით თავისუფლების აღკვეთა მიუსაჯეს. სამხედრო სააპელაციო სასამართლომაც დაადასტურა აღნიშნული განაჩენი (ჯოშქუნი 2002:130).

12-1938 ფლოტის სარდლობის სამხედრო სასამართლო: ნაზიმ ჰიქმეთი ანკარიდან სტამბოლში გადაიყვანეს. სხვადასხვა გემზე მყოფ ოფიცრებს და რიგითებს უპოვეს ნაზიმ ჰიქმეთის წიგნები, რომელთაც ისინი კითხულობდნენ. ამასთან დაკავშირებით ნაზიმ ჰიქმეთის მიმართ ახალი ძიება დაიწყო. მას მიესაჯა თავისუფლების აღკვეთა 28 წლით და 4 თვით (ჯოშქუნი 2002:142). სასამართლო პროცედურების მსვლელობისას ნაზიმ ჰიქმეთმა მუსტაფა ქემალს წერილი მისწერა. აღნიშნულმა წერილმა მიაღწია დოღმაბაჰჩეს სასახლემდე, მაგრამ ათათურქამდე ვერა. წერილი გადაეცა შინაგან საქმეთა მინისტრ შუქრუ ქაიას, რომელიც ათათურქთან ოთახში უნდა შესულიყო. მან ვერ იპოვა შესაბამისი მომენტი, რომ მისთვის გადაეცა წერილი. მაშინ ათათურქი ავადმყოფობდა. მისთვის გადასაცემი წერილი კი ასეთი შინაარსის იყო:

“პრეზიდენტ ათათურქს,

თხუთმეტი წელი მომისაჯეს თურქეთის არმიის ამბოხებისკენ წაქეზების ბრალდებით. ახლა კი თურქეთის ფლოტის ამბოხებისკენ მოწოდებაში ვარ ეჭვმიტანილი. ვფიცავ თურქეთის რევოლუციას და შენს სახელს, რომ უდანაშაულო ვარ. სამხედროები აჯანყებისკენ არ წამიქეზებია. ბრმა არ ვარ, ვხედავ, თუ რა გიგანტური ნაბიჯი გადადგა თურქეთმა პროგრესისაკენ, მაქვს იმდენი გონიერება, რომ ეს შევამჩნიო. მაქვს გული, რომ სამშობლო მიყვარდეს. ჩემი სამშობლოს, რევოლუციისა და შენს წინაშე პირნათელი ვარ.

მაღალ სამხედრო პირებს, სახელმწიფოს და სასამართლოს ატყუებენ ქვეყნის საიდუმლო მტრები. სამხედრო პირები მე არ წამიქეზებია ამბოხებისკენ.

გიჟი, კელური, რეაქციონერი, გამყიდველი, რევოლუციისა და სამშობლოს მოღალატე კი არ ვარ, ერთი წუთითაც რომ გავიფიქრო ეს. სამხედროები მე არ წამიქეზებია ამბოხებისკენ. მე პოეტი ვარ, რომელსაც სწამს შენი საქმეების და თურქული ენის, რომელიც შენთვის წმინდაა. მე შემდეგ ვყოფილიყავი ისეთი მომთმენი, რომ გამეძლო პატიმრობისთვის, იმ წლებისთვის, რომელთაც ციხეში გავატარე და მომავალშიც გავატარებ. არ მინდოდა, რომ შენი ყურადღება მიმექცია თურქი პოეტის უბედურებაზე, რადგან დიდ საქმეებს ხარ შეჭიდებული. მაგრამ შენ თუ ჩემით დაინტერესდები, მწამს, რომ მხოლოდ შენ შეგიძლია მომაცილო ლაქა, ბრალდება, თითქოს მე მოვუწოდებდი სამხედროებს ამბოხებისკენ.

შენ ხარ ყველაზე დიდი რევოლუციონერი, რომელსაც შემიძლია მივმართო.

ქემალიზმისგან და შენგან სამართალს ვითხოვ.

ვფიცავ თურქული რევოლუციის და შენს სახელს, რომ უდანაშაულო ვარ.

ნაზიმ ჰიქმეთ რანი (ბაბაიევი 1976:118).

ნაზიმ ჰიქმეთს, მიუხედავად დიდი ზეწოლისა, არ გაუკეთებია არცერთი განცხადება და არ ჩაუდენია არანაირი ქმედება მუსტაფა ქემალის წინააღმდეგ, მშვენივრად ხედავდა, თუ რა შედეგი შეიძლებოდა მოჰყოლოდა რევოლუციამდელ პერიოდში დაბრუნებას, ამიტომ კონტრრევოლუციურ გამოსვლებს ყოველთვის უპირისპირდებოდა, შეიძლება ითქვას, საკუთარი მკერდით იცავდა რევოლუციის მონაპოვარს და არც სოციალისტურ შეხედულებებზე ამბობდა უარს.

ნაზიმ ჰიქმეთი 1938 წლის 17 იანვარს ღამით დააპატიმრეს და 1938 წლის 29 მარტს მას ანკარის სამხედრო აკადემიის სამხედრო სასამართლოს მიერ 15 წლით მიესაჯა თავისუფლების აღკვეთა. 1938 წლის 28 მაისს უზენაესმა სამხედრო სასამართლომ აღნიშნული გადაწყვეტილება დაადასტურა. შემდეგ ჰიქმეთი სტამბოლში გადმოჰყავთ. აქ კიდევ ერთი სასამართლო პროცესი მიმდინარეობდა მასთან დაკავშირებით. 1938 წლის 10 აგვისტოს ფლოტის სარდლობის სამხედრო სასამართლომ დაიწყო საქმის განხილვა, 1938 წლის 29 აგვისტოს ნაზიმ ჰიქმეთს მიუსაჯეს თავისუფლების აღკვეთა ცამეტი წლითა და ოთხი თვით. უზენაესმა სამხედრო სასამართლომ აღნიშნული განაჩენი დაადასტურა 1938 წლის 28 დეკემბერს. ამგვარად,

სრულიად უდანაშაულო ნაზიმ ჰიქმეთს მიესაჯა ოცდარვა წლითა და ოთხი თვით თავისუფლების აღკვეთა. 1949 წელს უწყვეტი პატიმრობის მეთორმეტე წელი შეუსრულდა.

პოეტმა თავისი ავტობიოგრაფია დაწერა აღმოსავლეთ ბერლინში 1961 წლის სექტემბერში:

“დავიბადე 1902 წელს.

არასოდეს აღარ დავბრუნებულვარ იმ ქალაში, სადაც დავიბადე.

არ მიყვარს უკან დაბრუნება.

სამი წლისა აღეპოში ვცხოვრობდი და ფაშას შვილიშვილი ვიყავი.

ცხრამეტი წლისა მოსკოვში კომუნისტურ უნივერსიტეტში ვსწავლობდი.

ორმოცდაცხრა წლის კვლავ მოსკოვში ვიყავი, პარტიას ვესტუმრე.

თოთხმეტი წლის მერე ვწერ ლექსებს.

ზოგი ადამიანი ბალახებს ცნობს, ზოგი თევზის სახეობებში ერკვევა.

მე კი ვიცი რა არის განშორება.

ზოგიერთი ადამიანი ზეპირად ჩამოთვლის ვარსკვლავთა სახელწოდებებს,

მე კი მას, რაც მენატრება.

ციხეშიც ვყოფილვარ და დიდ სასტუმროებშიც.

ვშიმშილობდი, შიმშილობის აქციას ვაწყობდი,

რაც გულით არ გამისინჯავს, ის საკვები არც ყოფილა თითქოს.

ოცდაათი წლის რომ ვიყავი, ჩემი ჩამოხრჩობა უნდოდათ.

ორმოცდარვა წლის რომ ვიყავი მშვიდობის ორდენის მოცემა უნდოდათ ჩემთვის,

მომცეს კიდევ.

ოცდათექვსმეტი წლისამ ნახევარ წელში გავიარე ოთხი კვადრატული მეტრი,

ორმოცდაცხრამეტი წლის ვიყავი, რომ 18 საათში გავფრინდი პრადიდან ჰავანაში.

ლენინი არ მინახავს, საპატო ყარაულში ვიდექი მის კუბოსთან 1924 წელს.

1961 წელს მის მავზოლეუმს ვეწვიე.

შეეცადნენ პარტიიდან მოვეგლიჯე

ვერ შესძლეს.

კერპების ნამსხვრევების ქვეშაც არ გავჟღერებულვარ.

1951 წელს ზღვაში ახალგაზრდა მეგობართან ერთად ფეხით დავდიოდით,
სიკვდილზე გავიარეთ.

1952-ში გულგახეთქილი ველოდი სიკვდილს პირქვედამხოვნილი.

სიგიჟემდე ვაეჭვებდი საყვარელ ქალებს,
ოდნავადაც არ მომნატრებია არცერთი, თვით შარლოც კი.
ვულაღატე მე ჩემს ქალებს.

მეგობრების ზურგს უკან არ ვლაპარაკობდი, ვსვამდი, მაგრამ ლოთი არ ვყოფილვარ.
მხოლოდ ჩემი ოფლით ვშოულობდი პურის ფულს.
რა ბედნიერებაა.

უხერხულად ვიგრძენი თავი სხვას რომ უჭირდა და ვიცრუე,
ვიცრუე, რათა სხვისთვის გული არ მეტკინა.
უცრად ვთქვი ტყუილი.

ვჯდებოდი მატარებელში, თვითმფრინავში, ავტომობილში.
უმრავლესობა ვერ ჯდება იქ.

ოპერაშიც დავდიოდით,
უმრავლესობა ვერ დადის, სახელიც კი არ გაუგიათ ოპერის.
იმ ადგილებში, სადაც უმრავლესობა დადის,
მე 1921 წლის მერე აღარ წავსულვარ.

მეჩეთში, ეკლესიაში, ტაძარში, სინაგოგაში, ჯადოქართან.
თუმცა ყავის ფინჯანზე ვამკითხვინებდი.

ჩემი ნამუშევრები დაბეჭდილია ოცდაათ-ორმოც ენაზე,
თურქეთში და თურქულ ენაზე კი აკრძალულია.

ჯერ კიბოთი არ დავვაადებულვარ,
აუცილებელი არ არის, რომ დავვაადდე.

პრემიერ-მინისტრი ვერ გავხდები,
არც მაინტერესებს ეს საქმე.

ომში არ ვყოფილვარ,

თავშესაფარშიც არ ჩავსულვარ შუალამისას.
მწვერვალიდან ძირს არ დავცემულვარ.
მაგრამ სამოცი წლისას უკვე სევდა შემომაწვა,
ერთი სიტყვით, მეგობრებო,
დღეს ბერლინში დარდისგანაც რომ მოვკვდე,
შემიძლია ვთქვა, რომ ადამიანურად ვიცხოვრე.
ვინ იცის, კიდეც რამდენ ხანს ვიცოცხლებ,
კიდეც რა გადამხდება თავს?!
„ვინ იცის?!“ (ათაბაში 2003: 5-7).

1.2. ნაზიმ ჰიქმეთის ლიტერატურული მემკვიდრეობა

ადრეულ საზოგადოებაში, რომელშიც ესთეტიკური გრძნობები ჯერ არ იყო ინდივიდუალიზირებული, პოეზია, როგორც სიტყვის ხელოვნება, არ არსებობდა. მის ადგილს იკავებდა, როგორც წესი, რელიგიური ცერემონიალების დროს შესრულებული მუსიკის თანმხლები აბსტრაქტული გაურკვეველი სიტყვები.

თავდაპირველი ლექსები ხელნაწერი არ იყო, მას იმპროვიზირებულად წარმოთქვამდნენ წერა-კითხვის არმცოდნე პოეტები, ამიტომ უმრავლესობა წარსულმა გაანადგურა. მაგრამ, ჩვენამდე მოაღწია ავესტამ - ზენდების წმინდა წიგნმა, რომელმაც დღემდე ძალიან მცირე ცვლილებები განიცადა.

თითქმის ყველა უძველეს ცივილიზაციაში გვხვდება პოეზია. ამის დასტურია ასურეთში „იშთარის ჯოჯოხეთში გამგზავრება“, ეგვიპტურ ცივილიზაციაში „ნექსები ნილოსიდან“.

ძველ ბერძნულ ლიტერატურაში თავდაპირველად პოეზია რელიგიური შინაარსის იყო. დიდი ბერძენი პოეტის ჰომეროსის შემდეგ არარელიგიურ თემებზეც იწყება ლექსების შექმნა.

თურქული ლიტერატურა სათავეს იღებს უძველეს დროში შუა აზიის სახელმწიფოებში. თავდაპირველად იქმნება მდიდარი ეპიკური ლიტერატურა. ეპოსი ერების რელიგიის, ღირსებების და ეროვნული საგმირო თავგადასავლების ლექსად გადმოცემაა.

ეპოსის ჩამოყალიბებაზე დიდი გავლენა მოახდინა მითოლოგიამ. თურქული ეპოსი (დესტანი) შეიქმნა ზეპირსიტყვიერებით, რომელიც თურქეთის ისტორიულ ამბებს გადმოგვცემდა. დესტანები უმეტეს შემთხვევაში ისტორიის უცნობ დეტალებზე გვაწვდის ინფორმაციას, იმიტომ რომ მათში სინამდვილეა აღწერილი. ეს დესტანები ორ ჯგუფად იყოფა:

- ა) ისლამამდელი თურქული დესტანები;
- ბ) ისლამის შემდგომი პერიოდის თურქული დესტანები.

ასეთი კლასიფიკაცია თურქეთის ისტორიის ორ ძალიან დიდ ეპოქას შეესაბამება. ისლამამდელ თურქულ დესტანებში შესაბამისი ეპოქა ჩანს (ბანარლი 1998:10-11).

თურქული ლიტერატურის მოკლე მიმოხილვის შემდეგ ახალი თურქული პოეზიის ძირითად თავისებურებებზე ვისაუბროთ:

ახალი თურქული ლიტერატურა შეიძლება დავყოთ შემდეგნაირად:

1. თანზიმათის ეპოქის ლიტერატურა, პოეზია

თანზიმათის ეპოქის პოეზიის მახასიათებლები მოკლედ ასე შეიძლება

ჩამოვყალიბოთ:

1. თანზიმათის ეპოქის პოეზიაში თქმულებებთან შედარებით უფრო მეტად ექცევა ყურადღება აზრებს, ახალ თემებს;
2. სურდათ ენის გამარტივება, მაგრამ ამ სფეროში წარმატებას ვერ მიაღწიეს;
3. თანზიმათის პირველი პერიოდის პოეზიაში იყენებდნენ ღაზელს, ყასიდას, მეორე პერიოდში კი ფრანგული პოეზიის გავლენით ახალ ფორმებს ქმნიან;
4. ორივე პერიოდში იყენებენ არუზის საზომს, ჰეჯეს გამოყენების მცდელობას ვხვდებით; ლექსთწყობის სახედ ბეითი გამოიყენება;
5. დივანის პოეზიაში არსებული ფორმის მთლიანობა შეცვალა თემის მთლიანობამ;

6. თანზიმათის პირველ პერიოდში პოლიტიკური საზოგადოებრივი თემები, მეორე პერიოდში კი ინდივიდუალური და სენტემენტალური თემები მუშავდებოდა;
7. პირველი პერიოდის პოეზია გარე, მეორე პერიოდის პოეზია კი ადამიანის შიდა სამყაროზეა ორიენტირებული;
8. პირველი პერიოდის პოეზიის ენა მეორე პერიოდის ენაზე უფრო მარტივია;
9. პირველი პერიოდის პოეტები აკრიტიკებდნენ დივანის პოეზიას, ცდილობდნენ მის განადგურებას, მეორე პერიოდის პოეტები პოეზიას, როგორც ხელოვნებას ისე განიხილავდნენ და ესთეტიკას დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდნენ დივანის პოეტების მსგავსად;
10. საფრანგეთის რევოლუციის გავლენით განსაკუთრებით პირველი პერიოდის პოეზიაში ეხებოდნენ ისეთ საკითხებს, როგორიცაა კანონი, წესრიგი, სამართლიანობა, თავისუფლება, მონობა, ერი, სამშობლო, დროშა და სხვა.

2. სერვეთი ფიუნუნის პოეზია

ძირითადი თავისებურებები

1. თანზიმათის ეპოქაში იქმნებოდა როგორც ძველი, ასევე ახალი ფორმის ლექსები. „სერვეთი ფიუნუნის“ წარმომადგენლებმა პირველი ლექსების შემდეგ ლექსის ძველი ფორმა უარყვეს და ახალზე იყვნენ ორიენტირებულნი. ფრანგული პოეზიიდან მათ აიღეს სონეტი, დივანის პოეზიითაც ისარგებლეს, ფორმა შეუცვალეს და შექმნეს „თავისუფალი ლექსი“. იქმნებოდა ისეთი ფორმები, რომელთა მსგავსი არც ფრანგულ პოეზიაში არსებობდა და არც დივანის ლიტერატურაში (ბაბარლი 1998:15).

ეროვნული მწერლობის პერიოდის პოეზიის თავისებურებანი

იწყება ხალხური სალექსო ფორმის გამოყენება. თურქული პოეზია ისლამის მიღების შემდეგ ორ ძირითად მიმართულებად ვითარდება - დივანის პოეზია და ხალხური პოეზია. ამ ორი განსხვავებული პოეზიის ფორმაც ერთმანეთისგან განსხვავებულია. ხალხური ლექსის ფორმის გამოყენებაზე დაიწყეს საუბარი თანზიმათის ეპოქაში, მაგრამ რეალურად ეს არ განხორციელებულა. ეროვნული მწერლობის პერიოდის პოეზიაში ორიენტაცია იქნა აღებული ხალხური ლექსის ფორმისკენ, იწერება ოტხტაეპიანი ლექსები. გამოიყენება ისეთი სალექსო ფორმები, როგორიცაა მანი, ქოშმა. სპექტაკლებიც

კი იდგმებოდა, სადაც გამოყენებული იყო ხალხური სალექსო ფორმები. თუმცა, ვერ ვიტყვით, რომ ამ ეპოქაში მხოლოდ ხალხურ სალექსო ფორმას იყენებდნენ.

ლექსები იწერება ჰეჯეს სალექსო საზომით. ისლამამდელ თურქულ პოეზიაში ჰეჯეს საზომი გამოიყენებოდა. ისლამის მიღებასთან ერთად პოეზიაში არუზის საზომი დამკვიდრდა. თუმცა ჰეჯეს საზომი დავიწყებას არ მისცემია, ხალხურ პოეზიაში კვლავ ჰეჯე გამოიყენებოდა. თანზიმათის ეპოქასთან ერთად ინტელექტუალებს შორის დაიწყო საუბარი იმის შესახებ, რომ ეროვნული სალექსო საზომი არის ჰეჯე. **ზია ფაშა** აცხადებდა, რომ ნამდვილი პოეზია ხალხური პოეზიააო. ამ საკითხზე მან ჰეჯეს საზომით სიმღერაც კი დაწერა. მაგრამ ამ პერიოდში ჰეჯეს საზომით ლექსის წერის სურვილი პრაქტიკაში ვერ განხორციელდა.

დაიწყო ორიენტაცია ეროვნულ რესურსებზე. ეროვნული მწერლობის პოეზიაში დღის წესრიგში დგება ორიენტირება ეროვნულ რესურსებზე. თემის არჩევა ხდებოდა ეროვნული მოვლენებიდან, ქვეყნის ისტორიიდან. საზომის, ლექსის ფორმის მოძიება დაიწყო ხალხურ პოეზიაში.

ლექსის წერა იწყება მარტივი ენით. ეროვნული მწერლობის პერიოდის პოეზიაში ენა გამარტივდა. „სერვეთი ფიუნუნის“ და „ფეჯრი ათის“ პოეზიის მძიმე ენა შეიცვალა გასაგებ, სადა, ხალხის სასაუბრო ენით.

იყენებენ ლექსთწყობის სხვადასხვა ფორმას. ეროვნული მწერლობის პერიოდის პოეზიაში, გარდა იმისა, რომ იყენებენ ხალხური პოეზიის ლექსთწყობის ფორმას, ერთი განსხვავებაც შეიმჩნევა. ამ პერიოდში ახალი ლექსთწყობის ფორმებსაც მიმართავენ, თავისუფალი ლექსთწყობა კიდევ უფრო ვითარდება, დასავლური პოეზიიდან იღებენ სონეტის და ტერცინის სალექსო ფორმებს.

ამ სიახლეებისა და ცვლილებების ფონზე ეროვნული მწერლობის პერიოდის პოეზიას ჰქონდა საერთო ნიშნებიც, მაგრამ მიუხედავად ამისა, ამ პერიოდის პოეზიას ერთი სათაურის ქვეშ ვერ გავაერთიანებთ. გამოიყოფა სამი ძირითადი მიმართულება.

ახალ თურქულ პოეზიაში რეფორმებისა და საგანმანათლებლო მოძრაობის შემდეგ ჩნდება ისეთი ტერმინები, როგორიცაა მოდერნი, მოდერნიზმი, დასავლური

რენესანსი. მოდერნს, როგორც ხელოვნების ტერმინსა და სიტყვა „მოდერნს“ შორის, რომელიც ყოველდღიურ ცხოვრებაში გამოიყენება, დიდი სხვაობაა.

მოდერნიზმი, როგორც ერთ-ერთი მიმდინარეობა ხელოვნებაში, იწყება მეცხრამეტე საუკუნის 80-იანი წლების ბოლოს და გრძელდება მეორე მსოფლიო ომის დაწყებამდე. მოდერნიზმი მთლიანად მოწყდა ტრადიციებს, ეს იყო ახალი სიტყვა ხელოვნების ყველა დარგში და, მათ შორის, ლიტერატურაში. მოდერნისტებმა შემოგვთავაზეს გამოსახვის უჩვეულო ტექნიკა, გადმოცემის ინოვაციური ფორმები. ეს იყო ახალი სუნთქვა ხელოვნების ისტორიაში(ბაბაიევი 2002:332).

თავდაპირველად თურქული მოდერნისტული პოეზია ეროვნულ-განმათავისუფლებელი ბრძოლისა და გამარჯვებით გამოწვეული მღელვარების გავლენის ქვეშ არის. ეროვნულ-განმათავისუფლებელი ბრძოლისა და რესპუბლიკის პირველ წლებში ამ მიმდინარეობის ყველაზე საინტერესო წარმომადგენლები იყვნენ ფარუქ ნაფიზი, სამიკ რიფათი, ომარ ბედრედინი, ქემალედინ ქამუ და ნეჯმედინ ჰალილი.

მეოცე საუკუნის ორმოციანი წლების დასაწყისში იგრძნობა გატაცება თავისუფალი ლექსით. ჰეჯეს ლექსთწყობას მხოლოდ ბეჭდით ქემალ ჩალლარი იყენებდა. აჰმედ ქუთსი თეჯერი ჟურნალ „ულქუს“ მეშვეობით ცდილობდა ხალხური ლექსის ტრადიცია გაეცოცხლებინა. ისეთი განსხვავებული პოეტები, როგორებიც იყვნენ აჰმედ მუჰიფ დირანასი, ჯაჰით სითქი თარანჯი, ჯაჰით ქულები წერდნენ თავისუფალ ლექსებს. ამას მოჰყვა გარიფული მოძრაობა ანუ „პირველი რეფორმატორები“, როგორც მათ უწოდებდნენ.

გარიფული მოძრაობა იყო ერთგვარი პროტესტი ძველი თურქული პოეზიის მიმართ. აღნიშნული ლიტერატურული მიმდინარეობა სამი პოეტის სახელს უკავშირდება: ორჰან ველი, ოქთაი რიფათი, მელიჰ ჯევდეთ ანდაი. ეს სამი მეგობარი პოეტი შეიკრიბა ჟურნალ „ვარლიქის“ გარშემო და წერდა ლექსებს საზომის, რითმის გარეშე. ასე ჩაუყარეს საფუძველი ახალ მოძრაობას, რომელიც მხატვრულობისგან შორს იდგა (1936). თავიანთ ლექსებს ბეჭდავდნენ წიგნში „გარიფი“(უცნაური). სწორედ აქედან წარმოდგება სახელწოდება - გარიფული მოძრაობა. ახალ მიმდინარეობას

განსაკუთრებით უჭერდა მხარს ნურულაჰ ათაჩი. გარიფულმა მოძრაობამ დიდი გავლენა მოახდინა არა მარტო ახალგაზრდებზე, არამედ თავისი ეპოქის დიდ მწერლებზეც. ორჰან ველიმ წიგნ „გარიფის“ წინასიტყვაობა დაწერა, რომელიც ერთგვარი პროგრამაა ამ ახალი მოძრაობისა. მაგრამ სამი პოეტის ერთობა დიდხანს არ გაგრძელებულა. წიგნის მეორე გამოცემაში (1945) მხოლოდ ორჰან ველის ლექსები დაიბეჭდა. გარდა ამისა, ორჰან ველიმ წიგნს მეორე წინასიტყვაობაც დაუმატა, სახელწოდებით „გარიფებისთვის“. ამის გამო ამ ახალი ლიტერატურული მიმდინარეობის შემდეგი პერიოდი დაუკავშირდა ორჰან ველის სახელს. თუმცა ძირითადი მიზეზი იყო ის, რომ მედიკ ჯევდეთმა და ოქთაი რიფათმა პოეზია სხვა მიმართულებით განავითარეს:

- 1- რითმის და რიტმის წინააღმდეგნი იყვნენ;
- 2- ცდილობდნენ პოეზიაში გამოეყენებინათ ყოველდღიური სასაუბრო ენა;
- 3- დაუპირისპირდნენ მეტაფორას, ხელოვნურობას, მორთულობას. მარტოობას აქცევდნენ დიდ ყურადღებას;
- 4- სარგებლობდნენ ხალხური პოეზიის გამომსახველობითი საშუალებებითა და გამოცდილებით;
- 5- იყენებდნენ ისეთ სიტყვებს, როგორსაც მანამდე არავინ იყენებდა თურქულ პოეზიაში;
- 6- წერდნენ რიგით ადამიანებზე;
- 7- ცხოვრებისეულ სიხარულს პოეზიაში გადამეტებულად ასახავდნენ;
- 8- გარიფული ლიტერატურული მიმდინარეობა დასავლური პოეზიის გავლენის ქვეშ იყო, უპირისპირდებოდნენ ყველაფერ ძველს, განსაკუთრებით, პოეტური ენით გადმოცემას;
- 9- თავი დაანებეს პოეზიაში სიტყვისა და მნიშვნელობის თამაშს.

რესპუბლიკის პერიოდის პირველ წლებში გვხვდებიან პოეტები, რომლებიც წინა ეპოქიდან მოვიდნენ ამ დრომდე. ამ პოეტების სათავეში დგას „ხუთი სილაბისტი“. ამ ჯგუფში გაერთიანებული პოეტების შემოქმედებაში იგრძნობა ეროვნული შეგნება, ისინი იყენებენ ჰეჯეს ვერსიფიკაციულ სისტემას და წერენ ისეთ ლექსებს, რომლებიც

დიდ გავლენას ახდენენ მკითხველზე. „ხუთი სილაბისტის“ შემოქმედებისათვის დამახასიათებელია შემდეგი: თავიანთ პოეზიაში დიდი ადგილი დაუთმეს ანატოლიას და ცდილობდნენ რაინდული სული გაეღვიძებინათ. ამ ჯგუფის პოეტებს საოცარი ლირიზმით მიჰქონდათ მკითხველამდე თავიანთი სათქმელი. თვალში საცემია ის ფაქტი, რომ მათ თავიანთი პოეზიით გავლენა მოახდინეს არა მარტო თანამედროვე პოეტებზე, არამედ შემდეგ თაობებზეც. განსაკუთრებით ფარუქ ნაფიზის პოეზიის ლირიზმის გავლენა ეტყობა ალი მუმთაზ აროლათის (1897-1967) და ნეჯიფ ფაზილ ქისაქურეჩის (1905- 1983) შემოქმედებას (გურსელი 2001: 115).

აროლათი იყენებდა ჰეჯეს ლექსთწყობას, გრძელ და მოკლე სტრიქონებს. მან გაითვალისწინა ის ცვლილებები, რაც ამ მხრივ ენის ბეჭიძმა წამოიწყო და თვითონაც შეიტანა სიახლე. პოეტმა თავის ლექსებს თავი მოუყარა ორ წიგნში „გემმა გაშალა იალქანი“ და „ოცნების სამყაროდან დაბრუნებული ამბობს რომ....“.

რესპუბლიკური პერიოდის პირველი გაერთიანებაა „შვიდი მეჩირაღდნე“. მათი მიზანი იყო, პოეზია ეხსნათ ერთფეროვნებისაგან. მაგრამ ამ მხრივ ვერ მიაღწიეს ვერანაირ წარმატებას, გარდა ზოგჯერ ოსმან საბასი. ჯაპით სიქთი თარანჯი და ფაზილ ჰუსნუ დაღლარჯაც თავისებურად ორიგინალური იყვნენ.

რესპუბლიკის პერიოდის მეორე გაერთიანება იყო „პირველი რეფორმატორები“ („გარიფები“), რომლის წევრებიც იყვნენ ორჰან ველი, ოქთაი რიფათი და მელიჰ ჯევდათი. მათ პოეზიიდან განდევნეს ზომა, რითმა. პოეზიის ენა სასაუბრო ენას დაუახლოვეს. თემატიკაში შემოდის ქუჩის ადამიანი, რომელიც პოეტური ენით აღწერას არ საჭიროებს. გარიფული მოძრაობის გავლენა დღევანდელ პოეზიასაც ეტყობა (გურსელი 2011:118).

მეოცე საუკუნის 50-იანი წლების შემდეგ პოეტები დაშორდნენ საზოგადოებრივ თემებს, მიმართავდნენ სიმბოლოს და სარკაზმს. რესპუბლიკის პერიოდის მესამე გაერთიანება იყო „მეორე რეფორმატორები“ (ცისფრები). „პირველი რეფორმატორებისგან“ განსხვავებით „მეორე რეფორმატორები“ ორიენტირებულნი იყვნენ ფორმაზე, გამომსახველობით საშუალებებზე, პოეტურ ენაზე.

მეოცე საუკუნის 60-იან წლებში ნაზიმ ჰიქმეთის წიგნების გამოცემის შედეგად იზრდება ახალი, სოციალისტ პოეტთა თაობა. ჯან იუჯელი ახერხებს, რომ პოეზიის ლირიზმში იუმორიც შეურიოს. რესპუბლიკის პირველ წლებში პოეზიაზე დიდ გავლენას ახდენენ ეროვნული მწერლობის პერიოდის პოეტები. ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობით გამოწვეული სევდა, ახლადშექმნილი სახელმწიფოს პასუხისმგებლობები პოეზიაში აისახა როგორც ლირიკული იდეალიზმი.

პოეზიაში დიდი ყურადღება ეთმობა დროს, შინაარსი მდიდრდება და ფორმის თავისებურებებს სულ უფრო და უფრო ნაკლები ყურადღება ექცევა. მანამდე თავისუფალი ფორმის დამკვიდრებით დარღვეულ ლექსში მისრაც ირღვევა. პოეზიაში დიდი ადგილი ეთმობა საზოგადოებრივ თემატიკას. პოეზია თავისუფლდება რიტმისგან, რითმისგან და სხვა გამომსახველობითი საშუალებებისგან:

1. არუზის ლექსთწყობა მთლიანად უარყოფილ იქნა;
2. თავიდან ჰეჯეს საზომს იყენებდნენ, თუმცა მეოცე საუკუნის ორმოციანი წლების შემდეგ მისი ადგილი თავისუფალმა ლექსმა დაიკავა;
3. პოეზიაში შეინიშნება მნიშვნელოვანი ტექნიკური მიღწევები;
4. პოპულარული ხდება ისეთი ლიტერატურული მიმდინარეობები, როგორიცაა რეალიზმი, ნატურალიზმი, სოციალისტური რეალიზმი. თურქი მწერლები თვალს ადევნებდნენ თანამედროვე ლიტერატურულ მიმდინარეობებს და ცდილობდნენ ფეხი აეწყოთ მათთვის;
5. ამ ეპოქის თითქმის ყველა მწერალი მარტივი და გასაგები ენით წერს;
6. მწერლებისა და პოეტების უმრავლესობა ორიენტირებულნი არიან ანატოლიაზე. თავიანთ ნაწარმოებებში ანატოლიის თემატიკას უთმობენ ადგილს;
7. ეროვნულ-განმათავისუფლებელი ბრძოლის მიერ მოტანილი დესტანის სული რესპუბლიკის პირველ წლებში კვლავ ძლიერია.

„ხუთ სილაბისტთან“ ერთად „სახელმწიფოებრივ ლიტერატურულ“ ხაზს შეიძლება მივაკუთვნოთ ქემალეთინ ქამუ, მითჰათ ჯემალ ქუნთაი, ალი მუმთაზ აროლათი, ბეჰრეთ ქემალ ჩაღლარი, ორჰან შაიქ გოქიაი, ნეჯმეთინ ჰალილ ონანი, ომარ ბედრეთინ უშაქლი და სხვა ხელოვანები, რომლებიც თავიანთ შემოქმედებაში იმ

დროის სხვა პოეტებთან ერთად მიმართავდნენ ჰეჯეს ლექსთწყობას, გარდა იაჰია ქემალისა, აჰმედ ჰაშიმისა და სხვა თურქი პოეტებისა, რომლებმაც რესპუბლიკის პირველ წლებში არუზი გაათურქულეს. ჰეჯეს ლექსთწყობა ამ ეპოქის პოეტებმა ეროვნული მწერლობის წარმომადგენლებთან შედარებით უფრო დახვეწეს, უფრო ჰარმონიული გახადეს, თუმცა წმინდა პოეზიის კუთხით თუ შევაფასებთ, ყველაზე ესთეტიკური გახადეს აჰმედ ჰამდი თანფინარმა, ნეჯიფ ფაზილ ქისაქურექმა, ჯაჰით სითქი თარანჯიმ და აჰმედ მუჰიფ დირანასმა (ბეზირჯი 1993:119).

მეჰმედ ფუათი „თანამედროვე თურქული პოეზიის ანთოლოგიის“ შესავალში საუბრობს ორ ხაზზე, რომელმაც შექმნა თანამედროვე თურქული პოეზია. ერთ-ერთი მათგანია: ნედიმის-იაჰია ქემალის-ნაზიმ ჰიქმეთის-ორჰან ველის ხაზი. ამ მწერლებმა, მიუხედავად იმისა, რომ ძალიან განსხვავდებოდნენ ერთმანეთისგან, თავიანთი ლექსების ზოგიერთი მახასიათებლით ერთმანეთს გზა გაუკვალეს; მეორე ხაზია: შეიკ გალიფის-აჰმედ ჰაშიმის-ნეჯიფ ფაზილის-ფაზილ ჰუსნუ დაღლარჯას ხაზი. სხვა პოეტებს რაც არ უნდა დამსახურება ჰქონდეთ ახალი ანუ თანამედროვე პოეზიის ფორმირებაში, პირველ ხაზში უმთავრესია ნაზიმ ჰიქმეთი, ხოლო მეორე ხაზში - ნეჯიფ ფაზილი (ფუათი 2008:134).

ლიტერატურის ბევრი კრიტიკოსი თვლიდა, რომ თანამედროვე პოეზიის ფორმირებაში დიდი წვლილი შეიტანეს გარიფებმა, რესპუბლიკის პერიოდის თურქული პოეზიის წარმომადგენლებმა, „ხუთმა სილაბისტი პოეტმა“, „შვიდმა მეჩირაღდნემ“, სოცრეალისტებმა, „მეცხოვნეებმა“, „მეორე რეფორმატორებმა“. ორჰან ველი ქანიქი, ოქთაი რიფათ ჰოზორჯუ და მელიჰ ჯევდეთ ანდაი, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, თავიანთ პირველ ლექსებს ბეჭდავდნენ ჟურნალ „ვარლიქში“. 1941 წელს წიგნ „გარიფის“ წინასიტყვაობის დაბეჭდვის შემდეგ უკვე ლიტერატურული მოძრაობის სახე მიიღო და მეოცე საუკუნის 40-იანი წლების პოეტებზე დიდი გავლენა მოახდინა (ფუათი 2006:142).

ნაზიმ ჰიქმეთის იმ ლექსების პირველი ნიმუშები, რომლებმაც ახალ თურქულ პოეზიას როგორც ფორმის, ასევე შინაარსის მიხედვით სრულიად ახალი მიმართულების ლექსები შემატა, მეოცე საუკუნის 30-იან წლებში დაწერა. ეს ლექსები

1928 წელს ბაქოში დაიბეჭდა კრებულ „მზიურების სიმღერაში“ და 1929 წელს სტამბოლში წიგნ „835 სტრიქონში“. ყველა აღიარებს იმ აზრს, რომ როგორც ზემოაღნიშნული ლექსები, ისევე როგორც 40-იანი წლების დასაწყისში ციხეში დაწერილი ეპიკური ნაწარმოები „ჩემი ქვეყნის ადამიანები“, ასევე ციხეში ყოფნისას შექმნილი სხვადასხვა ლექსი თურქულ პოეზიაში დიდ რევოლუციურ გადატრიალებად ითვლება (ბეჰრამოდლუ 2008: 36). თუმცა, ჩვენი აზრით, ნაზიმ ჰიქმეთის ლექსსა და ახალი თურქული პოეზიის სხვა ქმნილებებს შორის, სხვა პოეტურ მიმდინარეობებს შორის ურთიერთკავშირი საკმარისად გამოკვლეული არ არის. ამის რამდენიმე მიზეზი არსებობს: საყოველთაოდ ცნობილია თურქეთში პოეზიის კრიტიკის ზედაპირულობა; მნიშვნელოვანი, სერიოზული კრიტიკული დისციპლინის არარსებობა.

ცნობილია, რომ ნაზიმ ჰიქმეთი რესპუბლიკის პერიოდის პირველი თაობის პოეტების წარმომადგენელია და თავიდან ასპარეზზე გამოვიდა ჰეჯეს საზომით დაწერილი ლექსებით. ახალგაზრდობის ადრეულ წლებში რუსეთში ცხოვრება მოუწია და იმ ეპოქის ხელოვნების მოწინავე მიმდინარეობების გავლენა განიცადა. რუსეთში ცხოვრების დროს ნაზიმ ჰიქმეთი გაეცნო ვ. მაიაკოვსკის. ისინი სახვადასხვა შეკრებაზე ერთად კითხულობდნენ ლექსებს. ნაზიმ ჰიქმეთი კარგად იცნობდა კლასიკურ დივანის პოეზიას და ამ პოეზიაზე ფრანგული პოეზიის გავლენით XIX საუკუნეში განხორციელებულ სიახლეებს. მისი ლიტერატურის პედაგოგი იაჰია ქემალი იყო, რომელიც, ამავე დროს, ოჯახის ახლობელიც გახლდათ. ნაზიმ ჰიქმეთი ასევე ახალგაზრდობის ადრეულ წლებში გაეცნო თურქულ ხალხურ პოეზიასაც.

ნაზიმ ჰიქმეთის პოეზიასა და ახალი თურქული პოეზიის სხვა მიმართულებებს შორის გათიშულობა 40-იან წლებამდე არსებული კომუნიკაციის სიმწირით აიხსნება და ამის მიზეზები შესაძლოა რამდენიმე პუნქტად წარმოგიდგინოთ: ეს უაღრესად ორიგინალური სინთეზის მქონე პოეზია გარკვეულ წილად გასცდა თანამედროვე თურქული პოეზიაში არსებულ უფრო ბუნებრივ ფორმებს და რაღაც დონეზე კიდეც ამაღლდა მასზე... პოეტის გამუდმებული დევნა, გნებავთ, მისი ნაწარმოებების, გნებავთ, პოლიტიკური მიზეზების გამო, დროდადრო ქვეყნის გარეთ ყოფნა, არალეგალური ყოფა თუ ციხეებში გატარებული ცხოვრება გახდა მიზეზი ქვეყნის ლიტერატურული

ცხოვრებიდან მისი ერთგვარი მოწყვეტისა... ამას შეგვიძლია სხვა მიზეზებიც დავუმატოთ (ბეჰრამოღლუ 2008: 38).

ახალგაზრდა ნაზიმ ჰიქმეთმა პირველი ლექსები რესპუბლიკამდელ პერიოდში გამოაქვეყნა, 20-იან წლებში იგი საზოგადოების წინაშე წარსდგა წიგნებით: „835 სტრიქონი“, „ჯოკონდა და სი-ა-უ“, რომლითაც საზოგადოებაზე გავლენის მოხდენა მოახერხა. პოეტმა, როგორც ფორმის, ისე თემატიკის თვალსაზრისით გააფართოვა თავისი პოეზია, ხოლო ენაში იმდენი სიახლე შემოიტანა, რომ მის შემდეგ სამწერლო ასპარეზზე გამოსული პოეტებიც კი განაცვიფრა. ნაზიმ ჰიქმეთი არ ყოფდა ლექსიკას ლექსში გამოსაყენებელ და გამოუყენებელ სიტყვებად. სტრიქონების ორიგინალური განლაგებით თავისუფალი ლექსის ფორმის განვითარებაში მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა. ზემოთ აღნიშნულ ორ წიგნს მოჰყვა ლექსების რამდენიმე კრებული: „მიღწეული 3,“ „1+1=1“, „ხმადაკარგული ქალაქი“, „ღამით მოსული დეპეშა“, „რატომ მოიკლა თავი ბენერჯიმი?“, „წერილები ტარანტა ბაბუს“, „პორტრეტები“, „დესტანი სიმავენელი ყადის ძის შეიხ ბედრედინის შესახებ“, „21-22 საათის ლექსები“, „ჩემი ქვეყნის ადამიანთა სახეები“. ეს და პოეტის „ბოლო ლექსები“ მის წიგნებშია ერთად თავმოყრილი.

გვინდა აღვნიშნოთ, რომ ახალგაზრდობის წლებში ნაზიმ ჰიქმეთი განიცდიდა ისეთი პოეტების გავლენას, როგორებიც არიან იუსუფ ზია, ორჰან სეიფი, ფარუქ ნაფიზი და იაჰია ქემალიც კი. ნაზიმ ჰიქმეთის მომწიფების წლებში ისეთ ძლიერ ხელოვანს, როგორიც აჰმედ ჰაშიმი იყო, თავისი გამორჩეული ლექსიკა ჰქონდა. იაჰია ქემალი კი, ერთი მხრივ, „ძველი პოეზიის ქარით“ შექმნილ დივანის პოეზიის ლექსიკით, არუზით დაწერილ ღაზელებსა და რუბაიებს გვთავაზობდა, მეორე მხრივ, ახალი სტილის ლექსებში სადა თურქული ენის გამოყენებას ცდილობდა (აქსანი 2009: 218).

უნდა ითქვას, რომ რუსეთში წასულ ნაზიმ ჰიქმეთს რუსული ენა ახალი ნასწავლი და რუსული ლექსებიც ახალგაცნობილი ჰქონდა. შესაბამისად, მის პოეზიაზე გავლენა მხოლოდ ლექსის ფორმამ (საუბარია დანაწევრებულ, საფეხურებრივ სტრიქონებზე) იქონია. თურქულ პოეზიაში ნაზიმ ჰიქმეთის ადგილის გასარკვევად და იმის

განსასაზღვრად, თუ რა ენობრივი სიახლე შემოიტანა მან თურქულ ლექსში, საჭიროა ქვემოთ მოყვანილ საკითხებზე ვისაუბროთ:

1) პოეტის სალაპარაკო ენა სტამბოლური თურქულია, ხოლო სამწერლო ენა სრულიად განსხვავებულია. თურქულ პოეზიაში მას არცთუ მცირე წვლილი მიუძღვის უმეტესად გულიდან ამოსული, სადა თხრობის ლექსის დამკვიდრებაში. პოეტის ღრმა, გულითადი დამოკიდებულება, სიყვარული თურქული ენისადმი, გამუდმებით ხალხური უბრალო თურქულით წერა ის ფაქტორებია, რომელთა ხსენება აქ აუცილებელია. ასევე რუსეთიდან პირველი დაბრუნების შემდეგ თავის ლექსებში პოეტი მიმართავდა ხალხის ფართო მასებს, წერდა მათთვის გასაგები ენით, რადგან მიაჩნდა, რომ ეს დაეხმარებოდა ყველა იმ პროცესის, დავის გასაჯაროებაში, რომლებიც ხელისუფლებასთან ჰქონდა (აქსანი 2009: 219).

2) დღეს ჩვენ ხელთ გვაქვს პოეტის ისეთი ლექსები, რომლებიც გულიდან ამოსული, სადა, ბუნებრივი და სასიამოვნო თხრობის მანერით თურქულ პოეზიაში ლირიზმის საუკეთესო ნიმუშებია.

3) ასევე, უნდა აღინიშნოს ის, რომ ნაზიმ ჰიქმეთმა შემოიტანა რა სხვადასხვა ტიპის მრავალფეროვანი საკითხები, თემატიკის თვალსაზრისითაც გაამდიდრა თურქული პოეზია. რუსეთში ყოფნისას გაეცნო და შეითვისა იქ დამკვიდრებული იდეოლოგია. მან ლექსში შემოიტანა ტექნოლოგიური ცნებები: ტრაქტორი თუ ბენზინი, მაზუთი, ფაბრიკა-ქარხნები თუ მრავალსართულიანი კორპუსები; მუშათა კლასი, მშრომელი ხალხი, რომელსაც მუდამ ქებითა და აღფრთოვანებით ახსენებდა; რევოლუცია, აჯანყება, გაფიცვა და მრავალი მსგავსი სიტყვა, შეიძლება ითქვას, რომ თურქულ პოეზიაში მან პირველმა გამოიყენა. იგი მუშის სპეცტანსაცმელს შემდეგი სტრიქონებით აქებს და „დამოუკიდებლობის ყველაზე იღბლიან ტანისამოსს“ უწოდებს:

„და უეჭველია, ჩემო ძვირფასო, აუცილებლად

ისეირნებს ხელების ქნევით, ისეირნებს

დამოუკიდებლობის ყველაზე იღბლიანი ტანსაცმლით,

ჩემს ლამაზ სამშობლოში თავისუფლება“ (აქსანი 2009: 218).

ნაზიმ ჰიქმეთმა ლექსების წერა 1914 წელს დაიწყო. მისი პირველი ლექსი „*კვლავაც ტირიან კვიპაროსებში?*“ გამოქვეყნდა „ახალ ჟურნალში“ 1918 წლის ოქტომბერში მეჰმედ ნაზიმის სახელით. 1921-1924 წლებში მოსკოვში სწავლისას გაიცნო რუსი ფუტურისტები და შთაგონებული მათი კონსტრუქტივისტულობით, განთავისუფლდა კლასიკური პოეტის ყალიბისგან და დაიწყო ახალი, თავისუფალი ენისა და ფორმის განვითარება. რამდენიმე ამგვარი ლექსი გამოაქვეყნა ჟურნალ „სინათლეში“. პირველი ლექსების წიგნი კი დაიბეჭდა 1928 წელს ბაქოში, სახელწოდებით „*მზიურების სიმღერა*“. 1929 წელს სტამბოლში დაიბეჭდა „*835 სტრიქონი*“, რომელსაც დიდი გამოხმაურება მოჰყვა ლიტერატურულ წრეებში.

დროთა განმავლობაში განავითარა პოეზიის ენა, რომელიც ფორმის თვალსაზრისით იყო ნაკლებ ექსპერიმენტული, თუმცა კლასიკურსაც ვერ ვუწოდებთ. გვაჩვენა, თუ როგორ უნდა გამოიყენო ხალხური ლექსის, აღმოსავლური ლექსის ფორმა ისე, რომ თანამედროვე ლექსის ფორმაზეც არ თქვა უარი. ნაზიმ ჰიქმეთის ინტერესების სფეროში, ლიტერატურის გარდა, შედიოდა თეატრი და კინო. მოსკოვში ყოფნის წლები დაემთხვა რუსების დიდ წარმატებებს ხელოვნების ამ ორ სფეროში. ძალიან ბევრი ფილმის სცენარი დაწერა, გადაღებებშიც დიდი წვლილი აქვს შეტანილი.

ნაზიმ ჰიქმეთის შემოქმედება, მისი ლექსები, რომანები, მოთხრობები, თარგმანები, საგაზეთო სტატიები აკრძალული იყო თურქეთში 1938 წლიდან 1965 წლამდე. 1965 წლის შემდეგ იწყება მისი შემოქმედების ბეჭდვა თურქეთში. რამდენჯერმე გამოცემულ მის ნამუშევრებს ერთად მოუყარეს თავი და გამოსცეს. „იაფი ქრედის გამომცემლობამ“ კიდევ ერთხელ დაბეჭდა მთლიანი კრებული მისი ნამუშევრებისა. ნაზიმ ჰიქმეთმა თავისი შემოქმედებითი გზის დასაწყისშივე შექმნა პატრიოტული ხასიათის ლექსები. ამიტომ ბევრი მკვლევარი თვლის, რომ ნაზიმ ჰიქმეთის შემოქმედების საფუძველი პატრიოტიზმია (სეზერი 2003: 150).

1913 წელს ხელი მოეწერა ბუქარესტის ხელშეკრულებას, რომლის მიხედვითაც თურქეთის ევროპული ტერიტორია, თრაკიის მცირე ნაწილის გარდა, დაკარგა ოსმალეთის იმპერიამ. დაიწყო ქვეყნის დაცემის და რღვევის პერიოდი. ამ დროს ნაზიმ

ჰიქმეთი ძალიან ახალგაზრდა იყო, ამ მოვლენებმა პატრიოტული გრძნობები ძალიან ადრე გაარვიძა მასში:

„სამშობლოს კვნესა,

ჯერ კიდევ ნისლიანი დილა იყო,

გარემო ნისლში გახვეულიყო,

შორიდან ისმოდა ხმა, ოჰ! ოჰ! ოჰ!

მოუსმინე სამშობლოს ამ კვნესას, გაიგონე,

მოუსმინე და სინდისის მიხედვით იმოქმედე,

სამშობლოს დანაწევრებული გული გელის იმედად“ (გოქსუ 2004:35).

გაზეთმა „ალემდარმა“ გამოაცხადა კონკურსი, რომელშიც პირველი ადგილი დაიკავა ნაზიმ ჰიქმეთმა ლექსით „ერთი წუთი“. ყველა აღნიშნავდა, რომ მან თურქული პოეზია ერთგვაროვნებისგან იხსნა. მოსკოვში ყოფნისას იგი განიცდიდა მაიაკოვსკის შემოქმედების გავლენას. მას არ ესმოდა მაიაკოვსკის ლექსების შინაარსი, მაგრამ ფორმით იყო აღფრთოვანებული და მაიაკოვსკის შემოქმედების გავლენით დაწერა ლექსი „მშვიგრების თვალისჩინი“. გამოიყენა თავისუფალი ლექსთწყობა და ამგვარად ღვარჯნილი მისრას გამოყენებით განსხვავებული წერის სტილზე გახდა ორიენტირებული (იაღჯი 2005: 77).

1922 წელს პარტიულ სასწავლებელში ჩარიცხვის შემდეგ მისი ყურადღება მიიქცია მაიაკოვსკის დანაწევრებული, საფეხურეობრივი სტრიქონებით დაწერილმა ლექსებმა და მათი გავლენით დაწერა ლექსი „მშვიგრების თვალისჩინი“. ამ ლექსში დარღვეულია დივანის პოეზიისთვის დამახასიათებელი არუზი, ხალხური პოეზიის ჰეჟე და როგორც ფორმის, ასევე შინაარსის თვალსაზრისით სრულიად ახალი სტილის ლექსი შექმნა:

„ჩვენთან არა რამდენიმე,

არა ხუთი, არა ათი,

ოცდაათი მილიონია მშვიერი.

მშვიგრები, ჩამომწკრივებული მშვიგრები!

არც კაცი, არც ქალი, არც ბიჭი, არც გოგო

გამხდარი, სუსტი

დაბრეცილი ტოტებით

დაბრეცილი ხეები!“ (იაღჯი 2005: 104).

ეს მისრები, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ნაზიმ ჰიქმეთს წარმოგვიჩენს როგორც კრეატიულ და რეფორმატორ პოეტს (ფუათი 2006: 52).

სამხედრო სამსახურის დამთავრების შემდეგ ნაზიმ ჰიქმეთი მიდის ანატოლიაში, რათა მონაწილეობა მიიღოს ეროვნულ-განმათავისუფლებელ ბრძოლაში, რადგან ძალიან განიცდიდა სტამბოლის ოკუპაციას. ბოლუს ლიცეუმში ცოტა ხნის განმავლობაში მასწავლებლად მუშაობდა. იგი დაინტერესდა რუსეთის რევოლუციით, საბჭოთა რეალობით. გარკვეული ხნის შემდეგ ბათუმის გავლით მიდის მოსკოვში და სწავლას იწყებს აღმოსავლურ უნივერსიტეტში ეკონომიკისა და სოციალურ მეცნიერებათა ფაკულტეტზე (1922-1924).

სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ ჟურნალ „სინათლეში“ ბეჭდავს თავისი შემოქმედების ნიმუშებს. როცა გაიგო, რომ აღნიშნულ ჟურნალში დაბეჭდილი ლექსების გამო მას დაუსწრებლად მიესაჯა თავისუფლების აღკვეთა, კვლავ რუსეთში წავიდა. ამინისტიის შესახებ კანონის მიღების შემდეგ დაბრუნდა თურქეთში და გარკვეული ხნის განმავლობაში ხოფის ციხეში იყო დაპატიმრებული.

მოგვიანებით ნაზიმ ჰიქმეთი სტამბოლში დასახლდა, მუშაობდა სხვადასხვა გაზეთებში, ჟურნალებში, კინოსტუდიებში, წერდა პიესებს, გამოსცა პირველი ლექსების კრებულები (1928-1932). ამ დროს კიდევ დააპატიმრეს. თუმცა რესპუბლიკის მე-10 წლისთავთან დაკავშირებით გამოიცა კანონი ამინისტიის შესახებ და იგი გაათავისუფლეს. გაზეთებში „სადამო“, „უკანასკნელი ფოსტა“ და „განთიადი“ წერდა იუმორისტულ მოთხრობებს ორჰან სელიმის ფსევდონიმით, რედაქტორიც თვითონ იყო.

ნაზიმ ჰიქმეთი თავისი ცხოვრების სხვადასხვა ეტაპზე სხვადასხვა თვალსაზრისის ლექსებს წერდა. არასოდეს არ ამბობდა უარს ექსპერიმენტებზე, ახლის ძიებაზე. იგი ყოველთვის რეფორმატორად რჩებოდა.

ნაზიმ ჰიქმეთი თავის პირველ ლექსებს ჰეჯეს საზომით წერდა, თუმცა, შინაარსის თვალსაზრისით სილაბისტ პოეტებისგან შორს იდგა. მათი ინდივიდუალისტური პოეზიის ხაფანგში არ მოხვედრილა, ორიენტირებული იყო სოციალური შინაარსის ლექსებზე. თევფიქ ფიქრეთის, მეჰმედ ემინის, მეჰმედ აქიფის და მათი თანამოაზრე პოეტების გზას დაადგა.

მუდმივად განვითარებადი შინაარსისთვის ჰეჯეს საზომი აღარ აკმაყოფილებდა. ნაზიმ ჰიქმეთმა ახალი ფორმების ძიება დაიწყო. ჰეჯეს საზომის ფორმები დაარღვია და გადავიდა თავისუფალ ლექსთწყობაზე, რომელიც ბგერათა საოცარ ჰარმონიას ქმნიდა (ბეზირჯი 2003:161).

თავის პოეზიაში ნაზიმ ჰიქმეთი საზოგადოების განვითარების კანონებსა და ადამიანის გონებას, შრომას, იმედს, მათ ისტორიულ როლს ერთ დიალექტიკურ მთლიანობაში განიხილავს. პირველად პოეტმა თავისი ლექსისათვის შესაფერ ფორმას *“შეიხ ბედრედინის დესტანში”* მიაგნო. შემდეგ ეს კონკრეტიზაცია კულმინაციას აღწევს ნაწარმოებში *“ჩემი ქვეყნის ადამიანთა სახეები”*.

ნაზიმ ჰიქმეთის პირველ ლექსებში მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია ეროვნულ თემატიკას, რომლის წყაროა ის დამაბული ვითარება, რომელიც სუფევდა იმდროინდელ ოსმალეთის იმპერიაში, ბრძოლებში განცდილი მარცხი და მისთ. ამის ნათელი მაგალითებია მისი ლექსები *„ორმოცი ყაჩაღის ტყვე“* და *„დაჭრილი მოჩვენება“*.

ნაზიმ ჰიქმეთმა თურქულ პოეზიაში შინაარსის, ფორმისა და ლექსის გაგების თვალსაზრისით მანამდე არნახული სიახლეები შემოიტანა და თავისუფალი ლექსის ნოვატორი გახდა. თავის ლექსებში იგი წერდა ისეთ თემებზე, როგორიცაა პატრიოტიზმი, სოციალიზმი, მშვიდობა, სიყვარული, ნოსტალგია და ნაღველი, მაგრამ მაინც უფრო მეტად სოციალიზმის თემატიკაზე დაწერილი ლექსები ჭარბობს. ზოგიერთი მტკიცებით, თავისუფალი ლექსის ფორმების ძიების პერიოდში იგი მაიაკოვსკის გავლენას განიცდიდა.

სასიყვარულო თემატიკაზე დაწერილი ლექსებიც უხვად არის მის შემოქმედებაში. მისი ლექსების ობიექტები არიან ისინი, ვინც პოეტს ერთ დროს უყვარდა.

ნაზიმ ჰიქმეთი აღნიშნავდა, რომ უსიყვარულოდ განვლილი დღეები ძალიან მძიმე იყო, რომ ყოველ დღეს აქვს იმის შესაძლებლობა სასიყვარულო ისტორია შემოგთავაზოს.

თავისი ეპოქის თურქ მწერლებს შორის ნაზიმ ჰიქმეთი გამოირჩეოდა, როგორც სასიყვარულო პოეზიის საუკეთესო ავტორი. ნაზიმ ჰიქმეთი რევოლუციასაც სიყვარულს უკავშირებდა, სწამდა, რომ ყველაფრის განხორციელება სიყვარულით შეიძლებოდა. ამ თემაზე მრავალი ლექსი დაწერა. გარდა ამისა, მოთხრობების, რომანის პიესების წერაშიც თავი გაგვაცნო, როგორც ოსტატმა.

ამ ბრწყინვალე პოეტის პოეზიას თავისი სამშობლოს მიწაში აქვს ფესვები გადგმული, ხოლო ტოტები მთელ დედამიწას სწვდება.

სელაჰათინ ჰილავი წერს: „ნაზიმ ჰიქმეთი, ამოსავალი წერტილის თვალსაზრისით, მეოცე საუკუნის ხელოვნების მოწინავე მიმდინარეობათა შორის არაპირდაპირ იკავებს ადგილს. მისი უსაზღვროდ მდიდარი შემოქმედება ჩვენი საუკუნის მოწინავე ლიტერატურული მიმდინარეობების მიმართ გახსნილია და იმდენად არის შერწყმული, რომ აჭარბებს კიდეც მას“ (ჰილავი 1995:72).

ნაზიმ ჰიქმეთი კაცობრიობის ბედნიერებისთვის იბრძოდა. თავის ლექსებში წერდა დარდზე, სიყვარულზე, სიხარულზე, მწუხარებაზე, წინააღმდეგობაზე, ამბოხებაზე, მონატრებაზე, ბედნიერ ხვალისდეღ დღეზე, ბოროტების დამარცხებაზე და სიკეთის გამარჯვებაზე.

ნაზიმ ჰიქმეთი გახლდათ კომუნისტური პარტიის წევრი და აქტიურად იყო ჩაბმული პარტიის მუშაობაში, ამის გამო ხშირად ხვდებოდა უსიამოვნებები და უწევდა ციხეში ყოფნა. იგი ყოველთვის ხალხის თავისუფლებისათვის იბრძოდა და ამ თემაზე საუკეთესო ლექსებს წერდა. მრავალი წლის მერე მან დატოვა პარტიის რიგები, მაგრამ არჩეული გზიდან არ გადაუხვევია – ისევ აგრძელებდა ლექსების წერას კაცობრიობის ბედნიერებისა და მშვიდობისათვის.

ნაზიმ ჰიქმეთმა ისწავლა რუსული ენა, ამიტომ თარგმნიდა კიდეც. გარდა ამისა, მუშაობდა კინოსტუდიებში და თეატრებში როგორც თურქეთში, ასევე მის ფარგლებს გარეთაც.

ნაზიმ ჰიქმეთი საზღვაო სასწავლებლის დამთავრების შემდეგ, 1921 წელს, გაგზავნილ იქნა ბოლუში თურქული ენის მასწავლებლად. ეს იყო მისი პირველი და უკანასკნელი ოფიციალური სამსახური. წლების შემდეგ ის სტამბოლში სხვადასხვა გაზეთებსა და ჟურნალებში მუშაობდა და ლექსებს აქვეყნებდა.

ნაზიმ ჰიქმეთმა იცოდა უცხო ენები, ამიტომ გაეცნო მთელი მსოფლიოს ლიტერატურას და საკუთარი თავიც გააცნო მსოფლიოს. იგი არის თურქული ლექსის რეფორმატორი, თავისუფალი ლექსის მეზაირადე, მსოფლიო ლიტერატურაში უკავია გამორჩეული ადგილი. მან თავისი პოეზიით შეძლო უვალე გზა გაეკვალა.

პოეზიის მიჩნევა საზოგადოებრივი კამათის საშუალებად, ამაზე ხმამაღლა ლაპარაკი და დამადასტურებელი მაგალითების მოყვანა, წარმოადგენდა ეპოქის სიახლეს. თუმცა, იმ ეპოქის წარმომადგენელი სხვა პოეტები - ნამიქ ქემალი, თევფიქ ფიქრეთი, მეჰმედ აქიფი და სხვა ცნობილი პოეტები პირდაპირ წერდნენ აქტუალურ საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ საკითხებზე. ნაზიმ ჰიქმეთის ლექსებს თუ გამოვიყენებთ მისი პოლიტიკური მოსაზრებების დასაცავად, დავინახავთ, რომ ისინი სოციალური ხასიათისაა. ეს განასხვავებს ნაზიმ ჰიქმეთს ზემოთ დასახელებული პოეტებისგან. ის სიახლეები კი, რაც ფორმის თვალსაზრისით დაამკვიდრა ნაზიმ ჰიქმეთმა, შემოტანების წერტილი იყო პოეზიაში.

ნაზიმ ჰიქმეთი ხელოვნების სხვადასხვა დარგში, ლიტერატურის სხვადასხვა ჟანრში მოღვაწეობდა. ეს მას წარმოაჩენს როგორც მრავალმხრივ შემოქმედს. აზროვნების სფეროშიც შეიტანა წვლილი თავისი კრეატიული იდეებით. ნაზიმ ჰიქმეთის მთელი ცხოვრება შედგებოდა კამათისგან, მონატრებისგან და იმედისგან. ამ ყველაფერმა, უეჭველია, მის ბრძოლას მხატვრული თავისებურებები შეჰმატა. ამ თვალსაზრისით, ეს მონაკვეთი იყო მცდელობა იმისა, რომ ნაზიმ ჰიქმეთის პიროვნულ თვისებებთან ერთად მისი მხატვრული შესაძლებლობებიც წარმოგვეჩინა (ფუათი 2001: 32-33).

საბჭოთა პოეზიამ ნაზიმ ჰიქმეთზე, უპირველეს ყოვლისა, ფორმის თვალსაზრისით მოახდინა გავლენა. მაგრამ საბჭოთა პოეტებში ფორმის სიახლის ძიების მიზეზები უნდა ვეძიოთ რევოლუციის მიერ მოტანილ მღელვარებაში. ისინი

ახალი შინაარსისთვის ემებდნენ ახალ ფორმას. ნაზიმ ჰიქმეთი კი ფორმას მხოლოდ ერთი „სიახლისთვის“ არ ეძებს. მისი აზრით ფორმა შინაარსს უნდა ემსახურებოდეს (აქიუზი, ბექენი, იუქსელი, ჯუნბური 1995:50).

ნაზიმ ჰიქმეთი ამბობდა, რომ ლექსის ფორმასთან დაკავშირებით მას გონება გაუნათდა „*შეიხ ბედრედინის დესტანის შემდეგ*“. ასევე ეპოსში „*ჩემი ქვეყნის ადამიანები*“, პოეტი ცდილობდა შინაარსისთვის შესაბამისი ფორმა ეპოვა.

ნაზიმ ჰიქმეთი ამოსავალი წერტილის თვალსაზრისით მეოცე საუკუნის მოწინავე ხელოვნებისა და პოეზიის მიმართულებებს შორის არაპირდაპირ იკავებს ადგილს.

პოეტმა მთელ თავისი გამოცდილება, შეძენილი ცოდნა და ფანტაზია გააერთიანა და შეასხა ხორცი თავის შემოქმედებას.

ნაზიმ ჰიქმეთმა რუსეთიდან თურქეთში დაბრუნების შემდეგ გამოქვეყნებული პირველი წიგნით „835 სტრიქინით“ (1929) დაამტკიცა, რომ ნამდვილად მოდერნისტული პოეზია შექმნა. ამ წიგნში შესულ ლექსებს აშკარად ეტყობა რუსი ფუტურისტების, კონსტრუქტივისტების გავლენა.

ტექნოლოგიისა და სიჩქარის სიყვარული, მგრძნობელობაზე უარის თქმა, ქალაქის ქაოსისა და ხალხმრავლობისთვის ქების შესხმა და ფუტურისტული ხელოვნების სხვა ძირითადი თავისებურებები ძალიან კარგად ჩანს ლექსში „*ორკესტრი*“. მექანიზმით, უფრო საყოველთაო სიტყვით რომ ვთქვათ, ტექნოლოგიით აღფრთოვანება ჩანს ლექსში „*მექანიზაცია*“: „თრრრრუმ/თრრრრუმ/თრრრრუმ/თრაქ თიქი თაქ/მექანიზაცია მინდა/“ „აუცილებლად მოვძებნი რაიმე საშუალებას/და მე მხოლოდ ბედნიერი ვიქნები/მუცელში ტურბინას ჩავადგმევინებ/ მაშინ, როცა კუდზე წყვილ ხრახნისს გავიკეთებ“ (გოქალფი 2007:23).

ნაზიმ ჰიქმეთის მარქსისტობა მხოლოდ მის მატერიალისტურ ლექსებში არ ვლინდება. რობაიებში ალევი-ბექთაშის სწავლებაში არსებული სულის გადასახლების თემატიკა დაამუშავა. ასევე ლექსი „*ცისფერთვალა დევი*“ სრულიად შეუთავსებელია მატერიალისტური და მარქსისტული მსოფლმხედველობისათვის. ნაზიმის ცხოვრება ხელოვნება იყო. ამიტომ მისთვის ხელოვნება და იდეოლოგიური შეხედულებები სხვადასხვა რამეა. შეიძლება ის ფიქრობდა, რომ ადამიანი შედგება ხორცისგან და

ძვლისგან, მაგრამ ამას არ შეუშლია ხელი დაეწერა ლექსი, სადაც გადმოცემულია ჰაზრეთი ალის სვლა ღვთისკენ (გარდაცვალება). ეს არის მისტიკური ლექსი, სადაც პოეტი საუბრობს ინკარნაციაზე, სულის გადასახლებაზე, სულიერ გარდასახვაზე. ნაზიმ ჰიქმეთმა დაარღვია ჰეჯეს საზომი და იყენებდა რა თურქული ენის მდიდარ ხმოვან თავისებურებებს წერდა თავისუფალი ლექსთწყობით. მის პოეზიაში შეიმჩნევა თურქმენი მგოსნების კვალი. ნაზიმი ასე წერს: „სამ მავთულზე სამი სევდიანი ბუღბუღი გალობს/სამ სიმღერა საზი“. შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ნაზიმ ჰიქმეთი შიიტი თურქმენი პოეტია, რომელსაც ტრადიცია თანამედროვეობაში მოაქვს (ონარლი 2002: 73).

„ეს იყო კუზიანი აქლემი,
კუბო გადაჰქონდა,
ერთ ჩალმიან არაბს,
სახეზე პირბადით,
მოჰყავდა აქლემი.
აქლემის წამყვანი,
კუბოში მწოლი,
არის მოციქული ალი.
ერთი გზა მწვანეა,
ერთი გზა ალისფერი,
კუბოს ზემოდან ქსოვილია,
კუბოში სიგრძივად,
კუბოზე დიდი,
ორკაპი ზულფიკარია (მუჰამედის მახვილი)“.

შეიხ ბედრედინი დაიბადა 1357 წელს. იგი იყო სელჩუკთა სულთნების შტოდან. 1420 წლის 18 დეკემბერს ღმერთს შეუერთდა (გარდაიცვალა). ბედრედინმა თავრიზიდან თოქათამდე, ალეპოდან მორამდე ანუ ვრცელ გეოგრაფიულ გარემოში შეისწავლა შიიტური მოძრაობა და აზროვნება. მისი მცდელობა ნაზიმ ჰიქმეთმა დესტანის სახით გადმოგვცა, რომელიც შიიტურ საზოგადოებას მიუძღვნა საჩუქრად.

ნაზიმ ჰიქმეთმა დესტანის, დივანის ლექსის, ხალხური პოეზიის და თანამედროვე პოეზიის ელემენტები გააერთიანა და თურქული პოეზიის შედევრი შექმნა. ნაზიმისნაირი ისტორიული ცნობიერება უნდა ჰქონდეს ყველა შიიტი. შიიზმს ყველა შიიტი უნდა აღიქვამდეს, როგორც სოციალურ სტატუსს და შესაბამისად იქცეოდეს. იმამ ჰუსეინის აზრით, შიიტებმა არ უნდა შექმნან „გოდების კედელი“ და ებრაელებივით არ უნდა ტიროდნენ. წინასწარმეტყველ ჰუსეინის მსგავსად, მჩაგვრელებს უნდა დაუპირისპირდნენ. შეიხ ბედრედინს თავი აქვს გადადებული, მოქმედებს შიიზმის სწავლების სოციალური პოზიციიდან და მიჰყვება იმამ ჰუსეინის გზას. ნაზიმი ასე წერს „სიმავენეს ყადის შვილ შეიხ ბედრედინის“ დანართში:

„ნუ იოხრებთ, მეგობრებო, ნურც იტირებთ!

გუშინდელი დღე დღევანდელს,

დღევანდელი დღე ხვალინდელს დაუკავშირეთ!“

შიიტებმა ტირილისა და მოთქმის გარეშე კანონიერ საფუძველზე ისტორიული ლიდერების მსგავსად თავიანთი უფლებები უნდა ეძიონ და მიიღონ.

შიიტურმა საზოგადოებამ რა უნდა გააკეთოს ნაზიმ ჰიქმეთისთვის?

მინისტრთა საბჭოს მიერ 1961 წლის 23 ოქტომბერს მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება №5/1840, რომლის მიხედვითაც შეიხ ბედრედინი დაიკრძალა ჩაღალოღლუში სულთან მაჰმუდის სამარხში. მისი ძვლები უნდა ამოასვენონ და მის სახელზე შესაფერისი მავზოლეუმი უნდა გააკეთონ, მავზოლეუმის წინ კი ნაზიმის ძეგლი უნდა დადგან.

შეიხ ბედრედინი და ნაზიმ ჰიქმეთი განუყოფელი მთლიანობაა. ეს ერთიანობა უნდა გააცოცხლოს შიიტურმა საზოგადოებამ.

ნაზიმ ჰიქმეთის ახალგაზრდობის ლექსებს სტამბოლის ლიტერატურული საზოგადოება მღელვარებით შეხვდა. ჟურნალებსა და გაზეთების ლიტერატურულ გვერდებზე დიდი სიხარულით აქვეყნებდნენ მის ლექსებს. იმიტომ რომ ეს ლექსები საზოგადოებრივი თვალსაზრისით არანაირ ხინჯს არ შეიცავდა და მხატვრული თვალსაზრისით ძალიან შთამბეჭდავი იყო (ბაბაიევი 2010:28).

ნაზიმ ჰიქმეთის ლექსების პირველი კრებული გამოიცა ბაქოში 1928 წელს, სანამ საბჭოთა კავშირს დატოვებდა. კრებულს ერქვა „მზიურების სიმღერა“. ყდაზე ეხატა მცხუნვარე მზე და არაბული ასოების კომბინაციით გამოგნებული სილამაზე იქმნებოდა. ნაზიმ ჰიქმეთი ამ წლებში მამისადმი მიწერილ წერილში სიამაყით აღნიშნავდა, რომ ის უკვე ცნობილი იყო აზერბაიჯანში, ლექსები მოსწონდათ და მისი ფოტოებიც სხვადასხვა ჟურნალებში იბეჭდებოდა (გოქსუ 2011:110). ბაქო ნაზიმისთვის ძალიან მნიშვნელოვანი ქალაქი იყო, არა მარტო იმიტომ, რომ საბჭოთა კავშირში თურქული კულტურის ერთ-ერთი ციტადელი იყო, არამედ იმიტომაც, რომ ინდუსტრიული განვითარების ცენტრი იყო. პოეტმა მოსკოვიდან ბაქომდე მატარებლით იმგზავრა, მგზავრობა ოთხ დღეს გაგრძელდა. ამ მგზავრობის დროს დღიურის წერა დაიწყო ლექსად, რომელსაც უწოდა „ნავთობისკენ“, შემდეგ შეცვალა სათაური და „მგზავრის ჩანაწერები“ უწოდა. ეს ლექები მაიაკოვსკის სტილის გავლენით დაწერილი ლექსებია. იგი მღელვარებით ასხამს ხოტბას დონის სტეპებს, როგორც მხარეს, სადაც ვითარდება მრეწველობა, შენდება ფაბრიკა-ქარხნები, მოიპოვება ქვანახშირი, ნავთობი, დგას სატელეგრაფო ბოძები. როდესაც მატარებელი სამრეწველო ქალაქს უახლოვდება, პოეტი შთაბეჭდილებებს ამ სიტყვებით გამოხატავს: „დონბასში შავი ფერის ჩაცმა გლოვის მაჩვენებელი არ არის/მარჯვნივაც ნახშირია, მარცხნივაც ნახშირია.“ ბაქოში ჩასვლა შთაგონების წყარო ხდება მისთვის: „მინდა მაზუთიანტანსაცმლიან, შავთვალა მუშებს ვაკოცო/ბაქოს მიწაზე პირქვე დავეცე/ნავთობი მუჭით ავიღო და როგორც ღვინო ისე დავლიო.“ პოეტი ნავთობზე ასეთ რამესაც წერს: „მბრწყინავ შავთმიან აზერბაიჯანელ გოგოებს ჰგავს“ (აიდემირი 1970:152).

მკაცრი ცენზურა ახალგაზრდა თაობის ოკუპანტების მიმართ საპროტესტო განწყობილების ასახვის საშუალებას არ იძლეოდა. ამიტომ ახალგაზრდა მწერლები ძალიან დიდ ყურადღებას იჩენდნენ ოსმალური ლიტერატურის მიმართ, განსაკუთრებით, „ტიტას დროის“ მიმართ, რომელიც ცნობილია, როგორც თვალისმომჭრელი და ბრწყინვალე ეპოქა. ამგვარად ცდილობდნენ აღედგინათ დამცირებული, შელახული ღირსება. სტამბოლში გამოდიოდა გაზეთი „ალემდარი“.

მასში დაიბეჭდა „ტიტას დროის“ გამორჩეული პოეტის ნედიმის ლექსი „გული“ და კონკურსი გამოცხადდა ამავე სახელწოდებით დაწერილ ლექსთა შორის. ყველა მსურველს შეეძლო მონაწილეობა მიეღო კონკურსში. უამრავი ლექსი შემოვიდა. ვალა ნურედინი აღნიშნავდა, რომ სილაბისტი პოეტების ლექსები ძალიან პრიმიტიული იყო. თავის მოგონებებში მოჰყავს ამის მაგალითი ისე, რომ ავტორს არ ასახელებს:

„ჩემი გული პეპელაა,

ყვავილიდან ყვავილზე ფრენს“.

ნაზიმ ჰიქმეთმა კი იმ პოეტს, რომლის გულიც პეპელაა მიუძღვნა ლექსი - პაროდია „ჩემი გული“ და გაგზავნა გაზეთში:

„ჩემი გული არწივია,

სადაც ლამაზს დავინახავ,

ჩემს თავს ვეუბნები, აბა დაესხი თავს!

ასე ყოველ წუთს სისხლის ღვრით

ნისკარტი სულ დაისისხლიანე!..“ (გურსელი 2001:114)

გაზეთი „ალემდარი“ იუწყებოდა: „კომისიამ ჯენაბ შაჰაბეთინის, ჯელალ საჰირის, ჰუსეინ სირეთის, ორჰან სეიფის, იუსუფ ზიას და ჰალით ფაჰრის შემადგენლობით შეისწავლა კონკურსში მონაწილე პოეტების ლექსები, შედეგები გუშინდელ გაზეთში გამოქვეყნდა, დღევანდელ ლიტერატურულ დამატებაშიც ვაქვეყნებთ კონკურსში გამარჯვებულთა სახელებს. ბატონ ნაზიმ ჰიქმეთის ლექსმა (ერთი წუთი) კომისიის დიდი მოწონება დაიმსახურა და ხმათა უმრავლესობით გაიმარჯვა. დაპირებული საჩუქარიც ნაზიმ ჰიქმეთს გადაეცა.“

ერთი წუთი!

„ზღვა წყნარია ტბასავით, ნელ-ნელა ფართოვდება,

წყალი კლდეებზე სხივებით კვალს ქარგავს,

უსაზღვროებაში გადმოკიდებული ცა მთლიანად მოჭედილია...

ახლა მკერდში გული მიცემს ჩქარ-ჩქარა.

ციდან ერთი ვარსკვლავის ჩრდილი ჩავარდა წყალში,
ჩაიძინა ერთი ღამით ზღვის წიაღში,
ზოგჯერ სწორდება, ზოგჯერ იგრიხება,
წყნარი ზღვის ქვეშ სანთელივით იწვის.

ვიფიქრე, მივუახლოვდე-მეთქი ციდან ჩამოულ სხივს,
ამიტომ კლდიდან ისე ძლიერ გადმოვიხარე ზღვისკენ,
რომ შუბლიდან ჩამოცვენილი თმა დაღლილ ზღვას შეეხო,
შევხედე და დავინახე, რომ ჰორიზონტი ჩემს თავს ზემოთ იყო.

არ ვიცი უცებ როგორ მოხდა, ამ დროს
დაუძლეველი სურვილი გამიჩნდა ზღვაში გადახტომის,
ვთქვი, რა ადვილი ყოფილა წარმავლობისგან განთავისუფლება,
გავსწორდი, გადახტომისას ერთი წუთი ვცახცახებდი.

ერთი წუთით მარადისობამ ამივსო გული და გულში ველარ დაეტია,
ერთმა წუთმა ერთი სიცოცხლე გადაარჩინა სიკვდილისგან“ (ბაბაიევი 2010: 35).

მაგრამ ნამდვილი წარმატება ახალგაზრდა პოეტისთვის ამ ლექსებს არ
მოუტანია. 1919 წლის ზაფხულში ნაზიმ ჰიქმეთი გარიცხეს საზღვაო სასწავლებლიდან.
აი, რას წერს თვითონ პოეტი ამ ამბის შესახებ:

„ჩვენი სასწავლებლის გემმა სტამბოლის მახლობლად ჩაუშვა ღუზა. მართალია,
ეს უკვე სამხედრო გემი აღარ იყო. დროებითი ზავის შედეგად თურქებს აეკრძალათ
ფლოტის ყოლა. თურქეთის ფლოტის გემებიდან იარაღი აიღეს. პორტში მდგარი გემები
უსიცოცხლოდ ირწეოდნენ. ზოგიერთ მათგანს ჩვენი სასწავლებელი იყენებდა.
სტამბოლი ოკუპირებული იყო და ამ სიმწარის ფონზე ჩვენი გემის საცოდავი
შესახედაობა სამშობლოს თავისუფლების დაკარგვით გამოწვეულ დარდს და
შელახული ღირსების გრძნობას კიდევ უფრო ამძაფრებდა. ჩვენი მეთაურების მიმართ,
რომლებიც უსირცხვილოდ დანებდნენ მტერს, პროტესტის გრძნობა გაგვიჩნდა. ეს

გრძნობა თანდათან ძლიერდებოდა. იმისათვის, რომ ავფეთქებულიყავით, მხოლოდ ნაპერწკალია იყო საჭირო. გემის მეთაურთა საბჭოში იყო რამდენიმე ისეთი სერჟანტი, რომლებიც თავის დროზე გერმანიაში სწავლობდნენ. ისინი ჩვენ გვიყვებოდნენ გერმანიის რევოლუციის, გემზე მომხდარი ამბოხების შესახებ. ანატოლიიდან კი უწყვეტად მოდიოდა ამბები, თუ როგორ იბრძოდნენ პარტიზანები დამპყრობლების წინააღმდეგ მუსტაფა ქემალის ხელმძღვანელობით. ეს იყო ბოლო წვეთი, რომელმაც ჩვენი მოთმინების ფიალა აავსო და გადავწყვიტეთ ამბოხება მოგვეწყო. ერთ დღეს კაბინებში ჩავიკეტეთ და უარი ვთქვით ლექციებზე დასწრებაზე. ერთ-ერთმა სერჟანტმა „მარსელიოზას“ ფირფიტა მოიძია. მთელი დღე „მარსელიოზას“ ვუსმენდით და ჩვენც ვმღეროდით. ჩვენ ვითხოვდით, რომ ნება მოეცათ, მუსტაფა ქემალის რაზმს შევერთებოდით. გემის კაპიტანი მოვიდა და გვკითხა, თუ რაში იყო საქმე. ჩვენ გავოცდით და ვუთხარით, რომ სასადილოში არ იყო დანა-ჩანგალი და ამას ვაპროტესტებთო. კაპიტანმა გვითხრა, წავიდეთ და ჩვენ თვითონ ვიყიდოთ დანა-ჩანგალიო და ხმელეთზე გადაგვიყვანა. რამდენიმე დღის შემდეგ შეგვკრიბეს გემბანზე და გვაცნობეს, რომ რამდენიმე კურსანტი „ჯანმრთელობის მდგომარეობის“ გამო გარიცხული იყო სასწავლებლიდან. გარიცხულთა შორის მეც ვიყავი“ (ჰიქმეთი 1987:38).

ამ ამბიდან დაახლოებით ერთი წლის განმავლობაში ნაზიმ ჰიქმეთი სტამბოლის გაზეთებსა და ჟურნალებში აქვეყნებდა ლექსებს, სადაც საუბრობდა თავის ქვეყანაზე, თავის დარდსა და მართლობაზე. მაგრამ ეს უკვე სულ სხვა სევდა და სულ სხვა მართობა იყო:

„ახლა შორს, აღმოსავლეთისკენ ვიყურები,
მივხვდი, რომ იმ ქალაქში,
სადაც არავის ესმის ჩემი საბრალო სამშობლოს დარდი,
ვარ ობოლი და მწირი“ (ჰიქმეთი 2007: 38).

1920 წლის დეკემბერში ჯელალ საჰირის „მე-7 წიგნში“ დაიბეჭდა ნაზიმ ჰიქმეთის ლექსი „მევლანა“. ეს ლექსი უნდა დაწერილიყო ან 1917 წელს, ან 1918 წელს. პოეტის თვითმყოფადობისა და სოციალური შეხედულებების თვალსაზრისით ეს ლექსი არაფრით გამოირჩევა. გავიხსენოთ ნაზიმ ჰიქმეთის სიტყვები, რომლებსაც ის

ავტობიოგრაფიაში წერს: „ბაბუაჩემის ლექსებზე მეტად ჩემზე „ჯედიდეს ლიტერატურა“ ახდენდა გავლენას, მაგალითად, ფიქრეთი... ბაბუაჩემი პოეტი იყო, მაგრამ მის ლექსებს დღესაც ვერ ვიგებ... ესენია დიდაქტიკური, დოგმატური, რელიგიური ლექსები“.

გთავაზობთ ამ ლექსს იმის გამო, რომ როგორც საბჭოთა, ასევე თურქულ კრიტიკულ ლიტერატურაში მიჩნეულია, რომ ამ ლექსს განსაკუთრებული ადგილი უკავია ჰიქმეთის შემოქმედებაში და ასევე უამრავი ლეგენდა არსებობს მის დაწერასთან დაკავშირებით:

მევლანა

აფერმკრთალებს ჩემს შუბლს სიღარიბის გვირგვინი,
ჩემი გულიდან წაშალა მწუხარება სიხარულმა,
საუბრით ვუწამლე გულს,
მეც მიურიდი ვარ, მევლანა.

საუკუნო ტანჯვა დავძლიე,
ვიგრძენი წრფელი სიყვარული, მეშვიდე ცამდე ავმაღლდი,
გული გავიწმინდე, სიმშვიდეს ვეზიარე.
მეც მიურიდი ვარ, მევლანა (ჰიქმეთი 2007: 124).

ეს ლექსი, როგორც ამას ნაზიმ ჰიქმეთი აღნიშნავს, დაწერა ბაბუის მეჰმედ ნაზიმ ფაშას დერვიშული პოეზიის გავლენით. „სიღარიბის გვირგვინი, მეშვიდე ცა, გულის გაწმენდა, წრფელი სიყვარული“ და სხვ. დერვიშული გამონათქვამებია, რომლებსაც ნაზიმ ჰიქმეთი ბაბუის ლექსებში ხშირად ხვდებოდა.

ნაზიმ ჰიქმეთი იმ დღეებთან დაკავშირებულ მოგონებებს 1963 წელს ასე მოგვითხრობს:

„ბაბუაჩემი დერვიში იყო. მე დავყავდი თავიანთ შეკრებებზე. რამდენიმე კაცი, ოცდაათი ან ორმოცდაათი, სიბნელეში იკრიბებოდა, ლოცვას იწყებდა ხელში ცეცხლით. ყველა მღეროდა და ყვიროდა. ვერაფერს ვერ ვიგებდი, რა თქმა უნდა. მაგრამ მეც მათსავით სწრაფად, შეიძლება უფრო სწრაფადაც, ვტრიალებდი, რადგან პატარა ვიყავი.“

ნაზიმ ჰიქმეთის „მევლანა“ გადადიოდა ხელიდან ხელში, ყველამ ზეპირად იცოდა. აი, საინტერესო პოეტიც დაიბადა საბოლოოდ (ბაბაიევი 2010: 39-40).

იმ პერიოდში ნაზიმ ჰიქმეთმა კიდევ რამდენიმე ლექსი გამოაქვეყნა. ყველა მათგანი აქტუალურ, პოლიტიკურ თემას ეხება, საბრძოლო ლექსები, მოწოდების ლექსები...

ნაზიმ ჰიქმეთი იმ იშვიათ შემოქმედთაგანია, რომელთაც ხანმოკლე სიცოცხლის მანძილზე უამრავი ნაწარმოები დაგვიტოვეს.

ნაზიმ ჰიქმეთმა ლექსების პირველი კრებული ბაქოში გამოსცა:

მზიურების სიმღერა (1928) (მოგვიანებით ამ წიგნში შესული ლექსები დაიბეჭდა თურქეთში, პოეტმა გაითვალისწინა თურქეთის კანონმდებლობა და ლექსები ცოტა შეცვალა).

თურქეთში 1929-1938 წლებში გამოქვეყნებულ ლექსთა კრებულები:

„835 სტრიქონი“ (1929)

„ჯოკონდა და სი-ა-უ“ (1929)

„მე-3 რიგში“ (1930)

„1+1=1“ (1930)

„ქალაქი, რომელმაც ხმა დაკარგა“ (1931)

„რატომ მოიკლა თავი ბენერჯიმ“ (1932)

„ღამით მოსული დეპეშა“ (1932)

„პორტრეტები“ (1935)

„წერილები ტარანტა-ბაბუს“ (1935)

„სიმავნეს ყადის ვაჟის შეიხ ბედრედინის დესთანი“ (1936)

პიესები :

„თავის ქალა“ (1932)

„გარდაცვლილის სახლი“ (1932)

„დავიწყებული კაცი“ (1935)

სხვადასხვა :

„შეიხ ბედრედინის დესთანის დამატება, ეროვნული სიამაყე“ (1936);

„ძალი ყვეს, ქარავანი მიდის“ (იუმორისტული მოთხრობები ორჰან სელიმის სახელით, 1936);

„გერმანული ფაშიზმი და რასიზმი“ (სამეცნიერო ნაშრომი, 1936);

„საბჭოთა დემოკრატია“ (სამეცნიერო ნაშრომი, 1936).

1949 წელს, როცა ნაზიმ ჰიქმეთი ციხეში იყო აჰმედ ჰალითის გამომცემლობამ გამოსცა ნაზიმ ჰიქმეთის მიერ ნათარგმნი ლაფონტენის ზღაპრები, აჰმედ ოლუზ სარუჰანის ფსევდონიმით. ამ თარგმანის გარდა, ზუსტად 29 წლის განმავლობაში არ დაბეჭდილა ნაზიმ ჰიქმეთის წიგნები თურქეთში. მისი გარდაცვალებიდან ორი წლის შემდეგ, 1965 წელს, ჟურნალმა „მხარემ“ დაბეჭდა ნაზიმ ჰიქმეთის „ეროვნულ-განმათავისუფლებელი ბრძოლის დესტანი“, რაც ძალიან კარგი საქციელი იყო მათი მხრიდან. ამის შემდეგ დაიწყო გამომცემლობებმა მისი წიგნების ბეჭდვა, ჯერ ეს ნაბიჯი გადადგეს გამომცემლობებმა „კვალმა“ და „მეგობარმა“. მათ მიზამეს სხვებმაც. პროგრესულმა გამომცემლობებმა, უპირველეს ყოვლისა, დაბეჭდეს პოეტის სიცოცხლეში თურქეთში გამოცემული წიგნები, შემდეგ კი საზღვარგარეთ თურქულად გამოცემული წიგნები. აღნიშნული გამომცემლობები მუდმივი დევნის ქვეშ იყვნენ. ზოგიერთი მათგანი გაუქმდა, საქმეც აღიძრა მათ წინააღმდეგ.

ფირაიეს და ნაზიმ ჰიქმეთის ნახევარძმას მეთინ იასავულს ჰქონდათ გამომცემლობა „დე“, რომელსაც ხელმძღვანელობდა მეჰმედ ფუათი. ნაზიმ ჰიქმეთმა ბურსის ციხეში ყოფნისას წიგნები დასაბეჭდად მოამზადა და ფირაიეს დაუტოვა. აღნიშნულმა გამომცემლობამ დაიწყო მისი წიგნების გამოცემა. ეს ის წიგნები იყო, რომლებიც, არც თურქეთში, არც მის ფარგლებს გარეთ არასდროს დაბეჭდილა. ნაზიმ ჰიქმეთმა გარდაცვალებამდე აღნიშნა, რომ ამ წიგნების ნაწილი დაიკარგა.

გამომცემლობა „დეში“ დაბეჭდილი წიგნები:

„21-22 საათის ლექსები“ (1965)

„ოთხი ციხიდან“ (1966)

„რობაიები“ (1966)

„ფარხადი და შირინი“ (1965)

„სილამაზე“ (1965)

„ჩემი ქვეყნის ადამიანები“ (5 ტომი, 1966-1967)

ყველა ეს წიგნი დასაბეჭდად მეჰმედ ფუათმა მოამზადა. რამდენიმე ლექსის გამო („21-22 საათის ლექსები“ და „ოთხი ციხიდან“) ორჯერ აღიძრა საქმე მის წინააღმდეგ, თუმცა გამართლდა. „ფარხადი და შირინი“ ადრე საზღვარგარეთ დაიბეჭდა, მისი ნახევარი დაიკარგა და ამიტომ ხელახლა დაიწერა. სწორედ ეს ახლადდაწერილი გამოიცა. გამომცემლობა „დემ“ ძირითადად დაბეჭდა ნაზიმ ჰიქმეთის ბურსას ციხეში ყოფნისას დაწერილი ნაწარმოებები. „ჩემი ქვეყნის ადამიანები“ ბულგარეთშიც გამოიცა. ეს იყო გამომცემლობა „დეს“ დაბეჭდილის გამეორება. გამომცემლობა „ცოდნამ“ 1968 წელს გამოაქვეყნა „ეროვნული არმია“, რომელიც დასაბეჭდად მოამზადა ჯევდეთ ქუდრეთმა. ეს იყო ახალი რედაქცია „ეროვნული მოძრაობის დესტანისა“, რომელიც ნაზიმ ჰიქმეთმა მოამზადა გამომცემლობა „რევოლუციისათვის“. პოეტმა აღნიშნული დესტანი ჩართო „ჩემი ქვეყნის ადამიანებში“, ამოღება და ცალკე დაბეჭდვა არ უნდოდა. მაგრამ ციხიდან გამოსვლის შემდეგ დაინახა, რომ ნამდვილი თავისუფლება არ არსებობდა ირგვლივ. არავის არ სურდა მისი ნაწარმოებების გამოცემა. გამომცემლობა „რევოლუციის“ მიერ შემოთავაზებულ წინადადებას დასთანხმდა, რადგან იმ ხანებში სრულიად უფულოდ იყო დარჩენილი. ასე შეიქმნა „ეროვნული არმია“. მაგრამ გამომცემლობა „რევოლუციამ“ თავი შეიკავა აღნიშნული წიგნის გამოცემაზე, მიუხედავად იმისა, რომ ფული წინასწარ ჰქონდა გადახდილი. ჩვიდმეტი წლის შემდეგ მისი გამოცემა გადააბარა გამომცემლობა „ცოდნას“ ჯევდეთ ქუდრეთის შუამდგომლობით.

ასევე 1968 წელს გამომცემლობა „ცოდნამ“ გამოსცა „ქემალ თაჰირისადმი ციხიდან გამოგზავნილი წერილები“. გამომცემლობა „დემ“ კი დაბეჭდა „მეჰმედ ფუათისადმი ციხიდან გამოგზავნილი წერილები“. ორი წლის შემდეგ გამომცემლობა „ჯემმა“ გამოაქვეყნა „ვა-ნურისადმი ბურსის ციხიდან მიწერილი წერილები“. 1975 წელს გამომცემლობა „დეს“ მიერ გამოაქვეყნებულ წიგნებს შორის აღმოჩნდა მემედ ფუათის „ნაზიმი და ფირაი“. ეს წიგნი შედგებოდა ნაზიმ ჰიქმეთის ფირაიესადმი მიწერილი წერილებისგან. ეს იყო ძალიან ემოციური ნაშრომი, რომელიც გვაჩვენებდა, თუ რა

კავშირი იყო პოეტის ცხოვრებასა და მის პოეზიას შორის. ყველა წერილი არ იყო ამ წიგნში თავმოყრილი, თუმცა ეს არავინ იცოდა (ოცდასამი წლის შემდეგ, 1998 წელს გამომცემლობა „ადამიანმა“ გამოსცა „წერილები ფირაიეს“ ორ ტომად. აღნიშნული წიგნი მოიცავდა ყველა იმ წერილს, რომლებსაც ნაზიმ ჰიქმეთი სწერდა ფირაიეს ციხეში ყოფნის წლებში).

1975-1980 წლებში გამომცემლობა „ჯემმა“ გამოსცა ჰაზიმ ჰიქმეთის ყველა ნაწარმოები სერიებად. ეს გამოცემა დაიწყო შერიფ ფულუსმა ასიმ ბეზირჯისთან ერთად. 9 წიგნის გამოსვლის შემდეგ გარდაიცვალა შერიფ ჰულუსი, ასიმ ბეზირჯიმ მარტომ მიიყვანა ეს საქმე ბოლომდე.

1980 წელს ქემელ სულქერმა გამომცემლობა „იაზქოში“ გამოაქვეყნა ნაზიმ ჰიქმეთის „ლექსები ორი უცნობი რვეულიდან“.

1988-1990 წლებში გამომცემლობა „ადამიანმა“ ნაზიმ ჰიქმეთის ყველა ნაშრომს მოუყარა თავი და 28 წიგნი გამოსცა. წიგნების სერიის რედაქტორი იყო მემედ ფუათი, რეცენზენტი კი ასიმ ბეზირჯი. წიგნების ამ სერიაში თავმოყრილია შემდეგი:

პოეზია:

1. „835 სტრიქონი“ (835 სტრიქონი; ჯოკონდა და სი-ა-უ; მე-3 რიგში; $1+1=1$; ქალაქი, რომელმაც ხმა დაკარგა)
2. „რატომ მოიკლა ბენერჯიმ თავი“ (რატომ მოიკლა ბენერჯიმ თავი; ღამით მოსული დეპუტა; პორტრეტები; წერილები თარანთა-ბაბუს; სიმავნეს ყადის ვაჯის შეიხ ბედრედინის დესტანი; შეიხ ბედრედინის დესტანის დამატება)
3. „ეროვნული არმია“ (ეროვნული არმია; 21-22 საათის ლექსები; ოთხი ციხიდან; რობაიები)
4. „ბურსის ციხეში“
5. „ჩემი ქვეყნის ადამიანები“
6. „ახალი ლექსები“
7. „უკანასკნელი ლექსები“
8. „პირველი ლექსები“
9. „ლაფონტენის ზღაპრების თარგმანი“

(მერვე წიგნი მოიცავს ნაზიმ ჰიქმეთის ბავშვობაში დაწერილ ლექსებს და ჰეჯეს საზომით დაწერილ ლექსებს. ალბათ, პოეტს არ სურდა ესენი სრულ კრებულში შეეტანა. მეცხრე წიგნი არის ლაფონტენის თარგმანები, რომლებიც ნაზიმ ჰიქმეთმა ფსევდონიმით გამოაქვეყნა).

პიესა:

10. „თავის ქალა“ (კერიასთან; თავის ქალა; მიცვალებულის სახლი; მივიწყებული სახლი; ეს სიზმარია)
11. „ფარხადი და შირინი“ (მეზავრი; ფარხადი და შირინი; სილამაზე; სულელი)
12. „იუსუფი და მენოფისი“ (ღმერთმა მშვიდობა მოგცეს; როცა სახლები დაინგრა; იუსუფი და მენოფისი; ადამიანობა ხომ არ მომკვდარა; ივან ივანოვიჩი იყო თუ არ იყო?)
13. „დამოკლეს მახვილი“ (სადგური; ძროხა; დამოკლეს მახვილი; ტარტუფი - 59)
14. „ქალების ამბოხი“ (ქალების ამბოხი; უცნობი ნაცნობი; ბრმა ფადიშაჰი; მიუხედავად ყველაფრისა)

(მეთორმეტე წიგნში დაბეჭდილი „როცა სახლები დაინგრა“ ნაზიმ ჰიქმეთის დაკარგულ პიესებს შორის იყო. ნაზიმ ჰიქმეთი თავად ამბობდა, რომ აღნიშნული პიესა დაიკარგა. მაგრამ იგი იპოვეს ფირაიეს მიერ შენახულ ნაშრომებს შორის ხელნაწერის სახით. პირველად წიგნების ამ სერიაში გამოქვეყნდა).

რომანი, მოთხრობა, ზღაპარი:

15. „სისხლი არ ლაპარაკობს“
16. „მწვანე ვაშლები“
17. „კარგი რამაა ცხოვრება, ძმაო“
18. მოთხრობები
19. ნათარგმნი მოთხრობები
20. ზღაპრები

(ნაზიმ ჰიქმეთმა თავისი სახელით გამოაქვეყნა მხოლოდ რომანი „კარგი რამ არის ცხოვრება, ძმაო“ და ზღაპრები „შეყვარებული ღრუბელი“. დანარჩენი კი ნაზიმმა დაწერა სახელდახლოდ ფულისთვის და გაზეთებში ფსევდონიმით გამოაქვეყნა).

სტატეები:

21. ხელოვნება, ლიტერატურა, კულტურა, ენა

22. *სტატიები (1924-1934)*

23. *სტატიები (1935)*

24. *სტატიები (1936)*

25. *სტატიები (1937-1962)*

26. დიალოგები

(ამ წიგნებში შესული სტატიების უმრავლესობა ნაზიმ ჰიქმეთმა სხვადასხვა ფსევდონიმით გამოაქვეყნა გაზეთებში).

წერილები:

27. „ნაზიმი და ფირაი“

28. „მემედ ფუადისადმი ციხიდან მოწერილი წერილები“

(ამავე თავს უნდა მივაკუთვნოთ 1998 წელს გამომცემლობა „ადამიანის“ მიერ გამოცემული ორტომეული „წერილები ფირაის“).

ასევე გამომცემლობა „ადამიანმა“ გამოსცა ნაზიმ ჰიქმეთის „რჩეული ლექსები“, რომელიც მემედ ფუადმა მოამზადა.

ნაზიმ ჰიქმეთმა ჰეჯეს საზომით დაწერილი პირველი ლექსები გამოაქვეყნა „ახალ ჟურნალში“, „მარგალიტში“, „იმედში“ და ჯელალ საჰირის (ეროზანი) მიერ გამოცემულ „პირველ წიგნში“, „მეორე წიგნში“ და ჟურნალებში. გაზეთ „ალემდარის“ მიერ გამოცხადებულ კონკურსში ლექსით „ერთი წუთი“ პირველი ადგილი დაიკავა. შემდეგ დაიჭირეს ნაზიმ ჰიქმეთი და მწერალი, რომელიც თავის ნაწარმოებებს აქვეყნებდა ისეთ ჟურნალებში, როგორიც იყო „სინათლე“, „დასურათებული თვე“, „მოდრაობა“, „ყველაფერი ილუსტრირებული“, „ყოველი თვე“ და სხვა, მრავალი წლის განმავლობაში არაფერი გამოუქვეყნებია. მხოლოდ 1940 წლის შემდეგ დაიბეჭდა მისი ლექსები სოციალისტურ ჟურნალებში: „ახალი ლიტერატურა“, „ხმა“, „დღე“, „სვლა“, „ზვირთი“, „თავიდან“, „მშვიდობა“. ზოგი ლექსი ფსევდონიმით გამოქვეყნდა, ზოგი კი ანონიმურად. „ეროვნული არმიის“ შესახებ იზმირში გაზეთ „ჰავადისში“ სტატია დაიბეჭდა (იემილიურთი 2004:11). ჟურნალმა „მხარემ“ აღნიშნული დესტანი

გამოაქვეყნა და ნაზიმ ჰიქმეთმა კვლავ მიაწვდინა თავისი ხმა მკითხველს. მოჯადოებული წრე, რომელში მოქცეული იყო მისი ნაწარმოებები, გაირღვა.

ნაზიმ ჰიქმეთმა ლექსების გამოქვეყნება გააგრძელა „დასურათებული თვეში“, არ შეუწყვეტია წერა და შექმნა პროზაული და პოეტური შედეგები. ნაზიმ ჰიქმეთმა თითქოს გააერთიანა თავისი ხელოვნება და პიროვნება. ყველა, ვისაც მოსწონდა ან არ მოსწონდა ჰიქმეთი, მის ხელოვნებას და მის პიროვნებას ერთ მთლიანობაში აღიქვამდა.

ნაზიმ ჰიქმეთ რანი უამრავი ლექსის, მოთხრობის, წერილის და სხვ. ავტორია. გთავაზობთ მისი შემოქმედების სრულ სიას:

წერილები: „ციხიდან ქემალ თაჰირისადმი მიწერილი წერილები“, „ციხიდან მემედ ფუადისადმი მიწერილი წერილები“, „ბურსის ციხიდან ვა-ნუსადმი მიწერილი წერილები“, ნაზიმის უცნობი წერილები: „წერილები ფირაიესადმი“.

სტატიები: „ძალი ყეფს, ქარავანი მიდის“, „გერმანული ფაშიზმი და რასიზმი“, „ეროვნული სიამაყე“, „სოციალისტური დემოკრატია“.

პიესები: „თავის ქალა“, „ მიცვალებულის სახლი ანუ ცხოვრების სახლი“, „მივიწყებული კაცი“, „ძროხა“, „ფარხადი და შირინი“, „სულელი“, „სილამაზე“, „იუსუფი და მენოფისი“, „ივან ივანოვიჩი იყო თუ არ იყო?“

მოთხრობები: ზღაპრები, მოთხრობები, ლაფონტენის ზღაპრების თარგმანი, „შეყვარებული ღრუბელი“.

ნათარგმნი მოთხრობები, რომანები: „სისხლი არ ლაპარაკობს“, „მწვანე ვაშლები“, „კარგი რამ არის ცხოვრება, ძმაო“.

პოეზია: „835 სტრიქონი“, „ჯოკონდა და სი-ა-უ“, „მე-3 რიგში“, „1+1=1“, „ქალაქი, რომელმაც ხმა დაკარგა“, „რატომ მოიკლა თავი ბენერჯიმ“, „ღამით მოსული დეპეშა“, „წერილები თარანთა ბაბუს“, „სიმავნას ყადის ვაჟის შეიხ ბედრედინის დესტანი“, „სამამულო ომის დესტანი“, „21-22 საათის ლექსები“, „ამ 1949 წელს“, „ჩემი ქვეყნის ადამიანები“, რობაიები, „ოთხი ციხიდან“, „ახალი ლექსები“, „პირველი ლექსები“, „უკანასკნელი ლექსები“, „ბურსის ციხეში“.

ნაზიმ ჰიქმეთის პირველი წიგნი გამოქვეყნდა ბაქოში 1928 წელს („მზიურების სიმღერა“), 1929 წელს კი სტამბოლში გამოქვეყნდა „835 სტრიქონი“. თუმცა, მანამდე

ჟურნალებში, გაზეთებში იბეჭდებოდა მისი ლექსები. ბევრმა ლექსმა კი წლების შემდეგ იხილა დღის სინათლე. 1923-1925 წლებში დაწერილ ლექსებს „პირველი ლექსები“ უწოდა (ბეზირჯი 1996: 77).

როგორც ეს აღვნიშნეთ ნაზიმ ჰიქმეთის ბიოგრაფიაზე საუბრისას შეიხ სეითის ამბოხების შემდეგ 1925 წელს მიღებულ იქნა კანონი სიმშვიდის შესახებ. ოპოზიცია დაადუმეს. დაიხურა ჟურნალები „სინათლე“, „თანამგზავრი“ და გაზეთი „ნამგალი და ურო“. ზოგი დაიჭირეს. ნაზიმ ჰიქმეთი მანამდე წავიდა საზღვარგარეთ. ძლიერი წნეხის გამო სრულმა სიჩუმემ დაისადგურა როგორც სოციალისტურ წრეებში, ასევე ლიტერატურაში. ამიტომ ნაზიმ ჰიქმეთი მხოლოდ 1926 წელს აქვეყნებს ერთ-ორ ლექსს „სერვეტი ფიუნუნში“, 1927 წელს კი ჟურნალ „მზეში“ (ბეზირჯი 1996:91).

მეოცე საუკუნის 20-იანი წლების ბოლო პერიოდი ის ხანაა, რომელიც არასოდეს წაიშლება მეხსიერებიდან. ამ დროს ლიტერატურულ ასპარეზზე იწყება დაპირისპირება ძველსა და ახალ თაობას შორის. მოპაექრეთა ერთი მხარე ამ ასპარეზზე საკმაოდ ახალი გამოსული იყო. ახალგაზრდა პოეტი ნაზიმ ჰიქმეთი ძველი თაობის დიდ წარმომადგენლებს დაუპირისპირდა - მეჰმედ ემინს, აბდულჰაქ ჰამიდს, იაქუფ ქადრის და სხვ. ნაზიმ ჰიქმეთის სახელის პოპულარობა თურქულ ლიტერატურულ წრეებში დაემთხვა მისი მოსკოვიდან დაბრუნების წლებს, სადაც იგი კომპარტიის უმარლეს სასწავლებელში სწავლობდა. ნაზიმ ჰიქმეთს უფროსი თაობა სულ უფრო და უფრო გაცხოველებით უპირისპირდებოდა. იაქუფ ქადრიმ გაზეთ „ეროვნებაში“ გამოაქვეყნა სტატია, სადაც ნაზიმ ჰიქმეთი და მისი ხელოვნება მიწასთან გაასწორა.

„ ... ახალგაზრდები, რომლებიც პირველი მსოფლიო ომის დროს ოცი წლისაც არ იყვნენ. ეს ახალგაზრდები პურის ნაცვლად ცომში არეულ თივას ჭამდნენ და სიბრძნის ნაცვლად ბაბიალში მხოლოდ ყოველდღიურ პრესას კითხულობენ და ომის შესახებ ინფორმაციებს ეცნობიან. მათ სხვა არაფერი წაუკითხავთ (ფუათი 2002: 25).

წინა პერიოდის ზეწოლა ამ პერიოდშიც გრძელდება. ნაზიმ ჰიქმეთმა 1929 წლის ივლისში ჟურნალ „დასურათებულ თვეში“ გამოაქვეყნა ლექსი „ქალაქი, რომელმაც ხმა დაკარგა“. ამ ლექსით ის მშრომელებს გაფიცვისკენ მოუწოდებდა. მასზე საქმე აღიძრა, თუმცა, 1930 წლის 24 მარტის უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებით გამართლდა.

1931 წლის მაისში კვლავ აღიმრა საქმე მის წინააღმდეგ ხუთი ლექსის გამო: „835 სტრიქონი“, „1+1=1“, „მე-3 რიგში“, „ჯოჯონდა და სი-ა-უ“, „ქალაქი, რომელმაც ხმა დაკარგა“. სასამართლომ კვლავ გაამართლა ნაზიმ ჰიქმეთი. 1932 წლის დეკემბერში იგი კვლავ დააპატიმრეს, მას ბრალად წაუყენეს პარტიის აქციებში მონაწილეობა. ბურსის ციხეში ყოფნისას მას ჩამოართვეს ლექსი „ღამით მოსული დეპუტა“ და გაასამართლეს ხალხის რეჟიმის წინააღმდეგ წაქეზების ბრალდებით. 1933 წლის 29 ივლისს ექვსი თვით პატიმრობა მიესაჯა. მაგრამ უზენაესმა სასამართლომ აღნიშნული გადაწყვეტილება გააუქმა. ნაზიმ ჰიქმეთი 1934 წელს ამინისტიის კანონის წყალობით განთავისუფლდა. ლექსებს და მოთხრობებს აქვეყნებდა ჟურნალებში „თვეში ერთხელ“ (1935-1936), „ნახევარმთვარე“ (1935), „ყველაფერი ილუსტრირებული“ (1935), „დასურათებული ხუთშაბათი“ (1935), „ყოველ თვე“ (1937), „შვიდი დღე“ (1936-1937), ასევე გაზეთში „ახალი ამბები-1936“. გარდა ამისა, იმისათვის, რომ თავი ერჩინა გაზეთ „საღამოში“ ორჰან სელიმის ფსევდონიმით აქვეყნებდა იუმორისტულ მოთხრობებს (ბეზერჯი 1996: 115).

1938 წელს „ჩემი ქვეყნის ადამიანების“ წერა დაიწყო. თავის დროზე ნაწარმოები შეფასდა, როგორც ნარატიული პოემა. ეს არის ეპოსი, რომელიც აერთიანებს პოეზიას, ისტორიას, რომანს, მოთხრობას, პიესას, სცენარს. მისი გამოქვეყნება შესაძლებელი გახდა მხოლოდ 1966-1967 წლებში (ფუათი 2002: 50). ანუ დაწერიდან 19-27 წლის შემდეგ...

ნაზიმ ჰიქმეთის ამ პერიოდის ლექსები, მართლაც, უნიკალური ლექსთწყობით არის დაწერილი. ნაზიმ ჰიქმეთს სურდა, რომ შეექმნა ისეთი დინამიური ფორმა, რომელიც შეესატყვისებოდა რეალობას, შინაარსს და განთავისუფლებულიყო იმ ერთფეროვანი ლექსთწყობისგან, რომელსაც სილაბისტი პოეტები ყოველგვარი შინაარსის გადმოსაცემად იყენებდნენ (ბეზირჯი 1996: 115).

ნაზიმ ჰიქმეთი 1938 წლის შემდეგ ციხეში იყო, ამიტომ ძალიან იშვიათად აქვეყნებდა თავის ნაწარმოებებს, ისიც მხოლოდ ფსევდონიმით. მაგალითად, ნურეთინ ეშფაქის („ხმა“, 1940/„ზვირთი“, 1946/„დღე“, 1946/„სიტყვა“, 1946), იბრაჰიმ საბრის („სვლა“, 1943/„ზვირთი“, 1946) სახელით დაბეჭდილი ლექსები მას ეკუთვნის. ამ ახალი

პერიოდის პროდუქტია ის ოთხი ნაწარმოები, რომლებიც ნაზიმ ჰიქმეთმა ციხეში დაწერა, მაგრამ ვერ დაბეჭდა („*ოთხი ციხიდან*“, „*21-22 საათის ლექსები*“, „*რობაიები*“, „*ჩემი ქვეყნის ადამიანები*“) (ბეზერჯი 1996: 178).

1951-1963 წლები ახალი პერიოდია ნაზიმ ჰიქმეთის შემოქმედებაში. იგი კვლავ იწყებს თავისი ნაწარმოებების გამოქვეყნებას. ჟურნალმა „*მხარე*“ შესაშური გამბედაობა გამოიჩინა და 1964 წელს დაბეჭდა პოეტის სამი ლექსი, წინასიტყვაობაც წაუძმღვარა, სადაც მოკლედ საუბარი იყო შემდეგზე:

“...ნაზიმ ჰიქმეთი, როგორც ამას აღნიშნავს პატივცემული ნადირ ნადი, ქვეყნიდან გაიქცა, იმიტომ რომ მის სიცოცხლეს საფრთხე ემუქრებოდა. ჩვენ ვარჩევდით, არ გაქცეულიყო, თვით სიცოცხლის ფასადაც კი. რასაც არ უნდა ვფიქრობდეთ მის ქვეყნიდან გაქცევასა და შეხედულებებზე, არ გვაქვს უფლება თვალი დავხუჭოთ იმაზე, რომ ის არის დიდი პოეტი, რომელმაც თურქული კულტურა და ენა გაამდიდრა. წინააღმდეგ შემთხვევაში ჩვენ ვიქნებით ფანატიკოსები, რომელთაც ემინიათ კულტურის და თავიანთ წმინდა მოვალეობას ღალატობენ“.

ჟურნალი „*მხარე*“ განაგრძობდა ნაზიმ ჰიქმეთის ლექსების გამოქვეყნებას, მიუხედავად იმისა, რომ მკაცრი ფანატიკური წნეხი არსებობდა. ჟურნალმა დაბეჭდა პოეტის პატრიოტული ლექსები და ამგვარად ჩვენს ინტელიგენციას სამარცხვინო ლაქა ჩამოწმინდა. ჟურნალს სწამდა, რომ ამ გზით თურქულ კულტურას დიდ სამსახურს გაუწევდა.

ჟურნალ „*მხარე*ში“ 1967 წლამდე ნაზიმ ჰიქმეთის უამრავი ლექსი და მის პიროვნებასთან დაკავშირებული სტატია დაიბეჭდა. ამის შემდეგ სხვა ჟურნალებმაც დაიწყეს მისი დაბეჭდვა. ამის მაგალითია „*ახალ ჟურნალში*“ (1964-1969), „*სოციალურ სამართლიანობაში*“ (1965), „*მეგობარში*“ (1966-1967), „*პაპირუსში*“ (1967-1968), „*ქეშმარიტების ფოსტაში*“ (1967), „*მაისში*“ (1968-1969), „*ჭიანჭველაში*“ (1968), „*ახალ რეალობაში*“ (1968), „*თურქულ მემარცხენეობაში*“ (1968), „*ფორუმში*“ (1969) გამოქვეყნებული ლექსები (ბეზირჯი 1996: 147).

ნაზიმ ჰიქმეთი თავისი შემოქმედების თავისებურებასა და ევოლუციაზე საუბრობს. ამ საუბრებს ერთად მოუყარა თავი პოეტის მეგობარმა ექბარ ბაზაიევმა.

პოეტი აღნიშნავს, რომ მას არ სურს, მისი პოეზია დაგეგმვის შესაბამისად ვითარდებოდეს, არც სურს და არც არასოდეს მომხდარა ასე მის შემოქმედებაში.

მეორე მხრივ, ნაზიმ ჰიქმეთი ნაყოფიერი პოეტია, იგი თავისი ლექსებით მშრომელთა კლასსა და რევოლუციონერებს შთაგონებას აძლევდა. მთელ მის ცხოვრებას რომ გადავხედოთ, მას მუშათა კლასთან დაკავშირებით ერთი უიმედო სტრიქონიც კი არ დაუწერია. მან მუშათა კლასის ბრძოლის ამსახველი ულამაზესი ნიმუშები შექმნა. მას სწამს ცხოვრების და მუშათა კლასის. თავაწეული საუბრობს ნათელ მომავალზე, ხიროსიმაზე, იაპონელ მეთევზეებზე, ციხეში ყოფნის ჟამს გამოსვლის იმედზე, ადამიანის ღირსებაზე.

არანაირი ეჭვი არ არსებობს, რომ ნაზიმ ჰიქმეთი თავისი შეუდარებელი ნაწარმოებებით ილაშქრებს ჩაგვრისა და ძალადობის წინააღმდეგ. ფორმის თვალსაზრისით კი ერთ-ერთი ნოვატორია. მან შეძლო თურქული პოეზია ფორმის თვალსაზრისით გაეთავისუფლებინა ტრადიციული სტილისგან, ენა გაეხადა უფრო მარტივი და სადა. ამგვარად, ის იყო პირველი ჰეშმარიტი წარმომადგენელი სოციალისტური მხატვრული სიტყვისა. მრავალი წლის განმავლობაში მისი შემოქმედება აკრძალული იყო მშობლიურ ენაზე, მშობლიურ ქვეყანაში. თუმცა, მთელი დანარჩენი მსოფლიო კითხულობდა, ახლაც კითხულობს და კვლავაც წაიკითხავს. იმიტომ რომ ის რევოლუციონერებისთვის ძალიან ძვირფასი და მახლობელია თავისი ოპტიმიზმითა და შეუპოვრობით (ბაზაიევი 1976: 7).

როგორც ცნობილია, ნაზიმ ჰიქმეთი 15 წლიანი პატიმრობის შემდეგ 1950 წელს იძულებული გახდა თავისი ქვეყანა დაეტოვებინა, იგი თურქეთში აღარ დაბრუნებულა და უცხოეთში გარდაიცვალა. მაგრამ ეს იყო მისი ახალი დაბადება, რათა თურქეთზე უფრო მეტი კვალი დაეტოვებინა და უფრო მეტი გავლენა მოეხდინა. ძალიან ძნელია იპოვო თურქეთში პოეტი, რომელიც არ განიცდიდეს ნაზიმ ჰიქმეთის უზარმაზარი მემკვიდრეობის (ეპოსის, ლირიკის, შინაარსობრივ და სხვ.) გავლენას ამა თუ იმ ფორმით და ამა თუ იმ ზომით.

ბოლოს, უნდა აღვნიშნოთ, რომ ნაზიმ ჰიქმეთის ადგილი თურქულ მწერლობაში მხოლოდ მისი პოეზიით არ განისაზღვრება. მისი პიესების, რომანების, წერილებისა და

მთელი მისი შემოქმედების შესასწავლად საჭიროა შედგეს ჯგუფი, რომლის შემადგენლობაში შევლენ სხვადასხვა სპეციალისტები და მხოლოდ ამგვარი კვლევის შემდეგ შეიძლება განისაზღვროს ნაზიმ ჰიქმეთის როლი და ადილი თურქულ ლიტერატურაში. ძალიან საეჭვოა, რომ არსებობდეს ისეთი პოეტი, რომელიც არ იცნობს მის პოეზიას და არ განიცდის მის გავლენას.

მეორე თავი

ნაზიმ ჰიქმეთის პოლიტიკური იდეალები და დესტანის შექმნის თარიღი

ნაზიმ ჰიქმეთი გაეცნო მარქსისტულ შეხედულებებს, სურდა კომუნიზმი ენახა იქ, სადაც პრაქტიკულად შეიხა ფრთები და ამიტომ წავიდა საბჭოთა კავშირში. 19 წლის იყო, როცა მოსკოვში აღმოსავლეთის მშრომელთა კომუნისტურ უნივერსიტეტში სწავლობდა, იყო თურქეთის კომუნისტური პარტიის წევრი, მაგრამ ოპოზიციაში გადავიდა, პავლეს კუნძულზე შექმნა ოპოზიციური კომუნისტური პარტია, რის გამოც გარიცხულ იქნა თურქეთის კომუნისტური პარტიის რიგებიდან. გაზეთებში „წითელი სტამბოლი“, „ნამგალი და ურო“ ნაზიმ ჰიქმეთს ახასიათებდნენ, როგორც მერყევს და მოღალატეს, ხანგრძლივი პატიმრობის წლებში სინანული იგრძნო თურქეთის კომუნისტურ პარტიასთან დაპირისპირების გამო, მეოცე საუკუნის ორმოციანი წლების ბოლოს პარტიას შეურიგდა. ნაზიმ ჰიქმეთის პოლიტიკური ცხოვრება, რომელიც სურდათ ყოველთვის დაფარული ყოფილიყო, ჩვენს ნაშრომში მთელი სისრულით წარმოჩინდა.

ნაზიმ ჰიქმეთმა სტამბოლის ოკუპაციას თავისი იარაღი ანუ პოეზია დაუპირისპირა და იმპერიალიზმის წინააღმდეგ ბრძოლის მეზარაზტრე გახდა.

1921 წლის 1 იანვარს ნაზიმ ჰიქმეთს და მის მეგობრებს სურდათ ანატოლიაში გადასვლა, რათა ეროვნულ მოძრაობაში მიეღოთ მონაწილეობა. ამისთვის ისინი ნებართვას ელოდნენ. ნაზიმ ჰიქმეთი და ვალა ნურეთინი ბოლუში მასწავლებლად მუშაობდნენ. მათ ბოლუს მცხოვრებლებთან უთანხმოება მოუვიდათ და გადაწყვიტეს საბჭოთა კავშირში წასულიყვნენ.

ნაზიმმა და ნურეთინმა მოსკოვში რეგისტრაციის გავლის შემდეგ გაიცნეს შევექეთ სურეია და მოსკოვის უნივერსიტეტის სოციალ-პოლიტიკურ და ეკონომიკურ ფაკულტეტზე დაიწყეს სწავლა. ნაზიმ ჰიქმეთი დიდ პატივს სცემდა ლენინს. როდესაც ლენინი გარდაიცვალა, იგი საპატიო ყარაულში იდგა. როგორც თვითონ იხსენებს ტირილი უნდოდა, მაგრამ ვერ იტირა. მუსტაფა ქემალის გამარჯვების შემდეგ იგი ბრუნდება სამშობლოში, რათა ხალხი გააფრთხილოს, რომ კოლონიალიზმმა სახე

იცვალა და იმპერიალისტური კოლონიალიზმის სახე მიიღო. ბაჰრიე ნაზირე ჯემალ ფაშამ ნაზიმის ლექსებისადმი სიბრაზეშერეული აღფრთოვანება გამოხატა:

“მისმინე, ნაზიმ, ძველი მდგომარეობა და გავლენა რომ მქონდეს, მე შენ ჩამოგახრჩობდი, სახრჩობელას ქვეშ კი ვიტყვებდი“.

„ჩვენ შორის იცი რა სხვაობაა, ფაშა, მე შენ ჩამოგახრჩობ, მაგრამ სახრჩობელას ქვეშ არ ვიტყვებ“ (იაღჯი 2003: 105).

ნაზიმ ჰიქმეთის ბაბუა ნაზიმ ფაშა გუბერნატორი იყო სალონიკში. იმის გამო, რომ სალონიკი ჩამოშორდა თურქეთის ტერიტორიას, იგი იძულებული გახდა სტამბოლში დაბრუნებულიყო. ამ ვითარებამ მცირეწლოვან ნაზიმზე ფსიქოლოგიური ზეგავლენა მოახდინა. როდესაც პირველი მსოფლიო ომი დაიწყო, ნაზიმ ჰიქმეთი თორმეტი წლის იყო. ჰიქმეთის კრებულში „*პირველი ლექსები*“ შესულია 1913 წელს დაწერილი ლექსი - „*სამშობლოს კვნესა*“, რომელიც მთავრდება სიტყვებით - „სამშობლოს დაგლეჯილი გული გელოდება იმედად“, 1914 წელს დაწერილი ლექსი „*მეზღვაურის მონათხრობი*“, რომელიც მთავრდება სიტყვებით - „თავს გავწირავ სამშობლოსთვის, ჩემნაირი უამრავი ადამიანი არსებობს“; დაიბეჭდა ასევე „*სამშობლო*“, ბავშვობისას დაწერილი ლექსები. აღნიშნული ლექსები გამოხატავენ ჰიქმეთის იმპერიალიზმის საწინააღმდეგო განწყობილებას.“

1920 წელს დაწერა ლექსები „*ორმოცი ყაჩაღის ტყვე*“ და „*დაჭრილი მოჩვენება*“. აღნიშნული ლექსები ეროვნული მოძრაობის დაწყების მახარობლები არიან:

“ტამბურის სიმები ისტორიის ხმას აცოცხლებდა,

ხმამ მთებს მიაღწია ისე, თითქოს ყვითელი ზეიბექი ამაღლდა.

უკრავდა და კვნესოდა სრულყოფილად ჩემი სიამაყე,

ამ მთების ნაწილი ზეიბექის დესტანი...” (ჰიქმეთი 2005:52).

შემდეგ დაწერა „*მეზავრის სიმღერა*“. ეს ლექსი არის იმის მაცნე, რომ თურქულ ლიტერატურაში და ეროვნულ მოძრაობაში დაიბადა ეროვნული პოეტი:

“მეზავრი როცა მღერის, უცაბედად ჩამოშლილი

ყველა ქვა წმინდა ნანგრევია.

იქ იბრძვიან დაჭრილი რაინდები,

უკანასკნელი სისხლის წვეთის ფასად.

მგზავრი როცა მდერის, ჩადი იმ ქალაქებში.

სადაც ბაღებში ვარდებს ზემოთ იარაღის ხმა ისმის,

გაზაფხული სისხლშია გასვრილი

და მოიგონე ის ადამიანები,

რომლებსაც იქაურობა ენატრება“ (ჰიქმეთი 2005: 49).

ჰიქმეთის ლექსი „*სახმელეთო ძალები*“ პოეტს წარმოგვიდგენს, როგორც იმპერიალიზმის, სულთნისა და ფადიშაჰის ხელისუფლების წინააღმდეგ მებრძოლ ეროვნულ პოეტს:

“მოდო, ერთგულო ახალგაზრდობავ, მოდო, გელი, ახალგაზრდობავ,

მოდო, რადგან ანატოლიაში შენს მოუდრეკ, ფოლადისებრ

რწმენას, მიზანდასახულობას იმედით შეჰყურებენ.

იმ გაყიდულ ვეზირებს, გაყიდულ მონებს,

გაყიდულ ფადიშაჰებს თქვენც მიეყიდეთ?

თქვენც მიეყიდეთ? თქვენც მიეყიდეთ? (ჰიქმეთი 2005:58).

ომის წლებმა ნაზიმ ჰიქმეთის პიროვნების ჩამოყალიბებაზე დიდი გავლენა მოახდინა. ოკუპირებულ სტამბოლში პატიმარივით ცხოვრობდა (ჰიქმეთი 2002:37).

ნაზიმ ჰიქმეთი საცხოვრებლად ანატოლიას ირჩევს. ანატოლიაში უფრო თავისუფლად დაწერდა ლექსებს და თავის ხმას უფრო მეტ ადამიანს მიაწვდენდა.

ანატოლიიდან ანკარაში წასასვლელად სპეციალური ნებართვის აღება იყო საჭირო. გადაეცა სახელები ოთხი პოეტის ნებართვის ასაღებად. ხუთი-ექვსი დღის შემდეგ ანკარიდან მხოლოდ ნაზიმ ჰიქმეთის და ვალა ნურეთინის ნებართვა მოვიდა. დაადგნენ გზას ნაზიმ ჰიქმეთი და ვალა ნურეთინი. მათ აღაფრთოვანებდა ბუნება, თუმცა, როცა დაინახეს თუ სად და როგორ პირობებში ცხოვრობდნენ, როგორ იკვებებოდნენ სოფლის მცხოვრებლები, მიხვდნენ, რომ რეალობა არ ჰგავდა იმას, რაც წიგნებში ეწერა და რომ მდგომარეობა ისეთი ცუდი იყო, რომ ამას ქალაქის მცხოვრებლები ვერასოდეს ვერ გაიგებდნენ. სამ კონტინენტზე გადაჭიმული ოსმალეთის სახელმწიფოს ნაწილი - ანატოლია სიღარიბის, ჩამორჩენილობის,

ავადმყოფობის, უიმედობის მორევში იმყოფებოდა. ანკარაში როცა ჩამოვიდნენ, ყველა საბჭოთა სახელმწიფოს აქებდა (ფუათი 2006:31).

ნაზიმ ჰიქმეთი გააოგნა იმან, რაც ანატოლიაში ნახა. ნაზიმ ჰიქმეთმა, რომელიც მთელი ცხოვრება სამშობლოს სიყვარულით იწვოდა, დაინახა მწარე სინამდვილე, ანატოლია და თრაკია სრულიად განსხვავებული პოლუსები იყო. ნაზიმი ფაშას შვილიშვილი იყო, თვითონაც და მისი ოჯახიც შეძლებულად ცხოვრობდნენ. აქედან გამომდინარე, ძალიან შეწუხდა, როცა ანატოლიის მოსახლეობის მძიმე ყოფა ნახა. დაიწყო ფიქრი იმის შესახებ, რომ საჭირო იყო რაღაცის გაკეთება ამ უსამართლობის აღმოსაფხვრელად. ნაზიმ ჰიქმეთმა ბათუმში მიიღო გადაწყვეტილება, რომ ცხოვრება უნდა შეეცვალა. ეს იყო გადაწყვეტილება, რომელმაც მთელი მისი ცხოვრება შეცვალა. იგი თითქოს თავის თავს უსწორებს ანგარიშს:

„ვიჯექი ბათუმში, ფრანგულ სასტუმროში. მაგიდის არა მხოლოდ ფეხები, არამედ ყველაფერი მოჩუქურთმებული და მოოქროვილია. მაგიდა ოვალურია. როკოკო... უსკუდარში ზღვის პირა სახლის სასტუმრო ოთახშიც დგას როკოკოს მაგიდა... როკოკო... სტამბოლელი ფაშას შვილიშვილი შავი ზღვის სანაპიროდან ანკარაში წავიდა, იქიდან ბოლუში, ოცდათხუთმეტი დღე გაგრძელდა ეს მოგზაურობა, რომელიც ფეხით შეიძლება ოცდათხუთმეტი წელი გაგრძელებულიყო, პატარა ქალაქში მუშაობდა მასწავლებლად, გაეცნო ანატოლიის ცხოვრებას და ახლა ზის ბათუმში, ფრანგულ სასტუმროში, როკოკოს მაგიდასთან. დახეული, სისხლიანი, ჭუჭყიანი თავსაფრის მსგავსად გართხმულა როკოკოს მაგიდაზე... ვუყურებ, ტირილი მინდება. ვუყურებ, სიბრაზისგან ტვინში სისხლი მასხამს, ვუყურებ და უსკუდარის ზღვისპირა სახლის გამო მცხვენია. ...მიიღე გადაწყვეტილება, ბიჭო - ვეუბნები ჩემს თავს. მივიღე გადაწყვეტილება. სიკვდილი ან გამარჯვება. გაჩერდი, ნუ ჩქარობ, ბიჭო. გადავხედოთ რა პრობლემებია, უპირველეს ყოვლისა, ანატოლიაში. რა შეგიძლია რომ მისცე? რას მისცემ მათ? ყველაფერს, ყველაფერს... თავისუფლებას, დიახ! რამდენი წელი შეგიძლია ციხეში იყო ამისთვის? თუ საჭიროა, მთელი ცხოვრება... კი, მაგრამ შენ ქალები გიყვარს, ჭამა-სმა, სუფთად ჩაცმა. ძალიან გინდა იმოგზაურო ევროპაში, აზიაში, ამერიკაში, აფრიკაში. ანატოლიას თუ აქ, ბათუმის როკოკოს მაგიდაზე დატოვებ, თბილისიდან

ყარსში წახვალ, იქიდან ანკარაში, ხუთი წლის შემდეგ დეპუტატი გახდები, მინისტრი გახდები, ქალები, საჰმელ-სასმელი, ხელოვნება... დაანებე თავი! ციხეში, თუ საჭიროა, მთელი ცხოვრება ვიქნები... კარგი... იქ შეიძლება მოგკლან, ჩამოგახრჩონ, დაგახრჩონ სუფჰისა და მისი მეგობრების მსგავსად. კომუნისტი რომ გავხდე? - არ დამისვამს ეს კითხვა მე ბათუმში ჩემი თავისთვის? დავუსვი. სიკვდილისაც არ მეშინია, ვუთხარი ჩემს თავს. ასე დაუფიქრებლად? ჯერ მივხვდი, რომ მეშინოდა, შემდეგ კი მივხვდი, რომ არ მეშინოდა. შემდეგ ჩემს თავს ვკითხე, თანახმა ხარ ხეიბრობაზე, სიკოჭლეზე, სიყრუეზე, ჭლექზე, მძიმე დაავადებებზე, სიბრმავეზე? სიბრმავე?... არ მეგონა, თუ ამის გამო დაბრმავებაც მელოდა. წამოვდექი. თვალები დავხუჭე. ოთახში დავდიოდი. ხელის ცეცებით ვიკვლევდი გზას, თვალდახუჭული დავდიოდი. ორჯერ წავბორძიკდი, დავეცი, მაგრამ თვალები არ გამიხელია. შემდეგ მაგიდასთან დავდექი. თვალები გავახილე. თანახმა ვარ სიბრმავეზე. ცოტა ბავშურია, ცოტა სასაცილო, მაგრამ ეს სიმართლეა. მე ეს გზა ავირჩიე არა წიგნების კითხვის შედეგად, არა პროპაგანდით, არც ჩემი სოციალური მდგომარეობის გამო. ეს გზა მე ანატოლიამ ამარჩევინა... აი ასე...” (ჰიქმეთი 2002:69).

ნაზიმ ჰიქმეთი თბილისში ჩავიდა. მასთან შეხვედრის სურვილი გამოთქვა საქართველოს მაშინდელმა პირველმა პირმა - მდივანმა. მდივანი, სანამ ამ თანამდებობაზე დაინიშნებოდა, საბჭოთა სახელმწიფოს ელჩი იყო ანკარაში.

ნაზიმ ჰიქმეთი, ვალა ნურეთინი და კიდევ ორი თურქი კომუნისტი ბათუმიდან მოსკოვში წავიდნენ. თავიანთი ცხოვრების უმეტესი ნაწილი იქ გაატარეს.

ნაზიმ ჰიქმეთი, უპირველეს ყოვლისა, პოეტია, ნაზიმ ჰიქმეთი აშულია, მაგრამ ნაზიმ ჰიქმეთის ცხოვრებაში პოლიტიკაც იყო. იგი კომუნისტია, თურქეთის კომუნისტური პარტიის წევრია.

ვერ ვიტყვით, რომ ნაზიმ ჰიქმეთი პოლიტიკაში წარმატებული იყო, რადგან მისნაირი პოეტური სულის, მღელვარე ადამიანი პარტიულ დისციპლინას და წესებს ვერ დაემორჩილებოდა, ჩარჩოებში ვერ მოექცეოდა, ვერც მოექცა...

ემინ ქარაჯა 1929 წელს ნაზიმ ჰიქმეთის პოლიტიკურ მდგომარეობას ასე ახასიათებს:

“თურქეთის კომუნისტური პარტიის სამუშაო სტილის მიღმა სხვა ხაზის გავლება დაიწყო. თურქული კომუნისტური პარტია ერთ ადგილზე იდგა, აქციებს არ ატარებდა, არც კონგრესი ჩატარდა, რომლის ჩატარებასაც ელოდნენ. არც პარტიის ხელმძღვანელობა იცვლებოდა. ასეთ პირობებში ნაზიმ ჰიქმეთმა გადაწყვიტა, ცალკე შეექმნა პარტია. ნაზიმ ჰიქმეთი თურქეთის კომუნისტურ პარტიას 50-იან წლებში შეურიგდა. ამ დროს ნაზიმ ჰიქმეთმა შიმშილობის აქცია დაიწყო. კომუნისტურმა პარტიამ მას მხარი დაუჭირა. ეს ნაზიმისთვის ანთებული მწვანე შუქი იყო“ (ქარაჯა 2010:256).

ნაზიმ ჰიქმეთისნაირი გრძნობით, სიყვარულით სავსე პოეტი პარტიულ, განსაკუთრებით კი, კომუნისტური პარტიის დისციპლინას ვერ დაემორჩილებოდა. ამის გამო ნაზიმ ჰიქმეთს წინააღმდეგობები, დაპირისპირებები ჰქონდა. მაგალითად, თურქეთიდან გაქცევის შემდეგ ქოსთენჯეს პორტსა და მოსკოვის აეროპორტში სტალინს აქებდა. თუმცა, საბჭოთა კავშირში სტალინის ქმედებებმა ის გააოგნა, ამ რეჟიმის ქება მისთვის მიუღებელი გახდა. 1956 წელს ხრუშჩოვმა პარტიის მე-20 ყრილობაზე წაიკითხა თავისი ცნობილი მოხსენება, რომელშიც სტალინის ეპოქა გააკრიტიკა. ნაზიმ ჰიქმეთს თითქოს მძიმე ტვირთი ჩამოხსნესო ეს ლექსი დაწერა:

“გაქრა დღეს დილით,

გაქრა მისი ჩექმები მოედნიდან,

მისი ჩრდილი ხეებიდან,

ჩვენი წვნიანიდან მისი ულვაშები,

ჩვენი ოთახიდან მისი თვალები,

ჩვენს მკერდიდან გაქრა წნეხი ათასობით ტონა ქვის

ბრინჯაოს, თაბაშირის და ქაღალდის“ (ქარაჯა 2010: 248).

დღეს ნაზიმ ჰიქმეთი ცნობილია, როგორც სიყვარულის მომღერალი პოეტი, თუმცა, მას პოლიტიკური ცხოვრებაც ჰქონდა: “ისეთივე წარმატებული არ იყო, როგორც პოეზიასა და სიყვარულში... არც არავინ ელოდა ამას. ერთ მხარეს პოეზია და სიყვარული, მეორე მხარეს პოლიტიკა... ჰარმონია შეუძლებელია!” (ქარაჯა 2010: 249). თანაც პოლიტიკამ ნაზიმ ჰიქმეთი პატიმრობისთვის გასწირა.

1946 წელს ნაზიმ ჰიქმეთი ციხეში იმყოფებოდა, ქვეყანაში ვითარება დემოკრატიულობისკენ წავიდა, ამის პარალელურად ნაზიმის ამინისტიით გამოსვლის მოლოდინიც გაიზარდა. პოეტი ჯაპით სიქთი თარანჯი 1947 წელს ჟურნალ „ვარლიქში“ ბეჭდავს ლექსს „რადაც“. თუმცა, არ გამოქვეყნდა ლექსის მეორე ნაწილი, რადგან მასში იყო ინფორმაცია ნაზიმ ჰიქმეთის შესახებ. თარანჯის ლექსის მეორე ნაწილი ასეთია:

“მწვანე ბურსაში სტუმრობს ერთი ყარიბი ჩიტი,
იჯექიო უთხრეს და ზის იქ,
რა ბედნიერებაა ქვეყნად თავისუფლად ყოფნა, თავისუფლება.
ბერენჯი, ჯოკონდა, მესამე რიგში, ბედრედინი,
მეძავო ბედისწერავ, რაებს თამაშობ,
ამ ქვეყნის ყველაზე ღირსეული შვილი
ჩემი უფროსი ძმა ნაზიმი ციხეში ღპება“ (ჰიქმეთი 2005: 89).

ნაზიმ ჰიქმეთი ამ ლექსზე საუბრობს თავისი მეგობრის ადალეთ ჯიმჯოზისთვის 1947 წლის 6 ივნისს გაგზავნილ წერილში:

“თარანჯის ლექსის შესახებ პირველად შენი მეშვეობით გავიგე. ლექსის ავტორს მადლობას ვუხდის, თუმცა მინდა აღვნიშნო, რომ მე ჩიტი ნამდვილად არ ვარ, არც ყარიბი არ ვარ. ის, რაც ყველას უშლის ნერვებს, მეც მიშლის. ეს არის შებრალება, თანაგრძნობის გამომხატველი სიტყვების ობიექტად ყოფნა“ (ჰიქმეთი 2011:183). ნაზიმმა იმ წელს ეს ლექსი დაწერა:

“თქვენი შეყვარებული კომუნისტია,
ათი წელია ციხეშია,
ბურსის ციხეში ზის.
პატიმარია, მაგრამ ბორკილებდამსხვრეული,
ზის ბურსის ციხეში.
ფესვები ქვეყნის მიწაში აქვს,
ბედრეთინივით ზიდავს ტვირთს,
ზის ბურსის ციხეში.
მისი გული განგმირულია უიარაღოდ,

მისი სიმღერა არასოდეს მთავრდება,

სამოთხის დაუკარგავად,

ზის ბურსის ციხეში“ (ჰიქმეთი 2005: 72).

სიყვარულსა და ტკივილზე დაწერილი ლექსიდან დასკვნა თქვენ თვითონ გამოიტანეთ.

ნაზიმ ჰიქმეთის 100 წლისთავისადმი მიძღვნილ იანვრის ნომერში პოეტის უკანასკნელი ლექსებიც გამოქვეყნდა. გთავაზობთ გარდაცვალებამდე ერთი წლით ადრე, 1962 წლის 1 იანვარს ტალინში დაწერილი ლექსიდან „საახალწლო ნაძვის ხე“ რამდენიმე სტრიქონს:

“მორთული, უგრძესი საახალწლო ნაძვის ხე,

შენ წითელი მინის ბურთის შიგნით ხარ.

თმა ჩალისფერი გაქვს, წამწამები ლურჯი,

ის იქ მე დავკიდე, მის შიგნით შენ ჩაგდე,

თეთრი ყელი გრძელი და მრგვალი გაქვს,

ეჭვებით, წუხილით, სიტყვებით, იმედებით და ალერსით

ჩაგდე შენ მინის ბურთში“ (ჰიქმეთი 2005: 102).

ნაზიმ ჰიქმეთმა თურქულ პოეზიაში რევოლუცია მოახდინა. ეს რევოლუცია ლექსის ტექნიკურ სფეროში „თავისუფალი ლექსის“ სახელით ცნობილი სიახლეა. ის საზრდოობს XIX საუკუნის ბოლოს თურქულ პოეზიაში მომხდარი ცვლილებებით, ფრანგული ვერლიბრის მიმართულებით და რუსული მოდერნიზმით. აი, ყოველივე ამის სინთეზი შემოიტანა ნაზიმ ჰიქმეთმა თურქულ პოეზიაში და თურქული ენით გადმოგვცა. ოღონდაც, იმ პერიოდში მისი სახელის ხსენებაც კი აკრძალული იყო. 1950 წელს ამნისტიის კანონის გამოსვლის შედეგად იგი გაათავისუფლეს. სამწუხაროდ, ამჯერად ცხოვრებამ სხვა მახე დაუგო და იგი იძულებული გახდა დაეტოვებინა ქვეყანა.

საზღვარგარეთ ყოფნის წლებში მის წინააღმდეგ ძალიან ბინძური კამპანია დაიწყო. მაგრამ 1960 წლის შემდეგ თურქეთში კვლავ დაიწყეს მისი ლექსების გამოქვეყნება. ამგვარად, ფართო მასშტაბის პოეტი ხელახლა შეხვდა თურქ მკითხველს. დღეს მას ისე აღიქვამენ, როგორც ეროვნულ გმირს. თუმცა, ვერ ვიტყვით, რომ

მმართველ პოლიტიკურ წრეებში ნაზიმ ჰიქმეთისადმი მტრობა მთლიანად გაქრა. შეიძლება ითქვას, იმისათვის, რომ ნაზიმ ჰიქმეთი ობიექტურად შეფასდეს როგორც პოეტი და როგორც საზოგადო მოღვაწე, დროის გასვლაა საჭირო.

ზოგის აზრით ნაზიმ ჰიქმეთი მსოფლიო დონის პოეტი, ზოგის აზრით კი „ღია ბარათების პოეტი“, ზოგიერთის აზრით კი ნაზიმ ჰიქმეთი ცნობილია თავისი სასიყვარულო თავგადასავლებით. ნაზიმ ჰიქმეთის გამორჩეულ პოეტად ჩამოყალიბებას გენიალურ ნიჭთან ერთად მისმა კომუნისტობამ შეუწყო ხელი (ბეჰრამოდლუ 2008:126). სიცოცხლეშიც და გარდაცვალების შემდეგაც ხან ცაში აყავდათ, ხან კი მიწასთან ასწორებდნენ. მაგრამ ვინც რა უნდა თქვას, ნაზიმ ჰიქმეთი ჩვენს გულებში იცოცხლებს როგორც უბადლო კომუნისტი პოეტი. „მე 1923 წლიდან თურქეთის კომუნისტური პარტიის წევრი ვარ. ერთადერთი ეს არის, რითაც ვამაყობ. მსოფლიო ისტორიაში ძნელია იპოვო ისეთი პოეტი, რომელიც სრულიად ნეიტრალური და პასიური იყო ეპოქის პრობლემების მიმართ. შეიძლება რომელიმე მათგანზე ამბობენ ნეიტრალური და პასიურიაო, მაგრამ სინამდვილეში ვერასოდეს ვერ იქნება შემოქმედი ნეიტრალური.“ ამ მხრივ ნაზიმ ჰიქმეთი პირველივე ლექსებში წარმოჩნდა. ნაზიმ ჰიქმეთი გაიზარდა თავისუფლად და პროგრესულად მოაზროვნე ოჯახში. მის ლექსებში იმ ეპოქის საზოგადოებრივი პრობლემები აისახა. ნაზიმ ჰიქმეთი იმპერიალისტების ბრწყალებში მგმინავ სამშობლოსა და ხალხის წინაშე პასუხისმგებლობას გრძნობდა, ამიტომ სიყმაწვილეში დაწერილი ლექსები პატრიოტული და გმირული სულით არის გაჟღენთილი. პასუხისმგებლობის გრძნობა იმდენად დიდი იყო, რომ ანატოლიაში გადადის, რათა ეროვნულ-განმათავისუფლებელ მოძრაობაში მიიღოს მონაწილეობა (სელამეთი 2006: 54).

სოციალისტურ იდეებს პირველად ანატოლიაში გაეცნო. ანკარასა და შემდეგ ბოლუში, სადაც იგი მასწავლებლად გაიგზავნა, უკვირდებოდა სოციალისტურ იდეებს. იქ გაცნობილი სოციალისტების წყალობით სოციალიზმით დაინტერესდა. ამ მცირე გამოცდილების შემდეგ რევოლუციით ინტერესდება და მასში პირადად მონაწილეობის მისაღებად გადაწყვეტს საბჭოთა რუსეთში გამგზავრებას. იქ გატარებული ორი წლის განმავლობაში განვითარდა და ძლიერ პოლიტიკურ პიროვნებად ჩამოყალიბდა.

1923 წელს თურქეთის კომუნისტური პარტიის რიგებში შევიდა. ეს ფაქტი იმის მაჩვენებელია, რომ მან თავისი ბედი მუშათა კლასის ბედს დაუკავშირა. თავის ლექსებსა და წერილებში საკუთარ პოზიციას არც მალავს. მისი ლექსები სოციალიზმის ბრძოლისა და მუშათა კლასის სამსახურში უკვე როგორც იარაღი, ისე გამოიყენება. მისი სიკვდილის შემდეგაც ათი ათასობით ახალგაზრდა მისი ლექსების წყალობით რევოლუციონერთა რიგებში ჩადგა. 1923 წელს მის მიერ დაწერილ ლექსში „პოეტი“ თავის პოეტურ შეხედულებებს ასე აღგვიწერს:

„ჩემო პოეტო,

პოეზიაში ვერკვევი,

ჩემი ყველაზე საყვარელი ღაზელი ენგელსის “ანტი-დიურიგია.”

ჩემო პოეტო,

მთელი წლის განმავლობაში მოსული წვიმისოდენა ლექსი დავწერე...

მაგრამ შედეგის

შესაქმნელად

ვიცდი, ვიდრე კაპიტალის ჰაფიზი

არ გავხდები“(ოდაბაში 2011:57).

1924 წლის დეკემბერში ნაზიმ ჰიქმეთი კვლავ თურქეთში ბრუნდება, რათა ეროვნულ-განმათავისუფლებელ ბრძოლაში მიიღოს მონაწილეობა. ერთი მხრივ, თურქეთის კომუნისტური პარტიის საგამომცემლო ორგანოში - გაზეთში „ნამგალი და ურო“ და ჟურნალ „სინათლეში“ აქვეყნებს სტატიებსა და წერილებს, მეორე მხრივ, პარტიის ორგანიზაციულ საქმიანობაში იღებს მონაწილეობას. ასე გაიარა ხუთმა წელმა - პოლიციის დევნაში, პატიმრობასა და სასამართლოებში. ამ ხნის განმავლობაში იგი კიდევ ერთხელ მიდის საზღვარგარეთ და უკან ბრუნდება. პარტია, რომლისთვის თავი ჰქონდა გადადებული, ქემალისტური დიქტატურის დარტყმის ქვეშ აღმოჩნდა. მაგრამ

ნაზიმმა გაუძლო, მას სწამდა, რომ იგი არ არის პირველი და უკანასკნელი რევოლუციონერი. დაკარგული მეგობრების პატივსაცემად დაწერა „მზიურების სიმღერა“:

„გარდაცვლილები

ბრძოლაში დაიღუპნენ;

მზეში დაიმარხნენ.

დრო არ გვაქვს, ისინი რომ ვიგლოვოთ!

შეტევა არის,

მზეზე შეტევა!

მზეს დავიპყრობთ,

მზის დაპყრობა ახლოა!“ (ოდაბაში 2001: 64).

1929 წელი მის ცხოვრებაში შემოხრუნების მეორე წერტილია. ერთი მხრივ, თავისი ლექსებით ლიტერატურულ სამყაროში ქარბუქი დააყენა, მეორემ მხრივ, პარტიის შიგნით და განსაკუთრებით შეფიქ ჰუსნუსთან მოუვიდა უთანხმოება და მასთან ურთიერთობა საკმაოდ გაუფუჭდა.

ნაზიმ ჰიქმეთი უამრავ ლექსს წერდა ყოველდღიურ მოვლენებზე, ქვეყნისა და მსოფლიო პრობლემებზე. ამასთან ერთად მან ბრძოლა გამოუცხადა ლიტერატურას, რომელიც იმპერიალისტური და ჰეგემონური ძალების ლაქიაობას ეწეოდა. იგი ამ ბრძოლის მეზარაზტრე გახდა. იგი ფიქრობდა, რომ ნამდვილი ხელოვნება ხალხის სამსახურში უნდა ყოფილიყო. თავის ნაწარმოებებში ჩაგრულებს ნათელი მომავლის იმედს აძლევდა. იგი ხსნას მარქსიზმში ხედავდა.

1938 წლის 31 აგვისტოს ნაზიმ ჰიქმეთი გადააგზავნეს სტამბოლის (სულთან აჰმედის) საპატიმროში. აქ ქემალ თაჰირთან და ჰიქმეთ ქივილჯიმლისთან ერთად იჯდა. საპატიმროში ყოფნისას დაიწყო „ეროვნული არმიის“ წერა. მისი მიზანი იყო დაეხატა იმ ხალხის პორტრეტი, რომელიც იმპერიალისტური ოკუპაციის წინააღმდეგ თავგანწირულად იბრძოდა. პოეტს სურდა პატივი ეცა იმათი ხსოვნისთვის, ვინც ბრძოლაში სიცოცხლე გასწირა. იგი აცხადებს, რომ მეზობლები არ არიან ქემალისტები და ძალიან ოსტატურად გვიხატავს, თუ ვინ არიან მეზობლთა შორის:

„ისინი ისე ბევრნი არიან,
როგორც მიწაში ჭიანჭველა,
წყალში თევზი,

ჰაერში ფრინველი;

მშიშარა,

მამაცი,

უცოდინარი,

ბრძენი

და ბავშვები.

გამანადგურებლებიც და

შემქმნელებიც ეგენი არიან,

ჩვენს დესტანში მხოლოდ მათი თავგადასავალია. “(ჰიქმეთი 2007: 247).

მიუხედავად იმისა, რომ ძალიან მძიმე დღეები გადაიტანა, იმედს და რწმენას მაინც არ კარგავდა. საპატიმროშიც კი დღეებს უქმად არ ატარებდა. წერილებს უგზავნიდა ქემალ თაჰირს, ორჰან ქემალს ესაუბრებოდა და ასე ცდილობდა მათ აღზრდას. გარდა ამისა, მასთან ერთად დაპატიმრებულ სამხედრო აკადემიის სტუდენტებს აქცევდა ყურადღებას. ისინი აღზარდა პოეტებად, ლიტერატორებად და ქვეყნის პრობლემებისადმი მგრძნობიარე ადამიანებად. პატიმრებს ფრანგულს ასწავლიდა. ციხის დირექტორს 3 საქსოვი დაზგა აყიდია და სხვა პატიმრებთან ერთად აამუშავა, ფული კი მეგობრებს, ამხანაგებსა და ოჯახის წევრებს გაუგზავნა. ერთი სიტყვით, ნაზიმ ჰიქმეთი ხანგრძლივი პატიმრობის მანძილზე ყოველთვის იცავდა იმ აზრს, რომ პესიმიზმში არ უნდა ჩადირულიყო, ბრძოლა არ მიეტოვებინა და ცხოვრება ყოველთვის სერიოზულად უნდა აღექვა (ჰიქმეთი 2007: 307):

„ცხოვრება სახუმარო არ არის,

მთელი სერიოზულობით უნდა იცხოვრო,

მაგალითად ციყვივით,

ანუ ცხოვრების გარეთ ან მიღმა არაფერს არ უნდა ელოდო,

ანუ მთელი შენი საქმე ცხოვრება უნდა იყოს,

ცხოვრება სერიოზულად უნდა აღიქვას,
ანუ იმ დონეზე, იმდენად, რომ
მაგალითად, ხელეშეკრული ზურგით კედელთან,
ან უზარმაზარი სათვალეებით,
თეთრი პერანგით ლაბორატორიაში
შეგიძლია მოკვდე ადამიანებისთვის.
თანაც იმ ადამიანებისთვის, რომელთა სახეც კი არ გინახავს,
თანაც მაშინ, როცა ამას არავინ გაძალებს,
მიუხედავად იმისა, რომ იცი ყველაზე კარგი,
ყველაზე რეალური რამ არის სიცოცხლე“ (ჰიქმეთი 2005: 104).

რაც არ უნდა იყოს, მაინც მწარეა, როცა საპატიმროში ხარ და გარეთ მიმდინარე მოვლენებში არ იღებ მონაწილეობას. რასისტებმა და ფაშისტებმა, რომელთაც ზურგს სახელმწიფო უმაგრებდა, შეუტყეს პროგრესულ და მემარცხენე ძალებს, დაარბიეს მათი გაზეთები და ჟურნალები. როდესაც ეს ამბავი საპატიმროში მყოფმა ნაზიმ ჰიქმეთმა გაიგო, გული დაეწვა იმის გამო, რომ არაფრის გაკეთება არ შეძლო. თავისი შეხედულებები კალამით ქაღალდზე გადაიტანა. ამით ის დაუპირისპირდა ჩამორჩენილობასა და ფაშიზმს არა მხოლოდ თურქეთში, არამედ მთელ მსოფლიოში:

„ისინი იმედის მტრები არიან, ჩემო ძვირფასო,

მდინარეების,

ნაყოფიანი ხის,

განვითარებადი ცხოვრების მტრები,

რადგან სიკვდილმა დაასვა მათ ბეჭედი შუბლზე:

-გაფუჭებული კბილი, ჩამომხმარი ხორცი-

დაინგრევინ და წავლენ ისე, რომ აღარასდროს დაბრუნდებიან,

და რა თქმა უნდა, ძვირფასო, რა თქმა უნდა,

ისეირნებენ ხელი-ხელ ჩაკიდებულნი,

ისეირნებს ყველაზე საზეიმო ტანსაცმლით; სპეცტანსაცმლით

ჩემს ლამაზ ქვეყანაში თავისუფლება...“ (ჰიქმეთი 2005: 99).

იწყებს შიმშილობის აქციას, შემდეგ ცოტას ისვენებს, ხელახლა იწყებს... მაგრამ იმედს არასდროს კარგავს. დედამისმა, ქალბატონმა ჯელილემ, ვეღარ გაუძლო შვილის მდგომარეობას და მიუხედავად იმისა, რომ 65 წლის იყო, მანაც დაიწყო შიმშილობა. თანაც, გალათას ხიდთან შვილისთვის ხელმოწერებს აგროვებდა. საავადმყოფოში მის სანახავად მოსულ დედას ნაზიმ ჰიქმეთმა ეს ლექსი მისცა:

„ჩემო ძმებო!

თქვენთვის რისი თქმაც მინდა

თუ ვერ გადმოვცემ,

მაპატიეთ.

მთვრალი ვარ, ცოტა თავბრუც მეხვევა.

რაქით არ ვარ მთვრალი,

შიმშილისგან ვარ ასე,

ჩემო ძმებო!

ევროპელი ვარ, აზიელი ვარ, ამერიკელი ვარ,

ამ მაისის თვეში

არც ციხეში ვარ, არც შიმშილობის აქციას ვაწყობ,

ლამდამობით ბალახზე ვწევარ

თქვენი თვალები ჩემს სასთუმალთანაა ვარსკვლავებით

და თქვენი ხელებიც მუჭში მაქვს ერთი ხელივით“ (ჰიქმეთი 1999: 72).

1950 წლის 14 მაისს დემოკრატიულმა პარტიამ გაიმარჯვა სახელისუფლებო არჩევნებში. ამან დიდი იმედი მისცა ნაზიმ ჰიქმეთის მეგობრებს და მათ ურჩიეს პოეტს, შეეწყვიტა შიმშილობა. ნაზიმმა, რომელსაც ჯანმრთელობა უკვე შერყეული ჰქონდა, შეწყვიტა შიმშილობა. 13 წლისა და 5 თვის პატიმრობის შემდეგ იგი ამინისტის კანონით განთავისუფლდა.

მიუხედავად იმისა, რომ პატიმრობიდან განთავისუფლდა, პოლიცია მის დევნას თავს მაინც არ ანებებდა. მუდამ თვალს ადევნებდნენ, მისი სახლის კართან პოლიციის მანქანები იდგნენ. სადაც არ უნდა წასულიყო, რაც არ უნდა გაეკეთებინა, პოლიცია მას სდევნიდა. მალე ჯარში გამოიძახეს. ნაზიმ ჰიქმეთი ამ დროს 50 წლის იყო, გული

აწუხებდა, სამხედრო სამსახურიდან დათხოვნილი იყო სამხედრო სამსახურისთვის შეუთავსებლობის გამო. მიუხედავად ამისა, იგი სამხედრო სამსახურში გამოიძახეს. ამიტომ ნაზიმმა იფიქრა, რომ ამის უკან სხვა რაღაც იმალებოდა. 1951 წლის 17 ივნისს ზღვაში კატერით გავიდა თარაბიას სანაპიროდან იმ იმედით, რომ შავ ზღვაში გემი შეხვდებოდა და ასე წავიდა მშობლიური ქვეყნიდან, რომელიც ძალიან უყვარდა. თავგადასავლებით სავსე მოგზაურობის შემდეგ 29 ივნისს მოსკოვში ჩავიდა. ნაზიმ ჰიქმეთის ცხოვრებაში დაიწყო მონატრებით სავსე დღეები.

მალე იგი აირჩიეს მშვიდობის მსოფლიო საბჭოს წევრად. მას მისცეს პოლონეთის პასპორტი. იგი დადიოდა ქვეყნიდან ქვეყანაში, როგორც მშვიდობის ელჩი. ამ ქვეყნებთან დაკავშირებული შთაბეჭდილებები, განცდები ძალიან ბევრ ლექსში გადმოგვცა. მაგრამ მას არასოდეს დავიწყებია სამშობლო, საყვარელი მეუღლე და შვილი:

“მე ვარ გულჰანეს პარკში მდგარი კაკლის ხე.

ჩემი ფოთლები ისე ბრწყინავს, როგორც თევზი წყალში.

ჩემი ფოთლები აბრეშუმის ცხვირსახოცივით ქათქათაა,

მოწყვტილ, ჩემო ვარდო, წაშალე ასაკი.

ფოთლები ჩემი ხელებია, ზუსტად ასი ათასი ხელი მაქვს.

ასი ათასი ხელით მოგწვდები შენ, სტამბოლო.

ფოთლები ჩემი თვალებია, გაოცებული ვიყურები.

ასი ათასი თვალით გიყურებ შენ, სტამბოლო.

ჩემი ფოთლები ასი ათასი გულივით ძგერს.

მე კაკლის ხე ვარ გულჰანეს პარკში.

შენ ამას ვერ ხვდები, ვერც პოლიცია ხვდება“ (ჰიქმეთი 1999: 52).

1951 წლის 25 ივლისს მინისტრთა საბჭოს გადაწყვეტილებით, ნაზიმ ჰიქმეთს თურქეთის მოქალაქეობა ჩამოერთვა. ამ გადაწყვეტილების მოტივაცია ასეთი იყო: „...მისი მიზანი იყო გაევრცელებინა კომუნიზმი, თავისი პუბლიკაციებით ასრულებდა საბჭოთა ხელისუფლების დავალებას.“ ამის შემდეგ ნაზიმ ჰიქმეთის ცხოვრებამ გაიარა

ავადმყოფობასა და მონატრებაში. 1952 წელს ჩინეთში მოგზაურობისას გულის შეტევა გადაიტანა.

საზღვარგარეთ ყოფნისას და განსაკუთრებით აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების გაცნობისას გაოგნებული იყო. საბჭოთა კავშირში არსებული რეჟიმი და ამ ქვეყნების ვითარება სრულიად განსხვავდებოდა სოციალიზმის შესახებ მისი შეხედულებებისგან. ამ პერიოდში დაწერილ ლექსებში და პიესებში იწყებს ბიუროკრატის კრიტიკას, ამისთვის იგი იყენებს სატირას. ეს ლექსები საბჭოთა ბიუროკრატias შეუმჩნეველი არ დარჩენია და ყველანაირად შეუშალა ხელი, რომ სცენაზე არ დაედგათ მისი პიესა „ივან ივანოვიჩი იყო თუ არ იყო?“ და ასევე სხვა მსგავსი პიესები. მინიშნების გზას ირჩევს და გამაფრთხილებელი მესიჯების გაგზავნას იწყებს.

იმავე წელს ადნან მენდერესის პრემიერ-მინისტრობის დროს თურქეთის ხელისუფლებამ მიიღო გადაწყვეტილება კორეის ომში ჯარის გაგზავნასთან დაკავშირებით, რათა საბჭოთა კავშირის წინააღმდეგ შექმნილი გაერთიანების “ნატოს” წევრი გამხდარიყო. ნაზიმ ჰიქმეთი წინააღმდეგი იყო, რომ თურქეთი ამერიკული იმპერიალიზმის სისხლიანი პოლიტიკის თანამონაწილე გამხდარიყო. იგი იწყებს სტატიებისა და ლექსების გამოქვეყნებას, რომლებშიც აკრიტიკებს თურქეთის ხელისუფლებას, თურქეთის დემოკრატიულ პარტიას, რომელიც სახელისუფლებო პარტია იყო. პირველად გამოაქვეყნა ლექსები „ცენტრიანი ჯარისკაცი“ და „მოსაწვევი“:

„ცხოვრება ცოტა ძვირია ჩვენს ქვეყანაში

მაგალითად, ორას ორმოცდაათი გრამი ხორცი შეგიძლიათ იყიდოთ,

ცხვრის ხორცი,

ანკარაში 23 ცენტად,

ან ორი კილო გამხმარი ხახვი,

ან ერთ კილოზე ცოტა მეტი ცერცვი,

ორმოცდაათი სანტიმეტრი სუდარის ქსოვილი ან

ყოველ თვე

ოცი წლის მამაკაცი“ (ჰიქმეთი 1987: 71).

მას უფლებას არ აძლევდნენ თურქეთში თავის ოჯახს შეხვედროდა. ნაზიმი თავის მონატრების გრძნობას გადმოგვცემს ლექსში „თოვლიან წიფლნარში“. 1956 წლის თებერვალში შეძრა ძვირფასი დედის გარდაცვალებამ. მაგრამ მიუხედავად სევდისა და დარდისა, იგი ბრძოლაზე უარს მაინც არ ამბობს, უკან არ იხევს.

თურქეთის ხელისუფლება ძალიან შფოთავდა იმის გამო, რომ ნაზიმ ჰიქმეთი არ წყვეტდა მოღვაწეობას, უცხოეთში მყოფიც კი აგრძელებდა საქმიანობას, რომელიც მიმართული იყო თურქეთისა და მსოფლიო პრობლემებისადმი. მართალია, თურქეთის მოქალაქეობა ჩამოართვეს, მაგრამ ეს ხელს არ უშლიდა, რომ დიდი გავლენა მოეხდინა მის ლექსებს ყველა ასაკისა და წრის ადამიანზე. მისი ლექსების წაკითხვა, მოსმენა, თქმა საკმარისი იყო, რომ ჰეგემონები განრისხებულიყვნენ. თუმცა, ეს მხოლოდ ნაზიმის პოეზიის გავლენას აძლიერებდა. მემარჯვენეთა გაზეთში დაიბეჭდა სტატია სათაურით „ნაზიმ ჰიქმეთი კვლავ აგრძელებს სამშობლოს ღალატს“. ამ სტატიას ნაზიმმა უპასუხა ლექსით, სადაც ჩამოაყალიბა თავისი შეხედულებები იმის შესახებ, თუ რა არის სამშობლოს ღალატი:

„დიახ, მე სამშობლოს მოღალატე ვარ, თუ თქვენ პატრიოტები ხართ,

მე ქვეყნის მოღალატე ვარ.

თუ სამშობლო თქვენი ფერმაა,

თუ სამშობლო ისაა, რაც სეიფში და ქვითრების დავთარშია,

თუ სამშობლო გზის გასწვრივ შიმშილისგან გაწოლაა,

თუ სამშობლო სიცივისაგან ძალღივით კანკალია, ზაფხულში მალარიისგან ცხელებაა,

თუ სამშობლო თქვენს ფაბრიკებში ჩვენი წითელი სისხლის სმაა,

თუ სამშობლო თქვენი აღების ბრჭყალებია,

თუ სამშობლო „სამოთხის კარია“, პოლიციის ხელკეტებია,

თუ სამშობლო თქვენი გადასახადებია, თქვენი ხელფასებია,

თუ სამშობლო ამერიკული სამხედრო ბაზებია, ამერიკული ბომბაა,

ამერიკის სამხედრო ძალების ზარბაზანია,

თუ სამშობლო თავს ვერ იხსნის სიბნელისგან,

მე სამშობლოს მოღალატე ვარ.

დაწერეთ სამი სტრიქონის ზემოთ მუქი გამოკვეთილი შრიფტით:

ნაზიმ ჰიქმეთი კვლავ აგრძელებს სამშობლოს ღალატს“ (ფუათი 2006:260).

ნაზიმ ჰიქმეთი აკრიტიკებდა დემოკრატიულ პარტიას, როგორც ხალხის მტერს და იმპერიალისტური პოლიტიკის ლაქიას. ამ დროს თურქეთში ახალი ეპოქა იწყება. სტუდენტთა გამოსვლებმა და მიტინგებმა, რომლებმაც 27 მაისის გადატრიალებაში დიდი როლი ითამაშა, ისე ააღელვა ჰიქმეთი, რომ თურქეთში ჩუმად დაბრუნებას ფიქრობდა. ბრძოლაში დაცემულებს და გადარჩენილებს პოეტი გამოეხმაურა ლექსებით: „*მიცვალებული ბეიაზითის მოედანზე*“ და „*ბრძოლა თავისუფლებისათვის*“:

“ეს ლექსები ჩემს სამშობლოში არ დაბეჭდილა, ჩემს ხალხს არ მისცეს ნება ჩემი ლექსები რომ მოესმინა. ეს ჩემი ტკივილია. პოეტისთვის არ შეიძლება ამაზე მწარე რამე არსებობდეს. ეს ლექსები, უპირველეს ყოვლისა, ჩემი ხალხისთვის დავწერე. ყველა კითხულობს, ჩემი ხალხი ვერ კითხულობს“.

სამშობლოსადმი მონატრების გრძნობა თანდათან ეზრდებოდა, უკანასკნელ მეუღლეს - ვერას სწერდა: „დიდი შეცდომა დავუშვი, ჩემი ქვეყნიდან რომ წამოვედი. ხალხის მომავლისთვის მებრძოლ ადამიანს ხალხთან ცოცხალი ურთიერთობა უნდა ჰქონდეს. იგი თავის ქვეყანაში უნდა იბრძოდეს. დღეს ერთადერთი რეალური გზა ეს არის.“ ჰიქმეთი წერს, რომ როცა მოკვდება, სურს ანატოლიაში ერთ-ერთი სოფლის სასაფლაოზე დაიმარხოს:

„მეგობრებო, თუ ვერ ვეღირსები იმ დღის ნახვას,

ანუ განთავისუფლებამდე გარდავიცვლები,

წაიღეთ და

ანატოლიაში ერთ-ერთ სოფელში დაკრძალეთ ჩემი სხეული“ (ფუათი 2006: 264).

ნაზიმ ჰიქმეთის გული, რომელიც წლების განმავლობაში გმირულად უპირისპირდებოდა დარდს, სიმწარეს, მონატრებას, 1963 წლის 3 ივნისს გაჩერდა. „*დამჯდარი, ფეხებგაწვდილი, ხელები ჩამოვარდნილი ორივე მხარეს, მის წინ გაზეთები და წერილებია გაშლილი, ცისფერი თვალები ნახევრად ღია*“. აი ასეთ ვითარებაში გამოემშვიდობა სიცოცხლეს ცისფერთვალება პოეტი.

დაკრძალეს მოსკოვში, ნოვოდევიჩის სასაფლაოზე. აქ არიან დაკრძალულნი: ჩეხოვი, გოგოლი, მაიაკოვსკი, ოსტროვსკი და სხვა ცნობილი მწერლები და პოეტები. საფლავზე ნაზიმ ჰიქმეთის რელეფია ამოკვეთილი და შავი მარმარილოს მონუმენტი დგას, რომელზეც პოეტის ხელმოწერაა.

სიკვდილმაც ვერ შეუშალა ხელი იმას, რომ ნაზიმ ჰიქმეთის სახელი, შემოქმედება, ბრძოლა თაობიდან თაობას გადაეცემა. თურქეთის მოქალაქეობა ჩამოართვეს, მისი ლექსები მრავალი წლის განმავლობაში აკრძალული იყო. სიცოცხლის უმეტესი ნაწილი გაატარა ციხეში და საზღვარგარეთ, მიუხედავად ამისა, ჰეგემონებს დღესაც ეშინიათ მისი.

მმართველი კლასები, მათი წარმომადგენლები ცდილობენ ყველას დაავიწყონ, რომ ნაზიმი იყო კომუნისტი, იბრძოდა უსამართლობის წინააღმდეგ, სურთ, იგი დაგვიხატონ სიყვარულის, სამშობლოს მომღერალ პოეტად. ეს არც არის მათგან გასაკვირი. ჩვენ კი ვთვლით, რომ რაც არ უნდა დაგვავიწყდეს ნაზიმის შესახებ, არის ის, რომ იგი იყო კომუნისტი, რევოლუციონერი და ამ თემაზე შექმნა მშვენიერი ლექსები.

ყველაზე საჩებარი არის, რომ 1923 წელს გახდა თურქეთის კომუნისტური პარტიის წევრი. სიცოცხლის ბოლომდე სოციალიზმისათვის ბრძოლის ცენტრში იყო. ვერც სასიყვარულო თავგადასავლებმა, ვერც ცხოვრების მიერ მოტანილმა სირთულეებმა ვერ აიძულეს ის, ეღალატა იდეალებისათვის. დიდხანს ცდილობდნენ მის პარტიიდან ჩამოშორებას, მაგრამ იგი ჯიუტად ეწინააღმდეგებოდა. თუ რა მნიშვნელობას ანიჭებდა პარტიას და პარტიულ ბრძოლას, კარგად ჩანს ამ ლექსში:

„შენზე ვფიქრობ

თურქეთის კომუნისტურ პარტია,

ჩემო პარტია,

შენზე ვფიქრობ.

შენ ხარ ჩვენი გუშინდელი, დღევანდელი და ხვალინდელი დღე.

ყველაზე დიდი ოსტატი ხარ,

ყველაზე დიდი ნიჭი ხარ.

შენ ჩვენი გონება ხარ, გული ხარ, ჩვენი მუშტი ხარ.

მსოფლიოში ერთი დიდებული საგვარეულო არსებობს:

შენ საბჭოთა კომუნისტური პარტიის უმცროსი ძმა ხარ.

შენ დღეს მე დაგინახე

შენს წმინდა შუბლზე ჭრილობით

და მშრომელთა მაჯებზე ჯაჭვის კვალით

მიდიხარ წელში გამართული, ბრწყინვალე.

მთელი ცხოვრების მანძილზე მინდა შენთან

და შენს სიწმინდესთან ყოფნა...” (ოქბექი 2012: 115).

პარტიასთან ერთად მთელი ცხოვრება იბრძოდა მშრომელთა კლასის განთავისუფლებისთვის. მაგრამ მშრომელთა კლასზე მისი შეხედულება თავისი თანამებრძოლების შეხედულებისგან ცოტა განსხვავდება. მიუხედავად იმისა, რომ მუშებში გაერთიანებულია სიმხდალეს და გამბედაობაც, ნაზიმ ჰიქმეთი მათ გულში მომავლის რწმენას ხედავდა.

„სალამი თურქეთის მუშათა კლასს!

სალამი შემოქმედს!

სალამი წინსვლის მარცვალს!

ყველანაირი ნაყოფი თქვენს წრეშია.

დღეები, რომელსაც ველით, ლამაზი დღეები თქვენს ხელთაა,

სამართლიანი დღეები, დიდი დღეები,

დღე არ დაგჩაგრავენ, ღამე მშვიდრები არ დაიძინებთ,

პურის, კარდის და თავისუფლების დღეები.

სალამი მტერზე გამარჯვებულ მუშათა კლასს!

ფულის ბატონობის,

ფანატიზმის სიბნელის,

უცხოური რაკეტის დამმარცხებელ მუშათა კლასს სალამი!” (ოქბექი 2012:117).

ერთხელაც არ შეპარვია ეჭვი იმაში, რომ გაიმარჯვებდა ამ ბრძოლაში. დარწმუნებული იყო იმაში, რომ ბედნიერი დღე დაგვიდგებოდა, კატერით სილურჯეში

შევცურავდით. თუმცა, ისიც იცოდა, რომ გამარჯვება თავისით, ადვილად არ მოვიდოდა:

„მიზნამდე

სისხლით მიიღწევა.

და გამარჯვება

ფრჩხილებით იქნება გამოგლეჯილი

და მოპოვებული ისე,

რომ არავის არაფერი შერჩება...” (ჰიქმეთი 2005: 32).

გამარჯვებისკენ მიმავალი მუშათა კლასმა ბრძოლა უნდა წარმართოს ისე ნიჭიერად, როგორც მშენებელი აშენებს სახლს, უნდა იყოს მომთმენი და მსხვერპლის გაღება შეეძლოს. სოციალიზმზე საუბრისას ნაზიმ ჰიქმეთი შორს დგას მცირე ბურჟუაზიული ინტელექტუალებისა და მეცნიერების ხელოვნური შეშფოთებისგან და ყალბი დაპირისპირებისგან. მისი მიზანია სოციალიზმზე ესაუბროს მათ, ვინც ამას გაიგებს:

„სოციალიზმი,

არის, ჩემო ბიძაშვილო,

მთების გადაბრუნება ერთობლივი ძალით,

ოღონდ ისე, რომ არ დაგკარგოთ

ჩვენი ხელის ფორმა და სიტბო.

სოციალიზმი არის ის,

რომ ჩვენი სატრფო ჩვენგან ელის არა ფულს და დიდებას,

არამედ, ერთგულებას...

სოციალიზმი,

ეს არის მოქალაქის ვალდებულება, იყოს ბედნიერი,

მაგალითად,

-ეს შენ ჯერ არ გაინტერესებს-

სინანულის გარეშე,

რწმენით,

უშიშრად,
თითქოს ჩრდილიან ბაღში შედიხარო,
მშვიდად შეგეძლოს შესვლა ასაკში,
და ყველაზე მნიშვნელოვანია,
რომ ბავშვებს, ოღონდ ყველა ბავშვს,

შეეძლოს წითელი ვაშლივით სიცილი...“ (ჰიქმეთი 2005: 34).

სამართლიანობისთვის ბრძოლა მისი ცხოვრების განუყოფელი ნაწილია. თავის სასიყვარულო თავგადასავლებს არც მალავს და არც თავის იდეალებზე წინ აყენებს. იგი ხან მიჯნურია, რომლის თვალეში სატრფოს გარდა ვერაფერს ხედავს, ხან კი ისეთი თავდადებული კომუნისტია, რომ საყვარელ ადამიანზეც და ბედნიერ ცხოვრებაზეც შეუძლია თქვას უარი თავისი იდეალების გამო. მას სიყვარული მხოლოდ ორ ადამიანს შორის და მხოლოდ სქესობრივი თვალსაზრისით არ ესმოდა. მისი აზრით, როგორი ვნებიტაც შეგიძლია გიყვარდეს მიჯნური, ასეთივე ვნებით შეგიძლია მიუძღვნა თავი იდეალებს, რომლისთვისაც იბრძვი: “მე მგონია, რომ ცხოვრება არ არის ცხოვრება, თუ ერთ ადამიანზე, ას მილიონ ადამიანზე, ერთ ხეზე, მთელ ტყეზე, ერთ აზრზე და ფიქრზე არ ხარ შეყვარებული“. მისი აზრით, სიყვარული სირცხვილი არ არის, ნიჭია:

„არ არის სირცხვილი იყო თაჰირი, არც ზუჰრა,

სიყვარულის გამო სიკვდილიც არ არის სირცხვილი,

ყველა საქმეში თაჰირთან და ზუჰრასთან უნდა იყო,

ანუ ყველაფერი გულით უნდა აკეთო.

მაგალითად, ბარიკადებზე ბრძოლისას,

მაგალითად, ჩრდილოეთის პოლუსის აღმოსაჩენად წასვლისას,

მაგალითად, ვენაში წვეთოვანის დაყენებისას სიკვდილი სირცხვილია?

არც თაჰირად ყოფნაა სირცხვილი, არც ზუჰრად,

სიყვარულისთვის სიკვდილიც არ არის სირცხვილი“ (ჰიქმეთი 2005: 36).

შეიძლება ვთქვათ, რომ ნაზიმ ჰიქმეთი იმ იშვიათ ადამიანთაგანია, რომელთაც შეძლეს, რომ დაეტიათ იდეალებისათვის ბრძოლა და სიყვარული. იგი ხან შიმშილობის აქციას აწყობდა, ხან სიღარიბისგან შიმშილობდა. იგი პარტიის გამო ბევრ გაჭირვებას

ითმენდა, მაგრამ დანგრეული კერპების ქვეშაც არ მოყოლილა. სიკვდილთან პირისპირ შეხვედრისასაც კი არ დაუკარგავს იმედი. მთელი სიცოცხლის მანძილზე სხვისთვის არაფერი უთხოვია, სხვის იმედზე არ ყოფილა. ბევრი ინტელექტუალისგან განსხვავებით, არ გაუცხოვებულა მუშათა კლასისგან, რომელთათვის ბრძოლასაც მიუძღვნა ცხოვრება. ტვინით, რომელიც თავის თავზე აიღო, ბოლომდე ბრძენი მეომარივით ატარა. ის იყო ნამდვილი კომუნისტი, რომელსაც სწამდა მუშათა კლასის და სოციალიზმის.

ნაზიმ ჰიქმეთის *„ჩემი ქვეყნის ადამიანები“* მის შემოქმედებაში გამორჩეული ნაწარმოებია. იმიტომ რომ როგორც ტექნიკური, ასევე შინაარსის თვალსაზრისით ყველაზე საუკეთესოდ წარმოგვიჩენს ნაზიმ ჰიქმეთს და მის შემოქმედებას. ამ ნაწარმოებში ყველაზე კარგად აირეკლა მისი ლიტერატურული პიროვნება. ეს რომ უკეთ გავიგოთ, უნდა გადავხედოთ, თუ როგორ ყალიბდებოდა და ვითარდებოდა ნაზიმ ჰიქმეთის ლექსების შინაარსი და ფორმა.

ნაზიმ ჰიქმეთის ამ ნაწარმოების საფუძველში სოციალიზმი დევს. *„ჩემი ქვეყნის ადამიანები“* დაახლოებით ოცი ათასი მისრისგან შედგება. ძალიან ადვილად იკითხება, რადგან მარტივი ენით, რეალისტურად და სიყვარულით არის გადმოცემული სათქმელი.

„ჩემი ქვეყნის ადამიანები“, უპირველეს ყოვლისა, არის პოემა, რადგან იგი მოიცავს ხუთ ტომს. ამავე დროს არის ანთოლოგია, რადგან შედგება ერთ თემატიკაზე სხვადასხვა დროს დაწერილი ლექსებისგან. ლირიკის ჩაჩოებშიც ვერ ჩავსვამთ ამ პოემას, რადგან თუ თხრობის ტექნიკას და შინაარსს გავითვალისწინებთ, ეს არის რიტმული პროზა. ხშირად გამოყენებული დიალოგებით, ცოტა სცენარიც არის, ალბათ უფრო პიესა. და, რა თქმა უნდა, არის დესტანი.

აქ მოთხრობილია ანატოლიელი ადამიანის ბრძოლა მტერთან, ჩამორჩენილობასთან, ისტორიასთან, ბუნებასთან, გაუნათლებლობასთან, მოდერნიზაციასთან, რეგრესთან და საკუთარ თავთან. ამ ნაწარმოების შიგნით თუ გარეთ ყველგან ნაზიმია, ამიტომ არის იგი გამორჩეული ნაზიმ ჰიქმეთის შემოქმედებაში. ნაზიმ ჰიქმეთს არასდროს უთქვამს, არც დაუწერია, რომ ეს

ნაწარმოები გამორჩეულია. ჩვენი აზრით, სწორედ ამიტომ არის ნაწარმოები გამორჩეული. როგორც უკვე ვიცით, მისი ნაწარმოებები თურქეთში აკრძალული იყო, თვითონაც იდევნებოდა და ამიტომ პოემა დაწერილია ცალ-ცალკე სხვადასხვა წლებში, სხვადასხვა ქვეყანაში. „ჩემი ქვეყნის ადამიანები“ არის ნაზიმ ჰიქმეთის მიერ სიყვარულის გამოცხადება თავისი ქვეყნისადმი, რომელიც ყველაზე მეტად უყვარდა და რომელსაც განსაკუთრებული ადგილი ეკავა მის ცხოვრებაში. ნაწარმოები სამშობლო ქვეყნის მონატრებაც არის. იგი ეძღვნება ადამიანებს, რომლებიც ძალიან უყვარდა ნაზიმს, ამავე დროს გაბრაზებულიც იყო მათზე და იბრძოდა იმისათვის, რომ ისინი სიბნელიდან გამოეყვანა.

ნაზიმ ჰიქმეთმა 1950 წლის 8 აპრილს შიმშილობის აქცია დაიწყო. მას აწუხებდა გული, ღვიძლი. ეს ცნობილი გახდა და ანკარიდან მოსული ბრძანების შესაბამისად მეორე დღესვე გადაიყვანეს სტამბოლში ჯერ სულთან აჰმედის ციხის ლაზარეთში, შემდეგ კი ჯერაჰფაშას საავადმყოფოში. მისმა ადვოკატმა მეჰმედ ალი საბუჰმა ვერ შეძლო შეეცვლევინებინა შიმშილობის გადაწყვეტილება. მან ნაზიმ ჰიქმეთს დეპეშა გაუგზავნა, სადაც სწერდა, რომ ეძებდა გზებს მისი განთავისუფლებისთვის, რომ ორჯერ შეხვდა პრემიერ-მინისტრის მოადგილეს ნიჰათ ერიმს, ასევე ორჯერ შეხვდა იუსტიციის მინისტრს ფუათ სირმენს, სამჯერ სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარეს საჰიფ გურანს და მათთან დეტალურად ისაუბრა ნიზამთან დაკავშირებით. ხვალ კი პრეზიდენტს ისმეთ ინონუს შეხვდებოდა, ამიტომ ჯობდა გადაედო შიმშილობის აქცია. ნაზიმ ჰიქმეთმა დაუჯერა ადვოკატს და 1950 წლის 10 აპრილს შეწყვიტა შიმშილობა. მეჰმედ ალი საბუჰის შეხვედრა პრეზიდენტ ისმეთ ინონუსთან წარმატებული აღმოჩნდა. მან დაადასტურა, რომ „სამშობლოში“ დაბეჭდილ სტატიებში იყო „იურიდიული ხარვეზი“. ახლა ისღა იყო დარჩენილი, დალოდებოდნენ, თუ როგორ გადაწყდებოდა საქმე.

როდესაც ნაზიმ ჰიქმეთმა შეწყვიტა შიმშილობა, მას ჯერაჰფაშას საავადმყოფოში სამედიცინო გამოკვლევა ჩაუტარდა, შემდეგ იგი ნივთების ასაღებად გადაიყვანეს სულთანაჰმედის ციხეში, იქიდან კი უსკუდარის ფაშაქაფის საპატიმროში. თუმცა, ჯერაჰფაშას საავადმყოფოში გაცემული სამედიცინო დასკვნა საკმარისად ნათელი არ

იყო. ჯანმრთელობის გამო პოეტის განთავისუფლების შესახებ ვერ იღებდნენ გადაწყვეტილებას. გარკვეული ხნით ლოდინის შემდეგ მეჰმედ ალი სეზუქმა 1950 წლის 22 აპრილს იუსტიციის სამინისტროში წერილი გაგზავნა და იკითხა, ათავისუფლებდნენ თუ არა ნაზიმ ჰიქმეთს. რაღას უცდიდნენ? სტამბოლის პროკურატურის ციხის ექიმის, ბურსის საავადმყოფოს ექიმების, ჯერაჰფაშას საავადმყოფოს ექიმების დასკვნები არათანმიმდევრულად მიიჩნიეს და სასამართლოს სამედიცინო ექსპერტიზაზე გააგზავნეს (ფიშექი 2011:7).

სასამართლო სამედიცინო ექსპერტიზიდან ასეთი პასუხი მოვიდა:

“სამი თვის განმავლობაში მკურნალობდა ამ საავადმყოფოში და შედეგების მიხედვით დადგინდა, რომ იგი საჭიროებს მკურნალობას.“ მაგრამ ამ დასკვნის შედეგადაც არ გამოუშვეს. დღეები უსკუდარის ფაშაქაფის ციხეში ლოდინში გადიოდა.

1950 წლის 2 მაისს ნაზიმ ჰიქმეთმა კვლავ დაიწყო შიმშილობის აქცია. ადვოკატმა ირფან ემინ ქოსემიჰალოღლუმ შესაბამის პირებს წერილი მისწერა და ანკარაში იუსტიციის მინისტრს შეხვდა. ნაზიმს კი ამჯერად გადაწყვეტილი ჰქონდა ან მომკვდარიყო, ან ემიგრირებოდა, სანამ არ გაათავისუფლებდნენ.

დრეში ოთხ-ხუთ ჭიქა წყალს სვამდა და ბევრს ეწეოდა, მაგრამ არაფერს ჰამდა. პირველ სამ დღეს დილაობით ციხის ბაღში ვარჯიშობდა, დღის განმავლობაში გაზეთს ან წიგნს კითხულობდა. მეოთხე დღეს უკვე ძალიან დასუსტებული იყო. საწოლიდან ადგომაც არ უნდოდა, არც საუბრობდა. 1950 წლის 9 მაისს საპატიმროდან სასწრაფო დახმარების მანქანით სასამართლოს სამედიცინო დაწესებულებაში წაიყვანეს. სამსაათიანი გამოკვლევის შემდეგ ექიმები მივიდნენ იმ დასკვნამდე, რომ მას საავადმყოფოში მკურნალობა სჭირდებოდა. მოითხოვეს, რომ ჯერაჰფაშას საავადმყოფოში ერთკაციან პალატაში დაეწვინათ. მაგრამ ნაზიმ ჰიქმეთმა განაცხადა: „მე ზღვის გოჭი არ ვარ, სამართლიანობის აღსადგენად ვშიმშილობ და შიმშილობას ციხეში გავაგრძელებ.“ საავადმყოფოს თანამშრომლებმა ამასთან დაკავშირებით ოქმი შეადგინეს და ნაზიმ ჰიქმეთს ხელი მოაწერინეს. პოეტი კვლავ უსკუდარის ფაშაქაფის ციხეში გადაიყვანეს. ამ დროს თურქეთში და საზღვარგარეთ იწყება მიტინგები, გამოსვლები, ვრცელდება პროკლამაციები, იმართება აქციები, აგროვებენ ხელმოწერებს.

ორგვერდიანი გაზეთი გამოდის, სახელწოდებით „ნაზიმ ჰიქმეთი“, შესაბამის პირებს უწყვეტად წერენ წერილებს.

ნაზიმ ჰიქმეთის მიერ შიმშილობის აქციის დაწყებამ საზოგადოება გამოაფხიზლა. ინტელექტუალები, იურისტები, ჟურნალისტები ახალ-ახალი ინიციატივებით ცდილობდნენ შეეჩერებინათ ჰიქმეთის აქცია, რომელიც შეიძლება ტრაგიკულად დამთავრებულიყო. მისი უამრავი მეგობარი მივიდა ბურსის ციხეში და ცდილობდა ნაზიმ ჰიქმეთი დაერწმუნებინა, უარი ეთქვა შიმშილობაზე, მაგრამ მათმა მცდელობამ შედეგი ვერ გამოიღო. ყველაზე ძალიან იმის ეშინოდათ, რომ წლების განმავლობაში ციხეში ყოფნით დასუსტებული ნაზიმ ჰიქმეთი შიმშილობას ვერ გაუძლებდა და შეიძლება გარდაცვლილიყო. პოეტმა შიმშილობის მეთორმეტე დღეს უკვე 8 კილო დაიკლო. ძალიან ცუდ დღეში იყო (ფიშექი 2011:9). იგი ჯერაჰფაშას საავადმყოფოში გადაიყვანეს და ვენაში წვეთოვანი დაუდგეს. შემდეგ დააწვინეს ტუბერკულოზის კლინიკაში, ერთოთახიან პალატაში. შიმშილობის მეთექვსმეტე დღეს, ექიმები ამბობდნენ, რომ ნაზიმი მხოლოდ სამედიცინო ჩარევის შედეგად თუ გააგრძელებდა სიცოცხლეს. ამან შეცვალა ვითარება. ამჯერად, მეგობრებისგან, ახლობლებისგან წერილების, დეპეშების ზღვა დაიდრა ნაზიმ ჰიქმეთთან. 6 მაისს მის სანახავად მოსული მეგობრები ცდილობდნენ შეეცვლევინებინათ გადაწყვეტილება, მაგრამ ნაზიმ ჰიქმეთი მათ ყურადღებას არ აქცევდა. ხელში კალამი ეჭირა და ცდილობდა დაეწერა ლექსი: „შიმშილობის მეხუთე დღეს“:

“ჩემო ძმებო,

მაპატიეთ, ჩემო ძმებო,

ცოტა მთვრალივით ვარ, ცოტა თავბრუ მეხვევა,

რაქისგან არა

შიმშილისგან“ (ჯოშქუნი 2011: 22).

იმავე დღეს ადვოკატი მეჰმედ ალი სეზუქი გაზეთ „სამშობლოში“ განცხადებას აქვეყნებს, სადაც წერდა: „ძალიან მეშინია, რომ ჩემი დაცვის ქვეშ მყოფი ერთი-ორი დღის მერე საავადმყოფოში გარდაიცვლება. იგი უდანაშაულოა და ავადაა.“ საზოგადოება აღშფოთდა. ჰიქმეთი წერდა:

„ჩემო ძმებო,

ჩემი მიზანი არ არის სიკვდილი.

ჩემო ძმებო,

ვიცი, სიცოცხლეს კვლავ გავაგრძელებ თქვენთან ერთად.“

ნაზიმ ჰიქმეთი შიმშილობის აქციას აგრძელებდა, მაგრამ დიდი ეროვნული მეჯლისი ისე გავიდა შვებულებაში, რომ არ განიხილა ამინისტრის კანონი. 1950 წლის 14 მაისს არჩევნები უნდა ჩატარებულიყო. არჩევნების შედეგებამდე და ახალი ხელისუფლების არჩევამდე შიმშილობა უნდა შეეწყვიტა ნაზიმს. მოდიოდა ასობით დეპუტატი, წერილი და განცხადებები, რომლებსაც კოლექტიური ხელმოწერები ჰქონდა. ნაზიმ ჰიქმეთი მღელვარებით კითხულობდა მასთან მოსულ წერილებს. 1950 წლის 19 მაისს 17:03 წუთზე ადვოკატი ირფან ემინ ქოსემიჰალოღლუს განუცხადა, რომ შიმშილობას თავს ანებებდა. ძალიან მოტეხილი იყო. საავადმყოფოში ექიმების მეთვალყურეობის ქვეშ ძალიან დიდხანს გაგრძელდა მისი მკურნალობა. სანამ განთავისუფლდებოდა ციხიდან, ორი თვის განმავლობაში ჯერაჰფაშას საავადმყოფოში იმყოფებოდა. 1950 წლის 14 აპრილს არჩევნებში გამარჯვებულმა დემოკრატიულმა პარტიამ გამოსცა ამინისტრის კანონი. როდესაც ეროვნულ მეჯლისში განიხილავდნენ ამ საკითხს, მეჯლისში ძალიან უსიამოვნო საუბარი გაიმართა, არ სურდათ ნაზიმ ჰიქმეთს შეხებოდა აღნიშნული კანონი. საბოლოოდ დამაბულ გარემოში მიღებული კანონი მთლიანად არ ათავისუფლებდა ჰიქმეთს. სასჯელი შეუმცირდა ორი მესამედით. მისჯილი ჰქონდა 28 წელი და 4 თვე, 12 წელი და 7 თვე მოხდილი ჰქონდა, დანარჩენი ეპატია. 1950 წლის 15 ივლისს ადვოკატმა მას პირადად აუწყა, რომ თავისუფალი იყო (ჯოშქუნი 2011:33).

ნაზიმ ჰიქმეთის შიმშილობის აქციამ თურქეთში არა, საზღვარგარეთ ჰპოვა გამოხმაურება. სხვადასხვა ქვეყნებში ინტელექტუალები და ახალგაზრდები საპროტესტო გამოსვლებს აწყობდნენ, პროკლამაციებს ავრცელებდნენ, ხელმოწერებსაც აგროვებდნენ. ბევრ ქვეყანაში ნაზიმ ჰიქმეთის ხსნის კომიტეტი შეიქმნა. გლაზგოს უნივერსიტეტის სტუდენტების მიერ გამოცემული ჟურნალი „კონფლიქტი“ ნაზიმ

ჰიქმეთის ლექსებს აქვეყნებდა, საუბრობდა მის სასამართლო დრამაზე, ავადმყოფობაზე, შიმშილობის აქციაზე და ამ ვითარებას როგორც მკვლელობას ისე ახასიათებდა.

“...ეს მკვლელობა არ უნდა დავუშვათ. ჩვენი ჟურნალის ეს ნომერი UNESCO-სა და ინგლისში თურქეთის საელჩოსადმი საპროტესტო გზავნილია. მკითხველებს ვიწვევთ პეტიციის ხელმოსაწერად, რომლითაც ვითხოვთ პოეტის განთავისუფლებას. ეს პეტიცია გლაზგოში ხელიდან ხელში გადადის. ნაზიმ ჰიქმეთი უნდა გაათავისუფლდეს“ (ჯომქუნი 2011:24).

პოლონეთის მწერალთა კავშირიც მხარს უჭერდა ნაზიმ ჰიქმეთს. ხალხის ხსნისა და ბედნიერებისთვის მებრძოლი ნაზიმ ჰიქმეთი 13 წელი იყო უკვე საპატიმროში და მის განთავისუფლებამდე 15 წელი რჩებოდა. ანუ 1965 წლამდე უნდა ყოფილიყო ციხეში. 37 წლის იყო, როდესაც პატიმრობა მიესაჯა, ციხიდან გამოსვლისას 64 წლის იქნებოდა. რაც მთავარია, გულით მძიმედ იყო ავად და ამდენ ხანს ვერ იცოცხლებდა.

თუ გავითვალისწინებთ მაშინდელი მედიცინის შესაძლებლობებს და ციხის პირობებს, სამწუხაროდ, მართლაც ასე მოხდებოდა. პოლონეთის მწერალთა კავშირი თავის განცხადებაში თურქეთის ხელისუფლების პოზიციას აკრიტიკებდა და ნაზიმ ჰიქმეთის უფლებების დაცვას ითხოვდა.

დელიში ინდოელმა მწერლებმა აღიმარლეს ხმა, ისინი ნაზიმ ჰიქმეთის სასწრაფოდ განთავისუფლებას ითხოვდნენ. დელიში თურქეთის საელჩოს გაეგზავნა ნოტა, რომელშიც ითხოვდნენ, რომ დიდი თურქი პოეტი, რომელიც 13 წელი ციხეში იჯდა, გაეთავისუფლებინათ. აპროტესტებდნენ თურქეთის ხელისუფლების მიერ მეჯლისიდან ამინისტიის კანონის გამოთხოვას. მათთვის ცნობილი იყო, რომ ნაზიმ ჰიქმეთმა თურქეთის ხელისუფლების წინააღმდეგ 8 აპრილს შიმშილობა დაიწყო და მისი სიცოცხლე საფრთხეში იყო: „ჩვენ დიდ პატივს ვცემთ თურქი ხალხის საამაყო შვილს - ნაზიმ ჰიქმეთს, რომელმაც თურქეთის უკეთესი მომავლისთვის ბრძოლის გამო ამდენი ტანჯვა გადაიტანა. იგი არის დიდი, გამბედავი და რევოლუციონერი პოეტი. იგი არის არა მხოლოდ თურქი, არამედ მსოფლიო პოეტი. დემოკრატიის, მშვიდობისა და უკეთესი ცხოვრების შესახებ ჩვენი ოცნების სიმბოლოს წარმოადგენს. ნაზიმ ჰიქმეთი ახლავე უნდა განთავისუფლდეს, რადგან მის სიკვდილს მსოფლიო საზოგადოებრიობა

არ გაპატიებთ.“ ბოლო მოვლენებმა ხელისუფლება ძალიან შეაშინა. იუსტიციის მინისტრი განსაკუთრებით დაინტერესდა აღნიშნული საკითხით. საპატიმროში ინსპექტორები შეაგზავნა და ცდილობდა, ჰიქმეთს უარი ეთქვა შიმშილობაზე. თუმცა, ნაზიმი ისე მტკიცედ იდგა, რომ მათ ახალი მეთოდების ძებნა დაიწყეს.

ნაზიმ ჰიქმეთს მკურნალობა სჭირდებოდა, ბურსის საავადმყოფოში შესაბამისი პირობები არ არსებობდა. სტამბოლში გადაყვანა იყო სჭირო. ამით ხალხის ზეწოლაც შემსუბუქდებოდა. იმ დღეს, როცა ნაზიმ ჰიქმეთი სტამბოლში გადმოიყვანეს, მეჰმედ ალი სეზუქმა ციხის კლინიკიდან გამოგზავნილი დეპეშა მიიღო: „ადვოკატი მეჰმედ ალი სეზუქი, ჯიჰან პალასის სასტუმრო, ანკარა, 9.4.1950. გავითვალისწინე თქვენი თხოვნა და ამჯერად შიმშილობა შევწყვიტე. ნაზიმ ჰიქმეთი“.

პოეტი, რომელმაც შეწყვიტა შიმშილობა, ორი დღის შემდეგ საპატიმროს კლინიკიდან ჯერაჰფაშას საავადმყოფოში გადაიყვანეს. ჩატარებული გამოკვლევის შედეგად ცხადი გახდა, რომ მას გული და ღვიძლი აწუხებდა. შემდეგ იგი გადაიყვანეს უსქუდარში ფაშაქაფის ციხეში. ციხეში მას ეწვია გაზეთ „რეალობის“ კორესპონდენტი. ნაზიმმა მას უთხრა, რომ მას შემდეგ, რაც ჯანდაცვის კომისია მისი ჯანმრთელობის შესახებ დასკვნას გასცემდა, მისთვის შეიძლება სასჯელი მოეხსნათ, წინააღმდეგ შემთხვევაში იგი შიმშილობას არ შეწყვეტდა. ამ შეხვედრიდან მცირე ხნის შემდეგ მოვიდა სამედიცინო დასკვნა, რომელსაც ამდენ ხანს ელოდა. დასკვნაში ნათქვამი იყო, რომ ნაზიმ ჰიქმეთი იყო ძალიან ავად და მისი საავადმყოფოში მკურნალობა იყო საჭირო.

თუმცა, გენერალური პროკურატურა არ დააკმაყოფილა ჯანდაცვის კომისიის მიერ გაცემულმა დასკვნამ და სასამართლო-სამედიცინო ექსპერტიზის ჩატარება მოითხოვა (ჯოშქუნი 2011:25).

ნაზიმი ექიმმა გასინჯა ჯერაჰფაშას საავადმყოფოში. ექიმმა მისი მდგომარეობა მძიმედ მიიჩნია. პოეტმა საღამოს ხუთ საათზე ალი სეზუქის დეპეშის პასუხად შეწყვიტა შიმშილი.

24 აპრილს სტამბოლის მთავარმა პროკურატურამ ნაზიმ ჰიქმეთი სასამართლო-სამედიცინო ექსპერტიზაზე გააგზავნა. 14 ივლისი: მეჯლისის მეორე სხდომაზე,

მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება სასჯელის შემცირების შესახებ, სასჯელის ორი მესამედი მოეხსნა. ეს კი ნაზიმს თავისუფლებას ჰპირდებოდა.

15 ივლისი: კანონი ამინისტიის შესახებ გამოქვეყნდა ოფიციალურ გაზეთში და ამგვარად, ძალაში შევიდა. ნაზიმ ჰიქმეთი იმავე დღეს განთავისუფლდა (ჯოშქუნი 2011:40).

ჯერაჰფაშას საავადმყოფოში მასთან გამოსაყვანად მისულთა შორის იყო ადვოკატი ირფან ემინი, რომელსაც ნაზიმმა უთხრა: „ძალიან აღელვებული ვარ, მაგრამ ამინისტიის გამო არა, მე იმას ვიღებ, რაც მეკუთვნის. რაც დავკარგე, იმასაც ავანაზღაურებ. მთელი ჩემი სიხარული იმითაა გამოწვეული, რომ შევხვდები მეგობრებს, ნათესავებს და რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია ჩემთვის, თავისუფლებას...“ (ჯოშქუნი 2011:36).

ყურადსაღებია ნაზიმ ჰიქმეთის ლექსი, რომელიც მან მეგობრებსა და მხარდამჭერებს მისწერა:

“ჩემო ძმებო,

თქვენ მე არასდროს

მარტო არ დაგიტოვებოვართ,

თან მხოლოდ მე არა,

ჩემი ქვეყანა და ჩემი ხალხი.

თქვენ ამბობთ, რიგორც მე მიყვარს თქვენიანები,

თქვენც ისე გიყვართ ჩემიანები,

მადლობა, ძმებო, მადლობა“(გოქსუ 2011: 270).

1950 წლის ივლისში გათავისუფლებული ნაზიმის მთავარი საქმე გახლდათ ციხეში დაწერილი ნაწარმოების “*ჩემი ქვეყნის ადამიანების*” დასაბეჭდად მომზადება. ამ ნაწარმოების შექმნის ისტორიას რომ გადავხედოთ, დავინახავთ, თუ როგორი სიძნელეები შეხვდა პოეტს. 1961 წელს ამ ეპიკური ქმნილების რუსული გამოცემის წინასიტყვაობაში ავტორი აღნიშნავდა, რომ ეპოპეის წერა მან 1941 წელს დაიწყო ბურსის ციხეში ყოფნისას, მაგრამ, როგორც პოეტის წერილებიდან ირკვევა, ეპოპეისთვის სტამბოლსა და ჩანქირიში დაწერილი თავებიც მიუმატებია. 50-იანი წლების

ბოლოსათვის პოეტს არ ჰქონდა საშუალება, საბოლოო ცვლილებები შეეტანა ნაწარმოებში. ამიტომ ეპოპეის დასრულება დაახლოებით 20 წელს გაგრძელდა. ამ ხანგრძლივ შემოქმედებით პროცესში ნაწარმოები გამოიწრთო, გამოიბრძმედა, უამრავი ცვლილება განიცადა, პოლიტიკური გზავნილებიც დაემატა. ასე რომ, ეპოპეის შექმნის პროცესს თვალს თუ გადავავლებთ, ნაზიმ ჰიქმეთის ინტელექტუალურ განვითარებაზეც შეგვექმნება წარმოდგენა.

ეპოპეა „ჩემი ქვეყნის ადამიანები“ სხვადასხვა დროს და განსხვავებული მიზნით დაწერილ ამბებს აერთიანებს. მეოცე საუკუნის 60-იანი წლების დასაწყისში დასრულებული ეპოპეა (ცხადია, თუ მას დასრულებული ეთქმის) სათავეს 1939 წლის დეკემბერში იღებს. იმ დროს სტამბოლის ციხეში მჯდარ ნაზიმს, ნაცვლად ჩვეული წიგნებისა „ვინ ვინ არის?“, რომელშიაც ყოველთვის „დიდი ადამიანების“ ცხოვრება იყო აღწერილი, აზრად მოუვიდა შეექმნა ე.წ. „ენციკლოპედია“ მუშების, გლეხების, დიასახლისების, ერთი სიტყვით, რიგითი უბრალო ადამიანების ყოფის, ჩვეულებრივი თურქი ხალხის ცხოვრებისა. ჩანქირის ციხეში გადაყვანიდან ცოტა ხნის მერე ნაზიმი სერიოზულად შეუდგა მასზე მუშაობას და თავიდან ნაწარმოებს ასეთი პროვოკაციული, დამაინტრიგებელი სათაური მისცა: „ცნობილ ადამიანთა ენციკლოპედია“. 1940 წლის ბოლოს მეუღლე ფირაიესადმი მიწერილ წერილში პოეტი ასე წერდა: „აქ აღწერილი ადამიანების უმრავლესობა ჩვენ ერთად გავიცანით, ერთად გვიფიქრია მათზე. ვცდილობ ხალხის ისტორია დიდ ლექსიკონებსა და ენციკლოპედიებში წარმოდგენილი მანერის სტილიზაციით დავწერო“. ბურსაში გადაყვანის შემდეგ ნაზიმ ჰიქმეთი მუშაობას აგრძელებდა, ანბანურ გეგმას მიჰყვებოდა. 1940 წლის დეკემბრისთვის ა-დან ჰ-მდე 30-მდე ბიოგრაფიული მოთხრობა დაამთავრა. ა ასოზე არსებული ორი პუნქტი ნაზიმის მეთოდის შესახებ გვიქმნის აზრს:

„აჰმედი – (კაპრალი)

ბალკანეთის ომში წავიდა,

მობილიზაციით წავიდა,

საბერძნეთის ომში წავიდა,

ჰა, გაუძელი თანამემამულევ, გავედით ბოლომდე!“ (გოქსუ 2011: 274-275).

ნაზიმ ჰიქმეთი „ჩემი ქვეყნის ადამიანების“ რუსული თარგმანის წინასიტყვაობაში წერდა: „ჩემი ქვეყნის ადამიანების“ წერა 1941 წელს დავიწყებულ ბურსის ციხეში. მანამდე „ცნობილი ადამიანების ენციკლოპედიაზე“ ვმუშაობდი. ჩემი ენციკლოპედიის გმირები არ არიან რაინდები, გენერლები, სულთნები, გამორჩეული სწავლულები, ხელოვანები, ლამაზი დედოფლები, მკვლელები და მილიარდელები; ჩემი გმირები არასდროს გასცილებიან სოფლებსა და მუშათა უბნებს. „ცნობილი ადამიანების ენციკლოპედია“ „ჩემი ქვეყნის ადამიანებში“ ერთ თავად შევიტანე. „ჩემი ქვეყნის ადამიანებში“ ვისარგებლე იმით, რომ პოეზიის საშუალებით რამდენიმე სიტყვით ბევრი რამის გადმოცემა შესაძლებელი. ზოგჯერ პოეზიას ძალიან მუყუახლოვდი. ზოგჯერ მხოლოდ პროზაა ჩემი ნაწერი. დესტანის წერისას კინოსა და თეატრის შესაძლებლობითაც ვისარგებლე. თუმცა, როგორც აღვნიშნე, ახლა რომ ვწერდე, სხვანაირად დავწერდი. ცუდად არ გამიგოთ, მე არ ვნანობ, რომ ისე არ დავწერე „ჩემი ქვეყნის ადამიანები“, როგორც ახლა დავწერდი.

„.....ჩემს დესტანში თავისი ბედით თუ უბედობით, საკუთარი აზრებითა და შეხედულებებით სამი ათასზე მეტი ადამიანია. მოქმედება ვითარდება ევროპაში, აზიაში, საფრანგეთში, საბჭოთა კავშირში, ჩინეთსა და სხვა ქვეყნებში. ასეთი ფართო მოცულობის ფაქტების მოტანა და ამდენი ხალხის აღწერა თხრობით სტილში ადვილი არაა. ამის გაკეთებას ერთი ადამიანის ცხოვრება არ ეყოფოდა, მაგრამ პოეზიის ლაკონურობის წყალობით, იმით, რომ მასში სულ რაღაც 20-30 სტრიქონში პერსონაჟის პიროვნების ჩამოყალიბება, მისი ბედის მოთხრობა შესაძლებელია, ამგვარი სამუშაოს წარმატებით შესრულებაც შესაძლებელია“ (ბაბაიევი 2010: 224).

როცა დესტანის გეგმას ადგენდა, ნაზიმ ჰიქმეთმა კიდევ ერთხელ შეისწავლა მსოფლიო ლიტერატურის ის ნაწარმოებები, რომლებიც მოიცავდნენ მისი ხალხის ცხოვრებას და ისტორიას: ხალხური დესტანები, დედე ქორქუთი, ქოროღლუ, ბათალ გაზის მოთხრობები, ოლიადა, ოდისია იგორის დესტანი და აგრეთვე, გოგოლისა და ტოლსტოის უკვდავი ნაწარმოებები - „მკვდარი სულები“, „ომი და მშვიდობა“. მას სურდა დესტანში მოვლენები ფართო მასშტაბით გაემუქებინა და ამასთანავე, თითო-თითო ადამიანის ბედი წარმოეჩინა. ნაზიმ ჰიქმეთმა, როგორც ეს ხდებოდა მე-19

საუკუნის დესტანებსა და რომანებში, რამდენიმე დამოუკიდებელი თემა გააერთიანა (ბაბაიევი 2010:225). ასეთი სტრიქონები არის „ჩემი ქვეყნის ადამიანებში“:

„მოპირდაპირე ტროტუარზე იყო სტუდენტი,

(მსჯავრდებულებს თავს არ ანებებდა)

გაიხედა იქით, სადაც ლამაზმანი იყურებოდა,

დაინახა ღრუბელი და ცა,

გაახსენა ტოლსტოის „ომი და მშვიდობა“ (ბაბაიევი 2010: 229).

ნაზიმ ჰიქმეთი ამბობს, რომ ლექსებში - „ჯოკონდა და სი-ა-უ“, „ბენერჯი“, „თარანთა ბაბუ“, „შეიხ ბედრედინი“ და სხვა ძველ ლექსებში არსებული პოეზია-პროზის დილემა გადაჭრა „ჩემი ქვეყნის ადამიანებში“ იმით, რომ ეს ორი ჟანრი გააერთიანა.

ნაზიმ ჰიქმეთის აზრით, ამის მიზეზია ჩვენი ეპოქის ადამიანებს შორის თვისობრივად განსხვავებული, უფრო ამაღლებული ურთიერთობების დამყარების ტენდენციის წარმოშობა.

ეს ურთიერთობები ახლა ყალიბდება, ახლავა საჭირო ახალი ფორმა, ახალი შინაარსი: „ვფიქრობ, რომ გვჭირდება ისეთი ახალი ფორმის ლიტერატურა, რომელიც შეინარჩუნებს რომაულ ელემენტებს. ეს ახალი ფორმა რომელი შეიძლება იყოს, პოეზიის შემცველი პროზა თუ პროზის შემცველი პოეზია“ (ბაბაიევი 2010:231).

ნაზიმი ახალ დოზას, ახალ ჟანრს ეძებს. ამასთან ერთად, მტკიცედ დგას იმ პოზიციაზე, რომ პოეზია ის იარაღია, რომელსაც შეუძლია ადამიანები გააერთიანოს. იგი დასძენს: იმიტომ რომ მე-20 საუკუნის დასაწყისიდან იმპერიალიზმის ეტაპებია: იმპერიალისტური ომები, რევოლუციები, ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობები და კაპიტალიზმის ნგრევის პერიოდი.

წიგნში „ამ ათას ცხრაას ორმოცდაერთ წელს“ ნაზიმ ჰიქმეთი საუბრობს მეოცე საუკუნის ისტორიაზე, განსაკუთრებით კი თურქეთზე. ამ სამ წიგნში შეხვდებით მსოფლიოში ცნობილი ზოგიერთი პიროვნების ცხოვრებას, დანარჩენი კი ყველასთვის უცნობი ადამიანები არიან. ერთად თავმოყრილი ეს ცხოვრებისეული ისტორიები ძირითად ხაზებში გვიხატავს თურქეთის ისტორიას 1908 წლიდან 1941 წლამდე.

ამასთან ერთად, ნაზიმ ჰიქმეთმა ლექსები, რომლებიც მეორე მსოფლიო ომს ეხება, მესამე წიგნში შეიტანა.

დარგის სპეციალისტები ერთ დღეს მოამზადებენ კრიტიკულ გამოცემას, რომელშიც შევა ყველა ტექსტი, რაც არსებობს. მათ წინ დიდი შრომა ელით ვარიანტების შედარების თვალსაზრისით.

დარგის სპეციალისტებს, რა თქმა უნდა, სახელმძღვანელოდ ხელთ ექნებათ 1962 წელს მოსკოვში ავტორის მხარდაჭერით გამოცემული წიგნი. ამ გამოცემაში შესულია ნაზიმის ხელთ არსებული ტექსტები. ეს გამოცემა მხოლოდ ერთი შესაძლო ვარიანტია. ყველაზე კარგი? - ამაში დარწმუნებული არ ვართ. რადგან ამ საკითხზე თვითონაც ყოყმანობდა. ამ საკითხზე კამათი მიმდინარეობდა პირადად ნაზიმთან, რომელმაც გარკვეული დისტანცია დაიკავა საკუთარ ნაწარმოებებთან. ამ საკითხთან დაკავშირებით ისე იქცეოდა, თითქოს სიტყვის თქმის უფლება არ ჰქონდა და მართლაც ასე იყო. წარსულში დაწერილ ნაწარმოებზე საუბრისას ინტერესს არ იჩენდა, უკან მობრუნება აღარ უნდოდა. ის ნაწარმოები თითქოს სხვის მიერ იყო დაწერილი, რომელსაც ერქვა ნაზიმ ჰიქმეთი და იჯდა ბურსის ციხეში. მას მხოლოდ მომავალი აინტერესებდა ან ის ლექსები, რომლებსაც იმ დროს წერდა. ძველი ლექსების მიმართ ის მხოლოდ მკითხველი იყო, სხვების მსგავსად. ამიტომ არის, რომ ეს პოემა ბოლომდე არ არის ამოხსნილი. ქემალ თაჰირს 1945 წლამდე ძალიან საინტერესო დოკუმენტების შემცველ წერილებს სწერდა „ჩემი ქვეყნის ადამიანების“ შესახებ. მერე კი უკვე ამ საკითხზე საუბარი აღარ სურდა.

რა არის ამ დუმილის მიზეზი? საიდან მომდინარეობს იგი? პოემა მთლიანად დაასრულა? უფრო ჩქარი ტემპით აგრძელებდა წერას? ვარიანტებს ხელახლა ავლებდა თვალს? იქნებ ნაზიმმა ამოსუნთქვის საჭიროება იგრძნო? სიმართლე კი ის არის, რომ სხვა ლექსებზე, სხვა ქმნილებებზე მუშაობდა. თითქოს მხეცს ათვისებდა... მეორე მსოფლიო ომის დაწყებისას ამ სიტყვებმა განსაკუთრებული მნიშვნელობა შეიძინა: „ბუნებრივია, იმისათვის რომ დამთავრდეს „ისინი“ და „ის და მათი თავგადასავალი“, მე უნდა მოგვკვდე...“

ისეთი შთაბეჭდილება რჩება, რომ ნაზიმ ჰიქმეთმა სხვადასხვა მონახაზი ერთ მონახაზად გააერთიანა. სხვადასხვა მიზნით დაწერილი ლექსები უწყვეტად მომდინარე პოეზიის მდინარეს შეურია და ასე გრძელდებოდა პოეტის გარდაცვალებამდე.

ამგვარად, ნაზიმმა „ეროვნული არმია“, „ზოია“, „მოსკოვის სიმფონია“, „გაბრიელ პერი“ ერთ ციკლში მოაქცია.

პოეტის ჩანაფიქრი რომ განხორციელდეს, ერთ დღეს ამ ციკლს შეიმღება დაემატოს ბოლო წლებში დაწერილი „ინტერვიუ კუბაში“, „ინტერვიუ აფრიკაში“ და სხვა მსგავსი ლექსები.

ასეა თუ ისე, ამ სათაურის ქვეშ - „ამ ათას ცხრაას ორმოცდაერთ წელს“ - გაერთიანებული ლექსები თავისთავად, პოეტური და ისტორიული თვალსაზრისით ერთ მთლიანობას ქმნის.

ბაზიმ ჰიქმეთი ხშირად ლანგლანდს, გოგოლს, ტოლსტოის გზავნილს უკეთებდა. ამ დროს იგი თავისებურად ისტორიკოსი იყო? მისი პოეზია საუკუნის პოეტურ ისტორიას ქმნიდა?

ვფიქრობთ, რომ ასეთი განსაზღვრება არასაკმარისია. ფაქტი, ანეგდოტი ნაზიმთან სიტყვის, რიტმის, სუნთქვის საშუალებით თავბრუდამხვევ სამყაროსთან შესახვედრად მაღლდება. ადამიანთა საქმიანობა სიტყვის ოსტატურად გამოყენების წყალობით თვალისმომჭრელ რეალობამდე აჰყავს.

ამ ლექსში ადამიანები, მუშები, რევოლუციონერები მესამე სამყაროს ქვეყნებიდან, აზიიდან, ევროპიდან, მსოფლიოს ყველა ქვეყნიდან ერთმანეთს ხვდებიან სიტყვებით, რომლებიც ქვეყანას შეაზანზარებს. რეალობიდან ამოღებული ეს სიტყვები იმავე რეალობაში მოკლე გზით უკან ბრუნდება. ნაზიმის გაოცებული მზერა უპირველეს ყოვლისა, მიჰყვება ისტორიის მიერ მივიწყებულ ადამიანებისაკენ.

ყველაზე ამაღლებული, ყველაზე წმინდა ინტერესი მიღმიერისადმი ნაზიმისთვის სიკვდილის წინააღმდეგ ბრძოლა იყო. იგი 1956 წელს ამბობდა: „ყოველი ცოცხალი არსების სიკვდილს ისე განვიცდი, თითქოს გულში რაღაც მომხვდაო. სძულდა გაქრობა, სიკვდილი. სხვისი სიკვდილიც ისე სძულდა, როგორც საკუთარი.

თუმცა ლექსები ვერ დაადასტურებენ, რომ ისინი არსებობენ, როგორც ადამიანები, ასევე ვერ იქნებიან პასუხისმგებელნი სხეულით გაქრობის საფრთხის წინაშე მდგართა სიკვდილზე.

შექმნის დღიდან დაწყებული უკანასკნელ განკითხვამდე ამ ქვეყნად მოსულ ყველა ადამიანს გავაცოცხლებო - რომელი ამბობდა ამას? იბნ ალ-არაბი თუ მანსურ ალ-ჰალაჯი? ეს ნაზიმმა შეძლო. მან ჩვენი სახეებით, საქციელით, ბრძოლით ისეთი კვალი დატოვა, რომ არავის დაავიწყდება, ჩვენ რომ მეოცე საუკუნეში ვცხოვრობდით.

დავბრუნდეთ ნაზიმთან ერთად ბურსაში. „აი, ბურსაში ვარ. ბურსის ციხის ფანჯრები, კედლები, დერეფნის წითელი ფილები იგივეა, არც დაძველებულა, არც შეცვლილა. შევხვდი ორ პატიმარს, რომლებიც ისევ ციხეში არიან...“

საპატიმრო: „თვითმფრინავის ფორმის შენობა. ჩემი ოთახი მესამე სართულზეა... ორი კაცი ვზივართ. ჩემს თანამესაკნეს ქემალი ჰქვია“ (დინო 2006:62).

ნაზიმის თანასაკნელი ქემალი ძალიან მგრძნობიარე ბიჭი იყო, რომელიც ცუდ ლექსებს წერდა. ისე მოხდა, რომ ნაზიმის გავლენით დიდ რომანისტად იქცა. ორჰან ქემალი (სამწერლო სახელი ეს იყო) მოწმე იყო იმისა, თუ როგორ წერდა ნაზიმ ჰიქმეთი „*ჩემი ქვეყნის ადამიანებს*“. იგი ასე მოგვითხრობს პოეტის შემოქმედებით ლტოლვას ნაწარმოების წერისას: „ნაზიმი მუშაობს ნაწარმოებზე „ჩემი ქვეყნის ადამიანები“. მთავარი კედლის წინ ხელების ქნევით მიდი-მოდის, ტრიალებს, რაღაცას ბუტბუტებს თავისთვის. ამ პერიოდის სხვა მოწმე იყო ნაზიმის აღზრდილი, რომელიც შემდეგში დადგა მხატვარი და გლეხის ცხოვრება ყველაზე რეალურად ასახა თავის შემოქმედებაში.

პოეტი საპატიმროს ყველა საკანში თავისუფლად შედიოდა. უსმენდა პატიმრების მონაყოლს, რა საკითხზეც არ უნდა ესაუბრათ მათ. ახალმოსულისგან მღელვარებით ფურცელსა და კალამს ითხოვდა. შემდეგ ქაღალდზე რაღაცებს ახაზვინებდა. სრულიად მოულოდნელად ფეხზე წამოხტებოდა, თავის ოთახში მორბოდა. შემდეგ კი საბეჭდ მანქანაზე საათობით ლექსებს ბეჭდავდა.

ნაზიმის მუშაობის მეთოდზე, უსაზღვრო ფანტაზიაზე ბევრს მეტყველებს ის, რომ ის სარგებლობდა მოვლენებით და ფაქტებით. სხვების მონაყოლს ან წერილით

მოწერილ ამბებს აგროვებდა. გარდა ამისა, მისი პოეზიის სიტყვათა წყობა იყო არაორდინალური.

დღეს ნაზიმი უკვე აღარ არის. ბურსის ციხე თავის ადგილზე დგას. მასში კი რისხვით სავსე ახალგაზრდა პატიმრები სხედან.

ამჟვეყნად ყველაფერი იცვლება. თურქეთის საპატიმროებში მყოფმა პოლიტიკურმა პატიმრებმა ნაზიმის ეს სიტყვები ზეპირად იციან:

ლამაზად გაიღიმებს მეოცე საუკუნე

(საშინელი ღამე გათენდება ცისკრის კივილით),

შენი თვალების მსგავსად, ჰათიჯე

მზიანი იქნება...(დინო 2006: 63).

ნაზიმ ჰიქმეთმა საბჭოთა კავშირში ყოფნისას დაწერილი ლექსები ცოტა შეარბილა. იგი წერს სამშობლოს მონატრებაზე, მშვიდობაზე, მომავლის რწმენაზე, სიყვარულზე, იმედზე, უიმედობაზე, სიკვდილზე, ყველაფერზე, რაც ადამიანურია. 1961 წლიდან მის შემოქმედებაში იწყება ახალი ეტაპი. იგი წერს „თივის სიყვითლეს“ და „ჰავანის რეპორტაჟს“. ამ ლექსებში იგი მიმართავს რიტმულ პროზას და მათ სიურეალისტურ გაგებას სძენს.

პოეტის სახელთან დაკავშირებით ბევრი პოლემიკა და პოლიტიკური კამათი იმართებოდა. ჯემალ სურეიას აზრი ნაზიმ ჰიქმეთის შესახებ არსებულ პოლემიკასა და წინააღმდეგობრივ მოსაზრებებს დაუპირისპირდა: დღეს ნაზიმ ჰიქმეთის შესახებ ერთმანეთისგან სრულიად განსხვავებული ორი მოსაზრება არსებობს: ზოგი მწერალი მას წარმოგვიდგენს მსოფლიოს უდიდეს პოეტად, ზოგი კი მას მხოლოდ პოლიტიკური თვალსაზრისით აფასებს. უეჭველია, რომ ეს ორივე მოსაზრება პოლიტიკური დამოკიდებულებიდან გამომდინარეობს. განსაკუთრებით სოციალიზმის მოწინააღმდეგეები ხედავენ ნაზიმ ჰიქმეთის საქმიანობას პოეზიის მიღმა. გარდა ამისა, ნაზიმ ჰიქმეთის წარმოჩენა თაყვანსაცემ პოეტად, არის ღალატი მისი ხსოვნისა, რადგან თვითონ იყო წინააღმდეგი ადამიანის კერპად ქცევისა.

ეს წიგნი მომზადდა იმ სურვილით, რომ მომხდარიყო მკითხველის შეხვედრა პოეტთან, რომელმაც ახალი გზა გაკვალა თურქულ პოეზიაში და თანამედროვე მსოფლიო თურქული ლიტერატურით დააინტერესა (ქარდუშ 2011:9).

მზიურთა სიმღერა

„ეს სიმღერაა:

თიხის ჭურჭელში

მზის მოყვარულების სიმღერა!

ეს ნაწნავია:

ბრწყინვალე თმის ნაწნავი!

იგრიხება;

სისხლიანი, წითელი ჩირაღდანით იწვის

შავგვრემან შუბლზე

სპილენძისფეხებიანი შიშველი გმირების!

მეც ვნახე ის გმირები,

მეც მოვეხვით ნაწნავს,

მეც მათთან ერთად

მზისკენ მიმავალი ხიდი გავიარე!

მეც დავლიე მიწის ჭურჭლით მზე.

მეც ვიმღერე ის სიმღერა!“ (ქარდუშ 2011: 10).

აი, რას წერდა ნაზიმ ჰიქმეთი „ჩემი ქვეყნის ადამიანების“ ტექნიკური გეგმის შესახებ ქემალ თაჰირს: „ახლა განვიხილოთ ტექნიკური გეგმა. 1. პირველი წიგნი (ტომი) ლუმპენ პროლეტარიატის, პროლეტარიატის, წვრილი ბურჟუაზიის კლასების პრეზენტაციის შესავალი და მომზადებაა. აქ რამდენიმე მნიშვნელოვან პიროვნებასაც ვეცნობით. 2. მეორე წიგნი წვრილი ბურჟუაზიისა და ბურჟუაზიის კლასების პრეზენტაციისათვის შესავალია. აქ ფაქტებითა და შესაბამისი შედეგებით იწყება „ეროვნული დესტანი“. მივაგენი იმას, თუ როგორ უნდა დავიწყო. შენ არ გწერ, რადგან მინდა სიურპრიზი იყოს. ამ მეორე წიგნშიც ზოგიერთი მნიშვნელოვანი პიროვნებაა, ისინი ჯერ ერთმანეთს არ შეხვედრიან, ხან ერთი მატარებლით, ხან მეორეთი

მგზავრობენ და წიგნის ბოლოს იწყება მათი დაპირისპირება. 3. მესამე და მეოთხე წიგნები პირველისა და მეორის განვითარება-გავრცობაა. ანატოლიის რომელიღაცა დაბა, სოფელი და ქალაქი (ქალაქი სტამბოლია). აი, ტექნიკური გეგმა ეს არის. ამ პროცესის დასამთავრებლად დავიანგარიშე და დაახლოებით 300 კაცი დამჭირდება – სხვადასხვა განზომილებებში. მათი სცენაზე გამოყვანა, შემდეგ გაყვანა და ა.შ. მათ შორის ზოგიერთი მათგანი სცენაზე მოქმედების ბოლომდე რამდენჯერმე გამოვა, მაგრამ ეს მხოლოდ მეორე ელემენტის წარმოსაჩენი ერთგვარი ხერხია, თორემ – ოთხი ძირითადი საკითხის პოზიციიდან – ეს სულაც არ არის საჭირო”(ფუათი 2002: 79).

მართლაც, *“ჩემი ქვეყნის ადამიანები”* პოეტის მიერ მოქსოვილი მშვენიერი პანორამაა, რომელიც ნამდვილად კარგად ესადაგება წინასწარ ჩაფიქრებულ გეგმას:

„პირველ წიგნში“ ლაპარაკია მატარებელზე, რომელიც 15.45-ზე ჰაიდარ ფაშას რკინიგზის სადგურიდან გადის. №510 მატარებლის მესამე კლასის ვაგონის მგზავრები ძირითადად უბრალო ხალხის წარმომადგენლებია: მუშები, გლეხები, ჯარისკაცები, ჟანდარმები, მოხეტიალეები, უმუშევრები, ხეიბრები, მსჯავრდადებულნი, წვრილი მოსამსახურენი და მისთ... პოეტი მოკლედ აღწერს მათ აღნაგობას, მოგვითხრობს მათ თავგადასავალს, საუბრის მანერას, წარმოშობას და მათ გარემოცვას. მგზავრთა თავგადასავლების, მათი პიროვნებებისა და მდგომარეობის ჩვენების საშუალებით გარკვეულწილად ვეცნობით თურქეთის მუშათა კლასსა და მის სოციალურ მდგომარეობას.

„მეორე წიგნში“ მოთხრობილია იმ მგზავრების შესახებ, რომლებიც მგზავრობენ ჩქარი მატარებლით, 19.00-ზე რომ გადის ჰაიდარ ფაშას რკინიგზის სადგურიდან. ამ მატარებელს სამილე ვაგონებიც ახლავს და მისი მგზავრები არიან ჟურნალისტები, პოლიტიკოსები, კაპიტალისტები, ვაჭრები, მოკლედ, წვრილი და მსხვილი ბურჟუაზიის წარმომადგენლები; ასევე განმათავისუფლებელი ბრძოლის შედეგად ხალხიდან გამოსული გმირები. პოეტი, ისევე როგორც პირველ წიგნში, აქაც მათი თვისებებისა და ცხოვრების აღწერით თურქეთის კლასობრივ და სოციალურ ფენებს გვაცნობს.

პირველი და მეორე წიგნების გაგრძელება და განვითარებაა „მესამე წიგნი“. აქ ავტორი გვიყვება მსჯავრდადებულ მგზავრთა, მაგ., სოციალისტი ჰალილის

ანატოლიის ციხეებსა და საავადმყოფოებში გატარებული ცხოვრების შესახებ. გარდა ამისა, სხვა პატიმრების, ავადმყოფების, ექთნებისა და ექიმების, გლეხების ცხოვრებასა და პიროვნებების შესახებ მოგვითხრობს.

„მეოთხე წიგნში“ სხვადასხვა თემაა წარმოჩენილი: ანატოლიაში გლეხთა და ადათა (ბატონების) დამოკიდებულება, არისტოკრატის წინაშე ბიუროკრატის მოშლა, ხალხის სასოწარკვეთილება, ჰალილის ციხეში გატარებული დღეები, საშინელი სცენები მეორე მსოფლიო ომიდან, ფრანგების (განსაკუთრებით მემარცხენეების) ფაშისტთა წინააღმდეგ პატრიოტული ბრძოლა, გერმანელებისა და საბჭოთა კავშირის შეტაკებები, გმირი პარტიზანები (ზოიასნაირი), ზედ მოსკოვთან ფაშიზმის განადგურება...

ნახევრად დაუმთავრებელ ბოლო ანუ „მეხუთე წიგნში“ გადმოცემულია ომის წლებში სტამბოლის ყოფა, ხალხის მიერ გადატანილი გაჭირვება, ჰალილის მძიმე ცხოვრება ციხეში, მონატრების სევდა-ნაღველი, მისი მეუღლე აიშესაგან მიღებული წერილები და უკვე ციხიდან გათავისუფლების შემდეგ გარეთ გადატანილი პრობლემები (ბეზირჯი 1996: 163).

ნაზიმ ჰიქმეთი ასე ფართო და განსხვავებულ შინაარსს ოსტატურად გადმოგვცემს. იგი ცდილობს თავი აარიდოს სქემატურობასა და იდეალიზმს. მოვლენებს და ადამიანებს გვიხატავს იმ გარემოსთან ერთად, რომელშიც ისინი წარმოიშვნენ და ჩამოყალიბდნენ (მისი სიტყვებით რომ ვთქვათ, დიალექტიკურ მატერიალისტურ რეალისტური ხედვა აქვს მათ მიმართ). შეიძლება მათ არჩევს იმიტომ რომ ხელი ჩაავლოს ტიპურსა და სახასიათოს. ხელახლა ასწორებს, მაგრამ არსს არ ცვლის, არ აიდეალებს. აქედან გამომდინარე არც რომანტიზმში ვარდება, არც სენტიმენტალიზმში. ყველაფერს თმობს თეორიისა და პოლიტიკისთვის. რეალობას ასახავს ობიექტურად...

იმისათვის, რომ დაიცვას ობიექტურობა, კონკრეტულ ფაქტს დამკვირვებლის თვალთ უყურებს. მისი მზერა ყოველთვის ლოკალურია. უმეტესწილად ის თავის თავზე არა, სხვის შესახებ მოგვითხრობს (ხანდახან თუ მოგვიყვება საკუთარ თავზე, ამასაც სხვისი პირით აკეთებს). ამიტომ იგი გარემომცველი რეალობიდან არჩევს

ცოცხალ, სახასიათო სახეებს, რომლებიც თავის წრეს წარმოაჩენენ. გვიხატავს მათ დადებით და უარყოფით თვისებებს, გვიჩვენებს მათ სწორ და არასწორ, ლამაზ და მახინჯ, ძლიერ და სუსტ მხარეებს და ამ გზით გვაცნობს მათ პიროვნებას, მათ ცხოვრებას (ბეზირჯი 1996:164).

ამგვარად, „ჩემი ქვეყნის ადამიანები“ შეიცავს დესთანის, მოთხრობის, პიესის, რომანის, ნარატივის ნიშნებს, თუმცა მთლიანობაში არცერთი მათგანის ჩარჩოებში არ ჯდება. კინოსთანაც ახლოს დგას გამოსახვისა და სექციონირების ტექნიკით, თუმცა კინოსთანაც ვერ გაიგივდება. აი, ასეთი ორიგინალური ნაწარმოებია.

ისეთი შთაბეჭდილება იქმნება, რომ მხატვარს, რეჟისორს, სცენარისტს, დრამატურგს, პოეტს, პროზაიკოსს, იუმორისტს, რომანისტს, ისტორიკოსს, სოციოლოგს ხელი ხელზე ჰქონდათ ჩაკიდებული და შექმნეს ეს უბადლო, თანმიმდევრული ნაწარმოები. ამ თვალსაზრისით, აღნიშნული ნაწარმოები როგორც პოეტის შემოქმედებაში, ასევე ლიტერატურის ისტორიაში ახალი საფეხურია. შეიძლება ახალი ჟანრის დასაწყისიც არის...

„ჩემი ქვეყნის ადამიანებში“ ადრინდელ ნაწარმოებებთან შედარებით სიმბოლოების, გრძნობების და ხმის მოცულობა მცირდება და აღწერით, თხრობით და იუმორით გადმოცემა იზრდება. არსებობდა იმის რისკი, რომ ნაწარმოები პროზას დაახლოვებოდა. თუმცა, ნაზიმ ჰიქმეთი ამას მხოლოდ დიდი ოსტატობის წყალობით გადაურჩა. მოვლენებსა და ადამიანებს ტიპიური, ყველაზე მნიშვნელოვანი კუთხით გვიხატავს ყოვლისმომცველი, ინტენსიური და დრამატული გადმოცემის საშუალებით. მას კარგად ეხერხება რამდენიმე შტრიხით დაგვიხატოს ცოცხალი სახეები, რამდენიმე სიტყვით შექმნას ფერადი პეიზაჟები. მიუხედავად ამისა, ის არ იმჩნევდა, რომ იყო დიდი ოსტატი.

ნაზიმ ჰიქმეთი სტამბოლში ჰაიდარფაშაში მოსულ უმუშევრად დარჩენილ მუშას ასე აღგვიწერს:

„ჰაიდარფაშას სადგური,

1941 წელი,

15 საათი.

კიბეებზე მზეა,

ხალხმრავლობა და მღელვარება.

ეს კაცი კიბეებზე დგას,

რაღაცას ფიქრობს.

გამხდარი.

შემინებული.

ცხვირი წვეტიანი და გრძელი,

ლოყები ჩოფურა.

კიბეზე მდგარი ადამიანი არის

ოსტატი გალიფი,

ცნობილია უცნაური რამეების ფიქრით“ (ბეზერჯი 1996:165).

როგორც ამ ნაწყვეტში ვხედავთ, პოეტი სანამ ოსტატ გალიფს გაგვაცნობდა, მოკლედ გვიხატავს იმ დროს და ადგილს, სადაც იგი იმყოფება. ასევე მოკლედ არის გადმოცემული ოსტატ გალიფის არა მხოლოდ ახლანდელი, არამედ წარსული ცხოვრება, იმედები, ოცნებები, შიშები და ფიქრები. უმუშევრად და მშვივრად დარჩენის შიშით განვლილი 52 წლიანი განსაცდელებით სავსე ცხოვრება გაირბენს ჩვენს თვალწინ. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, პოეტი მას როგორც არა ერთ პიროვნებას, არამედ როგორც გარკვეული საზოგადოების/კლასის ტიპურ წარმომადგენელს გვიხატავს. ანატოლიის სტეპს კი შთამბეჭდავი სტრიქონებით აცოცხლებს:

„მიწა, რაც მოჩანს, სწორია, შიშველი

და წითელი წიწაკასავით მწარე.

დასავლეთით მხოლოდ ერთი

გრძელი ალვის ხე დგას“ (ქარაჯა 2010:74).

როგორც ამ ორ ციტატაში ჩანს, „*ჩემი ქვეყნის ადამიანებში*“ გადმოცემა არის მკაფიო, თავისუფალი მარტივი, დამაბული. ენა ადვილად გასაგებია, სწრაფი და კონკრეტული. რითმა არ არის მკაცრი და იძულებითი, მორჩილი და ბუნებრივია, უმრავლესობა ნახევარრიტმია, მაინც მშვენიერია. ლექსში საოცარი ჰარმონიაა, რომელიც

მომდინარეობს ხმოვანთა შერჩევისგან. ყოველივე ამის გამო ნაწარმოები დიდი ინტერესით იკითხება.

ნაზიმ ჰიქმეთი უპირატესობას შინაარსს ანიჭებს. მისი სიტყვებით რომ ვთქვათ, ცდილობს „შინაარსიდან ფორმაზე გადავიდეს“. მისი მიზანია შინაარსი საუკეთესო ფორმით, შესატყვისი ფორმით გადმოსცეს. ამიტომ ყველაზე შესაფერის, ყველაზე მარტივ, ყველაზე მკაფიო სტილის მისაღწევად უამრავ ექსპერიმენტს ატარებს. ბოლოს პოულობს სასურველ ფორმასა და სტილს.

„ჩემი ქვეყნის ადამიანებში“ პერსონაჟები მისი კლასისთვის დამახასიათებელი ენით ლაპარაკობენ. მაგრამ პოეტის ენა ძირითადად ხალხურ ენას ეყრდნობა. ნაზიმ ჰიქმეთი ყურადღებას აქცევს იმას, რომ არ გამოიყენოს ის სიტყვები, რომლებიც უცხო იქნება ხალხისთვის, რომელსაც ყოველდღიურ სასაუბრო ენაში არ ვხვდებით. რადგან პოეზიის საუკეთესო შემფასებელი ხალხია. ნაზიმის აზრით, სახალხო პოეტის შემოქმედება, უპირველეს ყოვლისა, ხალხისთვის უნდა იყოს გასაგები. პოეტი სახალხო ხელოვანი უნდა იყოს. ამიტომ „ჩემი ქვეყნის ადამიანები“ ციხეში სხვადასხვა კლასის წარმომადგენლებს რამდენჯერმე წაუკითხა, მათთვის გაუგებარი ადგილები ამოიღო, უფრო მარტივი, უფრო გასაგები ენით შეცვალა.

ამ ნაწარმოებში იგი იუმორსაც იყენებს, არა იმიტომ, რომ ვინმე გააცინოს, არამედ იუმორი მისთვის არის საშუალება, „გამაძლიერებელი ელემენტი“, რომ ზოგი სახე უკეთ გააცოცხლოს, ზოგი რეალობა უკეთ ასახოს, ზოგ წინააღმდეგობას უკეთ რომ გაუსვას ხაზი. ამგვარად, ავტორი არ იყენებს იუმორს იუმორისთვის, მას მჭიდროდ უკავშირებს შინაარსს, რაც ეხმარება, რომ გააძლიეროს თხრობა(ბეზირჯი 1996: 165).

„ჩემი ქვეყნის ადამიანები“ თურქეთში მთლიანად მხოლოდ 1966-1967 წლებში გამოქვეყნდა ხუთ წიგნად. წიგნი გამოსაცემად მოამზადა მემედ ფუათმა. იგი ასე აფასებს იმ ეპოქას და გამოცემის პროცესს: „ნაზიმ ჰიქმეთი პოლიციის მეთვალყურეობის ქვეშ იყო. ამიტომ თავისი ცოლის მეგობარს, ცნობილ რომანისტ ქალს გადასცა დასამალად მონახაზები. მან კი თავის დას მისცა. და კი შეშინდა, რომ იმ ბნელ ეპოქაში მისი სახლი არავის გაეჩხრიკა და დაწვა ყველაფერი“ (ეჟრანი 2011:145).

ამგვარად, ფირაიესთვის სასიცოცხლო მნიშვნელობა შეიძინა „ჩემი ქვეყნის ადამიანების“ ასლის რედაქტირებამ და გამოცემამ, აგრეთვე იმის უზრუნველყოფამ, რომ პოლიციას არ მიეგნო და კონფისკაცია არ მოეხდინა.

რომანისტი ქალი, რომლის სახელსაც მემედ ფუათი არ ამბობს, არის 1948 წლის ოქტომბერში ნაზიმ ჰიქმეთის ბურსის ციხეში სანახავად მისული მუნევერ ანდაჩის თანმხლები ქალი - ფერიდე ჯელალი. ედვარდ თაიმსის და სეიმ გოქსუს მიერ დაწერილ წიგნში „რომანტიკოსი კომუნისტი“ ვკითხულობთ, რომ მუნევერ ანდაჩმა „ჩემი ქვეყნის ადამიანების“ მონახაზები ერთი ნაწილი გადასცა ფერიდე ჯელალს. ფერიდე ჯელალმა კი თავის დას კი არა, დეიდას - ჰიდაიეთ ქარაჯანს გადასცა. ჰიდაიეთ ქარაჯანმა კი ნაწარმოები დაწვა პანიკაში ყოფნისას.

მეჰმედ ფუათმა ფირაიეს გამოართვა ნაწარმოების ასლები, მოამზადა გამოსაცემად. იგი ასე მოგვითხრობს იმ მეთოდის შესახებ, რომელსაც ის იყენებდა, რათა პოლიციას არ მოეხდინა ნაწარმოების კონფისკაცია:

„ნაწარმოები ხუთი წიგნისგან შედგებოდა. იმის გამო, რომ გამომცემლობას თავს არ დასხმოდნენ და წიგნი არ ჩამოერთვათ, გადავწყვიტეთ ყველა წიგნი ცალ-ცალკე გამოგვეცა. სანამ დასაბეჭდად გადავცემდით წიგნებს, ისინი წავაკითხეთ სისხლის სამართლის ექსპერტს, რომელიც კარგად იცნობდა იმ პროფესორების აზროვნების სტილს, რომლებიც კომუნისტურ პროპაგანდის აღკვეთაზე მუშაობდნენ. ჩვენ მას მოვთხოვეთ გაეხაზა ის სტრიქონები, რომლებიც შეიძლება სადავო ყოფილიყო. ეს უსიამოვნო მოვალეობა თავის თავზე უსასყიდლოდ აიღო დოცენტმა ჩეთინ ოზექმა. დასაბეჭდად გამზადებული ხუთი წიგნიდან მთლიანობაში ოთხმოცი-ოთხმოცდაათი სტრიქონი იქნა ამოღებული. ამოღებული სტრიქონების ადგილი ცარიელი დარჩა. ძირითადად მეოთხე და მეხუთე წიგნებიდან იქნა სტრიქონები ამოღებული. იგი შევსებულ იქნა გამომცემლობა „ადამიანის“ მიერ მხოლოდ მას შემდეგ, რაც თურქეთის სისხლის სამართლის კოდექსიდან ამოღებულ იქნა 141-ე და 142-ე მუხლები.

ამოღებული სტრიქონების ჩამატებით „ჩემი ქვეყნის ადამიანების“ გამოცემის რთული და ხანგრძლივი პროცესი დასასრულს მიუახლოვდა. დღეს ეს ნაწარმოები თურქული ლიტერატურის შედევრად ითვლება, განათლების სამინისტროს მიერ

შეტანილია 100 ძირითადი წიგნის სიაში. იბეჭდება ყოველ წელს. მაგრამ იმისათვის, რომ აღნიშნულ ნაწარმოებს მკითხველამდე მიეღწია, პოეტის სიკვდილი გახდა საჭირო. ასეთივე ვითარებაა „ეროვნულ არმიასთან“ დაკავშირებით.

აქედან გამომდინარე, ეჯე აიჰანის ნაშრომის პირველი თავი სრულდებოდა ციტატით, რომელზეც, ნაზიმ ჰიქმეთის აზრით, რესპუბლიკის პირობებში არანაირი პრობლემა არ იქნებოდა. მე კი ვამბობ, რომ „პრობლემა იყო.“ ამ თავში მე შევეცადე გადმომეცა „ჩემი ქვეყნის ადამიანების“ დაწერისა და გამოქვეყნების ისტორია და დამედასტურებინა, რომ მისი გამოცემა, მართლაც, პრობლემა იყო. ამ კითხვაზე სრული და დამაკმაყოფილებელი პასუხი იქნება შემდეგ ნაწილში განხილულ ტექსტის შინაარსში და შინაარსის კვლევაში“ (ერქანი 2011:147).

„ჩემი ქვეყნის ადამიანების“ პირველი თავში საუბარია იმის შესახებ, რომ ჰაიდარფაშას სადგურიდან 15:45-ზე გადის მატარებელი. ავტორი გვაცნობს 1941 წლის თურქეთის უპოვარ ადამიანებს, ქმნის პესიმისტურ განწყობას და რეჟიმის კრიტიკის შესახებ პირველ დასკვნებს გვთავაზობს. მეორე მხრივ კი, ხუთი წიგნში მას სცენაზე გამოჰყავს ჰალილი და მისი მეგობრები, რომლებიც კომუნისტობის ბრალდებით მსჯავრდებულნი არიან. ავტორი კვლავ აგრძელებს რეჟიმის კრიტიკას, რომელიც ამჯერად უკიდურესად მწვავეა. ჰაიდარფაშას სადგურში ვეცნობით ერთ-ერთი მსჯავრდებულს, რომელიც მატარებლით ახალ საპატიმროში გადაჰყავთ. მისი სახელია ფუათი:

„ფუათი

გემთსაშენზე

ზეინკალია.

ცხრამეტი წლის შევიდა ციხეში,

სამმა მეგობარმა ფარდა ჩამოუშვა

ერთი წიგნის წასაკითხად.

ორი წელია ციხეში არიან.

ახლა სხვაგან აგზავნიან“ (ერქანი 2011:148).

ფუათთან პირველი გაცნობისას მკითხველს უკვე ექმნება შთაბეჭდილება, რომ ადამიანები ციხისთვის თურქეთის რესპუბლიკამ გასწირა. რა თქმა უნდა, ნაზიმ ჰიქმეთი ამ პოზიციას უშუალოდ თვითონ არ გამოხატავს, მაგრამ ფუათის გაცნობის და მისი ცხოვრების აღწერისას გამოყენებული სიტყვები, სტილი იმის მაჩვენებელია, რომ ნაზიმი აკრიტიკებს სახელმწიფოს სასამართლო სისტემას და კანონებს. იმ კანონებს, რომელთა გამო თვითონაც მოუწია ციხეში ყოფნა. სახელმწიფო რეჟიმისა და მისი აპარატისადმი მიმართული ეს ირიბი პოზიცია მხოლოდ აქ არ მთავრდება. მთელი წიგნის განმავლობაში სოციალისტი მსჯავრდებულების მიერ კვლავ მეორდება. 15:45-ზე მატარებლით ანკარაში მიმავალი ხელბორკილებიანი პატიმარი ჰალილი საუბარს იწყებს მის თანმხლებ ჟანდარმთან. საუბარში თანდათან ერთვებიან სხვა ჟანდარმი და პატიმრები. ეს საუბრარი ძალიან საინტერესო მაგალითია მაშინდელი ყოფისა:

„ხელბორკილებიანი ჰალილი

(შეიძლება ყველაფერს ხვდება,

შეიძლება ვერაფერსაც ვერ ხვდება)

ასწია ახლომხედველი თვალები წიგნიდან,

რომელიც მუხლებზე ედო.

ჰკითხა უცბად ჟანდარმ ჰაიდარს:

-თქვენ სოფელში რამდენი სახლია?

-ორმოცდაათამდე.

-რომელ ოჯახს ჰყავს ერთი წყვილით მეტი ხარი?

-პირველ ოჯახს.

-რომელს ჰყავს ერთი ხარი?

-ერთ ხარიანი 15 ოჯახია.

-სულ უხაროდ რამდენია?

-ხუთი-ექვსი.

-დანარჩენი?

-ერთი წყვილი ხარი.

-შენ რამდენი გყავს?

-მე წყვილი ხარი მყავს.

სულეიმანმა ჰკითხა:

-უმიწოდ რამდენია?

კაპრალმა პასუხი გასცა:

-როგორ არ არიან, არიან.

ფუათი ჩაერია საუბარში.

საუბარი გააგრძელა.

და ადამიანები ისე დამეგობრდნენ, რომ

(ექვზე და ბრძანებაზე ამაღლდნენ)

სოფელმა ჟანდარმებმა ერთმანეთს შეხედეს

ბოხი ხმით გაეხუმრნენ ერთმანეთს

ყველამ ერთად, თითქოს სასიამოვნო საქმეს აკეთებენო,

შეხსნეს ბორკილები“ (ფუათი 2006:114).

ამ საკმაოდ მეგობრულ საუბარზე გვსურს შემოგთავაზოთ ჩვენი მოსაზრება. უპირველეს ყოვლისა, პატიმრები ნაწარმოებში ან რამეს კითხულობენ ან წაკითხულს იხსენებენ. ეს გასდევს მთელ ნაწარმოებს და გვექმნება შთაბეჭდილება, რომ ყველა ეს პატიმარი არის განათლებული, ნაკითხი, მოაზროვნე (ფუათი 2002:312). 40-იან წლებში თურქეთის განათლებული ადამიანების უმრავლესობა კომუნისტობის ბრალდებით ციხეში იყო. ნაზიმი ამას ხაზს განსაკუთრებით უსვამს, იმიტომ რომ განათლებული ადამიანების რიცხვი ისედაც ძალიან ცოტა იყო თურქეთში. პატიმართა შორის ყველაზე განათლებულ ჰალილს თვალები აწუხებს და თვალის სისხლძარღვების დაავადების გამო დაბრმავების საფრთხე ემუქრება. უმთავრესი გრძნობა, რაც გვეუფლება „ჩემი ქვეყნის ადამიანების კითხვისას“ არის ის, რომ თურქეთში საზოგადოების ყველა ფენაში გაბატონებულია ბოროტება, უზნეობა, ჩაგვრა, სიღარიბე და ამ საშინელი ვითარებიდან გამომყვანი ერთადერთი ძალაა კომუნისტები, რომლებიც ციხეში სხედან, მაგრამ ორიენტირებულნი არიან მომავალზე, სწამთ ცვლილებების და თავი შეუძლიათ გასწირონ იდეალებისათვის. ნაწარმოებში უამრავი დიალოგია, რომელიც შეიძლება ამის მაგალითად გამოდგეს, მაგრამ მაგალითად მოვიყვანთ ჰალილის მიერ (კვლავ

წიგნიდან იღებს თავს და ისე ეუბნება) სულეიმანისთვის ნათქვამ სიტყვებს:

„პატიმარმა ჰალილმა

დახურა წიგნი.

დაორთქლა და გაწმინდა სათვალის მინა,

გახედა ბაღებს

და ეს სიტყვები თქვა:

-არ ვიცი, შენც ასე ხარ სულეიმან?

მაგალითად, ბოსფორიდან ნავით გამოსვლისას

ქანდილისკენ რომ შემოვბრუნდები

და ჩემს პირდაპირ უცხად სტამბოლი გადაიშლება,

ან სივასის ციხეში

ჩემ მიერ ქოთანში გაზრდილ ყვითელ გერანიუმებს,

ერთი სიტყვით, ბუნების ყოველგვარ სილამაზეს რომ დავინახავ,

კიდევ ერთხელ ვხვდები,

რომ ცვლილებების დრო მოვიდა

და უნდა შეიცვალოს დღევანდელი ადამიანის ცხოვრება...” (ფუათი 2010:77).

ნაზიმ ჰიქმეთისთვის ჰალილი ახალი ცხოვრების კონკრეტული სახეა. ეს ახალი ცხოვრება კი კომუნისტური წყობაა. მხოლოდ ნასწავლი, წერა-კითხვის მცოდნე, მოაზროვნე, თავისი ცოდნის სხვისთვის გამზიარებელ, ზნეობრივ, რწმენით სავსე, თავგანწირვის უნარის მქონე ადამიანები ჩაანაცვლებენ „ჩემი ქვეყნის ადამიანებში“ დახატულ უიმედო, პესიმისტ, ურწმუნო, დაჩაგრულ, ცუდ ადამიანებს. ასეთი ადამიანები სათითაოდ გადიან სცენიდან და მათ ადგილს იკავებენ მოცინარი და კლდესავით ძლიერი ადამიანები. ჰალილი, სადაც არ უნდა წავიდეს წინასწარმეტყველივით, ყველგან მიაქვს ადამიანობა, სიკეთე, სოლიდარობა, გონიერება. ნაზიმ ჰიქმეთმა შეძლო გაეცოცხლებინა ეს პერსონაჟი, მყარად დაეყენებინა ფეხზე. ეს შეძლო იმით, რომ მასში ყოველთვის ადამიანურ მხარეს ინარჩუნებდა, მაშინაც კი როცა საწინააღმდეგო აზრის მქონეთ ეკამათებოდა.

პოეტის მიზანი არ იყო გადმოცემის ახალი გზების ძიება, მაგრამ როცა რეალობა დაინახა და ცდილობდა ისე აესახა ყველაფერი, როგორც გრძნობდა, თავისთავად ჩამოყალიბდა გადმოცემის ახალი ჟანრი.

ნაზიმმა თავის გერს - მეჰმედს გაუგზავნა წერილი, სადაც წერდა:

„ძალიან გამიხარდა, ჩემს წიგნზე რომ ასე წერ. მეორედ ვკითხულობ. ამან ძალიან გამაბედნიერა. ეს წიგნი ჩემს სამწერლო ცხოვრებაში შეიძლება შემოხრუნების წერტილი იყოს. დედაშენსაც ვუთხარი, შეიძლება, გითხრა კიდევ. ვიცი, რომ მოთხრობა და რომანი შედარებით ახალი ჟანრია. როგორც ოთხასი წლის წინ მცხოვრები ადამიანისთვის იქნებოდა ელექტროენერგია უცხო ხილი, ასევეა სამწერლო ხელოვნებაში რომანი. რომანი გარკვეული სოციალური ურთიერთობების განვითარების შედეგია. მე მგონია, რომ როგორც მოთხრობამ და რომანმა ისარგებლა პოეზიით, მაგრამ თვითმყოფად ჟანრად ჩამოყალიბდა, ასევე დღევანდელი სოციალური პირობები გამოიწვევს სრულიად ახალი ჟანრის ჩამოყალიბებას, რომელიც ისარგებლებს პოეზიით, მოთხრობით, სცენარით და სხვ., მაგრამ იქნება თვითმყოფადი. ახლა ჩემი გონება სწორედ ამ ახალი ჟანრის შექმნას ცდილობს, სულ ერთია, სახელად რა დაერქმევა. მე მგონია, რომ ის, რასაც მე ვეძიებ, ჩემს ბოლო წიგნში იწყებს გამოკვეთას. დღემდე სამწერლო ცხოვრებაში განვითარების რამდენიმე ეტაპი, გარდამტეხი პერიოდი გავიარე. მანამდე დავძლიე არაპროდუქტიული პერიოდები, რომლებიც ხან დიდხანს გრძელდებოდა, ხან მცირე ხანს. მაგრამ ამჯერად ვცდილობ მნიშვნელოვან გარდატეხის პერიოდს დავუბრუნდე, ამიტომ არაპროდუქტიული, სიზარმაცის პერიოდი ერთი წელია რაც გრძელდება. ალბათ, ამ ზაფხულს კვერცხიდან წიწილები გამოიჩეკებიან. წიწილა მამალი არ არის. ახლანდელი წიწილა მომავალი მამალია, რომელიც მხოლოდ მომავალ თაობას ერგება წილად“ (ერქანი 2011:178).

„ჩემი ქვეყნის ადამიანების“ პირველი წიგნი, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ერთი მხრივ, გვაცნობს ჰაიდარფაშას სადგურიდან ანკარაში 15:45-ზე გასული მატარებლის მგზავრებს, მეორე მხრივ კი, როგორც ამას ქემალ თაჰირს სწერდა, გვიხატავს პროლეტარიატს და მცირე ბურჟუაზიის წარმომადგენლებს, რომლებიც მესამე კლასის ვაგონით მგზავრობენ. განსაკუთრებით, პირველ და მეორე წიგნში თითქმის ყველა

პერსონაჟში შეიმჩნევა საერთო საფიქრალი, ეს ომია. მათ უსვამენ სამ კითხვას, რომლებიც ერთმანეთს ავსებენ. ეს კითხვებია: უნდა მიიღოს თუ არა თურქეთმა მონაწილეობა მეორე მსოფლიო ომში? თუ მიიღებს, ვის მხარეს უნდა იბრძოლოს? ვინ მოიგებს ომს? პასუხები განსხვავებულია, ზოგი თავისი ინტერესების გათვალისწინებით პასუხობს, ზოგი კი იმ სხვადასხვა ინფორმაციიდან გამომდინარე, რაც მათ აქვთ (ერქანი 2011:181).

ნაზიმ ჰიქმეთის *„ჩემი ქვეყნის ადამიანები“* ისტორიისა და ცხოვრების ლექსით გადმოცემა, მართლაც, რომ მნიშვნელოვანი სიახლე იყო. ეს ნაწარმოები როგორც პოეტის შემოქმედებაში, ასევე ახალ თურქულ ლიტერატურაში, შემობრუნების წერტილია. შეიქმნა დესტანი, რომელიც შეიცავს, როგორც პოეზიის, ასევე პროზის ელემენტებს. ამ ნაწარმოებს ერთგვარი სიმბოლური მნიშვნელობა ჰქონდა მომავალი თურქული ლიტერატურისათვის, რომელმაც პოლიტიკური თვალსაზრისით ოთხი დამატებული პერიოდი გადაიტანა, მაგრამ მსგავსი ვერაფერი შეიქმნა. *„ჩემი ქვეყნის ადამიანები“* იყო ნიმუში პოეზიისა, რომელმაც ისარგებლა სხვა ლიტერატურული ჟანრებით და შეიძინა სრულიად ახალი სახე. ეს იყო სიახლის ძიების განსხვავებული გზა.

მეჰმედ ფუათს ხშირად უფიქრია, რომ *„ჩემი ქვეყნის ადამიანები“* მაგალითად აეღო, მაგრამ უარი თქვა, ჯერ ერთი, იმიტომ რომ ძნელი იყო ამის გაკეთება და მომდევნო თაობის პოეტები სწორედ ამიტომ არ გაჰყვნენ ამ გზას, გარდა ამისა, პოეტური ხელოვნების განვითარებამ ახალი ფორმები მოითხოვა და ნიჰამისეული ფორმის გამოყენება უკვე ხელოვნური იქნებოდა. ვერც ორჰან ველისთვის იქნებოდა მისაბამი *„ჩემი ქვეყნის ადამიანები“* და ვერც თანამედროვე პოეტებისთვის. ყველა ერიდებოდა მისაბამ ნიმუშად აეღოთ აღნიშნული ნაწარმოები. მაგრამ უკვე 1970 წლის შემდეგ ღრმა კვალი დაამჩნია პოეზიის განვითარებას, როგორც ფორმის, ასევე შინაარსის თვალსაზრისით.

თუ ვისაუბრებთ, ნაზიმ ჰიქმეთის აზროვნების გავლენაზე, აუცილებლად უნდა აღვნიშნოთ, რომ რესპუბლიკის პერიოდში სრულდებოდა თურქულ ლიტერატურაში ეროვნული ცნობიერების ჩამოყალიბება, რომ მოულოდნელი ინტელექტუალური

ჩარევის შედეგად ერთგვარი წყვეტა გაჩნდა. როცა ნაზიმ ჰიქმეთმა დაინახა, რომ იმ პოლიტიკურმა პოლუსმა, რომელსაც ის მიაკუთვნებდა თავს, შექმნა სუსტი სოციალისტური სახელმწიფო, მან თავის ამოსავალ წერტილად სოციალიზმი კი არა, მარქსიზმი მიიჩნია, რამაც იგი გადაარჩინა. სოციალისტური რევოლუციის შემდეგ საბჭოთა სახელმწიფოს მწერლები და პოეტები, ინტელექტუალები გარკვეულ ჩარჩოებში მოაქციეს, რათა მათზე გავლენა ჰქონოდათ.

ქემალისტური სახელმწიფოს იდეოლოგიის ჩამოყალიბებამ მეოცე საუკუნის 30-იანი წლების თურქ სოციალისტებს შორის დიდი შემფოთება გამოიწვია. მაგრამ ნაზიმ ჰიქმეთმა, რომელიც თავის შემოქმედებას და სოციალიზმს ერთმანეთისგან არ ასხვავებდა, მომდევნო თაობის მწერლებზე და პოეტებზე დიდი გავლენა მოახდინა. დღეს თუ კიდევ ვფიქრობთ და ვკამათობთ ნაზიმ ჰიქმეთის შესახებ, ამის მიზეზია ის, რომ მან თურქული პოეზია გაუვალ გზაზე გაიყვანა და ტრადიციული პოეზიისგან სრულიად განსხვავებული, ნოვატორული პოეზია შექმნა. ნაზიმ ჰიქმეთის გარეშე თურქული პოეზია წარმოუდგენელია.

ნაზიმ ჰიქმეთი იყო პირველი დიდი ნოვატორი, რომელმაც თურქული ლიტერატურის ტრადიციულ მარღვში პირველი ბზარი გააჩინა, განსხვავებული სამყარო შექმნა, უდიდესი ცვლილებები დაიწყო. როდესაც მეჰმედ ფუათს ჰკითხეს, თუ რომელი პოეტით იწყებოდა ახალი თურქული პოეზია, მან უპასუხა, რომ ესენი არიან იაჰია ქემალი, აჰმედ ჰაშიმი და ორჰან ველი და აღნიშნა, რომ ყველაზე მთავარი პოეტი, რომლითაც ახალი პოეზია იწყება, არის ნაზიმ ჰიქმეთი. “მან ჯერ კიდევ 1920 წელს შექმნა თავისუფალი ლექსთწყობა თურქულ პოეზიაში, მაგრამ ამით არ დაკმაყოფილდა და იგი გახდა პიონერი ჩვენს ლიტერატურაში სრულიად უცნობი სალექსო ფორმის შექმნისა“ (ფუათი 2006: 286-287).

როდესაც „835 სტრიქონი“ გამოქვეყნდა (1929), ცხადი გახდა, თუ როგორი იყო ნოვატორი პოეტის პოეზია. ფუტურიზმი, რომელსაც იგი მოსკოვში გაეცნო, მიზნად ისახავდა ძველი ფორმების მსხვრევას და ახალი შინაარსისთვის ახალი ფორმის მოძიებას. ნაზიმ ჰიქმეთს კარგად ჰქონდა გაცნობიერებული, თუ რა მდგომარეობაში იყო მაშინდელი თურქული ლიტერატურა. მან ლიტერატურა პასიური

მდგომარეობიდან გამოიყვანა, დიდ და პატარა მიმდინარეობებად დაყო. ყოველ მათგანს განსხვავებული მიმართულება ჩამოუყალიბა.

შემდეგ იწერება „ჯოკონდა და სი-ა-უ“, „მე-3 შემთხვევაში“, „1+1“ და „ქალაქი, რომელმაც ხმა დაკარგა“. თავისუფალი ლექსი (ვერლიბრი) აქ მხოლოდ ფორმის თვალსაზრისით აღარ იყო სიახლე. ის იყო საშუალება იმისა, რომ ადამიანი და მისი ცხოვრება ისე წარმოჩენილიყო თურქულ პოეზიაში, როგორც არასოდეს. ის არც იაჰია ქემალის ლექსთწყობას ჰგავდა და არც იმ ეპოქის რომელიმე ნიჭიერი პოეტისას, აჰმედ ჰაშიმის ჩათვლით.

ნაზიმ ჰიქმეთი სიყმაწვილის წლებიდან მოყოლებული ნელ-ნელა ყალიბდებოდა საინტერესო პოეტად. „ჩემი ქვეყნის ადამიანებში“ და „ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის დესტანში“ თავისი ქვეყნის ისტორიას საინტერესო მასშტაბები შესძინა, ისევე, როგორც „შეიხ ბედრედინის დესტანში“ და გვაჩვენა თუ რა გავლენა შეიძლება მოახდინოს მკითხველზე წარსულის გაცოცხლებამ. მან თურქულ ლიტერატურაში მოიტანა პოეზიის სრულიად ახლებური გაგება, ეს, რა თქმა უნდა, გახდა მიზეზი იმისა, რომ პოეტშიც მომხდარიყო ცვლილებები (ფუათი 2006:81-83).

ნადიმ გურსელი თავის სტატიაში „მსოფლიო პოეტი ნაზიმ ჰიქმეთი“ წერს: „ჩემი აზრით, ნაზიმ ჰიქმეთი იმ მხრივ არის საინტერესო პოეტი, რომ ნოვატორული მოძრაობა, რომელიც მან წამოიწყო თურქულ პოეზიაში, განვითარების გარკვეულ საფეხურზე ტრადიციულ ხალხურ პოეზიას დაუკავშირა“ (გურსელი 2001:114). ისეთ ფორმას ქმნის, რომ ერთ რამედ ღირს. „ჯოკონდა და სი-ა-უ-დან“ *რობაიებამდე*, „შეიხ ბედრედინის დესტანამდე“ იგი ძიების პროცესში იყო, საკუთარი სალექსო ფორმის შექმნის მიზნით ის მიმართავდა ხალხური პოეზიის ფორმას, დივანის ლიტერატურის სტილს. ეს კარგად წარმოგვიდგენს მას, როგორ პოეტს.

თანამედროვე თურქული პოეზიის ნოვატორული ნაბიჯები შეიძლება ნაზიმ ჰიქმეთის დონემდე ვერ ადის, მაგრამ მის კვალს მიჰყვება. ისეთივე მიზანსწრაფულია და ძიების სიღრმე ახასიათებს. ნაზიმ ჰიქმეთმა ყოველგვარი მიბადვის გარეშე სინთეზირება მოახდინა ფუტურიზმისა და თურქული პოეზიის ფორმის და ვოკალური თავისებურებებისა.

თავისი კლასობრივი შეხედულებები მან პოეზიით გადმოგვცა. ჩაიძირა ისეთ საკითხებში და თემატიკაში, რომელიც მანამდე პოეზიაში არ არსებობდა. თავისი მტკიცე პოზიცია მან რიტმის, ბგერის და რითმის მეშვეობით გადმოსცა; ტრადიციით სარგებლობის ყველაზე საუკეთესო მაგალითი მოგვცა; თავისუფალ ლექსს ის ქმნიდა ისე, რომ სარგებლობდა ტიპოგრაფიით, სტრიქონის დანაწევრებით, სხვადასხვა დონეზე არსებული მთელი და დანაწევრებული სტრიქონების ჰარმონიით, რითმების ბგერათა მრავალფეროვნებით. ამგვარად, მან შექმნა სრულიად ახალი ფორმა და თვითონ ჩამოყალიბდა თვითმყოფად პოეტად (ფუათი 2006: 99-100).

იაჰია ქემალის და აჰმედ ჰაშიმის, ფარუქ ნაზიფის, ნეჯიფ ფაზილის, „შვიდი ჩირაღდოსანის“, „ფეჯრი ათის“ და რომანისტების (რომლებიც რესპუბლიკის პერიოდის ლიტერატურის იდეოლოგიურ ღერძს წარმოაგენდნენ) მოღვაწეობის პირობებში, ნაზიმ ჰიქმეთი ცალკე იდგა. რეშათ ნური გუნთეჟინის, ფეიამი საფის, სადრი ერთემის, რეშათ ენისის, მაჰმუდ იესარის, ჰუსეინ რაჰმი გურფინარის, იაქუფ ქადრი ქარაოსმანოღლუს, ჰალიდე ედიფ ადივარის და სხვა რომანისტების ლიტერატურული გაგება ნაზიმ ჰიქმეთისთვის უცხო იყო. გარდა ამისა, ეჭვი არ არის, რომ იგი თავის თავს ეროვნულ ლიტერატურაში ხედავდა და სწამდა, რომ არსებობდა პოეტური მეტყველება, რომელიც წინა თაობის პოეტთა პოეტური მეტყველებისგან განსხვავდებოდა.

მესამე თავი

ნაზიმ ჰიქმეთის დესტანი „ჩემი ქვეყნის ადამიანები“

3.1. ნაზიმ ჰიქმეთის იდეოლოგიური პოზიცია „ჩემი ქვეყნის ადამიანების“ მიხედვით

ნაზიმ ჰიქმეთი თავის ნაწარმოებში „*ჩემი ქვეყნის ადამიანები*“ თითქმის ყველა პერსონაჟს რამდენიმე წინადადებით წარმოგვიდგენს. პერსონაჟთა იმ მცირე უმრავლესობას, რომლებსაც მეორე მსოფლიო ომში არ სურთ მონაწილეობა, ძირითადად წარმოადგენენ ომის ძველი გმირები, ან ის ქალები, რომელთაც ქმარი, ვაჟიშვილი ან ახლობელი ჯარისკაცი ჰყავთ, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, მათი დიდი უმრავლესობა თანხმდება იმაზე, რომ თურქეთი აუცილებლად ჩაერთვება მეორე მსოფლიო ომში; ის კი არა და, აუცილებელია ომში პირადი მონაწილეობის მიღება. ამ შემთხვევაში მთავარია, ომს ვინ მოიგებს და თურქეთი ვის მხარეზე იქნება.

ნაწარმოებში ზოგი პერსონაჟი ფიქრობს, რომ ომს მოიგებს გერმანია ჰიტლერის მეთაურობით, ზოგს, პირიქით, ჰგონია, რომ ომი საბჭოთა კავშირის გამარჯვებით დამთავრდება. მაგრამ ამ ხალხის მასაში, როგორც ადვილად შეიძლება შევნიშნოთ, ჰიტლერის მომხრეები უფრო მეტია. საბჭოთა კავშირს, კომუნისტის მსჯავრდადებულების გარდა, ძალიან ცოტა ემხრობა. უფრო მეტიც, საბჭოთა კავშირს ისევ, კომუნისტების გარდა, მომხრე არც კი ჰყავს. აქ, შეიძლება ითქვას, ნაზიმ ჰიქმეთს კლასიფიცირებული ჰყავს გმირები იმის მიხედვით, თუ ვინ რას ფიქრობს და რა შეხედულება აქვს ომზე.

თუ გავიხსენებთ, რომ „*ჩვენი ქვეყნის ადამიანების*“ წერა ნაზიმ ჰიქმეთმა მაშინ დაიწყო, როცა ომი უკვე მიმდინარეობდა და კვლავ აგრძელებდა წერას, როცა ომი დამთავრდა, უკვე ყველასთვის ცნობილი იყო, ვინ გაიმარჯვა და ვინ დამარცხდა, შეილება ითქვას, რომ პოეტი იმ კითხვებს სვამს, რომელთა პასუხი უკვე იცის. ეს დეტალი მნიშვნელოვანია. რადგან აქ ჩანს პერსონაჟების კლასობრივი კუთვნილება, რწმენა, პიროვნება. ისინი, რომელთაც სურთ, რომ გაიმარჯვოს ჰიტლერმა და თურქეთმა იბრძოდლოს გერმანიის მხარეს, ყოველთვის ცდებიან. ყველა უარყოფითი

პერსონაჟი ჰიტლერის მომხრეა. მაგალითად, მესამე კლასის ვაგონის მგზავრი ჰალიმ ალა ჰიტლერს უჭერს მხარს და ოცნებობს, რომ ისე გამდიდრდეს, მეტოქე ჰაჯი ნური ბეი უკან ჩამოიტოვოს:

„ფაშა ჰალიმ ალასკენ გადაიხარა და უთხრა;

-მოხდა, მადლობა ღმერთს, სწარაფად მოხდა ეს საქმე.

გერმანიასთან გავერთიანდით და ჩავებით ბრძოლაში.

ხელი სუფთა გქონდეს.

არავის არაფერი უთხრა, თვით ჰაჯი ნური ბეისაც კი.

პური ტალღებით იქნება.

გაქვთ?

-გვაქვს, ფაშა.

-შაქრის მარაგი გაქვს?

-გვაქვს, ფაშა.

-ნავთი?

-ვიყიდეთ. ზეთის ხილი, ბურღულეული, ბრინჯი, ცერცვი, ლობიო, ყველაფერი ვიყიდეთ“ (ერქანი 2011: 182).

ჰალიმ ალას მოსაზრებები ომის შესახებ არ განსხვავდება „მეორე წიგნში“ წარმოდგენილი პერსონაჟების მოსაზრებებისგან, რომლებიც ვაგონ-რესტორნით მგზავრობენ. მათ შორის არიან ბიუროკრატები, სამხედროები, პოლიტიკოსები და ბიზნესმენები. ისინი მხოლოდ იმაზე ფიქრობენ, ფული როგორ იშოვონ და ეს რა ფასად იქნება, სულ არ აინტერესებთ. ისინი, როცა თავიანთ მოსაზრებებს გამოთქვამენ ომის შესახებ, არასოდეს არ წუხან იმის გამო, თუ რა დღეში აღმოჩნდა ადამიანი ან კაცობრიობა ომის შედეგად. სხვა პატიმრები ჰალილს იმავე კითხვას უსვამენ. მისი პასუხი და არგუმენტები სრულიად განსხვავდება ჰალიმ ალას და სხვათა პასუხისაგან, რომლებიც გამორჩენაზე ფიქრობენ.

„ეკითხება სოფლელი მხატვარი ალი;

-გინდა, რომ საბჭოთა კავშირმა გაიმარჯვოს, არა!?

-დიახ,

შენ?

-მეც საბჭოეთის გამარჯვება მინდა.

-რატომ?

-იმიტომ რომ შენც გინდა ასე

და რატომ არ უნდა იყოს ასე?

შენ კარგი კაცი ხარ,

შეიძლება კარგ კაცს ცუდი უნდოდეს?

ჰალილს გაეცინა,

შემდეგ განაწყენებულივით განაგრძო საუბარი...“ (ბეზირჯი 1996: 154).

ჰალილს სურს საბჭოთა კავშირმა გაიმარჯვოს, იმიტომ რომ ის მიაჩნია ჰუმანისტურ ქვეყნად, სახელმწიფოდ, სადაც შეიძლება ცხოვრება. ჰალილს არაფერი აქვს საერთო ჰალიმ ადასთან ან „მეორე წიგნში“ აღწერილ მდიდარ ადამიანებთან, რომლებიც ვაგონ-რესტორნით მგზავრობენ და დროს მხიარულებაში ატარებენ. ჰალილის ომის შესახებ შეხედულებებში პიროვნული ინტერესი არ იკვეთება. სურვილი, რომ ომში საბჭოთა კავშირმა გაიმარჯვოს, არის სიმართლე, რომლის ირგვლივაც ერთიანდებიან ადამიანები, რომელთაც სამშობლო უყვართ და თავიანთი ქვეყნისთვის არ უღალატიათ. ჰალილის ასეთი პოზიცია ნაწარმოებში მხილებული რეჟიმისა და იდეოლოგიის თვალსაზრისით ძალიან მნიშვნელოვანია:

„-კარგი კაცი, ცუდი კაცი,

ახლა ამას თავი დაანებე.

შენი ქვეყანა გიყვარს არა, ალი?

მხოლოდ შენი სოფელი კი არა,

ანატოლია, რუმელი

შენი სოფლის ჩათვლით?“

-რა თქმა უნდა,

როგორ შეიძლება სამშობლო არ გიყვარდეს, მიყვარს...

-მაშინ მისმინე:

ადამიანი, რომელსაც სამშობლო უყვარს,

მაგრამ მხოლოდ ჩვენ თავს არ ვგულისხმობ, ყველას,
აზიაში, ევროპაში, ამერიკაში, აფრიკაში,
ოღონდ ჭეშმარიტად ვისაც უყვარს,
ვისაც ისეთი საქმე არ გაუკეთებია, რომ თავისი ხალხის ეშინოდეს,
თავისი ქვეყანა არ გაუყიდია,
თურქს, ბულგარელს, ფრანგს, რა ვიცი, თუნდ სუმატრელი იყოს,
თვით გერმანელსაც კი
საბჭოეთის გამარჯვება სურს.
ჰალილი გაჩუმდა.

დუმდა, შემდეგ განაგრძო საუბარი:

-კარგი, მკითხე, რატომ?

- რატომ გკითხო?

არ ვიცი;

საბჭოეთმა რომ გაიმარჯვოს, ღარიბი სოფლელი ხალხი,

გლეხი და მუშა ამოისუნთქავს“ (ჰიქმეთი 1987: 133).

ის სტრიქონები, რომლებიც „იტალიკით“ არის გამოკვეთილი, 1966-1967 წლების პირველ გამოცემაში და მომდევნო წლების გამოცემებში არ შესულა. როგორც ვიცით, მემედ ფუათმა იმ პერიოდის თურქეთის სისხლის სამართლის კოდექსის 141-ე და 142-ე მუხლების შესაბამისად წიგნის კონფისკაციის შიშით გარკვეული სტრიქონები ამოიღო, ამოღებულ სტრიქონთა შორის მოხვდა ზემოთ აღნიშნული მისრებიც, რომლებიც დღეს ყველაზე გონივრულად არის მიჩნეული. ეს სტრიქონები ტექსტში მხოლოდ 80-იანი წლების ბოლოს დააბრუნეს. მათი ერთმანეთის მიყოლებით წაკითხვაც კი საკმარისია იმისათვის, რომ მივხვდეთ, არც ისე უსაფრთხო იყო „ჩემი ქვეყნის ადამიანები“, როგორც ეს განაცხადა ეჯე აიჰანმა.

გარდა ამისა, 1966-1967 წლების პირველ გამოცემაში არ შესულა „ჩემი ქვეყნის ადამიანების“ „მესამე წიგნის“ 333-344 და „მეხუთე წიგნის“ 528-537 გვერდები. თუმცა აღნიშნული გვერდები თვითცენზურის გამო არ ამოუღიათ. რაიმე მიზეზი არ არსებობს იმისა, ეფიქრათ, რომ ეს გვერდები კანონსაწინააღმდეგო იყო. პირველ გამოცემაში ამ

გვერდების არარსებობის მიზეზი სავარაუდოდ არის შემდეგში აღმოჩენილი ნაწილები ან ტექსტის რედაქტირება (ერქანი 2011:185).

ამისგან განსხვავებით, კონფისკაციის შიშით მეჰმედ ფუათმა მეოთხე და მეხუთე წიგნებიდან ამოიღო, როგორც დადგინდა, 81-მდე სტრიქონი. ეს ციფრი ემთხვევა ამ ნაშრომის პირველ ნაწილში ჩვენ მიერ ნათქვამს, რომ მეჰმედ ფუათმა დასაბეჭდად გამზადებული ტექსტიდან დაახლოებით ოთხმოცი-ოთხმოცდაათი სტრიქონი ამოიღო. სანამ ნაწარმოების ბოლო ორი წიგნიდან ამოღებული ნაწილის კომენტარზე გადავიდოდეთ, რამდენიმე წინადადებით შეგახსენებთ, თუ რა ხდება „ჩემი ქვეყნის ადამიანების“ პირველი სამ წიგნში:

ნაწარმოების ერთ-ერთი გმირი თვით ავტორია. ლირიკული გადახვევები ფაქტების თხრობასთან ისე არის გადაჯაჭვული, რომ ძნელად თუ ვინმე შეძლებს მათ შორის საზღვრის გავლებას. მთელი თხრობის განმავლობაში ისმის პოეტის ხმა, რომელიც აფასებს მოვლენებს. ლირიზმი უფრო აძლიერებს ობიექტურ სინამდვილესა და დესტანის შემეცნებით მნიშვნელობას. მკითხველი მხოლოდ იმას კი არ იგებს, თუ რა ხდებოდა თურქეთში ეროვნულ-გამათავისუფლებელი ომის დროს ან მოსკოვში, როდესაც მათ წინ დიდი და გარდაუვალი ბრძოლა ელოდათ და, ზოგადად, თუ რა მდგომარეობა იყო თურქეთში, საფრანგეთში, საბჭოთა კავშირში, არამედ, ასევე, ავტორს აინტერესებს, თუ რა დღეში არიან, რას გრძნობენ, რა გადაიტანეს იმ ადამიანებმა, რომლებიც ამ მოვლენებში მონაწილეობდნენ და, რაც ყველაზე მთავარია, ეპოპეიდან ვიგებთ, თუ რას განიცდიდა და რა დღეში იყო იმ ძნელბედობის ჟამს თავად პოეტი.

ახლა გთავაზობთ ზოია კოსმოდემიანსკაიასადმი მიძღვნილი ლექსიდან („პარტიზანი“) ნაწყვეტს. ლექსი ეპიკური თხრობით იწყება:

“მტერმა მოაღწია მოსკოვის ჩრდილოეთამდე, იახრომამდე,

და სამხრეთით ქალაქ ტულამდე

და ნოემბრის ბოლოს,

დეკემბრის დასაწყისში

რეზერვები ამოწურული იყო მთელი ფრონტის ხაზზე.

დეკემბრის თვეში

ვითარება ძალიან კრიტიკული იყო.

დეკემბრის თვის პირველ დღეებში

პეტრიშჩევოსა და ვერეიას მიდამოებში

თოვლივით ცისფერ ცაზე

გერმანელებმა 18 წლის გოგო ჩამოკიდეს.

18 წლის გოგოები ქორწინდებიან, ის კი ჩამოახრჩვეს.

მოსკოველი იყო.

ახალგაზრდა იყო და პარტიზანი“ (ბაბაიევი 2010: 234).

“*ჩემი ქვეყნის ადამიანებში*” ამბის გადმოცემის მხატვრულ ხერხს პოეტმა ადვილად ვერ მიაგნო. ეს იყო ხანგრძლივი და რთული ძიების შედეგი. ციხეებიდან მოწერილ წერილებში იგი ხშირად საუბრობდა ამ ძიების შესახებ: „ტვინს ვიჭყლეტ ლექსში შინაარსის ახლებურად გადმოცემაზე. უსაზღვროა პოეზიის შესაძლებლობა. მჯერა, რომ ის უმშვენიერესი და ყოვლისმომცველი დარგია ლიტერატურისა. მხოლოდ საჭიროა ლექსის გათავისუფლება ტრადიციული სივიწროვისაგან. აქამდე ბევრს ვიღწვოდი ამის გამო, მაგრამ უფრო ფართო, უფრო ახალი იარაღით და სხვა მეთოდებით არის საჭირო მუშაობა...“ (ჰიქმეთი 2011:348).

როგორც აღვნიშნეთ, „*ჩემი ქვეყნის ადამიანები*“ თავდაპირველად „ცნობილ ადამიანთა ენციკლოპედიად“ იყო ჩაფიქრებული. ამ „ენციკლოპედიაში“ ნაზიმ ჰიქმეთს სურდა „ცნობილ“ ადამიანთა, ანუ მისი ციხის ამხანაგების მოკლე თავგადასავალი მოეთხრო. მას სურდა საზოგადოების ამ გარკვეული ნაწილის წარდგენა ენციკლოპედიის, ბიოგრაფიის და ბროშურული წერის სტილით. დაახლოებით 3 000 სტრიქონი ამგვარად დაიწერა. პოეტის ობიექტივი მიმართულია ადამიანის სახისაკენ, ანუ ობიექტისაკენ, იმ ბუნებრივი ელემენტისაკენ, რომელიც პირდაპირ მიზანთან მიგვიყვანს. ავტორს ყველაფერი ზედმეტი ობიექტივის მიღმა დაუტოვებია; ბუნებაში, საგნებსა თუ ადამიანთა სახეებში ყოველდღიური პოეზიის ძიებაშია. ეს პოეზია ბუნების, საგნების, ადამიანთა ერთობლიობაშია, მათ ერთმანეთში გადასვლაშია, ისევე, როგორც საღებავებია. ერთი ფერი, მხოლოდ ერთს ნიშნავს, მაგრამ ფერთა ერთობლიობა, მათი ერთმანეთში გადასვლა სილამაზეს წარმოშობს. ნაზიმ ჰიქმეთი

იღებს საგნებს ჩვეულებრივ მდგომარეობაში და შეულამაზებლად აერთიანებს მათ, გარკვეულ ერთობლიობას ქმნის და ამგვარად აყალიბებს ლექსს. ფიგურალური გამოთქმები თითქმის არ გვხვდება. საგნებს ვიღებთ შიშვლად, ყოველგვარი შელამაზების გარეშე. არ ხდება მათი არაფერთან შეპირისპირება ან მიმსგავსება. გადატანითი მნიშვნელობა გამორიცხულია. მოკლედ რომ ვთქვათ, სიმბოლოს გადმოსაცემად მანამდე გამოყენებული საშუალებებიდან არაფერი გვხვდება. კვლავ მაგალითებს მივუბრუნდეთ. გთავაზობთ ნაზიმ ჰიქმეთის ამ ახალი ჟანრის ლექსის ერთ-ერთ ნიმუშს:

„გზის პირას

თეთრი სახლის წინ

რკინის ბოძის ბოლოში

სინათლე ანთია.

გზა განათებულია.

ფილიალის ბაღში არსენალია

და ხეები.

ვიცი რომ იქ იქნება:

თუთა, აკაცია, ქლიავი.

ერთიც ფანჯატური.“ (ბაბაიევი 2010: 238).

ნაზიმ ჰიქმეთმა ფირაიეს ხელთ არსებული „ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის დესტანის“ მონახაზები მოითხოვა, რათა „ჩემი ქვეყნის ადამიანებში“ ჩაემატებინა. ნაწარმოების ხელნაწერები ხელიდან ხელში გადადიოდა. „ვათანის“ მთავარ სცენარისტზე - აჰმედ ემინ იალმანზე ისეთი გავლენა მოახდინა ნაზიმის პოემამ, რომ მას სურდა „ჩემი ქვეყნის ადამიანებიდან“ ამოეღო „ეროვნულ-განმათავისუფლებელი ბრძოლის დესტანის“ თავები, შეესყიდა და სერიებად დაეყო. მაგრამ ომის წლების ცენზურა გრძელდებოდა და ნაზიმ ჰიქმეთი შეშინდა, რომ პოემას, სანამ გაზეთში დაიბეჭდებოდა, დაჩეხდნენ და შემოთავაზებულ წინადადებაზე უარი თქვა. თუმცა ერთი თავი მაინც გამოქვეყნდა ომის წლებში. ისმაილ ჰაბიბმა 1943 წელს გამოქვეყნებულ წიგნში „ჩვენი ქვეყნის მწერლები“ შეიტანა მეორე წიგნის თავი

„მსრბოლელის ამბავი“, სადაც მოთხრობილია ანთეფეს გმირული დაცვა ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის დროს.

ნაზიმ ჰიქმეთი მოგვითხრობს იმის შესახებ, რომ 1943 წელს გადაწყვიტა წიგნისთვის სახელი შეეცვალა და დაერქვა „ჩემი ქვეყანა ადამიანთა სახეებიდან“. მისი სიტყვები ემოციით სავსეა:

„ლექსის დაწერა მინდა. მაგრამ მინდა „ჩემი ქვეყნის ადამიანებისგან“ განსხვავებული იყოს და სრულიად საწინააღმდეგო. ლირიკული, ოცნებით სავსე ძველებური, მსუბუქი, ფერადი, ტკბილი რამ. რაც ასაკში შევდივარ, ვხვდები, რომ ადამიანებს სჭირდებათ ჯანსაღი, იმედით სავსე, მსუბუქად სევდიანი ლირიკული პოეზია. მისთვის თავის არიდება, მისი აბუჩად აგდება ერთგვარი ბავშვური დაავადებაა (ჰიქმეთი 1987:123).

აღნიშნული ლირიკული ელემენტი ამ ეპოქაში ძირითად მოტივად იქცა. ნაზიმმა პოლიტიკური და პიროვნული გააერთიანა, პიროვნული მოტივისთვის რომ უფრო ჩაეყარა საფუძველი, გადაწყვიტა გამოეყენებინა მეგობრებისგან გამოგზავნილი წერილები. ქემალ თაჰირისადმი მიწერილ წერილში აღნიშნავდა, რომ მას უფრო მეტად „პოეტური ნაწილი“ მოეწონებოდა და რამდენჯერმე წაიკითხავდა. აღნიშნული „პოეტური ნაწილი“ განსაკუთრებით მესამე და მეხუთე წიგნებში მოდის წინა პლანზე. ნაზიმისა და ფირაიეს წერილების გავლენით შეიქმნა ჰალილისა და მისი მეუღლის აიშეს მიმოწერა, რომელიც სტამბოლში ბავშვებთან ერთად არსებობისთვის იბრძოდა:

„სევდიანი იყო ჰალილი,

აიშეს წერილი რომ დაინახა, დაავიწყდა თავისი სევდა,

კიდევ ერთხელ წაიკითხა აიშეს წერილი.

ვერ დაკმაყოფილდა.

ძველი წერილები ამოიღო საქაღალდედან.

თარიღი არ ეწერა.

ჰალილმა ყველას ნომერი დააწერა.

აიშესგან ბოლო რვა თვის განმავლობაში მოსული წერილები.

წერილები მაგიდაზე გაშალა სამკითხავო კარტივით“ (ჰიქმეთი 2011: 36).

აიშესგან მოსული ნომერი 1 წერილი ასე იწყება:

„ამ წერილს ლოგინში მწოლიარე ავადმყოფი გწერ.

აქ რომ ყოფილიყავი, შენ მომივლიდი.

ლეილა ექვსი წლის გახდა.

თავის ასაკთან შედარებით გამხდარია:

მთელი დღე ეძინა.

ახლა გავაღვიძე:

ლოყები ვარდისფერი, ვარდისფერი,

თაფლისფერი თვალები დიდი ადამიანით“ (ჰიქმეთი 2011:42).

ნაზიმი შემოქმედებითად იყენებს ფირაიეს, მეგობრებისა და პატიმარი ამხანაგების წერილებს. იგი „*ჩემი ქვეყნის ადამიანების*“ შესახებ ეუბნებოდა ფირაიეს, შენი წიგნიაო და ამით მის თანაავტორობას აღიარებდა. ეს ადგილები გამოგვადგება იმის ხაზგასასმელად, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია პიროვნული ურთიერთობები ომისა და პატიმრობის პირობებში, როდესაც ისეთი ზეწოლაა ადამიანზე, რომ იგი ადამიანურობას კარგავს.

ნაზიმ ჰიქმეთმა 1944 წლის დასაწყისში დაასრულა მესამე წიგნის პოლიტიკური ნაწილი, რომელშიც შედიოდა 1908-1909 წლის „ახალგაზრდა თურქების“ ამბოხებაც. საავადმყოფოს სცენაც დაწერა, სადაც საუბარია იდეალისტ სოციალისტს ჰალილსა და ნიჰილისტ ექიმს - ბატონ ფაიქს შორის. ნაზიმი პოტენციური მკითხველისადმი დიდ მგრძნობელობას იჩენდა. პოეზიისადმი მიდრეკილ ჰალილს თვალი აწუხებს, დაავადება პროგრესირებს. მასა და ექიმ ფაიქს შორის ფილოსოფიური საუბარი იმართება. იგრძნობა დიდროს გავლენა. მესამე წიგნი მთავრდება ექიმ ფაიქის თვითმკვლელობით და ახალშობილის უმშვენიერესი, გამარჯვებული ხმით, რომელიც ისმის ჰალილის გვერდით არსებულ საოპერაციოდან.

„*ჩემი ქვეყნის ადამიანები*“ ამ თვალსაზრისით ნაზიმ ჰიქმეთის ხასიათს ავლენს. უკვე მის სავიზიტო ბარათად ქცეული თავისუფალი ლექსის ტექნიკა თანმიმდევრული ამბით თავიდან ბოლომდე გასაგებია. გარდა ამისა, ნაზიმ ჰიქმეთი ნაწარმოებს

საფუძვლად უდებს სოციალიზმს, რომლის გავლენა მთელ მის პოეზიას ეტყობა. ტექსტი ადვილად იკითხება. აფშარ თიმუჯინი ნაზიმ ჰიქმეთის შესახებ ასე წერს:

„იგი, როგორც ხელოვანი და როგორც მოაზროვნე, უპირველეს ყოვლისა, ადამიანის სიდიადეს, ადამიანად ყოფნის ფასს გვასწავლის. მისი პოეზია თავიდან ბოლომდე ადამიანია. კიდევ რასაც მისგან ვსწავლობთ არის, ის, რომ ხელოვანი ვალდებულია იყოს განათლებული. მხოლოდ სენტიმენტალურობა, ინტუიცია, წინასწარხედვა არ არის საკმარისი იმისათვის, რომ შექმნა საინტერესო ნაწარმოებები. მგრძნობელობისა და ინტუიციის განვითარება მხოლოდ განათლებით შეიძლება. გარდა ამისა, ნაზიმ ჰიქმეთი გვასწავლის შემდეგს: ნამდვილი განათლება საზოგადოებისა და ისტორიის ცოდნას გულისხმობს. ადამიანი საზოგადოებრივი და ისტორიული არსებაა. აქედან გამომდინარე ნამდვილი ადამიანია ის, ვინც თავის თავს სოციალურ მოვლენად აღიქვამს. ადამიანი მხოლოდ სხვებთან ერთად არის ადამიანი“ (ზაბაიევი 2003:238).

ნაზიმ ჰიქმეთის სოციალიზმი არასოდეს ყოფილა მხოლოდ შიშველი სოციალიზმი. აქ ლაპარაკია სულიერებით ნაკვებ, მაგრამ არა მხოლოდ რომანტიკულ, არამედ ცოდნითა და ჭკუით აალებულ სოციალისტურ რეალიზმზე. სპილოსძვლის კოშკში ჯდომით არ აფასებს ლიტერატურას ნაზიმ ჰიქმეთი. იგი ხალხის წარმომადგენელია, მისთვის იბრძვის და ამიტომაც უწევს შორს ყოფნა თავისი საყვარელი სამშობლოსაგან. იგი კარგად იცნობს თავის ხალხს, რომლის უფლებებსაც იცავს, იცნობს მის გაჭირვებას, ბედნიერებას, სევდასა თუ იმედების გაცრუებას. ამიტომაც, რომ *“ჩემი ქვეყნის ადამიანებში”* მოყვანილი არც ერთი დიალოგი ტყუილ-უბრალოდ დაწერილი არ არის, მისი ყოველი სიტყვა ნამდვილად წარმომთქმელივით მწვავეა. ნაზიმ ჰიქმეთი თავის გმირებს რეალურად ალაპარაკებს. მათი უმრავლესობა ხანგრძლივი დროის განმავლობაში ციხეში გაცნობილი და ციხეში დაამხანაგებული მსჯავრდებულია. თვითონაც ამ ხალხთან ახლოს მდგომი პატიმარია. მემანქანე ალაედინის ნათქვამ ყოველ სიტყვაში ანატოლიელი კაცის სიბრძნე იგრძნობა; მენახშირე ისმაილი ანატოლიელი ადამიანის ცრურწმენებით ნაკვები, დამახინჯებული აზრებით ცხოვრობს; უნივერსიტეტელი სტუდენტი კი ერთგვარი ეჭვის თვალთ უყურებს

ხვალინდელ დღესა და ქვეყნის მომავალსაც. მსჯავრდებული ჰალილისა და სხვათა პირით მშრომელი ანატოლიელი ხალხი საუბრობს (ბაბაიევი 2003: 241).

მთელ ამ თავისი გმირების კოჰორტას ნაზიმ ჰიქმეთი მატარებლით ამგზავრებს. მოქმედება მიმდინარეობს 510-ე მატარებლის მესამე კლასის ვაგონშიც და ანატოლიის ჩქაროსნულ ექსპრესშიც. ერთმანეთის მიყოლებით ჩაბმულ ვაგონებში ერთი მიმართულებით მიმავალი ადამიანების საზოგადოებაა... და, ცხადია, ამ მიმართულებას და წასასვლელ გზას ძირითადად თვით ამ მატარებლის მგზავრები განსაზღვრვენ. ცივილიზაციისკენ მიემართება ეს მატარებელი თუ განადგურებისაკენ? მწვერვალებისაკენ აქვს გეზი აღებული, თუ უფსკრულს უახლოვდება? რასაკვირველია, ნაზიმის ეს მატარებელი ალეგორიულია. შიგ ათას ერთი დარდითა და ნაღველით დამძიმებული მგზავრი ზის; შიშის, დაღლილობის, სიზარმაცისთვის ძალიან ცოტა ადგილი დარჩენილა მასში და ეს მატარებელი, სინამდვილეში, თვით სამშობლოა. სამშობლოს საზღვრებში ყველა ჯურის ადამიანების შეფარებული უცნაურობებით სავსე ექსპრესია. ნაზიმ ჰიქმეთი, ფაქტობრივად, ჩვენ თავზე მოგვითხრობს, თან ამ სიმართლეს ყურში ჩაგვჩურჩულებს: ეს მატარებელი ჩვენია და მისი მიმართულებაც ჩვენ უნდა განვსაზღვროთ, ჩემო ტკბილო ხალხო. არა აქვს მნიშვნელობა, დღეს რომელი ვაგონით ვმგზავრობთ ან ხვალ რომელში ვიქნებით... ხოლო ყველაზე მნიშვნელოვანი ის სიმართლეა, მატარებლის გადაბრუნებისას ყველანი ერთად შიგ რომ აღმოვჩნდებით.

ნაზიმ ჰიქმეთის მატარებელში ყველაფერია, რაც მის ქვეყანას ახასიათებს. ყველაფერს იტევს ეს დაღლილი მატარებელი - ციხეში ყოფნას, გზაში ფეხსაცმლის დამძვლებას, იდეალებისთვის ბრძოლას, ოცნებით სავსე თვალებსა და ცეცხლით სავსე გულს, ყველაფერს, რაც მის სამშობლოს ეხება. როცა სამშობლოსგან შორს არის, მაშინ იწყებს ამ რიტმული პროზის წერას და უძღვნის თავისი ქვეყნის ადამიანებს. 1941 წელია. თავის ქვეყანაშია, მაგრამ მისგან მაინც შორს არის. ბურსის ციხეშია. 12 წლის პატიმრობამ ვერ გატეხა, ომახიანად ცხოვრობს და წერს დიდოსტატი ნაზიმი. თავისი ქვეყნის ციხეებსაც კი მშობელი ქვეყნის მიწად თვლის.

გონებრივი და ლიტერატურული შერკინება გაგრძელდება დაუსრულებელ წერაში. ეპოპეაში „*ჩემი ქვეყნის ადამიანები*“ მიდის მატარებელი და ქაღალდზე

სამშობლოს მსჯავრდადებულთა თავგადასავალი იწერება. მეორე კონსტიტუციის მიღების პერიოდიდან მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ პერიოდამდე საკმაოდ ფართო დროის მონაკვეთის პანორამას გვთავაზობს ავტორი. იგი თავის პიროვნულ ისტორიას გვიყვება და, ამავე დროს, სამშობლოს ისტორიასაც. მხოლოდ სამშობლოს ისტორიის მოთხრობით არ კმაყოფილდება. პოეტი სამყაროს ინტერნაციონალური თვალთუყურებს, გვიყვება თავის სამშობლოში გამოხატულ მსოფლიო ისტორიას. თანაც, ისეთი სიმართლით გვიხატავს ყველაფერ ამას, რომ მსგავსს ვერცერთი ისტორიის სახელმძღვანელოში ნახავთ.

ნაზიმ ჰიქმეთის შავ მატარებელში მხოლოდ ხალხის შავი ბედი არ არის გადმოცემული. რა თქმა უნდა, სახელი, დიდება და რაინდობაც გვხვდება აქ. „ეროვნულ არმიაში“, ისევე როგორც „შეიხ ბედრედინის დესთანში“, გვხვდება მნიშვნელოვანი მოვლენები, გმირული ამბები ანატოლიის ისტორიიდან. ნაზიმ ჰიქმეთი „ჩემი ქვეყნის ადამიანებში“ ამ მიწის ბარაქას, მოთმინებასა და დაუმორჩილებლობასაც უძღვნის სტრიქონებს და მთელ იმედებს მიწას უკავშირებს, მიუხედავად ყველაფრისა. ნაზიმის მატარებელში ამ მიწიდან ამოზრდილ ყველანაირ ადამიანს შევხვდებით (ჰიქმეთი 2005:40).

ნაზიმი 1921 წლიდან მოყოლებული ყოველთვის წინა რიგებში იბრძოდა სამართლიანობისათვის. იგი წერდა თურქ ხალხზე, მუშებზე, გლეხებზე, ჯარისკაცებზე და ლიდერებზე, რომელთაც ეროვნულ-განმათავისუფლებელი ბრძოლა განახორციელეს. მეორე თურქ პოეტს ვერ დავასახელებთ ასე მღელვარებით, თავისუფლად, პატრიოტულად, გმირულად აღეწერა დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლა. ამიტომ ჩვენ რაც არ უნდა გავაკეთოთ ნაზიმისთვის, ცოტაა. მის პოეზია გვიზიდავს ხალხური ლექსებისა და სიმღერების ფორმებთან ერთად ლირიზმით, ფილოსოფიური და ადამიანური განზომილებებით, სიღრმით, ფართო თემატიკით, მდიდარი ფორმებით. „ჩემი ქვეყნის ადამიანები“ პოეტური ფორმებისა და თემის სიმდიდრის თვალსაზრისით თანამედროვე მსოფლიო პოეზიის უდიდეს ქმნილებათა შორის იკავებს ადგილს. ნაზიმი ასე გვიხასიათებს ათათურქს „ეროვნული არმიაში“:

„მთებზე სათითაოდ ენთო ცეცხლი.

ვარსკვლავები იმდენად ნათელი, იმდენად უსაზღვრო.

სარჯის ქუდიან კაცს

სწამდა, რომ დადგებოდა მშვიდი და ბედნიერი დღეები,

მაგრამ როდის და როგორ არ იცოდა.

და მომღიმარე უღვაშებით იდგა მაუზერის გვერდით,

უცხად დაინახა იგი ხუთი ნაბიჯით მარჯვნივ.

ფაშები მის უკან იყვნენ.

მან საათი იკითხა:

ფაშებმა უპასუხეს: „სამია“

ქერა ქურთს ჰგავდა.

უფსკრულამდე იარა,

მოიხარა, გაჩერდა.

ნება რომ დაერთოთ

წვრილი, გრძელი ფეხებით მოსხლტებოდა

და სიბნელეში მოწყვეტილი ვარსკვლავით

ქოჯათეფედან აფონის მდელოებზე გადახტებოდა“ (ბეზირჯი 1996: 165).

„ეროვნული არმია“ პირველად გამოიცა 1956 წელს სახელწოდებით „ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის დესტანი“. 1966 წელს ნაზიმმა იგი ჩართო „ჩემი ქვეყნის ადამიანების“ პირველ და მეორე წიგნებში. 1968 წელს კვლავ დაიბეჭდა „ეროვნული არმიის“ სახელწოდებით, რომელსაც თან ახლდა ჯევდეთ ქუდრეთის რეცენზია (ბეზირჯი 1996:167).

ნაზიმ ჰიქმეთმა „ეროვნული არმიის“ წერა დაიწყო 1939 წელს სტამბოლის საპყრობილეში ყოფნისას. მან მოატანიდა მუსტაფა ქემალის „სიტყვა“ და კითხვა დაიწყო. ნაწარმოებზე მუშაობა 1940 წელსაც გააგრძელა ჩანქირის ციხეში. პოემა დაასრულა 1941 წლის ბოლოს ბურსის საპატიმროში და მეუღლეს გაუგზავნა. მაგრამ 1942 წლის დასაწყისში უკან მოითხოვა. კიდევ დაამატა და „ჩემი ქვეყნის ადამიანებში“ ჩართო. იგი ფიქრობდა, რომ თუ ნაწარმოები „ჩემი ქვეყნის ადამიანებთან“ ერთად არ გამოქვეყნდებოდა ბევრ რამეს დაკარგავდა, როგორც შინაარსის, ასევე ტექნიკური

თვალსაზრისით. მაგრამ 1950 წელს, როცა ციხიდან გამოვიდა, აზრი შეიცვალა. პოემა ცალკე გამოსაცემად მოამზადა, ოღონდ მას დაუმატა „კუზიანი ქერიმის ამბავი“ და „ქართალელი ქაზიმის ამბავი“.

ამასთან ერთად, დესტანი „ეროვნული არმია“ ზოგიერთი თვალსაზრისით შეიძლება „ჩემი ქვეყნის ადამიანების“ ნაწილად ჩაითვალოს. ამ უკანასკნელის ძირითადი მახასიათებლების უმრავლესობა „ეროვნული არმიის“ დესტანზეც ვრცელდება. შევვხვით რამდენიმე მათგანს: „ეროვნული არმიის“ დესტანში გადმოცემა ნათელი, მშვიდი და მარტივია. ენა ადვილად გასაგები, მოქნილი და კონკრეტულია. რითმა არ არის მძიმე და ძალდატანებითი, ჰარმონიული და ბუნებრივია. უმრავლესობა ნახევრად გარითმულია, თითქოს შემთხვევით. შერჩეულია ცოცხალი, სახასიათო სახეები და მათი ამბებია გადმოცემული. ამ სახეების დახმარებით ჩვენ, ერთი მხრივ, ვეცნობით თურქეთს ეროვნულ-განმათავისუფლებელი ბრძოლის დროს, მის ხედებს, კლასებს, ფენებს და, მეორე მხრივ, ერთმანეთს უკავშირდება, ერთმანეთს ავსებს პიროვნული და საზოგადოებრივი.

ამ საერთოს გარდა, არსებობს რამდენიმე განმასხვავებელი გარემოებაც, რომელთაც გვსურს, რომ შევვხვით: „ეროვნული არმიის“ ზოგიერთ ნაწილს (განსაკუთრებით მეორესა და მესამეს) ეტყობა მუსტაფა ქემალის „სიტყვის“ გავლენა. „სიტყვაში“ არსებულ ისტორიულ ინფორმაციას ოსტატურად აქვს მიცემული ლექსის ფორმა. იმდენად ოსტატურად, რომ სამხედრო ძალების სტატისტიკურმა ციფრებმა და ინსტრუმენტების სიებმა (პოეზიისთვის უცხო), თვით ადგილის სახელწოდებებმა გალექსვას ხელი ვერ შეუშალეს. ეს ადგილებიც სხვა თავებთან ერთად ინტერესით, თავისუფლად იკითხება (ბეზირჯი1996: 168).

დესტანში ხალხის ცხოვრებიდან მრავალი მოვლენაა აღწერილი. ესენია ინონუს ომი, დუმლუფინარის ბრძოლა, ზოგჯერ ცალკეული პიროვნული შემთხვევები, მგლების პირისპირ დარჩენილი დაჭრილი გლეხი, ხალხის გმირული ბრძოლა, მძღოლი აჰმეთი, რომელიც თავის სატვირთო მანქანას ემშვიდობება და ქოჯათეფეს ბრძოლის დეტალები. ეს ყველაფერი ერთად „ჩემი ქვეყნის ადამიანებში“ ერთმანეთის გვერდით არის მოცემული.

პოეტი ცდილობს თავისი გმირების თავგადასავალი მოგვითხროს მოკლედ და ლაკონურად, ისევე, როგორც ეს ენციკლოპედიებშია მოცემული. ამის გაკეთებისას სიმპათიას თუ ანტიპათიას – თავის პიროვნულ დამოკიდებულებას გმირებისადმი – ავტორი გვერდზე ტოვებს. ზოია კოსმოდემიანსკაიასადმი მიძღვნილი ნაწილის შესახებ (აქ გმირს ტანია ჰქვია) პოეტი მეუღლეს, ფირაიეს ასე სწერდა: „... მართალი ხარ, უეჭველია, ტანიას პასაჟის უდიდესი ნაკლი ის არის, რომ აუცილებელზე მეტი მღელვარება და ექსტაზია გამოხატული. ეს დეფექტი მე მხოლოდ დაწერის შემდეგ აღმოვაჩინე, მაგრამ გამბედაობა აღარ მეყო შემეცვალა რამე. ზედმეტი, ზღვარგადასული მღელვარება და ენთუზიაზმი, ახალგაზდრობისდროინდელ ლექსებში, შესაძლოა, მისატყვევებელია, მაგრამ უკვე ზრდასრული, მომწიფებული კაცის შემოქმედებაში ეს დიდი ნაკლია“ (ბეზერჯი 1996: 162).

პოეტი ზოგჯერ გაურბის მახვილის დასმის იმ მეთოდების გამოყენებას, რომლებიც ჰარმონიას უზრუნველყოფენ. ემოციურ, მღელვარე, ლირიკულ გამოთქმებს თავს ანებებს. თუ პოეზიისთვის დამახასიათებელ ამ ელემენტებს არ იყენებს, აბა როგორ აღწევს პოეტურობას?

ზოგჯერ შიშველი ფაქტები და ციფრებია პოეტურობის განმაპირობებელი:

„პირველი და მეორე ჯარის ნაწილები, სატვირთო ურმები, კავალერია

პოლკთან ერთად

ადგილს იცვლიდა, ადგილს შეიცვლის.

98,956 თოფი

325 ზარბაზანი

5 თვითმფრინავი

2800 ზედმეტი ტყვიამფრქვევი

2500 ზედმეტი ხმალი

და 186.326 სუფთა ადამიანის გული

და განსჯის უნარის მქონე მათი ორი ყური, მკლავი, ფეხი და თვალი

მოდრაობდა ღამეში...”

ეს ნამდვილი ლექსია. ახლა ვნახოთ, როგორ ამკობს სატვირთო მანქანას:

„უცნაური ქმნილება იყო მესამე ნომერი სატვირთო მანქანა.

ბებერი

გამბედავი, ჯიუტი და უჟმური...“ (ზაბაიევი 2010: 248)

ახლა კვლავ დესთანს მივუბრუნდეთ. „ეროვნულ არმიას“ რაც შეეხება, იმისათვის, რომ ავხსნათ მისი შინაარსის არსი და ევოლუცია, საჭიროა მისი თემის ძირითად ხაზებში გადმოცემა:

დასაწყისში არის ლექსი „ისინი არიან ეროვნული თავისუფლებისთვის მებრძოლნი“:

„ისინი იმდენად ბევრნი არიან,

როგორც მიწაში ჭიანჭველა,

წყალში თევზი,

ჰაერში ფრინველი.

მშიშარანი,

გამბედავნი,

უცოდინარნი,

ბრძენნი,

ბავშვნი.

დამანგრეველნიც და

შემქმნელნიც ისინი არიან.

ჩვენს დესთანში მხოლოდ მათი თავგადასავალია“ (ზაბაიევი 2010: 240)

როგორც ამ ნაწყვეტის მიხედვით ვხვდებით, დესთანში გადმოცემულია მშრომელი ხალხის სევდიანი და მხიარული თავგადასავლები. (მოცემული რამდენიმე სახე გარკვეულ კლასს და წრეს წარმოადგენს). ესე იგი, სხვა დესთანებში დახატულ გამორჩეული ადამიანების არაჩვეულებრივ გმირობებს უკვე მასის ჩვეულებრივი სოციალური ბრძოლა ჩაენაცვლა. უეჭველია, რომ ეს არ არის მხოლოდ ძველი, ტრადიციული ჟანრის დესტანიდან გადახვევა, არამედ, ისტორიისადმი, ადამიანისადმი ახალი, რეალისტური კლასობრივი შეხედულება დოკუმენტირებულად არის წარმოდგენილი.

დესთან ათი თავისგან შედგება :

პირველ თავში დახატულია 1918 წლის სევდიანი თურქეთი. შემდეგ მოთხრობილია „მსრბოლელის ამბავი“. ანტეპელი გლეხი გაიცნობიერებს, თუ რატომ დაიწყო ომი, განთავისუფლდება შიშისგან და ცნობილი გმირი პარტიზანი გახდება.

მეორე თავში მოთხრობილია 1919 წლის მოვლენები, როცა სტამბოლი მანდატს ითხოვდა. აქ ვეცნობით დამოუკიდებლობის დამცველ „ერზრუმის და სივასის კონგრესებს“. ამ თავის ბოლოს გადმოცემულია ტრაგიკული ამბავი კუზიანი ქერიმისა, რომელიც ბერძნებთან ომის დროს იყო ფოსტალიონი, იგი ცხენიდან გადმოვარდა და დაინვალიდა.

მესამე თავში მოკლედ არის მოთხრობილი ბერძნებთან ბრძოლა 1920 წელს. ამბოხება ანატოლიაში, ღალატი, ნგრევა. ამ თავის ბოლოს „არჰაველი ისმაილის ამბავი“ გადმოცემული. ისმაილს აჯილდოვებენ იმის გამო, რომ მან კატერით სტამბოლიდან შავი ზღვაში ტყვიამფრქვევი გაიტაცა.

მეოთხე თავში გადმოცემულია მასწავლებლის ამბავი, რომელმაც სამშობლოს გადასარჩენად მასწავლებლობას თავი დაანება და ფრონტზე წავიდა. იგი სათადარიგო ოფიცერია. ამ თავს ეწოდება „ნურეთინ ეჩფაქის წერილები“. წერილებში ვეცნობით თურქ გლეხებს, რომლებიც უმეცრები და ღარიბები არიან, მაგრამ მტკიცენი და ძლიერნი.

მეხუთე თავში მოთხრობილია 1920 წლის თექვსმეტ მარტს ინგლისელების მიერ სტამბოლის ოკუპაცია, ვინც წინააღმდეგობა გაუწია, მათი დახვრეტა, გლოვა იმ ჯარისკაცებისა, რომლებიც ძილში შეეწირნენ სამშობლოს. ამ თავს ეწოდება „ჰამდი ეფენდის ამბავი“.

მექვსე თავში „ციხეში მყოფი პოეტის დესთანის“ მეშვეობით გადმოცემულია 1921-1922 წლების ბრძოლები მთელი ქვეყნის მასშტაბით, სიღარიბე, დარდი და ერთმანეთის მიყოლებით მტრის ხელში გადასული ქალაქები. ამ თავის ბოლოს მოთხრობილია მეზადის ამაღელვებელი ამბავი (ქაზიმის ამბავი), რომელმაც მოღალატე მანსური, რომელიც ინგლისელებთან თარჯიმნობდა, ღამე დაიჭირა და მოკლა. ომის ბოლოს კვლავ მეზადის ამბავია გადმოცემული.

მეშვიდე თავში აღწერილია, თუ როგორ გადაჰქონდათ 1922 წლის აგვისტოში ურმით ტყვია სოფლის ქალებს და იარაღი სტამბოლელ მძღოლს აჰმედს გაფუჭებული სატვირთო მანქანით და მისი დაპირისპირება მტერთან („ინსტრუმენტისა და ადამიანის ისტორია“).

მერვე თავში აღწერილია 26 აგვისტოს ღამე, ქოჯათეფეს განთიადი და დიდი შეტევის შემდეგი მდგომარეობა, მტრის დამარცხება, იზმირში შესვლა, გამარჯვება. ამ თავის ბოლოს ავტორი გვთავაზობს ლექსს „ეს ქვეყანა ჩვენია“ (მეორე სათაურია „სახელმწიფო“):

„შორეული აზიიდან ოთხით მოსული
ხმელთაშუა ზღვისკენ თავგაწვდენილი ფაშატივით გადაწოლილი
ეს ქვეყანა ჩვენია.
მაჯები სისხლიანი აქვს, კბილი კბილზე დაჭერილი,
ფეხები შიშველი
და ეს მიწა, რომელიც აბრეშუმის ხალიჩას ჰგავს,
ეს ჯოჯოხეთი, ეს სამოთხე ჩვენია“ (ბაბაიევი 2010: 249)

როგორც ვხედავთ, დესტანში ამბის გადმოცემას დიდი ადგილი აქვს დათმობილი. თითქმის ყველგან ან ცალკეული, ან მთელი რიგი გამონათქვამების მერე ამბავი გვხვდება. მოვლენების განსაზღვრა ხდება, მეტწილად, პერსონაჟების მოკლე ისტორიით. მართალია, „ჩემი ქვეყნის ადამიანებშიც“ მიმართავდა ავტორი თხრობის ტექნიკას, მაგრამ აქ ეს ტექნიკა ცოტა განსხვავებულია და უფრო ხშირად გამოიყენება. ადვილი მისახვედრია, ნაზიმ ჰიქმეთი თვლის, რომ მოცემული თემის ამგვარი შემოთავაზება მომგებიანია. თავის ერთ-ერთ წერილში აღნიშნულ ტექნიკაზე ასე საუბრობს:

„ამბის გადმოცემა იმის საშუალებას იძლევა, რომ შეგიძლია ტექსტი დაიზეპირო, რადიოში ხალხის ფართო მასებს წაუკითხო. ასევე, დაბეჭდილი წიგნის სახით ერთ ადამიანს შეუძლია წაიკითხო. ასევე, ამბის გადმოცემა იძლევა იმის საშუალებას, რომ მკითხველი გაეცნოს პიესისა და სცენარის წერის სტილს. გადმოსაცემი ამბავი იმდენად

მელნის ფერია, რომ ეს მელანი შინაარსისთვის ახალი ფორმის მოძებნას ითხოვს“ (ჰიქმეთი 2002:203).

უნდა აღვნიშნოთ, რომ ნაზიმ ჰიქმეთმა მიაგნო ახალ ფორმას და თავის ნაწარმოებში წარმატებით დანერგა. იმდენად წარმატებულად, რომ თვით ისმეთ ინონუმ როდესაც წაიკითხა ალი ფუათ ჯებესოის მიერ მისთვის გაგზავნილი დესტანი, აღფრთოვანებულმა თქვა: „ნაზიმ ჰიქმეთმა ანატოლიის ომი კიდევ ერთხელ მოიგო ამ ნაწარმოებით“ (ბეზირჯი 1996:170).

ნაზიმ ჰიქმეთი კაპიტალისტური საზოგადოების სიმახინჯეს ადამიანის პიროვნული თვისებების მხრივაც გვაჩვენებს. 510-ე მატარებლის მესამე კლასის ვაგონში, ქალთა განყოფილებაში მგზავრობს ქალბატონი შაჰანდე. მას ზუსტად ისე, როგორც ჰეროსტრატეს, არ შეუძლია უყვარდეს ადამიანები. მაგრამ ჰეროსტრატესგან განსხვავებით ამისგან ბედნიერებას არ განიცდის. რადგან მისთვის უცხოა ყოველგვარი გრძნობა - სიხარული და მწუხარება, სიყვარული და სიძულვილი. ჰეროსტრატე ნელ-ნელა გაცნობიერებულად ჩამოშორდა ადამიანებს. მან თავიდანვე იცოდა, რომ ადამიანებს ნგრევას მოუტანდა. ქალბატონი შაჰანდე კი გაუცნობიერებლად, თავისი ხასიათიდან გამომდინარე ქვის კედლით გაემიჯნა ხალხს. იგი ერთსა და იმავე დროს ცოცხალიც არის და მკვდარიც. პოეტი რამდენიმე სიტყვით გვიხატავს ქალბატონი შაჰანდეს გარეგნულ და შინაგან პორტრეტს:

“ძალიან მაღალი,

თეთრი

და უწარბო იყო.

ლოყებზე ხორცი არ ჰქონდა.

ტუჩები სქელი და დანაოჭებული.

თავზე ეხურა ძალიან მჭიდროდ

ისე, თითქოს არასოდეს მოუხსნიაო.

ცხოვრებაში არაფერს უტკენია გული მისთვის,

მხოლოდ ერთხელ ეტკინა

მაღალდეზებიანი მამლის

სიკვდილის გამო...

არავინ ჰყვარებია ამ ქვეყნად,

ერთი ღამითაც კი არ დაუთმია მხურვალედ

თეთრი უსისხლო ხორცი სიყვარულისთვის.

იგი ჰგავს გემს, რომელიც იძირება.

საშინელ სიმარტოვეს

ყოველ დღე ნელ-ნელა ფსკერისკენ მიჰყავდა“ (ჰიქმეთი 1987: 129).

ქალბატონი შაჰანდე ყველაფერ იმის მიღმაა, რაც ხდება კუპეში. მგზავრების საუბარი მას არ აინტერესებს. არც ფეხმძიმე ქალი აინტერესებს, რომელიც მის გვერდით ზის და თვალები მისი ბლით სავსე კალათისთვის მიუპყრია. სხვა მგზავრები სთხოვენ ქალბატონ შაჰანდეს, რომ ცოტა ბალი მისცეს ფეხმძიმე ქალს. შაჰანდე დგება ისე, რომ ხმასაც არ იღებს და ბალს ფანჯრიდან გარეთ ყრის. ოღონდ ეს საქციელი სიძულვილის გრძნობასთან არ არის კავშირში, ინსტიქტურად აკეთებს ამას.

ყოველი მისი მოქმედება კიდეც უფრო აშორებს მას ადამიანებისგან. რადგან შაჰანდე ადამიანთა სამყაროს კი არა, ნივთიერი სამყაროს ნაწილია (ბაბაიევი 2010:252).

კუპეში შვიდი ქალია. ერთ-ერთი მათგანი ფეხმძიმეა. იგი მისჩერებია შაჰანდეს ბლით სავსე კალათას. ეს ერთ-ერთმა ქალმა შეამჩნია და შაჰანდეს ყურში უჩურჩულა გაბედულად და ცოტა ბრძანებითაც: ცოტა ბალი მიეცით, ბებია. ქალბატონი შაჰანდეს რეაქციაზე უკვე ვილაპარაკეთ, ახლა რამდენიმე სიტყვით შევხვით „პატივცემულ“ ემინეს, რომელმაც ზემოაღნიშნული სიტყვები უთხრა შაჰანდეს. უპირველეს ყოვლისა, უნდა აღვნიშნოთ, რომ რეჟიმის წარმომადგენელ პირების მიმართ ნაზიმ ჰიქმეთი შეგნებულად იყენებს მიმართვის ფორმას - „პატივცემულო“. ეს ფორმა გამოიყენება გამდიდრებული ქალებისა და მამაკაცების მიმართ, ასევე, პოლიტიკოსების, ბიუროკრატების, ჩინიანი სამხედროების მიმართ. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, მიმართვის ფორმა „პატივცემულო“ ხალხის თვალში მაინცდამაინც მისაღები და პატივსაცემი არ არის, მიუხედავად სახელმწიფო ზეწოლისა, უფრო დამაშინებელია და ამ ეპითეტით მოხსენიებული პირები სერიოზულობისკენ უბიძგებენ ადამიანს. ავტორი ხაზს უსვამს იმას, რომ სერჟანტის მეუღლის - პატივცემულ ემინეს მიერ (კეთილი

სურვილიც რომ ამოძრავებდეს) ქალბატონი შაჰანდესადმი მიცემული რჩევა გაბედული და მბრძანებლური ტონის იყო. ამ ხაზგასმაში კი ზემოაღნიშნული თვალსაზრისი და შეხედულება იგულუსხმება (ერქანი 2011:168).

ქალბატონი შაჰანდე მდიდარი სამყაროს განუყოფელი ნაწილია. ყოველი მისი საქციელი ამ სამყაროს კანონებით არის განპირობებული. საკუთარი ვაჟი სძულს იმიტომ რომ მისი ხელები ქალის ხელებს ჰგავს და იმიტომ რომ მწყემსები გაამათრახა. გერი იაქუბი სძულს იმიტომ რომ სხვა ქალმა დაბადა და შერიფ ალას გარდაცვალების შემდეგ იგი გახდა წისქვილის მეპატრონე. ქალბატონი შაჰანდე მდიდარი სამყაროს კანონების ბრძანებით, თავის ვაჟს რათიბს უბიძგებს, რომ იაქუბის ცოლი ჭკუიდან გადაიყვანოს. მოვუსმინოთ, თუ რას ფიქრობს ქალბატონი შაჰანდე:

„იაქუბი ან გაიქცევა

ან მოკლავს რათიბს.

იაქუბს ჩამოახრჩობენ როგორც კი მოკლავს რათიბს...

ყანა, ფერმა, წისქვილი,

შერიფ ალას სიმდიდრე

აღარ გაიყოფა არცერთ შემთხვევაში“ (ბაბაიევი 2010:253).

მიუხედავად პატივცემული ემინეს მბრძანებლური და გაბედული ტონისა, ქალბატონი შაჰანდეს არაფერი ესმის, რომც უნდოდეს, თავს მაინც არ ატრიალებს. ის თავისი გეგმებით არის დაკავებული. ეს გეგმა კი არის იაქუბის მოკვლა. პატივცემულმა ემინემ კიდევ ორჯერ უბიძგა შაჰანდეს და ხმამაღლა გაუმეორა იგივე. შაჰანდე კი მას უცნაური საქციელით პასუხობს:

„ქალბატონი შაჰანდე

თითქოს თავისი სქელი ძვლებიანად გამოძვრა თავსაფრიდან,

მძიმე მძიმედ წამოდგა,

თაროზე დადო კალათი ხნიანი ხელებით

და ღია ფანჯრიდან

გარეთ გადაყარა ბალი.

შემდეგ ცარიელი კალათი ძველ ადგილზე დადო,

კვლავ გაეხვა ძვლებიანად შავ მოსახვევში

და დაჯდა.

ფეხმძიმე ქალის ქუდი ირხეოდა, ქალი კი ტიროდა“ (ერქანი 2011:169).

ქალბატონი შაჰანდე ქონებრივ საზრუნავს შეუპყრია. მას ერთადერთი სურვილი აკავშირებს ცხოვრებასთან - იაქუბს რათიბი მოაკვლევინოს. იაქუბს შვიდი წლით ციხეში ჩასვამენ და მთელი ქონება მას დარჩება. ციხეში მყოფი იაქუბის მოკვლა - აი, ეს არის მისი მთავარი საზრუნავი.

„ერთხელ, როცა უთხრეს, რომ იაქუბი მოკვდაო,

საქსოვი ყაისნადი გაუვარდა ხელიდან,

სიცოცხლეში პირველად

ჩამოჯდა და ტიროდა გულამოსკვნილი.

თქვეს, სიხარულითო.

მაგრამ არა,

იმიტომ რომ იაქუბის სიკვდილის მერე

ცხოვრებასთან აღარაფერი აკავშირებდა“ (ჰიქმეთი 1987: 127).

როდესაც გაიგო, რომ იაქუბის სიკვდილი ტყუილი ყოფილა, ქალბატონი შაჰანდე კვლავ გამოცოცხლა, კვლავ გეგმების დაწყობას შეუდგა. ბოროტების აბსტრაქტული გრძნობა კონკრეტულ სახეს იღებს.

ექიმი ფაიქისა და ქალბატონი შაჰანდეს უარყოფითი ტიპაჟების დახატვით ნაზიმ ჰიქმეთს სურდა ეჩენებინა მკითხველისათვის, რომ ხელოვნებაში მხოლოდ დადებითი პერსონაჟები და დადებითი მოვლენები არ არსებობენ (ბაბაიევი 2010: 254).

ნაზიმ ჰიქმეთმა 1942 წლის მარტში თავის წერილებში შესანიშნავი აზრი გააჟღერა: პატრიოტული სულისკვეთებით გაჟღენთილი პოემის - „*ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის*“ გაერთიანებას აპირებდა „*ჩემი ქვეყნის ადამიანების*“ სათაურის ქვეშ. ქემალ თაჰირს ძალიან გაუკვიდა ნაზიმის ასეთი გადაწყვეტილება, რადგან ორი განსხვავებული ნაწარმოების გაერთიანება ჰარმონიას დაარღვევდა. მეორე წიგნში გლეხებითა და პატიმრებით დატვირთული მესამე კლასის ვაგონიდან აქცენტი გადადის ანატოლიის ექსპრესის დახვეწილ სალონზე. ნაზიმი

დესთანს სწორედ მეორე წიგნში ამატებს. უეცრად მიღებული ამ გადაწყვეტილებით დესთანი აღარ არის სულ სხვა ნაწარმოები და არის ტექსტი ტექსტში, რომელსაც ოფიციალტი მუსტაფა ართმევს პოეტ ჯელალს (ნაზიმ ჰიქმეთის ფსევდონიმი) და თავიდან ბოლომდე კითხულობს. მატარებლის პირველი კლასის რესტორანში მგზავრებმა ღვინო დალიეს და ნაციტური გერმანიის სამხედრო წარმატებებზე სიამოვნებით საუბრობდნენ. ამ დროს ოფიციალტი საგმირო ამბების კითხვას იწყებს. ამ საგმირო საქმეების მწვერვალია, თურქი ქალების მიერ ურმებით იარაღის გადატანა იზმირზე ბოლო შეტევის დაწყებამდე:

„მთვარის ქვეშ ურმები მიდიოდნენ.

ურმები მიდიოდნენ აქშეჰირის გავლით აფონისკენ.

ისე შორს, თითქოს მიმავალნი იქამდე

ვერასდროს, ვერანაირად ვერ მიაღწევენ.

ურმები მიდიოდნენ მასიური მუხისგან გაკეთებული თვლებით,

და ისინი

მთვარის ქვეშ მბრუნავი პირველი თვლებია.

მთვარის ქვეშ ხარები,

თითქოს სხვა ძალიან პატარა ქვეყნიდან მოსულანო,

პატარები არიან,

მოკლეები

და რაღაც დასციმციმებთ დაავადებულ მოტეხილ რქებზე,

ფეხებქვეშ კი მიწა,

მიწა

და მიწა“ (გოქსუ 2011: 282).

ეს პასაჟი უდავოდ დიდებულია, თუმცა კრიტიკული ირონიითაც არის სავსე.

ავტორი თავდაყირა აყენებს შეფარულ ეროტიკული გზავნილებს, თანამედროვე შეხედულებებს, რომელთა მიხედვით იარაღი მამაკაცის სქესთან იყო გაიგივებული. აქ უკვე იარაღი არის ასეული წლების განმავლობაში არსებული ძალადობის წინააღმდეგ მიმართული პროტესტის სიმბოლო, ქალების მიერ ძალაუფლების ხელში აღებას

გამოხატავს. ამ შთაბეჭდილებას აძლიერებს კონტურები, რომლითაც საარტილერიო ჭურვების ურმით გადამზიდი ქალები არიან დახატულნი. როგორც ტექნიკური, ასევე პოეტური თვალსაზრისით, „ეროვნულ-განმათავისუფლებელი ბრძოლის დესტანის“ მატარებლით მოგზაურობაში ჩართვა ძალიან ეფექტურია. ავტორი მიმართავს პატრიოტულ რიტორიკას მთელი ემოციურობით. მაგრამ, მეორე მხრივ, თურქი ხალხის გმირული თავგანწირვის მუდმივი გახსენებით ამ რიტორიკისადმი კრიტიკული დისტანცია იგრძნობა. აქცენტი გაკეთებულია იმაზე, რომ ამ თავგანწირვის შედეგად შექმნილ სისტემაში მდიდრები პირველი კლასის ვაგონით მგზავრობენ, ანატოლიელი ხალხი კი კვლავ დაჩაგრულია.

„ჩემი ქვეყნის ადამიანების“ მესამე წიგნი მთლიანად უიმედობითა და სასოწარკვეთილებითაა სავსე. აქ საუბარია საპატიმროებზე, მსჯავრდებულებზე, დანაშაულზე, ტირანიაზე. მოქმედება ხდება ციხეში ან სასამართლოში. მიუხედავად იმისა, რომ დაუნდობელი რეალობაა ის, რასაც ავტორი აღგვიწერს, არც პოეტი ვარდება პესიმიზმში და არც მკითხველი. იმიტომ რომ ადამიანების ცუდ საქციელს შორის პოეტს შეუძლია დაინახოს ადამიანში არსებული კეთილი საწყისი. ტრაგიკული გარემოს ნიშნები მესამე წიგნის პირველივე სტრიქონებიდანვე იგრძნობა. გამოუვალი მდგომარეობის სურათი იხატება ამ სტრიქონებით. შედარება - „წიწკასავით მწარე მიწა“ კიდევ უფრო აძლიერებს ამ განწყობას:

„მიწა რამდენადაც თვალს შეუძლია აღიქვას,

სწორია,

შიშველია

და წითელი წიწკასავით მწარეა.

დასავლეთით მხოლოდ ერთი ალვის ხე“ (ჰიქმეთი 2011:128).

მაგრამ ჯერ ყველაფერი არ არის განმარტებული. „წიწკასავით მწარე მიწა“ და „მხოლოდ ერთი ალვის ხე“ რისი სიმბოლოებია ჯერჯერობით არ არის ცნობილი. თუმცა მკითხველი გრძნობს, რომ რაღაც უნდა მოხდეს. „ჩემი ქვეყნის ადამიანების“ დანარჩენი წიგნების საწყისი სტრიქონები გავიხსენოთ.

პირველი წიგნიდან:

„ჰაიდარფაშას სადგურში

1941წლის გაზაფხულზე,

თხუთმეტ საათზე,

კიბეებზე მზე,

დაღლილობა

და მრელვარებაა“.

მეორე წიგნიდან:

„ვარდზე უფრო სურნელოვანი არნავუთქოის მარწყვით,

და ვაზის ფოთოლში გახვეული წითელი კეფალის მწვადით

მოდის

ჰაიდარფაშას სადგურის ბუფეტში გაზაფხული.

მიუხედავად ამისა,

ჰასან შევქეთი

სვამს რაქის და მხოლოდ ერთ ნაჭერ ყველს ატანს“ (ბაბაიევი 2010: 254).

მეოთხე წიგნიდან:

„კვირა დღე იყო.

ჩემი სული და გული

ცამეტი წლის მუშა ქერიმი

ციხეში მიდიოდა

ბიძია ჰალილის სანახავად“ (ჰიქმეთი 2011:140).

ამ ნაწყვეტებს ერთი საერთო თავისებურება ახასიათებთ, რომელიც მაშინვე გეცემათ თვალში. ეს არის მათი დასრულებულობა. კიბეებზე მდელვარებაა გაბატონებული. ჰასან შევქეთი ერთ ნაჭერ ყველს ატანს რაქის. მუშა ქერიმი ციხეში ჰალილის სანახავად მიდის. მესამე თავის შესავალ სტრიქონებში კი მხოლოდ მიწა და ერთი ალვის ხეა აღწერილი და იქმნება უდაბურობის, მარტოობის, გაუცხოების განცდა (ბაბაიევი 2010:256).

მესამე წიგნში გადმოცემული სხვა ამბავიც ტრაგიკულია. გლებ მეჰმედს ცოლი საავადმყოფოში მიჰყავს. ავადმყოფს ნაწლავები აქვს გადანასკვული. გლები და ექიმი საუბრობენ:

„შენს ცოლს ნაწლავები გადანასკვია, უნდა გავჭრათ/მოკვდება?/თუ მუცელს არ გავუჭრით, აუცილებლად მოკვდება/მუცელს თუ გავუჭრით, შეიძლება გადარჩეს/ორი ბავშვი ჰყავს/მუცელს გავუჭრით/გადარჩება?/თუ მუცელს გავუჭრით, შეიძლება გადარჩეს... /მოკვდება? წამალი გამოუწერე./წამალი არას არგებს./მუცელს გავუჭრით.“

ოპერაციამ წარმატებით ჩაიარა. მაგრამ საფრთხე ისევ არსებობს. გადარჩენის იმედი მცირეა. მეჰმედს სურს ცოლი სახლში წაიყვანოს ურმით:

„ექიმმა ხელი სტაცა.

-მოიცა, უთხრა, ჯერ გონსაც არ მოსულა.

-სანამ მივიყვან, მოვა გონს.

-შეიძლება გონს მოვიდეს, მაგრამ ვერ წამოვა.

- ურემში ჩაჯდება,

ფეხით ნელ-ნელა აქედან იქ...

- არ შეიძლება.

- არ გინდა, ბატონო, ორი შვილი ჰყავს.

მეზობელს დავუტოვეთ და ისე წამოვედით (ბაბაიევი 2010:250).

ბოლოს იმისათვის, რომ ვითარება საკუთარი თვალით ენახა, მეჰმედი ავადმყოფთან მიჰყავთ:

„მან ცოლი დაინახა.

ჯერ არ გადაეგდოთ.

თმა სულ გადაეპარსათ.

დაკოჟრილი, ქერქოვანი კარტოფილივით აქვს სახე.

პატარა ავადმყოფ ბიჭს ჰგავდა.

თეთრი მიტკალი აფარია.

ნიადაგიდან ამოხეთქილი ორი ფესვივით ჰქონდა ხელები.

გლებმა დატოვა ვაშლები ავადმყოფის ფეხებთან.

დიდხანს უყურა.

უყურებდა მოჭუტული ცისფერი თვალებით.

-გამოკეთების არაფერი ეტყობა უფრო ცუდად არის,

ჩემი ჭრელი ხარიც ასე იყო,

დაწვა და აღარ ამდგარა“ (ბაბაიევი 2010: 252).

„ჩემი ქვეყნის ადამიანების“ მესამე წიგნი ფანტაზიის მხრივ პირველი და მეორე წიგნებისგან განსხვავდება. მოქმედებები დროსთან არ არის კავშირში. პირველ წიგნში აღწერილი პატიმრები, რომლებიც პირველად მგზავრობენ მატარებლით, ახლა ანატოლიის ციხის პატიმრები არიან. მათი ყოველი დახასიათება ცოცხალი და საინტერესოა. ასობით პერსონაჟის დასახასიათებლად ყველაზე შესაფერისი შტრიხი, ყველაზე შესაფერისი სიტყვაა ნაპოვნი. გთავაზობთ რამდენიმე მაგალითს:

„კეკლუცი სიმორცხვით იპოვა კარი,

გაიჭრიალა კარის საკეტმა

და წინ წაწეული მრგვალი თავით

მშიშარა მოზვერივით შიგნით შევიდა „მამა“.

შეჩერდა და შემდეგ წავიდა ჰალილისკენ,

შემდეგ დახეული უზარმაზარი სამხედრო ჩექმები

ზემოდან დააჭირა

სქელ სქელი კისერი მოუგრია“ (ჭიქმეთი 2011: 145).

პორტრეტის დასასრულებლად პოეტი რამდენიმე დეტალს უმატებს:

„ველურივით ეწეოდა სიგარეტს,

თვალებს ვნებით მაგრად ხუჭავდა,

პირს ისე სწევდა, თითქოს ორივე მხარეს უნდა გაიხესო,

ბოლს სტვენით ისუნთქავდა“ (ჭიქმეთი 2011: 140).

აი სხვა პატიმრის პორტრეტი, რომელსაც 24-იან ომარს უწოდებდნენ, რადგან 24 წელი ჰქონდა მისჯილი:

„მხოლოდ 24-იანი ომარი არ ლაპარაკობდა.

ზის მოკუნტული,

მუშტს ურტყამს მუხლს.

მუშტი მძიმე აქვს,

თვალები მოჭუტული.

მის წინ მდგომს სახეში უყურებდა

და ფიქრობდა 24-იანი ომარი:

“კვლავ მოვიდა ზაფხული“ (ზაბაიევი 2010: 260).

ნაზიმ ჰიქმეთი 1944 წლის ნოემბერში წერდა, რომ მეოთხე წიგნზე მუშაობდა. „ჩემი ქვეყნის ადამიანები“ იმ დროს იყო პოემა თურქი ხალხის ისტორიის შესახებ, რომელიც ნაზიმმა თურქეთის პერსპექტივიდან გამომდინარე დაწერა. 1945 წლის დასაწყისში ნაზიმი ფიქრობდა, რომ პოემას ზაფხულამდე დაასრულებდა. მაგრამ ნაცისტური გერმანიის დამარცხებამ და საბჭოთა ტერიტორიის მნიშვნელოვანმა გაფართოვებამ გამოიწვია ის, რომ ნაწარმოები გასცდა თურქეთის საზღვრებს. 1945 წლის ოქტომბერში ქემალ თაჰირს უთხრა, რომ ის არღვევდა ნაწარმოების ჩარჩოებს.

ნაზიმმა კიდევ დაწერა 16 000 სტრიქონი, რომელიც ცნობილია „*მოსკოვის სიმფონიის*“ სახელწოდებით და რომელშიც მოთხრობილია აღმოსავლეთის ფრონტზე მიმდინარე ბრძოლების შესახებ. კიდევ 8000 სტრიქონის დაწერას აპირებდა.

ნაზიმ ჰიქმეთმა მეოთხე წიგნში ჩაამატა ლექსი „*ხუთი წუთი*“, რომელიც 1940 წელს დაწერა ჩანქირის ციხეში, როდესაც ძალაში იყო გერმანია-საბჭოთა კავშირის პაქტი. თუმცა ლექსის ტონი ცოტა შეცვალა. „*ხუთი წუთის*“ პირველ ვარიანტში გვხვდება ოთხი პერსონაჟი, რომლებიც ოთხ მეზრდოლ ქვეყანას წარმოადგენენ - გერმანელი ჰანცი, ფრანგი ჯილბერი, იტალიელი მათეო, ინგლისელი ჯონი. მათ შორის განსხვავება არ არის. ისინი მუშათა კლასის წარმომადგენლები არიან, იმპერიალისტურ ომში იბრძვიან. „*ჩემი ქვეყნის ადამიანებში*“ კი ამ მოტივმა ძირფესვიანი ცვლილება განიცადა. თავისუფლებისათვის მეზრდოლი ლივერპულელი ჰარი ტომსონი და ფიურერისთვის მეზრდოლი მიუნხენელი ჰანს მიულერი საოცარ კონტრასტს ქმნიან.

ნაზიმ ჰიქმეთი 1941 წელს დაწერილ წერილში გერმანიის საბჭოთა კავშირში შეჭრას ეხებოდა. იგი წერდა: ჩემს თავს ვუთხარი - „*მეოცე საუკუნის ისტორია უნდა დაიწეროს, რომელიც ჰიტლერული გერმანიის თავდასხმიდან უნდა დაიწყოს, მერე*

უკან უნდა მივბრუნდეთ, ინგლის-ბურების ომამდე, შემდეგ წინ უნდა წავიდეთ და ციხიდან გამოსვლის შემდეგ სიკვდილამდე ყოველ წელს ერთი წიგნი უნდა გამოვიდეს. დარწმუნებული ვარ, რომ ფაშიზმი დამარცხდება და ციხიდან გამოვალ“ (ბაბაიევი 2010:260). აქ ნახსენები ბურების ომი სინამდვილეში არის „ახალგაზრდა თურქების“ 1908 წლის ამბოხება. როგორც წერილიდან ირკვევა, ნაზიმ ჰიქმეთს სურდა „*ჩვენი ქვეყნის ადამიანების*“ მეოთხე წიგნში შეეტანა ნაციისტური გერმანიის მიერ საბჭოთა კავშირში შეჭრა და წითელი არმიის გმირული წინააღმდეგობა. როგორც კი ამის გაკეთება გადაწყვიტა, ომიც დამთავრდა 1945 წელს, ფაშისტური გერმანია დამარცხდა.

თურქეთსა და გერმანიას შორის არსებული ახლო ურთიერთობა წარსულს ეყრდნობოდა. ჰიტლერის ხელისუფლებაში მოსვლის და განსაკუთრებით ფრანზ ვონ პაპენის გერმანიის ელჩად დანიშვნის შემდეგ ანკარაში გაძლიერდა ნაციონალისტური ტენდენციები. მუსტაფა ქემალი, რომელიც უკვე ათათურქად იწოდებოდა, დასავლურ დემოკრატიულ ძალებთან კარგი ურთიერთობის მომხრე იყო და მუსოლინს ეჭვის თვალთ უყურებდა. ათათურქმა 1932 წელს თურქეთი ერთა ლიგაში შეიყვანა. 1936 წელს იტალიის მიმართ სანქციების დაწესებას მისცა ხმა. მაგრამ თურქულ პოლიტიკურ ელიტას შორის იყვნენ ისეთებიც, რომლებიც მხარს უჭერდნენ ნაციისტური გერმანიის რასისტულ პოლიტიკას. ამ მძიმე წლებში ნაზიმის პროდუქტიულობა ადამიანის შესაძლებლობების ზღვარს სცილდებოდა.

1936 წელს გამოაქვეყნა „*შეიხ ბედრედინის დესტანი*“, რომელიც 14 თავისგან შედგება. ედირნეს მახლობლად პატარა ქალაქ სიმავენეში დაიბადა ბედრედინი. იგი ისე არ ფიქრობდა, როგორც რიგითი ისლამის მიმდევარი. მისი ოჯახი ნაზიმის ოჯახის მსგავსად კოსმოპოლიტი იყო. მამამისი სიმავენეს ყადი იყო, დედამისი კი გამუსლიმებული ქრისტიანი. ნაზიმი პოლიტიკური ბრძოლის გაძლიერების მიზნით გულის ენას იყენებს. მაგალითად, მეამბოხეთა სიკვდილით დასჯის სცენაში მუსტაფას გლოვა არის პოლიტიკური ვალდებულების მაგალითი. „შიშველი კისრები გაიხლიჩა ბროწეულივით“ - ამ სტრიქონში ტანჯვის განცდას აწონასწორებს ქედმოუხრელი სიმტკიცე მეთერთმეტე თავში, რომელიც პროზად არის დაწერილი: „თავისუფალი და ტყვე... ჩაგრული და მჩაგვრელი ბოლოს და ბოლოს დაუპირისპირდებიან ერთმანეთს,

ზოგჯერ მალულად, ზოგჯერ აშკარად განუწყვეტელი ბრძოლა გაიმართება“ (ბაბაიევი 2010:254). ბოლოს, მეთოთხმეტე თავში, ბედრედინს იჭერენ, ბაზარში ხეზე ჩამოახრჩობენ.

ნაზიმ ჰიქმეთის პოლიტიკური პოზიცია კარგად ჩანს 30-იან წლებში გამოქვეყნებულ ნაშრომში, რომელიც მიმართულია გერმანული ფაშიზმისა და რასიზმის წინააღმდეგ. ნაშრომი 96 გვერდიანია. ავტორი ანალიზს უკეთებს ფაშიზმს და აღნიშნავს, რომ გერმანიის და იტალიის მიზანია აფრიკაში ბუნებრივ რესურსებზე მონოპოლიის დაწესება და თავიანთი ქვეყნების ეკონომიკის გასაძლიერებლად ბაზრის გაფართოება (გოქსუ 2011:163).

ნაზიმ ჰიქმეთი როგორც თურქეთში, ასევე მის საზღვრებს გარეთ ცნობილია, როგორც სოციალისტური რეალიზმის მიმდევარი მწერალი. თუმცა არის ისეთი რამ, რაც ყველას გამორჩა მხედველობიდან: ნაზიმ ჰიქმეთის სოციალისტური რეალიზმის აღქმა-გაგებასა და საბჭოთა კავშირში არსებულ სოციალისტურ რეალიზმს შორის დიდი განსხვავებაა. ნაზიმ ჰიქმეთი 1921 წელს საბჭოთა კავშირში წავიდა კომპარტიის უნივერსიტეტში სწავლობდა. როცა სტუდენტი გახდა, რუსული ჯერ არ იცოდა. იგი განიცდიდა მაიაკოვსკის, სელვინსკის, ბაგრიცკის და სხვა პოეტთა ფუტურისტული და კონსტრუქტივისტური იდეების გავლენას. გარდა ამისა, ხელოვნების დარგში კიდევ უამრავ აზრს და მიმართულებას ეცნობოდა.

1924 წელს თურქეთში დაბრუნდა და მომდევნო წელს კვლავ წავიდა საბჭოთა კავშირში. იქ სამი წელი დაჰყო და ამ ხნის განმავლობაში სოციალისტური რეალიზმით კი არა, ზემოაღნიშნული ლიტერატურული მიმდინარეობებით იყო დაინტერესებული. ვერ ვიტყვით, რომ ამ პერიოდში ნაზიმ ჰიქმეთი განიცდიდა მაიაკოვსკის გავლენას. მემედ ფუათი თავის წიგნში „ნაზიმ ჰიქმეთი“ ასე გადმოგვცემს ნაზიმ ჰიქმეთის შეხედულებებს მაიაკოვსკიზე: „თავიდან რუსული კარგად არ ვიცოდი და მაიაკოვსკის ლექსებს ვერ ვიგებდი. ვერ ვიტყვი, რომ ახლაც ყველაფერი მესმის. მაგრამ მის საფეხურეობრივ პწკარედებს ვბაძავ. ის სულ ამ ფორმით გადმოსცემს აზრს, მე კი ვცდილობ, მასავით დავწერო. მაგრამ, როცა მისი ხელნაწერები მაჩვენეს, ვნახე, რომ

ყოველთვის საფეხურობრივი პწკარედით არ წერდა. ესე იგი, სამუშაო ჯერ კიდევ ბევრი იყო“ (ერქანი 2011:28).

ამგვარად, 1928 წელს დაბრუნდა მეორედ თურქეთში ნაზიმ ჰიქმეთი და რაიმე მიზეზი იმისა, ვთქვათ, რომ ის ამ დროს განიცდიდა სოცრეალიზმის გავლენას, არ არსებობს. თუმცა, რა თქმა უნდა, ნაზიმ ჰიქმეთმა იმ ხნის განმავლობაში, რაც საბჭოთა კავშირში ცხოვრობდა, ცვლილება განიცადა, როგორც ლიტერატურული, ასევე პოლიტიკური თვალსაზრისით. ამ ცვლილებების შედეგად იგი ჩამოშორდა ტრადიციულ ლექს ფორმისა და შინაარსის თვალსაზრისით და თავისი პოეზია დაუკავშირა ლენინიზმსა და კომუნიზმს.

როცა „ეროვნული არმია“ და „ჩემი ქვეყნის ადამიანები“ – ეს ორი ნაწარმოები სოციალისტური რეალიზმისა და საბჭოთა სოცრეალიზმის პოზიციიდან ფასდება, ამ ორი წიგნის შესახებ, ერთი შეხედვით, არაორდინალური შეფასებები ყალიბდება.

„ეროვნული არმია“ საბჭოთა კავშირში არსებული სოციალისტური რეალიზმის ნაყოფია, ხოლო „ჩემი ქვეყნის ადამიანები“ კი თურქეთის სოცრეალიზმის გავლენით შეიქმნა.

როდესაც ჩვენ ვამტკიცებთ, რომ „ეროვნული არმია“ სოცრეალისტური ნაწარმოებია, რა თქმა უნდა, გვესმის, რომ წიგნში ვერ შევხვდებით წითელი არმიის ჯარისკაცებს, სკოლის ბეჯით მოსწავლეებს, კომუნისტურ პოლიტიკას ან სოციალიზმის სტალინისტურ გაგებას. ნაზიმ ჰიქმეთი ნაწარმოებში აღწერილ განმათავისუფლებელ მოძრაობას აღიქვამს ისე, როგორც ხალხის იმპერიალიზმთან დაპირისპირებას. თუმცა სიტყვა კომუნიზმი ნახსენები არ არის, აშკარაა, რომ ნაწარმოები პოლიტიკური მესიჯია.

ნაზიმ ჰიქმეთს ათათურქი მიაჩნდა ხალხის თავიუფლებისათვის მებრძოლ ლიდერად. ათათურქის მიერ დაწერილი „სიტყვა“ არის ერთადერთი წყარო, რომელიც საფუძვლად დაედო „ეროვნულ არმიას“. ამ ნაწარმოების გმირები განვითარებისა და წინსვლის პროცესში ჩართულან, კოლექტიურად შრომობენ, მაღალი ზნეობის მქონე, თავგანწირული და სანიმუშო ხალხია. როგორც აღვნიშნეთ, დესთანის ტიპის ეს ნაწარმოები ცალკეული ადამიანების თავგადასავლებისაგან შედგება და ეს კი სოციალიზმის, რეალიზმის პრინციპებია.

მუშათა და გლეხთა კლასი გაიდიალებულია, მათი ლიდერი კულტის რანგშია აყვანილი და ამალელებულია. პრინციპში, ამგვარი თვისებებით შემკული ზოგიერთი ტიპაჟი ფაშისტურ გერმანიაში შექმნილ ნაწარმოებებსაც ამშვენებს. მუშათა და გლეხთა შეგნება, ეს ყბადაღებული, პოპულარული თვითშეგნება, ლიდერის პოზიცია, ავტორიტარული რეჟიმი, იდეოლოგია და ყველაზე უფრო მნიშვნელოვანი *წმიდათაწმიდა ბრძოლაა*. მართალია, ფაშიზმის, სტალინიზმის, ქემალიზმისა და რესპუბლიკის მიმართ შეხედულებების ერთ ხაზზე დაყენება და მათი შეფასება პრობლემური და უაზრო მცდელობაა, მაინც ერთი ლიდერის გარშემო ჩამოყალიბებული რეჟიმისა და სახელმწიფოს პირობებში, სადაც მეტ-ნაკლებად ავტორიტარული ზეწოლა იგრძნობა, შესაძლებელია შეგვხვდეს ის საერთო ნიშნები, რომლებზეც ზემოთ ვისაუბრეთ. ამიტომ „ეროვნული არმიის“ შესახებ შეიძლება ითქვას, რომ ეს არის გარკვეული პროგრამით, მიზნითა და მიმართულებით დაწერილი ნაწარმოები, რომელშიაც მოცემულია რესპუბლიკისა და მისი დამაარსებლის – ათათურქის – ქება-დიდება, ოღონდ ავტორი უპირატესობას ანიჭებს მსოფლიოს მარქსისტულ მოწყობას.

ნაზიმ ჰიქმეთი, ერთი მხრივ, ხოტბას ასხამდა ათათურქსა და თურქეთის რესპუბლიკას და მეორე მხრივ, ცდილობდა იმის დამტკიცებას, რომ ის არ წყდება მარქსისტულ იდეალებს. სწორედ ეს არის კიდევ ერთი მიზეზი იმისა, რომ „ეროვნულ არმიას“ ვუკავშირებთ სოციალიზმსა და სოციალისტურ რეალიზმს.

ეპოპეაში „*ჩემი ქვეყნის ადამიანები*“ იგივე ვითარება არ ჩანს. ათათურქისა და, განსაკუთრებით, რესპუბლიკის მიმართ პოეტის პოზიცია შეცვლილია. ისევ გაიდებალებული გმირები და ამ გმირებისათვის მებრძოლი იდეოლოგია გვაქვს, მხოლოდ ამ იდეალს ამჯერად კომუნიზმი ჰქვია. ამასთანავე, იდეალურ გმირებზე უფრო მეტად „*ჩემი ქვეყნის ადამიანებში*“ ადგილი ეთმობა უმეცარი, უვიცი, ჩამორჩენილი ხალხისაგან გამოსულ პიროვნებებს და მათ ამბავს. აქ სოციალისტური რეალიზმის მიერ ჩამოყალიბებული მუშათა და გლეხთა კლასის გაგება არ არსებობს. შემოთავაზებული და საქები, სწორი მაგალითი თვით საბჭოთა კავშირია, მაგრამ ის ტექსტი, რომელიც ხელთ გვაქვს, შექმნილია არა საბჭოთა კავშირის სოციალისტური

რეალიზმის პრინციპებით, არამედ ნაზიმ ჰიქმეთის გონებაში შექმნილი თურქეთში არსებული სოციალისტური რეალიზმის პოზიციიდან. 1951 წელს საბჭოთა კავშირში გაქცევის შემდეგ გაეცნო სოცრეალისტურ ხელოვნებას და მისი შეხედულებები აღნიშნულ ხელოვნებაზე ზემოთ მოყვანილ თვალსაზრისს ამყარებს.

ნაზიმ ჰიქმეთი ანტი-სტალინისტობის ბრალდებით გარიცხეს კომუნისტური პარტიიდან. იგი წლების მერე ისევ დაბრუნდა საბჭოთა კავშირში, მაშინ ქვეყნის სათავეში სტალინი იყო, ხელოვნების სულ სხვა გაგება არსებობდა უკვე აქ, ვიდრე ეს 20-იან წელს იყო. მას იმედები გაუმტყუნდა, ამის ამსახველი უამრავი მოთხრობა და ანეგდოტი არსებობს.

საიმ გოქსუს და ედუარდ თაიმისის ერთობლივ ბიოგრაფიულ ნაშრომში ვკითხულობთ, რომ ნაზიმ ჰიქმეთი 1951 წელს ხელახლა ჩავიდა მოსკოვში და მაშინვე გაიქცა თეატრში, რადგან 1921 წელს აღფრთოვანებული იყო რუსული თეატრით. იგი სტუდენტობის დროს მეიერჰოლდის თაყვანისმცემელი იყო და 50-იანი წლების საბჭოთა თეატრში მის მიმდევრებს ეძებდა. მაგრამ იმ დროის თეატრი, როგორც ამას წერენ საიმე გოქსუ და ედუარდ თაიმისი, უკვე სულ სხვა მიმართულების იყო.

სცენაზე მხოლოდ სტალინის პრემიის ლაურეატის სუროვისა და სოფრონოვის პიესები იდგმებოდა. შემდეგ გაირკვა, რომ თვითონ სუროვი არ წერდა პიესებს. პიესების ავტორები იყვნენ ებრაელი მწერლები, რომლებიც თავად სუროვმა ჩამოაშორა მწერალთა კავშირს და შემდეგ დაიქირავა, რათა სცენარები დაეწერინებინა მათთვის. სოფრონოვი პიესებს თავად წერდა. თეატრში გაბატონებული „კონფლიქტური თეორიის“ თანახმად საბჭოთა ხალხის უდარდელ ცხოვრებაში არ შეიძლება კონფლიქტი ყოფილიყო ცუდსა და კარგს შორის, ერთადერთი ბრძოლა კარგსა და საუკეთესოს შორის იყო. აი, ასე იყო კასტრირებული თეატრი მეოცე საუკუნის 50-იან წლებში.

ნაზიმ ჰიქმეთი ეკუთვნის იმ იშვიათ პოეტთა რიცხვს, რომელთაც მიაჩნიათ, რომ მუშათა კლასის წინამძღოლი ორგანიზაცია კომუნისტური პარტიაა. პარტიის საბრძოლო პრინციპები, კლასობრივი ბრძოლა მთელი თავისი სიმართლით პოეტმა, გენიალური ნიჭის წყალობით, მხატვრულად გადაამუშავა და მთელ მსოფლიოს

დაანახა. ეს ნიშნავს იმას, რომ ნაზიმ ჰიქმეთის იდეოლოგია ნათელია. დიდი მგოსანი მუშათა კლასის, მშრომელი ხალხის ექსპლოატაციიდან გათავისუფლების, სოციალისტური, კომუნისტური საზოგადოებრივი წყობის, ნამდვილი თავისუფლების მომხრეა. ნაზიმ ჰიქმეთს ამ თავისი სოციალ-პოლიტიკური მახასიათებლებით კლასობრივ ბრძოლაში საკუთარი ადგილი განსაზღვრული და ფრონტის ხაზი მიგნებული აქვს. იგი თურქეთის კომუნისტური პარტიის ერთ-ერთი უძველესი წევრი იყო. გარდაიცვალა, როგორც პარტიის წევრი. ბურჟუაზიული იდეოლოგიები შეეცადნენ, რომ რაც სიცოცხლეში ვერ ავნეს ნაზიმს, გარდაცვალების მერე ევნოთ. სურდათ პარტიიდან ჩამოეცილებინათ, თავიანთი კლასიდან გაერიცხათ, წარმოეჩინათ, როგორც დიდი პოეტი, რომელსაც მიმართულება ჰქონდა დაკარგული.

ძალიან მომგებიან საქმედ იქცა ნაზიმის ბიოგრაფიის წერა და მისი ნაწარმოებების გამოქვეყნება. მომგებიანი იყო როგორც ეკონომიკური, ასევე იდეოლოგიური თვალსაზრისით. ის ბურჟუაზიული მწერლები, რომლებიც ნაზიმის ბიოგრაფიას წერდნენ, არასოდეს არ აღნიშნავდნენ, რომ იგი თურქეთის კომუნისტური პარტიის წევრი იყო. მის ამ მხარეს საგულდაგულოდ მაღავდნენ. ნაზიმის პირად ცხოვრებას თავიანთი მორალის მიხედვით ამახინჯებდნენ და ისე სთავაზობდნენ საზოგადოებას (ერქანი 2011: 30).

იმპერიალიზმი „ახალი მსოფლიო წესრიგის“ შექმნის მიზნით დიდი ხანია ეწევა ბრძოლას გენოციდის, ციხეების, წამების გზით. შეიწირა ერებისა და ადამიანების ღირსება, ღირებულებები. ერთი სიტყვით, იმპერიალიზმი ყველაფერს ალპობს. მაშინ როცა, ამ სამყაროს, ადამიანებს ეს არ დაუმსახურებიათ. ამიტომ ვალდებულნი არიან შეაჩერონ ლპობის პროცესი და მოიპოვონ ის სინათლე, რომელსაც იმსახურებენ.

ეს საფრთხე განსაკუთრებით თურქეთისთვის იყო აქტუალური, რადგან ძალადობის, დაშინების, კოლონიზაციის, სიბნელის ბატონობის ხანგრძლივი დროის მანძილზე იყო მცდელობა დაემყარებინათ „ახალი წესრიგი“. ბევრი ნაბიჯიც გადადგეს ამ მიმართულებით.

„ახალი წესრიგი“, რასაკვირველია, ჩაერია კულტურაში, ხელოვნებაში, ლიტერატურაში. ზეწოლით, აკრძალვებით, სასწავლო პროგრამებით,

სახელმძღვანელოებით შეეცადა, წაეშალა ადამიანთა მეხსიერება, დაევიწყებინა მათთვის საკაცობრიო და ეროვნული ღირებულებები. შედეგად ახალი თაობა ისე გაიზარდა, რომ არ იცნობდა სოციალისტური ლიტერატურის ტრადიციებს (მიუხედავად ამისა, მაინც არიან ისეთები, რომლებიც იცნობენ აღნიშნულ ლიტერატურას, რაც ძალიან სასიხარულოა). იმპერიალიზმი ზეწოლას ახდენდა კოსმოპოლიტური იდეოლოგიის საშუალებით, რომელსაც „თურქ-ისლამურ სინთეზს“ უწოდებდნენ. ასევე, ორგანიზაციების, მედიის საშუალებით. ხდებოდა ღირებულებების გაქრობა და უღირსობის ღირსებად გასაღება. მაგრამ ისეთი ადამიანისთვის, როგორიც ნაზიმ ჰიქმეთი იყო, რომელმაც წლები გაატარა ციხეში და თავისი პოეზიით ხალხის გულებში ტახტი დაიდგა, კვლავ არსებობდა ღირებულებები, რომლებსაც ვერ დაივიწყებდა. იგი იყო თავისი ქვეყნის შვილი, განმანათლებელი, სოციალისტი პოეტი, მებრძოლი. მის მოღვაწეობას საერთაშორისო მნიშვნელობა აქვს და თავისი ხალხის სიამაყეს წარმოადგენს.

UNESCO -მ 2002 წელი ნაზიმ ჰიქმეთის წლად გამოაცხადა. იგი დაბადების 100 წლისთავზე კვლავ ცოცხალია. იგი კვლავ „ღალატობს სამშობლოს“. იგი არავის დავიწყებია. ნაზიმ ჰიქმეთის დაჭრილი და სინათლით სავსე გული არ ჩამქრალა. პატიმრობამ და აკრძალვებმა იგი ვერ შეაჩერა. მისი ლექსები, რომლისთვისაც მთავარი ადამიანია, გულში არ ეტევა. ისინი სტუმრობენ აფიშებს, კედლებს, სიმღერებს, წიგნებს, ოთახებს. მან იცხოვრა, როგორც თავისი ქვეყნისა და ხალხის ნათელი მომავლისთვის მებრძოლმა, ღირსეულად და სინდისის კარნახით. ასევე ღირსეულად გარდაიცვალა. თურქეთში მცხოვრებ ყველა თავისუფლებისათვის მებრძოლის მოვალეობაა პატივი სცეს ნაზიმის საინტერესო ცხოვრების გზას, შემოქმედებას, ლიტერატურულ მემკვიდრეობას და მომავალ თაობებს გადასცეს ხსოვნა მის შესახებ. არანაირი მნიშვნელობა არ აქვს, გადმოასვენებენ თუ არა მას თურქეთში, გააუქმებენ თუ არა გადაწყვეტილებას მისთვის მოქალაქეობის ჩამორთმევის შესახებ. თუ ეს ნაბიჯები არ გადაიდგმება, არ ნიშნავს, რომ ნაზიმი დავივიწყეთ. მთავარია, არ დაგვავიწყდეს, რომ ის უდიდესი თურქი პოეტია. მის შესახებ დაწერილია ასზე მეტი წიგნი, უამრავი სტატია. იგი პოეტია, რომელსაც სურდა, ადამიანები ეხსნა უიმედობისგან. სწორედ ეს

ხდის მას ჩვენი დროის უდიდეს პოეტად. სწორედ იმედის წყალობით ინარჩუნებდა იგი სიმტკიცეს. იმედმა იმისამ, რომ ადამიანი, კაცობრიობა აუცილებლად უფრო თავისუფალი, უფრო მისაღები, შინაარსიანი ცხოვრებით იცხოვრებდა, აქცია ნაზიმი ოპტიმისტი და იმედიან ხელოვანად.

ნაზიმ ჰიქმეთის აზრით, პესიმიზმი გამანადგურებელია და, ამავე დროს, ძალიან ადვილია. ძნელია იყო იმედით სავსე, ოპტიმისტი. იგი ხელოვნებაში ყოველთვის იდგა ოპტიმიზმის გვედით, რის დადასტურებასაც მისი შემოქმედება წარმოადგენს. ნაზიმ ჰიქმეთის კრებულში „პირველი ლექსები“ არის 1913 წელს დაწერილი ლექსი სათაურით „სამშობლოს კენესა“, რომელიც შემდეგი პწკარით მთავრდება: „სამშობლოს დაფლეთილი მკერდი შენ გელოდება იმედად...“. „რეალისტურ-დიალექტიკურ-მატერიალისტი, ოპტიმისტი ადამიანი ვარ. ჩემი ცხოვრება და ხელოვნება შემოქმედებას, ფართო მასების ცხოვრებას დავეუკავშირე. მე მიყვარს ადამიანი, მიუხედავად მათი სისუსტეებისა და უღირსობისა, მე მათ ვენდობი. ისტორიას ისინი ქმნიდნენ და კვლავაც ისინი შექმნიან. სწორედ ამიტომ არის ჩემი შემოქმედება ნათელი, იმედით სავსე“ - წერს პოეტი ლექსში „ოპტიმიზმი“. „ლამაზ დღეებს მოვესწრებით, ბიჭებო/მზიან დღეებს მოვესწრებით...“. ეს პწკარედები სხვა არაფერია, თუ არა იმედის, ოპტიმიზმის და რწმენის გამოხატულება.

ნაზიმ ჰიქმეთი ერთ-ერთ რობაიაში ასე ახასიათებს თავის თავს, „თხემიდან ტერფამდე ადამიანი/თხემიდან ტერფამდე მებრძოლი და ოპტიმისტი... ლექსში „სტრონციუმ 90“ იმედზე აკეთებს აქცენტს. ამ ლექსის სტრიქონებიდან ვხვდებით, რომ ნაზიმ ჰიქმეთისთვის თავისუფლება ისეთივე მნიშვნელოვანია, როგორც პური და თავისუფლება. „21-22 საათის“ ლექსებიც მომავლის იმედით არის სავსე. ლექსში „შიში“ ასეთი სტრიქონი გვხვდება: „იმედის ეშინიათ, რობსონ, იმედის ეშინიათ, იმედის...“ ამ სტრიქონიდან ჩანს, რომ პოეტი სიტყვაში „იმედი“ დიდ დატვირთვას დებს. იმედთან გაიგივებულია სხვადასხვა ღირებულებები: „...ეშინიათ, რობსონ, განთიადის ეშინიათ/დანახვის, გაგონების,მეხების ეშინიათ.../თესლის და მიწის ეშინიათ.../მდინარე წყლის და მოგონების ეშინიათ.../ისეთი ტირილით, თითქოს წვიმაში შიშველი დგახარო/სიცილის ეშინიათ/სიყვარულის ეშინიათ/ფარხადის მსგავსი სიყვარულის

ეშინიათ/ეშინიათ არწივისფრთიანი იადონის/ჩვენი სიმღერების ეშინიათ...” ამ სტრიქონებში ვხედავთ, რომ იმედი კონკრეტული ცნების ჩარჩოებიდან გამოვიდა და ასოცირდება ყველაფერ იმასთან, რაც ჩვენს ცხოვრებას აზრს და ფერს აძლევს. ლექსში „პოლონელის წერილი“ იმედი საკმაოდ კონკრეტულ სახეს იღებს: „იცი, ჩემო ვარდო/ყველაზე წმინდა იმედის ხე ლენინის ქვეყანაში დაირგო“ (შრომები 1987:44).

ნაზიმ ჰიქმეთის აზრით, ამ იმედის ხის მზრდელები ადამიანები არიან. ლექსი „დიდი ადამიანებიც“ ოპტიმიზმითაა გამსჭვალული: „იმედი აქვთ დიდ ადამიანებს/უიმედოდ ვერ ცხოვრობენ.“ ამ სიტყვებს უძღვნის პოეტი ადამიანების თავისუფლებისათვის ბრძოლას. „ჩემი ქვეყნის ადამიანებიც“ იმედით სავსე თავგადასავალია. სწორედ იმედით სავსე თავგადასავალმა აქცია ნაზიმ ჰიქმეთი ნაზიმ ჰიქმეთად. მისი იმედით სავსე შემოქმედებიდან და ცხოვრებიდან ვსწავლობთ ადამიანად ყოფნის მნიშვნელობას, ადამიანის სიდიადეს. გვასწავლის თავისუფლებისთვის ბრძოლას, სამყაროსთვის სოციალური და ისტორიული თვალთა ყურებას, სამყაროსა და ცხოვრების აღქმას.

სამყაროსა და ცხოვრებაზე სწორი შეხედულება კი ადამიანს ასწავლის ისტორიის სწორ აღქმას, სინათლისა და თავისუფლებისათვის ბრძოლაში ტკივილების შემსუბუქებას. ნაზიმ ჰიქმეთის პოეზია ადამიანს სულს უთბობს, რწმენას და ძალას აძლევს. თავის სათქმელს ნათლად გადმოგვცემს, ლექსის სტრუქტურა მყარია. მისი პოეზია სავსეა რწმენით, ცოდნით, განათლებითა და ბრძოლით. სწორედ ეს არის მისი გამორჩეულობის მიზეზი.

ნაზიმ ჰიქმეთმა თავისი სიმტკიცე, ბრძოლა და ცხოვრება ლექსად აქცია. მან შეძლო საკაცობრიო პოეტი გამხდარიყო. იგი მიეკუთვნება იმ დიდ ადამიანთა რიცხვს, რომლებიც თავს არ უხრიდნენ „ახალ წესრიგს“ და იბრძოდნენ ნათელი, ღირსეული მომავლისათვის. მომავლის რწმენა მისი ცხოვრებისგან და შემოქმედებისგან განუყოფელია. ნაზიმ ჰიქმეთი ნათელი მომავლისათვის ბრძოლის მაუწყებელია. ამ მაუწყებლის გაჩუმება შეუძლებელია. მას წინ ვერავინ აღუდგება. ამის ძალა არ ეყოფათ არც „ახალი მსოფლიო წესრიგის“ მესვეურებს და არც მათ თურქ მოკავშირეებს.

პოეტი „ჩემი ქვეყნის ადამიანების“ ბოლოს ჰალილის საშუალებით ასაბუთებს, თუ რატომ არის კომუნისტი და ამ დასაბუთებისას დიალექტიკას იყენებს. მისთვის დღევანდელი კომუნისტობა ისტორიულ აუცილებლობას წარმოადგენს. უპირისპირდება რა რესპუბლიკას, ეროვნული ბრძოლისადმი რწმენას არ კარგავს, რადგანაც ეროვნული ბრძოლის არსი, ზუსტად კომუნიზმის მსგავსად, იმპერიალიზმის წინააღმდეგ ბრძოლას ნიშნავს. მხოლოდ ეს წმიდა ბრძოლა უნდა წარმოებდეს არა ისეთ რესპუბლიკაში, რომელიც წარმოშობს ბურჟუაზიას და ექსპლოატაციას უწევს პროლეტარიატს, არამედ კომუნიზმში, სადაც „ადამიანი ადამიანის თანასწორია“. ამ თვალსაზრისით, ნაზიმ ჰიქმეთისათვის დღევანდელ დღეს წარმოებული ბრძოლა კაცობრიობამ საბჭოთა კავშირის სახელით კი არა, არამედ ადამიანობის სახელით, კომუნიზმისა და კლასობრივი ბრძოლის სახელით უნდა აწარმოოს.

ნაზიმ ჰიქმეთის პირადი ცხოვრება ისეთივე გამორჩეულია, როგორც მისი პოეზია. იგი არასოდეს დანებებია ბურჟუაზიას. მათი თვალისმომჭრელი დაპირებები, წინადადებები ერთი ხელის მოსმით უარყო. ბურჟუაზიის სამსახურში ყოფნას, სასახლეში ცხოვრებას მან ამჯობინა მუშათა კლასის, კომუნისტური პარტიის რიგითი მებრძოლი ყოფილიყო და სიცოცხლის დიდი ნაწილი ციხეში გაეტარებინა (შრომები 1987:44).

17 წელი გაატარა მან ციხეში. სანამ ცოცხალი იყო, ბურჟუაზიამ ვერ შეძლო მისი დამორჩილება და ამიტომ ცდილობდნენ მისი სახელისთვის ჩირქის მოცხებას გარდაცვალების შემდეგ. მაგრამ ნაზიმი თურქეთის მუშათა კლასის, მსოფლიო რევოლუციური მოძრაობის ცენტრში დგას, თავისი შემოქმედებითა და ცხოვრებით რევოლუციური გზის განათებას განაგრძობს. იგი მოკვდავი იყო ყველას მსგავსად, მაგრამ უკვდავია ხალხის ბრძოლასა და ცხოვრებაში. მას ასეთი მასშტაბები თურქეთის კომუნისტურმა პარტიამ მიანიჭა. ნაზიმი წერდა: „უპირველეს ყოვლისა, კომუნისტი ვარ, მერე კი - პოეტი.“

ნაზიმ ჰიქმეთი ამბობდა, რომ როგორც კაცობრიობის ისტორია არსებობის თითქმის ორი ათასი წლის მანძილზე ვითარდება ისე, რომ ინარჩუნებს მთავარ ღირებულებებს და იძენს ახალს, ასევე კულტურაც, რადგან კულტურის განვითარება

ნიშნავს მის განუწყვეტელ ცვლილებას და უფრო მაღალ საფეხურზე ასვლას. დღევანდელი რეალისტური ხელოვნება უნდა იყოს წარსული კულტურის მატარებელი. ასე განსაზღვრა მან სოციალისტური ხელოვნება, სოციალისტური რეალიზმი. ხელოვნებასა და რევოლუციას შორის დიალექტიკური კავშირი ისტორიულად დაასაბუთა. ცვლილებები კულტურაში რევოლუციური გარდაქმნების გაგრძელებაა. რევოლუცია ახალი ფორმების შექმნას ნიშნავს, ისეთის, რომ ამ გზით ადამიანები უფრო მაღალ კულტურულ საფეხურზე ავიდნენ. ამისათვის მათ წარსულის კულტურა უნდა გაითავისონ ანუ ამ კულტურული მემკვიდრეობის მატარებლები უნდა გახდნენ (ერქანი 2011:31-32).

როდესაც ნაზიმ ჰიქმეთი საკაცობრიო კულტურაზე ლაპარაკობს, ყველა ერს გულისხმობს. „კაცობრიობა მხოლოდ ევროპა, მხოლოდ ძველი საბერძნეთი, რომი, რენესანსი არ არის. აზიელიც, ევროპელიც, აფრიკელიც, ამერიკელიც მთლიანი მსოფლიოს ნაწილს წარმოადგენენ. ჩინელი, იაპონელი, ინდოელი, ირანელი, თურქი კლასიკოსებისა და ხალხური ოსტატების წვლილი მსოფლიო კულტურის საგანძურში ევროპელთა წვლილზე ნაკლები არ არის. როგორც ვხედათ, ნაზიმ ჰიქმეთი კულტურის შესახებ ძალიან მნიშვნელოვან თვალსაზრისს ავითარებს. დასავლური ბურჟუაზიული კულტურული იდეოლოგიის და „კულტურული იმპერიალიზმის“ წინააღმდეგ აღმოსავლური კულტურისა და ხელოვნების თვითმყოფადობასა და საყოველთაობას გვთავაზობს.

ამგვარად, ნაზიმ ჰიქმეთი ხაზს უსვამს ეროვნულისა და საკაცობრიოს დიალექტიკურ კავშირს ხელოვნებაში. ყველა ერი განსხვავებულ კულტურულ-ისტორიულ გარემოში ყალიბდება და შედეგად ფორმირდება ისეთი ღირებულებები, რომლებიც მხოლოდ ამ ერთი ერისთვის არის დამახასიათებელი. ამიტომ, ნაზიმ ჰიქმეთის აზრით, ჭეშმარიტი ხელოვანი არის ის, რომელიც ახერხებს ისარგებლოს თავისი ხალხის კულტურული მემკვიდრეობით და მოახდინოს მისი სინთეზი სხვა ერების კულტურულ მემკვიდრეობასთან. „ამიტომ ოსტატებად მიმაჩნია არა მხოლოდ ჩვენი ლიტერატურის წარმომადგენლები, არამედ აღმოსავლელი და დასავლელი ოსტატებიც“ - აცხადებს ნაზიმ ჰიქმეთი.

ყოველგვარ ეჭვს გარეშეა, რომ ნაზიმ ჰიქმეთი კულტურას სინთეზისტის თვალთ უყურებს. ხელოვნებას კრიტიკულად უდგება, ახდენს მის კლასიფიკაციას და უპირატესობას ანიჭებს ხელოვნების რევოლუციურ, პროგრესულ ნიმუშებს. მან ერთგვარი კრიტიკული პრინციპები ჩამოაყალიბა, რომელთა მიხედვითაც უნდა ხდებოდეს შემოქმედის შეფასება. მაგალითად, მწერლები უნდა შეფასდნენ, შესწავლილ იქნენ აბსტრაქტულად კი არა, კონკრეტულად. ანუ მწერლის შეფასებისას უნდა გავითვალისწინოთ რომელ ქვეყანაში და რომელ ეპოქაში, წრეში, გარემოში, ცხოვრობდა. ამის შედეგად გადავწყვიტოთ წარმატებულია თუ არა ესა თუ ის შემოქმედი. როგორც ვხედავთ, ნაზიმ ჰიქმეთი თვლის, რომ ხელოვნების შეფასება უნდა ხდებოდეს ისტორიული დიალექტიკურ-მატერიალისტური თვალსაზრისით. ამ მეთოდით უნდა შეფასდეს როგორც ხელოვნება, ასევე ხელოვანი.

ამგვარად, მხოლოდ ხელოვნების სფეროში არა, ხელოვნების ისტორიაშიც და კრიტიკაშიც იყენებს დიალექტიკურ-მატერიალისტურ მეთოდს და მხოლოდ ამ მეთოდის საშუალებით აღწევს იგი ხელოვნების ისტორიაში ჯანსაღ სინთეზს. ანუ გვაჩვენებს თუ როგორ მოხდა წარსულის კულტურული მემკვიდრეობის ათვისება. რადგანაც სინთეზის მეთოდი ეყრდნობა არა წარსულის უარყოფას, არამედ ღრმა შესწავლისა და ანალიზის საფუძველზე წარსულის გამოცდილებით ხელოვნების გამდიდრებას.

ამგვარად, ნაზიმ ჰიქმეთი ლიტერატურის ისტორიას სინთეზისტის თვალთ უყურებს. მწერლებს, პოეტებსა და ხელოვნების სხვა წარმომადგენლებს თავისი ეპოქის, კლასის, იდეოლოგიის ფილტრში ატარებს. ხელოვნების ისტორიის შეფასებას ახდენს მიკერძოებულობასა და ობიექტურობას შორის არსებული დიალექტიკური ერთიანობის თვალსაზრისით. იგი საუბრობს რეალისტი და რევოლუციონერი მწერლების დამსახურებაზე, მაგრამ არ ავიწყდება არარევოლუციონერი დიდი მწერლების ღვაწლი, მათი თვითმყოფადობა, თუმცა გვაჩვენებს მათ შეზღუდულობას და წინააღმდეგობრიობას ისტორიული და იდეოლოგიური თვალსაზრისით. ამგვარად გვაჩვენებს, თუ რამდენად შეგვიძლია ვისარგებლოთ ამა თუ იმ შემოქმედის გამოცდილებით. ამგვარად, ნაზიმ ჰიქმეთი ჩვენ წინაშე წარმოდგება არა მხოლოდ

როგორც ხელოვანი, არამედ როგორც ხელოვნებისა და ლიტერატურის ნიჭიერი კრიტიკოსი.

თავისთავად ცხადია, რომ ნაზიმ ჰიქმეთს სურს ისარგებლოს მთელი მსოფლიოს ლიტერატურისა და ხელოვნების მემკვიდრეობით, განიხილავს მსოფლიოს დიდ შემოქმედებს. თუმცა ძალიან ბუნებრივია, რომ ხელოვნებისა და ლიტერატურის ისტორიაში განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებს რეალისტ და რევოლუციონერ მწერლებს. როგორც რევოლუციური თაობის წარმომადგენელი, განსაკუთრებულ პატივს სცემს თავისი ეპოქის დიდოსტატებს, მათი შემოქმედების შესახებ ძალიან მნიშვნელოვან დასკვნებს აკეთებს.

განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს, თუ როგორ აფასებს თურქულ ლიტერატურასა და ხელოვნებას და რა ადგილს აკუთვნებს მას მსოფლიო კულტურული მემკვიდრეობის ათვისების თვალსაზრისით. რასაკვირველია, ნაზიმ ჰიქმეთი თურქულ ლიტერატურასა და ხელოვნებას მსოფლიო ლიტერატურისა და ხელოვნების განუყოფელ ნაწილად მიიჩნევს. განსაკუთრებით დიდ შეფასებას აძლევს თურქულ პოეზიას და უსვამს ხაზს მის საყოველთაო მნიშვნელობას. რასაკვირველია, თურქულ ლიტერატურასა და ხელოვნებასაც სინთეზისტის თვალთ უყურებს ისე, რომ ცდილობს დაიცვას ზღვარი ობიექტურობასა და მიკერძოებულობას შორის. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, იგი ძველი თურქული ლიტერატურის მთავარ წარმომადგენლებს უდგება კრიტიკულად, აანალიზებს მათ შემოქმედებას და აქცენტს აკეთებს იმაზე, თუ რა უნდა გადმოვიღოთ მათგან და აღნიშნავს, რომ ისინი იყვნენ იდეოლოგიურ ჩარჩოებში მოქცეული და რომ მათი შემოქმედება წინააღმდეგობრივია. თანამედროვე თურქულ ლიტერატურასა და ხელოვნებას ის უყურებს როგორც დაპირისპირებულს სოციალისტურ რეალიზმთან. ნაზიმი იცავს სოცრეალისტ მწერლებს და მათ ლიტერატურულ ექსპერიმენტებს მწვანე შუქს უნთებს.

განსაკუთრებით დიდია ნაზიმ ჰიქმეთის როლი თურქეთში პროგრესული, რეალისტი და ნიჭიერი ხელოვანების აღზრდაში, მათთვის გზის ჩვენებაში. მათ პოეტი დიდ იმედებს უკავშირებდა და არც შემცდარა. „ნახავთ, ისინი თურქულ კულტურას დიდ სამსახურს გაუწევენ. მათი სახელები თურქეთის საზღვრებს გასცდება“ - წერდა

ნაზიმი და ისინი, ვისაც ეს სიტყვები ეხებოდა, დღეს, მართლაც, მსოფლიოში სახელგანთქმულნი არიან. მათ დაამტკიცეს ის, რომ თურქული ლიტერატურა და ხელოვნება მსოფლოში მოწინავე რიგებში დგას (ბაბაიევი 2010:80).

ნაზიმ ჰიქმეთი არის პოეტი, რომელმაც დამსახურებულად მოიპოვა თურქული პოეტური სიტყვის დიდოსტატის სახელი. ნაზიმ ჰიქმეთის შემოქმედებისა და მისი მხატვრული აზროვნების ერთიან მთლიანობაში განხილვისას უნდა გავითვალისწინოთ შემდეგი მნიშვნელოვანი ფაქტორი: მან თურქულ სინამდვილეში პირველმა შემოიტანა ხელოვნების ახლებური გაგება, სამყაროს მხატვრულად აღქმას მან პირველმა მიუსადაგა დიალექტიკური მატერიალიზმის მსოფლმხედველობა და მეთოდი, მოგვცა ყოველივე ამის შეუდარებელი მაგალითები. ამავე დროს, ნაზიმ ჰიქმეთი არის თურქეთში მეცნიერულ-მატერიალისტური ხელოვნების თეორიისა და ესთეტიკის ფუძემდებელიც.

3. 2. ნაზიმ ჰიქმეთის დესტანის „*ჩემი ქვეყნის ადამიანების*“ ზოგიერთი პოეტური თავისებურება

ნაზიმ ჰიქმეთი გახლდათ პოეტი, რომელიც აღიარებდა, რომ კომუნისტი იყო. ინტერვიუში მან ღიად განაცხადა, რომ 1923 წლიდან კომუნისტური პარტიის წევრი იყო და ერთადერთი საამაყო ზუსტად ეს ჰქონდა. სწორედ ეს მსოფლმხედველობა გახლდათ მისი პოეზიის მიმართულების მიმცემი და მისი პოეზიის სათავე. ოღონდ, რასაკვირველია, ნაზიმ ჰიქმეთი მხოლოდ კომუნიზმზე და მისი ხოტბა-დიდების შემცველ ლექსებს არ წერდა. მას ჰქონდა ლექსები სიყვარულზე, მონატრებაზე, ადამიანების კარგსა თუ ცუდ თვისებებზე. ის კი არა და, მისი ლექსების უმეტესობა ამ თემებზე იყო შექმნილი. ოღონდ, რა თემაც არ უნდა აეღო, მისი ლექსების მამოძრავებელი ძალა მაინც დიალექტიკური მატერიალიზმი იყო. სიყვარულს, სიხარულსა თუ სიძულვილს მუდამ ამ პოზიციის პრიზმაში განიხილავდა (შრომები 1995: 78).

ამიტომ ზოგიერთი მკვლევარის მცდელობა, წარმოგვიდგინოს ის მხოლოდ სიყვარულისა და ლირიზმის პოეტად, მოწყვიტოს ამ ცხოვრებასთან დამაკავშირებელ მის მსოფლმხედველობას და მომავალ თაობებს ამგვარად გააცნოს, სრულიად უსაფუძვლოა.

ნაზიმ ჰიქმეთმა მშვენივრად უწყოდა: „პოეტის პასუხისმგებლობა ინჟინრების, ტექნიკოსების პასუხისმგებლობაზე ერთი წვეთით ნაკლები როდია; პირიქით, მეტიცაა... პოეტი სულის ინჟინერია. მისი ხმა მილიონობით ადამიანსა და მათ სულებს ესმის. სიტყვის ეს არნახული, უდიდესი ძალა ყოველი პოეტისათვის საამაყო უნდა იყოს, მისი პასუხისმგებლობის, ცნობიერების უფრო მეტად ამამაღლებელი. მშვიდობისა და ხალხების ბედნიერებისათვის მებრძოლმა პატიოსანმა პოეტებმა კარგად უნდა გაითავისონ თავიანთი მისია. შეუძლებელია არსებობდეს განსხვავება პოეტის ცხოვრებასა და შემოქმედებას შორის. ჩვენ არ ვცხოვრობთ ორი ცხოვრებით, ერთი პრაქტიკულით და მეორე შემოქმედებით. ჩვენ ერთი განუყრელი სხეული ვართ“ (ჩალიშლარ 1995: 80).

აი, რას სწერდა ქემალ თაჰირს ერთ-ერთ წერილში: „ის, ვისაც თავისი ქვეყანა და თავისი ქვეყნის მშრომელები არ უყვარს, მსოფლიოს და მსოფლიო მშრომელებს ვერ შეიყვარებს და ვისაც არ უყვარს მსოფლიო და მსოფლიო მშრომელები, თავის ქვეყანასა და თავისი ქვეყნის მშრომელებს ვერ შეიყვარებს. ის ადამიანი, ვისაც არ უყვარს, ვერ შექმნის ლიტერატურას, მხატვრობას, არქიტექტურულ ნიმუშებს და ა.შ. არ ვიცი დიდი და ღრმა არის თუ არა ჩვენი ლიტერატურა, მაგრამ სუფთა (წმინდა) ნამდვილად არის. ამის მიზეზი კი სიყვარულია. ისეთი არაფერი მითქვამს, რაც აქამდე არ თქმულა, მაგრამ რაც ვთქვი, სიმართლეა და მართალი სიტყვა კი ორიგინალურ ნათქვამზე უფრო ძვირფასია“ (ჰიქმეთი 1940:201).

ნაზიმის ეს სიტყვები მისი პოეზიის არსის უკეთ გაგებაში დაგვეხმარება: „ჩემთვის პარტიის გარეშე ლიტერატურა არ არსებობს, რადგან მის გარეშე ჩემი ცხოვრებაც არ არსებობს. მსურს, რომ ჩემმა პოეზიამ პასუხი გასცეს მკითხველის ყველა შეკითხვას. როცა ყმაწვილს გოგონა შეუყვარდება, ჩემი ლექსები წაუკითხოს. როდესაც მოხუც კაცს სიკვდილის დარდი შეიპყრობს, ჩემი ლექსები წაიკითხოს. როდესაც

ადამიანები საპირველმართო დემონსტრაციაზე წავლენ, ჩემი ლექსები წაიკითხო. როდესაც თქვენ რომელიმე ბიუროკრატი ცუდად მოგექცევით, ჩემი ლექსები წაიკითხოთ. კომუნისტი მწერალი ვალდებულია ადამიანის ყველა გრძნობას გასცეს პასუხი (ფევრალსკი 1979:82).

ნაზიმ ჰიქმეთი თითქმის ყველა თავის ნაწარმოებში იდეისათვის თავგანწირული ადამიანის როლში გამოდის, მაგრამ, ამავე დროს, იგი არის იშვიათი გრძნობების, სიყვარულისა და ენთუზიაზმის მქონე ადამიანი. მას განუწყვეტლივ ენატრება თავისიანები და ამას დიდი წარმატებითაც აქსოვს სტრიქონებში. მონატრება ახლობლებისა და იმათი, ვინც და რაც ძლიერ უყვარს: სამშობლოს, ადამიანების, ბუნებისა. ძლიერი მონატრება, ერთი მხრივ, და, მეორე მხრივ, შინაარსი და თემატიკა მის შემოქმედებაში არის უმნიშვნელოვანესი. კრიტიკოსი ან მკვლევარი ამ პოზიციიდან თუ მიუდგება მის შემოქმედებას, ჩვენსავით ფრიად გაუჭირდება დადგენა იმისა, თუ ამ მახასიათებლებიდან მაინც რომელია განმსაზღვრელი. პოეტის პოეზიის მიმოხილვისას შემდეგ კლასიფიკაციას გვთავაზობენ:

2.1. ნაზიმ ჰიქმეთი თავის ლექსებში ილაშქრებს იდეოლოგიის, რეჟიმისა და იმპერიალიზმის წინააღმდეგ.

2.2. მონატრება:

2.2.1. სამშობლოს სიყვარულით გამოწვეული სამშობლოს ძლიერი მონატრება;

2.2.2. ვაჟიშვილის მონატრება;

2.2.3. თავისუფლების მონატრება.

2.3.1. მშობლიური ბუნების სიყვარული;

2.3.2. ადამიანების სიყვარული (აქსანი 2009: 43).

მეოცე საუკუნის 20-იან წლებში თურქულ პოეზიაში აქტუალური იყო კამათი არუზისა და ჰეჯეს საზომებით წერის შესახებ. ეროვნული ლიტერატურის მიმდინარეობაში გაერთიანებული პოეტები, რომელთაც მეჰმეთ ემინ იურდაქული მეთაურობდა, წერდნენ ჰეჯეს საზომით. მათ ლექსის სოციალური ფუნქცია წამოწიეს, დამწერლობისა და სალაპარაკო ენის შერწყმის მომხრენი იყვნენ. პირველი მსოფლიო ომის შემდეგ ინტერვენტების წინააღმდეგ წარმოებული განმათავისუფლებელი

ბრძოლის შედეგად ახლად შექმნილი თურქეთის რესპუბლიკის პოპულისტური და ნაციონალისტური განწყობა ეროვნული ლიტერატურის დამცველებს გზას უხსნის დაამყარონ ახლო ურთიერთობები ხელისუფლებასთან. სახელმწიფომ, რომელმაც თავის პოლიტიკურ, სოციალურ თუ კულტურულ არსებობას ოსმალეთის იმპერიის მთლიანად შეცვლის გზით მიაღწია, გააბედინა ეროვნული ლიტერატურის მიმდინარეობის პოეტებს, უარი ეთქვათ დივანის პოეზიაზე. წიგნში „თანამედროვე თურქული ლიტერატურის რესპუბლიკის დროინდელი პერიოდი“ შუქრან ქურდაქული ამახვილებს ყურადღებას ამ ვითარებაზე; წერს, რომ ჰეჯეს საზომით მწერლების ხელისუფლებასთან ურთიერთობამ, ეროვნული ლიტერატურის მიმდინარეობის პოეტების ლექსებში ლოზუნგების მომრავლებამ განაპირობა ხალხთან დაახლოება და ლექსებში მათი პრობლემების წამოწევა (აქსანი 2009: 43).

ნაზიმ ჰიქმეთთან ვიზუალური და ბგერითი ელემენტები ყოველთვის ერთადაა და მთლიანობის, სტრუქტურის გამოკვეთის მიზნით გამოიყენება. მათ შორის წონასწორობა დაცულია. ლექსში „ბაჰრი ჰაზერი“ ავტორი აღგვიწერს ნავს, რომელიც იძირება და ზღვის ტალღებთან მეზრდოლ მენავეს. ეს ლექსი წარმოადგენს კინომატოგრაფიული მეთოდის ძალიან შთამბეჭდავ მაგალითს, თანაც ხმოვანი კინოსას, რადგანაც ვიზუალური და ბგერა აქ ერთ მთლიანობას ქმნის. ასეთივე კინემატოგრაფიული მეთოდი გამოიყენა ჰიქმეთმა „ჩემი ქვეყნის ადამიანებშიც“ (ჰუსეინი 2009:55).

ნაზიმ ჰიქმეთის შემოქმედებას პირველი ლექსების გამოქვეყნებიდან უკანასკნელ ნაწერებამდე ენობრივი თვალსაზრისით თუ განვიხილავთ, დავინახავთ, რომ მასში აისახა ყველა ის თავისებურება, რაც ანატოლიურ თურქულს ახასიათებდა XX საუკუნის 20-იანი წლებიდან 1963 წლამდე. პოეტის ენაზე დროდადრო გავლენას ახდენდა თევფიქ ფიქრეთის პოეზია, იმდროინდელი პოეტები, იაჰია ქემალი, რომლის მოწაფედაც ითვლება ნაზიმ ჰიქმეთი, მაგრამ ნელ-ნელა, განსაკუთრებით კი 1924 წლიდან, რუსეთიდან დაბრუნების შემდეგ პოეტი შეუდგა ახალი თავისუფალი ლექსის ფორმის ძიებას, მიმართა თხრობის ახალ მანერას და მისი ლექსის ენა თანდათან ხალხის ენას დაუახლოვდა.

რა შეგვიძლია ვთქვათ ეპოპეა „ჩემი ქვეყნის ადამიანების“ ფორმის შესახებ? ეს ნაწარმოები კლასიკური პოეზიის, ხალხური ლექსის ოთხპეტიკარედისა და თავისუფალი ლექსის – ვერლიბრის – ნაზავია.

ქვემოთ მოყვანილი ამონარიდი, მაგალითად, ჰეჯეს (მარცვლის) საზომითაა დაწერილი:

Dağ taş Memet dolu, dağ taş sevkıyat (a)

Gidenler aç susuz, dönenler sakat (a)

Memedin ayağında yarım çarıklar (b)

Memet yüziükoyun yatmış sayıklar (b)

დესტანში ხალხურ სტილში დაწერილი სტრიქონებიც გვხვდება:

მთვარე ამოდის, გადმოსვლას ღამობს,

სატრფოსთან შეყრას ღამობს.

მთვარე ამოდის ნათელი, ნათელი,

მთვარე ამოდის ქაშანურისა,

მთვარე ამოდის, არემარე ითოშება და თეთრდება.

ოღონდაც, „ჩემი ქვეყნის ადამიანების“ ძირითადი საზომი მაინც ნაზიმ ჰიქმეთის მიერ დესტანისათვის მისადაგებული ვერლიბრია, რომელიც, თხრობითობის გარეშე ხშირად ლირიკაში გადადის, გულიდან ამოსული აღსარებიდან – ენთუზიაზმში.

„თავში მზე:

აღზე მძიმე სამჯერ, მილიონჯერ, ორი ათასი მილიონი ტონა,

რა არის კარგი,

რა ცუდი,

რა ღამაზი,

რა მახინჯი,

რა სამართლიანი,

რა უსამართლო,

ეს უზარმაზარი,

უსაზღვრო ცხოვრება,

100.000 კვადრატული მეტრის,

ამდენივე ცხენის ძალის მქონე.

არც სადამოს,

არც დილით,

ვაგლახ,

არც ზემოთ,

არც ქვემოთ

არ ჩერდება

საათში ასი ათასი კილომეტრით მქროლი

თეთრი

გაზის

ქარიშხალი...“ (ბაბაიევი 2010:245).

„ჩემი ქვეყნის ადამიანებში“ გამოჩნდა ნაზიმ ჰიქმეთის, როგორც პოეტის, ოსტატობის ახალი თავისებურებები: ფაქტობრივი მეთოდებით სიმბოლოსა და დოკუმენტურად განსაზღვრული პოეტური სახის არსის წარმატებული შეერთება; რეალური და პირობითი დროის მონაკვეთებს შორის პროპორცია; ეპოქის ისტორიული პანორამისა და რეალისტური კონკრეტულობის ერთად ჩვენება.

ნაზიმ ჰიქმეთის პოეზიის ენის თავისებურებები ამ სათაურების ქვეშ შეიგვიძლია გავაერთიანოთ:

1. სიცხადე

ნაზიმ ჰიქმეთის ენა ცოცხალი, ნათელი და გამჭვირვალეა. მორაკრაკე წყაროს მსგავსია, მისი გაგება ყველას შეუძლია. ამ ენით გადმოცემული აზრები, სიმბოლოები, შედარებები ადვილი გასაგებია. ენა ბუნებრივია, მკითხველს არ ზღუდავს, არავის ათქმევინებს „რას ამბობს ეს კაციო?“ სასწავლოა, ადამიანის ჰორიზონტს აფართოვებს, სულიერ სამყაროს ამდიდრებს. ასეთი ენით დაწერილი, ლირიზმით სავსე ლექსები, რთულად გასაგები აზრები, რთული სულიერი მოძრაობები, ყველაზე აბსტრაქტული სიმბოლოებიც კი ადვილად გასაგები ხდება. ამის მიღწევა ძალიან რთულია, ესეც ხელოვნებაა. ამიტომ იყო, რომ ფირაიე ნაზიმს ეუბნებოდა: „ნაზიმ, ადამიანს შეუძლია შენგან ბევრი ისწავლოს, მაგრამ შენ მას ისე ასწავლი, რომ ვერ მიხვდება, რომ შენგან

ისწავლა. იგი იფიქრებს, რომ ამას თვითონ მივხვდით, ისედაც ვიცოდით“ (ჰიქმეთი 1940:42-43).

2. კონკრეტულობა

ნაზიმ ჰიქმეთის ენა უმეტეს შემთხვევაში კონკრეტულია. ფიქრს, გრძნობას, სიმბოლოებს კონკრეტულ არსებებს უკავშირებს და ისე გადმოგვცემს. ქვემოთ მოყვანილ ლექსში შემდეგნაირად გადმოგვცემს ფირაიესადმი სიყვარულს:

„ჩავიცუცქე, ვუყურებ მიწას,

ვუყურებ ბალახს,

ვუყურებ მწერებს,

ვუყურებ ტოტებს ცისფერი ყვავილი რომ გამოუღიათ.

შენ გაზაფხულის მიწას ჰგავხარ, ძვირფასო,

შენ გიყურებ.

ზურგზე დავწევი, ვხედავ ცას,

ხის ტოტებს ვხედავ,

მფრინავ ყარყატებს ვხედავ.

შენ ცას ჰგავხარ გაზაფხულზე, ძვირფასო,

შენ გხედავ“ (ჰიქმეთი 1940: 49).

3. ხალხური ენით სარგებლობა

ნაზიმ ჰიქმეთი ხალხური ენის გამოყენებასთან დაკავშირებით წერს შემდეგს: „როგორც გლეხს უყვარს თავისი მიწა და ხარი, დურგალს თავისი ხე და ხერხი, სწორედ ასე მიყვარს მე თურქული ენა.“ ენა, რომელიც ნაზიმ ჰიქმეთს უყვარს, ხალხური ყოველდღიური სასაუბრო ენაა, ოღონდ მწერლების, პოეტების მიერ განვითარებული და გათანამედროვეებული, არაბული და სპარსული სიტყვებისგან, განსაკუთრებით კი, გრამატიკული წესებისგან განწმენდილი, საკუთარი აუზში განზანდილი ენა... (შრომები 1995:83).

ამიტომ ნაზიმ ჰიქმეთი მთელი ძალით ებრძოდა ისეთ ხელოვნურ ენას, რომელსაც არცერთი კლასი, არცერთი ფენა არ იყენებდა. იმ ენის ნუმუშად, რომელსაც არავინ იყენებდა და ხელოვნურად იყო შექმნილი, ნაზიმ ჰიქმეთს მეჰმედ ფუათის ეს

პწკარედი მოჰყავს: „Hangi Türktür gerdanına urgan kement urdurur?“ აქ მეჰმედ ფუათმა vur-
durur აქცია urdurur-ად. ამ პწკარედში ორი სპარსული წარმოშობის სიტყვა გვხვდება -
gerdan და **kement**, რომლებიც დღესაც გამოიყენება თურქულ ენაში, ხოლო **urdurur** არც
ოსმალურში გვხვდება და არც თურქულში. როგორც ნაზიმ ჰიქმეთი ამბობს, თითქოს
პირველ მსოფლიო ომში რომელიმე გერმანელმა აღმოსავლეთმცოდნემ აიღო
გერმანული სიტყვა და თარგმნა თურქულად (ჰიქმეთი 1945:20).

რაკი ამ საკითხს შევხებით, გთავაზობთ პწკარედებს თანამედროვე პოეტების
შემოქმედებიდან:

eee T aa uu SSe C nnn EEE eee

(ილჰან ბერქი)

Denizin çarşısında beyaz zeytin

Başlıklar geçti düdük çala çala

(ოქთაი რიფათი)

biz çocuk merdivenli bir üzünc

(ეჯე აიჰანი)

Tüy aldım ki evrende kalkıp gitmeleri özetliyorsun

Seni bilmek ne uzun kelime ne acaip ilgi

(ჯემალ სურეია)

ნაზიმ ჰიქმეთმა კარგად იცის თურქული ენა თავისი დიალექტებით და
ჟარგონებით და მათ შესაფერის ადგილზე იყენებს:

“Abe şair

bizim de bir çift sözümüz var

“Aşka Dair“.

O meretten biz de çıkarız

biraz!

(Mor Menekşe, Aç Dostlar ve

Altın Gözlü Çocuk’tan)

Ne halte dek,

dostların karnı açtı,

kıydık menekşe parasına!“

(იმავე ადგილიდან) (შრომები 1995: 88).

ჩვენ განვიხილეთ ნაზიმ ჰიქმეთის პოეზიის თავისებურებები. ახლა კი შევეხოთ იმ ერთ თავისებურებას, რომელიც ნაზიმ ჰიქმეთის შემოქმედებაში არ გვხვდება. ამგვარად უკეთ გავეცნობით მის პოეზიას, მისი პოეზიის სტილის მთავარ მხარეს, უკეთ გავიგებთ, თუ რა განასხვავებს მას სხვა პოეტებისგან. ის, რაც ძალიან ბევრი პოეტის შემოქმედებაში გვხვდება და ნაზიმ ჰიქმეთთან არა, არის პოეტურობა. რა არის პოეტურობა?

პოეტურობასა და ლირიზმს შორის ერთი ნაბიჯია. უფრო სწორად რომ ვთქვათ, პოეზიის სილამაზე ლირიზმში მდგომარეობს, მაგრამ ზოგიერთ პოეტს გემოვნება ღალატობს და ისინი წერენ ლექსებს, რომლებიც შორსაა გულწრფელობისგან და გადატვირთულია მეტაფორული გამოთქმებით. აი, ეს არის პოეტურობა. ასევე პოეტურობაა წლების განმავლობაში ხშირი ხმარებისგან გაქვავებული ფორმებით წერა, რომლებიც უკვე დაცლილნი არიან გრძნობისა და აზრისგან, არიან გამოფიტულნი, სხვა სიტყვებთან კავშირი აქვთ დასუსტებული. მაგალითად, ასეთი სიტყვებია gurbet (ყარიბობა), sıla (ნოსტალგია), turna (წერო). მოცემული სიტყვები ხშირად გამოიყენებოდა ხალხურ ლიტერატურაში და ნელ-ნელა გაცვდა, მოძველდა. ასევე მოძველებული იყო სიტყვები, რომლებსაც ხშირად მიმართავდნენ დივანის პოეტები არის: vuslat (პაემანი), şarap (ღვინო), kadeh (თასი), bülbül (ბულბული) და სხვ. განსაკუთრებით კალამბურები, ყველა მათგანი მოძველებული იყო. ანუ არსებობდა გაქვავებული შედარება-მეტაფორები. სიმაღლის აღსანიშნავად აღვის ხის, ნამყენის, მეტაფორებს იყენებდნენ; ტუჩების მეტაფორად ლალი, კვირტი გვხვდება; თვლების მეტაფორად ნარგიზი, სიმთვრალე, მკვლეელი; თმის მეტაფორა - გველი, ქამანდი, ჯაჭვი; კბილების მეტაფორა - მარგალიტი, მადანი. აი, ასეთი გაქვავებული, უსიცოცხლო მეტაფორა-შედარებებით, გამოთქმებით ლექსის წერა არის პოეტურობა. ქვემოთ მოყვანილი ნაწყვეტი აღებულია ორჰან სეიფის (1890-1972) ლექსიდან „სამწყუხაროა“. იგი წარმოადგენს პოეტურობის მაგალითს:

Çiçekler dağılmış renkler solmadan ფერი არ დაკარგვიათ მიმოფანტულ ყვავილებს/

Kuşlar sükût etmiş hazan olmadan შემოდგომა არ დამდგარა, მაგრამ ფრინველები დადუმებულან/

Sâkinin elinde câmı dolmadan მერიქიფის ხელში ჭიქა არ ივსება /

Meclisin tükenmiş şarabı yazık სამწუხაროა, მეჯლისზე ღვინო გათავებულა/.

hazan შემოდგომაა, saki -მერიქიფე, câm -ჭიქა. მოცემული სიტყვები მე-13 საუკუნის შემდეგ დივანის ყველა პოეტის ლექსში გვხვდება. იგივე შეიძლება ვთქვათ ომონიმურ რითმებზეც: sol-madan, ol-madan, dol-madan. აი, რას წერს ნაზიმ ჰიქმეთი პოეტურობის შესახებ: „ყველაზე რეგრესულ, ყველაზე ბაქიბუქა პოლიტიკურ ჰორიზონტზე გვხვდება პოეტურობა. მუსოლინი პოეტური იყო, მისი ჰორიზონტი საკმაოდ პოეტური იყო“ (ჰიქმეთი 1940:42).

ახალგაზრდა პოეტების შესახებ კი წერს: „ახალგაზრდა პოეტების ლექსებს ყურადღებით, იმედით, სიამაყით, სიყვარულით ვკითხულობ, მაგრამ არ მომწონს. ძალიან ცუდად წერენ, რადგან გულწრფელები არ არიან. ვიცი, იმისათვის, რომ იყო გულწრფელი, უნდა იყო ძლიერი. მაგრამ ახალგაზრდებში გამოუცდელობით გამოწვეული გულწრფელობა არსებობს. ამათში ეგეც არ არის. კეკლუცობენ, პოზიორობენ, ლექსის მჯღაბნელები არიან, თვითდაჯერებული არამზადები არიან“ (1940:42).

ვასრულებთ საუბარს ნაზიმ ჰიქმეთის პოეზიის გამომსახველობით საშუალებებზე. მთლიანად ვერ ამოვწურეთ ეს თემა, მაგრამ შეიძლება ითქვას, რომ მისი პოეზიის ძირითად თვისებებს შევხებით.

როდესაც ნაზიმ ჰიქმეთს სურს, ძირითადი აზრი გამოკვეთოს, იყენებს სიმბოლოებს, გამეორებებს, ერთი და იმავე ფორმის რითმებს, პაუზებიც ერთსა და იმავე ადგილას არის. აი, ეს არის რიტმი. რიტმი ლექსს დიდ ძალას მატებს. გთავაზობთ ნაწყვეტებს ნაზიმ ჰიქმეთის „ბაჰრი ჰაზერიდან“ და „კომკავშირიდან“

„ჰარი, ჰარი,

ჰურა, ჰურა

ჰურა!

მოვიდა ჩვენთან

დიქტატურა.“

(“კომკავშირი“)

არ უყურებს

ნავს,

წყალში

გახვეულს;

არ უყურებს

გახლეჩილ,

გაპობილ

წყალს.“ (ჰიქმეთი 2005: 18).

(„ბაჰრი ჰაზერი“)

თავის პწკარედებში ნაზიმ ჰიქმეთი მოგვითხრობს თურქ სამხედროებზე, რომლებიც ფრონტიდან ფრონტზე გადაჰყავდათ. თუ ყურადღებას მივაქცევთ, ვნახავთ, რომ მატარებლის ხმის რიტმი და ლექსის რიტმი ერთი და იგივეა. ორ-ორჯერ მეორდება „მემეთჩიკ, მემეთ“ (თურქ სამხედროებს ასე ეძახდნენ მოფერებით). თუ ამ სიტყვებს ცოტა სწრაფად, მატარებლის ტემპით წავიკითხავთ, რიტმსაც ადვილად შევამჩნევთ:

„Ve teker teker

kesilmeden tekrarlıyor tıkırdayan tekerlekler

(gitgide daha çabuk, gitgide daha sert):

“Memetçik, Memet

Memetçik, Memet.“

Memedin ayağında yarım çarıklar.

Memet yüzü koyun yatmış sayıklar.

Memet beygir fişkısından arpa ayıklar.

Arpayı götürüp derede yıkar.

Güneşte kurutup yiyecek Memet.

Dağ taş Memet dolu, dağ taş sevkیات.

Ölüm Allahın emri, açlık olmasa fakat.

“Memetçik, Memet

Memetçik, Memet.

Vagonların 40 kişilikse de yapısı
80 Memet, 100 Memet yüklü hepsi.
Kilitlenmiş vagonların kapısı.
Tirenler gidiyor Memetçik dolusu.
“Memetçik, Memet
Memetçik, Memet“ (სელამეთი 2006: 27).

ნაზიმ ჰიქმეთის პოეზიას ფორმის თვალსაზრისით თუ განვიხილავთ, ამგვარი შთაბეჭდილება იქმნება: პოეტი ბავშვობისა და ადრეული ახალგაზრდობის დროინდელ და პირველად გამოქვეყნებულ ლექსებში იუსუფ ზიას, ორჰან სეიფის მსგავსად ზომიერი, სწორი რითმის ტიპის მაგალითებს იძლეოდა. მაგალითად, 1921 წელს, 19-20 წლის ასაკში გამოქვეყნებული ლექსი “შავი ძალა” 6+5 საზომით, a,b,b,a რითმით და ოთხ სტროფადაა დაწერილი. პირველი სტროფი ასე გამოიყურება:

„საუკუნებია ამ ქვეყნის,
ყველაზე უბრალო, სუფთა გულებზე
ცათა მარადიული სინათლის ნაცვლად
წყვდიადი წვება შავი ძალისა“ (ჰიქმეთი 2011: 128).

„Asırlar vardır ki, bu memleketin,
En sade, en temiz gönüllerine,
Göklerin ezeli nuru yerine,
Zulmeti iniyor kara kuvvetin“

იუსუფ ზიასადმი მიძღვნილი 1920 წლით დათარიღებული ლექსი „ერთი წუთი“ 7+7 საზომით, a, a, b, b რითმით არის დაწერილი. ლექსი ასე იწყება:

„ზღვა წყნარი ტბასავით ნელ-ნელა ფართოვდება,
წყალი კლდეებზე სხივებით ქარგავს.
უსაზღვროებაში ჩაძირული ცა ვარსკვლავებითაა მოჭედილი ...
ახლა მკერდში გული მიცემს ჩქარ-ჩქარა“ (აქსანი 2009:163).

“Deniz durgun göl gibi, gitgide genişliyor,
Sular kayalıklarda nurdan izler işliyor.
Engine sarkan gökler baştan başa yıldızlı...

Şimdi göğsümde kalbim çarpıyor hızlı hızlı“ (Aksan 2009: 163).

თანამედროვე ლიტერატურის ლექსის ფორმა თავისუფალი ლექსია, რომელიც უკვე XIX საუკუნის ბოლოდან გამოიყენება. XX საუკუნეში ის მთელ მსოფლიოში გავრცელდა. თურქულ პოეზიაში პირველად ნაზიმ ჰიქმეთის 1922 წელს დაწერილ ლექსებში გვხვდება, უფრო მეტად გამოყენებულია 1929 წელს გამოშვებულ კრებულში „835 სტრიქონი“.

თავისუფალი ლექსის თავისებურებები მოკლედ შეიძლება ასე ჩამოვაყალიბოთ:

ა) თავისუფალი ლექსს მეტრიკა არა აქვს, ე.ი., მარცვალთა რაოდენობის თანაბრობა ან ისეთი წესები, როგორებიცაა მარცვალთა სიგრძე-სიმოკლის დაცვა საჭირო აღარ არის.

ამიტომ ზოგი პწკარი გრძელი (მთელ ერთ ხაზზე), ზოგი კი მოკლე (მაგალითად, მხოლოდ ერთი სიტყვა) შეიძლება იყოს.

ამგვარმა მიდგომამ მდიდარი შესაძლებლობები მოიტანა. როგორც ჯევდეთ ქუდრეთი გვიყვება, კლასიკური ლექსის მეტრული სისტემა, რითმა, ლექსის ფორმა, პოეტის ნათქვამს ზღუდავდა; აზრისა თუ სათხრობი ამბის ამ წესებში მოთავსება და მათთვის მისასადაგებელი საშუალებები საკმაოდ მწირი იყო; მაგალითად, სიტყვა, რომელიც ძალზე მოკლედ შეიძლება წარმოთქმულიყო, უნდა დამორჩილებოდა გამოყენებული საზომის სიგრძეს; ანდა ვრცელი აზრის საზომისა და ლექსის ფორმაში (მაგალითად, ბეითში – ორპწკარედში) ჩატევა იყო საჭირო. ვერლიბრმა ყველა ეს სირთულე მოხსნა. ნაზიმ ჰიქმეთმა ლექსში „ბაჰრი ჰაზერი“ დაგვიხატა ნავის ზღვის ზედაპირზე ქანავი, რყევა და ნელნელა მხედველობის არიდან გაქრობა. ეს ყველაფერი ნაზიმმა სიტყვების ნელ-ნელა შემცირებით გადმოგვცა (Fiş 2005: 112):

„Çıkıyor kayık	„ადის ნავი,
iniyor kayık	ჩადის ნავი,
çıkıyor ka...	ადის ნა...
iniyor ka...	ჩადის ნა...
Çık...	ადის...
in...	ჩადის..
çık...”	ად...”

ბ) იმის გამო, რომ თავისუფალი ლექსი არის მასშტაბური პწკარედებში პაუზა არ კეთდება. იმ ადგილზე, სადაც პაუზა უნდა გაკეთდეს ახალი პწკარედი იქმნება.

გ) პოეტები, რომლებიც ვერლიბრით (თავისუფალი ლექსი) წერენ, არანაირ საზომზე არ არიან დამოკიდებულნი, ლექსის შინაგან ჰარმონიას სიტყვათა წყობით ქმნიან.

კლასიკურ ლექსში ყოველი პწკარი დიდი ასოთი იწყებოდა, ზოგიერთი პოეტი თავისუფალ ლექსშიც ამ გზას მიჰყვება. თუმცა ნაზიმ ჰიქმეთი პწკარედებს დიდი ასოთი იწყებს, სანამ წინადადება არ დამთავრდება.

ნაზიმ ჰიქმეთის მიერ თავისუფალი ლექსისთვის მოტანილი ყველაზე დიდი სიახლე არის ის, რომ პწკარედებს წერს კიბის საფეხურებივით. ყველასთვის ცნობილია, რომ ეს მეთოდი მან მაიაკოვსკის გავლენით დაამკვიდრა თურქულ პოეზიაში. ეს ფორმა თურქულ ენისთვის ძალიან ჰარმონიული აღმოჩნდა და ჰიქმეთმაც დიდი ადგილი დაუთმო თავის შემოქმედებაში. იმდენად, რომ ზოგიერთ ლექსში სიტყვას მარცვლებად ყოფდა და მარცვლებს ცალ-ცალკე პწკარედებში წერდა:

„Ben yanmasam	მე თუ არ დავიწვი,
sen yanmasan	შენ თუ არ დაიწვი,
biz yanmasak,	ჩვენ თუ არ დავიწვით,
nasıl	ბნელს
çıkar	რა
karan-	
-lıklar	გაანათებს?
aydın-	

-lığa?...“ (Fiş 2005: 114).

თუ რატომ წერს ასეთი ფორმით ლექსებს, შეგვიძლია გავიგოთ მემედ ფუათისთვის მიწერილი წერლიდან. მემედ ფუათს ნაზიმის ლექსის ორი პწკარედი ასეთი ფორმით დაუწერია:

“Seneler geçmiştir üzerinden	„უამრავ წელს გაუვლია
ihtiyar sokağın.“	ამ ბებერ ქუჩაზე.“

ნაზიმ ჰიქმეთი კი აღნიშნავს, რომ ეს ორი პწკარედი შემდეგნაირად უნდა დაიწეროს:

“Seneler gemiştir
üzerinden
ihtiyar sokağın...”

ამის მიზეზს ნაზიმი ასე განმარტავს: „როგორც ასოა კითხვის სიმბოლო, სტრიქონების სქემაც კითხვის სიმბოლოა, მეორე სტრიქონს თუ ბოლოში მივაცოლებთ, პირველი სტრიქონის შემდეგ პაუზას შევამოკლებთ, აზრის თვალსაზრისითაც ასე უნდა იყოს და ჰარმონიის თვალსაზრისითაც“ (ჰიქმეთი 1945:63).

კიდევ ერთი საკითხი: არ არის საკმარისი ცალკეული პწკარედის შინაარსის მიხედვით რიტმის, ჰარმონიის, მეტრის, ბგერის დამუშავება, საჭიროა წინა და მომდევნო პწკარედებს შორის კავშირის განსაზღვრაც და ამის მიხედვით რიტმის, ჰარმონიის, ბგერის, მეტრის რეგულირება, ასევე შინაარსზე დაყრდნობით (შრომები 1995:88).

1924 წელს რუსეთიდან დაბრუნების შემდეგ გამოქვეყნებულ ზოგიერთ ლექსში და პოემაში „მთის ჰაერი“, რომელიც ცნობილია, როგორც რიტმული პროზა, a, a, და b, b წყობის რითმებს იყენებს (Fiş 2005: 119).

ამ და მომდევნო წლებში ნაზიმ ჰიქმეთის პოეზიაში შინაარსის, ფორმის, ბგერის და გადმოცემის თვალსაზრისით მნიშვნელოვან ცვლილებებს ვხედავთ.

ნაზიმ ჰიქმეთი თურქულ პოეზიაში მანამდე არარსებულ ფორმებსა და გამოხატვის ახალ საშუალებებს ეძებდა. 1928 წლით არის დათარიღებული მისი ლექსი „მტირალა ტირიფი“, რომელშიაც მოთხრობილია გააფთრებით მორბენალი წითელი ცხენოსნების ამბავი. ერთ-ერთი ცხენიდან დაჭრილი მხედარი გადმოვარდა. ცხენების ნალთა ხმა მინელდა, ცხენოსნებმა დიდი სისწრაფით დატოვეს იქაურობა. პოეტი ამ მხატვრულ სახეს ამგვარად დაყოფილი, დანაწევრებული, შეკუმშული პწკარებით გვაძლევს:

“კვესავდნენ
ნაპერწკლებს

ცხენების

ნალები

და დასავლეთისკენ მხნე რაზმი მიჰქროდა.

წითელი მხედრები

რაშები ფრთამალი,

ფრთამალი ცხენები...

ცხენები...

ცხენები...

სიცოცხლეს ფრთამალი ცხენით დადუმდა” (ქარაჯა 1999:13).

ნაზიმ ჰიქმეთის შემოქმედებაში ძალიან საინტერესოა რობაიები როგორც ფორმის, ასევე შინაარსისა და გადმოცემის თვალსაზრისით. როგორც ცნობილია, აღმოსავლურ პოეზიაში ძალიან პოპულარული რობაიები არუზის საზომის ორი ფორმით და 1-ლი, მე-2 და მე-4 პწკარების გარითმვით იწერება. ნაზიმ ჰიქმეთს 40 რობაის დაწერა ჰქონდა ჩაფიქრებული, მოგვიანებით 100 დაწერა და გამოსცა წიგნად „რობაიები ჩემს ფირაიეს“. პოეტი ამბობდა, რომ მან გააკეთა ისეთი რამ, რაც არავის გაუკეთებია არც დასავლეთში და არც აღმოსავლეთში, რობაიებს მისცა დიალექტიკური მატერიალიზმის გაგება (ფუათი 2002:34).

ზოგიერთ ლექსში ნაზიმ ჰიქმეთი ზოგჯერ ერთ პწკარს აჭარბებს, ხან კი 2-3 სტრიქონის ოდენა მოცულობას იყენებს, ზოგჯერ კი მეტრი და რითმა საერთოდ რომ არ ახსენდება, ისეთი ნიმუშებიც გვაქვს.

ნაზიმ ჰიქმეთი იყენებდა რა თურქული პოეზიის ტრადიციულ ფორმებს, დროდადრო დასავლურ პოეზიაში გავრცელებული ფორმის ტიპებსაც უახლოვდებოდა და მათ გამოყენებას ცდილობდა. მნიშვნელობისა და თხრობის გაძლიერების, უკეთ მოტანის მიზნით მან სპეციალური, მისთვის დამახასიათებელი ფორმა შეიმუშავა.

ნაზიმ ჰიქმეთის პოეზია ფორმის, მისთვის დამახასიათებელი გადმოცემის საშუალებებისა და ენის თვალსაზრისით შემდეგნაირად შეგვიძლია შევაფასოთ:

მეოცე საუკუნის 20-იან წლებში ლექსებს ჰეჯეს საზომით წერდნენ. მაგრამ იაჰია ქემალის გავლენით დაწერილი ლექსის „ყველას მსგავსად“ პირველი სტროფი ასეთია:

„ახლა ჩემთვის გულში ვფიქრობდი;
უკვე არამაგიური სუნთქვის დარი ხარ,
ჩემი აწ უკვე ცარიელი გულის
ექოს ჩამხშობი ხმის მსგავსი ხარ“ (ფუათი 2012:114).

„Gönlümle başbaşa düşündüm demin;
Artık bir sihirsiz nefes gibisin.
Şimdi ta içinde bomboş kalbimin
Akisleri sönen bir ses gibisin“.

რუსეთიდან დაბრუნების შემდეგ ნაზიმ ჰიქმეთი აყალიბებს მისი პოეზიისთვის დამახასიათებელ ახალ ენას, ახალ ფორმებს. მისი პოეზიის ენა, უპირველეს ყოვლისა, ხალხურ ენასთან არის ახლოს, შეუძლია ხალხს შეეხმიანოს, მათზე ზეგავლენა მოახდინოს. ნაზიმ ჰიქმეთის ლექსები გრძნობით, ემოციით სავსე მებრძოლი ადამიანის მიერ დაწერილი ახალი ფორმის ლექსებია.

ნაზიმ ჰიქმეთის ყველა ლექსი თავისუფალი სალექსო ფორმით და ახალი მიდგომით არის დაწერილი. მართალია, ბევრი მათგანი განიცდის რუსი ფუტურისტებისა და კონსტრუქტივისტების გავლენას, მაგრამ ბევრი მათგანი თვითმყოფადია. ნაზიმ ჰიქმეთის პოეზიაზე საუბრისას ორიოდ სიტყვით შევხვით ფუტურიზმსაც. ფუტურიზმი წარმოიშვა იტალიაში მე-20 საუკუნის დასაწყისში. იგი ითვლება რევოლუციურ და დინამიკურ მიმდინარეობად. ფუტურისტების მანიფესტი გამოქვეყნდა 1909 წელს პარიზში გაზეთ „ფიგაროში“, რომლის ავტორი იყო იტალიელი რომანისტი, პოეტი, სცენარისტი ფილიპე ტომასო მარინეტი. მანიფესტში ვკითხულობთ „ჩვენ მუზეუმებს, ბიბლიოთეკებს გავანადგურებთ, ვიბრძოლებთ ყალბი მორალისა და უტილიტარიზმის წინააღმდეგ.“ ეს წარსულის უარყოფას ნიშნავდა. იმავე მანიფესტში ეწერა - „ჩვენ განვადიდებთ მხოლოდ ბრძოლისა და სიკვდილისაკენ წამყვან იდეებს, ეს არის ერთადერთი ჯანსაღი რამ ამ ქვეყნად.“ ეს სიტყვები ნათლად მეტყველებს იმაზე, რომ ფუტურისტების თვალსაზრისი ძალიან ახლოს იდგა ფაშიზმთან, რომელიც მაშინ გამოდიოდა პოლიტიკურ ასპარეზზე.

ფუტურიზმის ფუძემდებელმა მარინეტიმ ევროპაში ძალიან ბევრ მწერალზე მოახდინა გავლენა. რუსეთში კლადიმერ ხლენიკოვი და მაიაკოვსკი იყვნენ ფუტურიზმის მიმდევრები. რუსმა ფუტურისტებმა თავიანთი მანიფესტი გამოაქვეყნეს. უარყოფილ იქნა პუშკინი, ტოლსტოი, დოსტოევსკი. პოეზიაში ქუჩური ენის გამოყენებას ითხოვდნენ. 1917 წლის ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ აღნიშნული ლიტერატურული მიმდინარეობა კიდევ უფრო გაძლიერდა. მისი გავლენა ძლიერი იყო მაიაკოვსკის გარდაცვალებამდე.

იტალიელმა ფუტურისტებმა ლექსების პირველი ანთოლოგია 1912 წელს გამოაქვეყნეს. ფუტურიზმი ფაშიზმთან გაიგივდა და მეოცე საუკუნის 20-იანი წლების შუაში დაკარგა გავლენა. ფუტურისტები თავიანთ შემოქმედებაში ლოგიკურ წინადადებებს არ იყენებდნენ, უარყოფდნენ მათ. მათი სლოგანი იყო - „თავისუფლება სიტყვებს“. ფუტურიზმის გავლენას განიცდიდნენ ეზრა პაუნდი, ლაურენსი და ჯიოვანი პაპინი.

ფუტურიზმის მთავარი თავისებურებებია:

- * მექანიზაცია ხელოვნებაში;
- * მე-20 საუკუნის დასაწყისში ჩაეყარა საფუძველი მარინეტის მიერ;
- * წარსულის მხატვრულ ღირებულებებთან კონტაქტი გაწყვიტა და გამოხატვის ახალი ფორმებს მიაგნო;
- * მექანიზაცია მიაჩნდა წმინდა საქმედ.

ნაზიმ ჰიქმეთი ცდილობდა ახალი ფორმის პოეზიის შექმნას და სწორედ ამ დროს ბათუმში გაზეთში მაიაკოვსკის ლექსი ნახა. მაშინ რუსული არ იცოდა, შინაარსი ვერ გაიგო, მაგრამ ფორმით დაინტერესდა. პირველი ლექსი, რომელიც ვერლიბრით დაწერა იყო „მშვირების თვალისჩინი“. ამ ლექსის ისტორიას ასე მოგვითხრობს: „ბათუმიდან როცა მოსკოვში მივდიოდი შიმშილის ზონა გავიარეთ. რაც ვნახე, ჩემზე ძალიან იმოქმედა. მინდოდა მეყვირა, რომ თვით ასეთი შიმშილობაც კი რევოლუციას ვერაფერს დააკლებდა. მოსკოვში მინდოდა შიმშილზე ლექსი დამეწერა ჰეჯეს საზომით, ჰეჯეს სხვადასხვა კომბინაციით, მაგრამ არ გამომივიდა. მაშინ ბათუმში ნანახი ლექსის ფორმა გამახსენდა. მივხვდი, რომ ეს არ იქნებოდა ჩემთვის კარგად ნაცნობი ფრანგული

თავისუფალი ლექსი, ეს იყო სრულიად ახალი რამ, მივხვდი, რომ მისი ავტორიც ასევე ტალღისებურად ფიქრობდა. ასე დავწერე „მშვიდრების თვალისჩინი“ (ჰიქმეთი 1987:39). ძალიან გამორჩეული ლექსია. ავტორი იყენებს სხვადასხვა ტიპოგრაფიულ ნიშნებსა და დანაწევრებულ მისრას.

არსებობს მოსაზრება, რომ ნაზიმ ჰიქმეთი პირდაპირ ბაძავს მაიაკოვსკის. მაგრამ ამ საკითხზე შეიძლება ვიკამათოთ. მართალია, თვითონ ნაზიმ ჰიქმეთი გვამცნობს, რომ ნახა მაიაკოვსკის ლექსი. მაგრამ მხოლოდ ნახა. აი, რას გვიყვება თავად ნაზიმ ჰიქმეთი: „თავიდან ვერაფერს ვერ ვიგებდი, რადგან რუსული ძალიან ცუდად ვიცოდი. ახლაც ვერ ვიტყვი, რომ ბოლომდე მესმის, მაგრამ ვბაძავ პწკარის საფეხურებრივ ფორმებს. ჩემი და მაიაკოვსკის ლექსების საერთო თვისებებია: პირველ რიგში, პოეზიასა და პროზას, მეორე რიგში, ჟანრებს შორის (ლირიკა, კრიტიკულობა და სხვ.) სიცარიელის დაძლევა; მესამე, პოეზიაში პოლიტიკური ენის შემოტანა. სხვადასხვა ფორმებს ვიყენებთ. მაიაკოვსკი ჩემი მასწავლებელია, მაგრამ მე მასავით არ ვწერ“ (ჰიქმეთი 1987:41).

ქემალ თაჰირისადმი მიწერილ წერილში ნაზიმ ჰიქმეთი წერს: „შემთხვევით ხელში ჩამივარდა 1940 წელს გამოსული მაიაკოვსკის ლექსების ერთტომეული. ვკითხულობ და უნდა ვაღიარო, რომ მაიაკოვსკი ახლა გავიცანი. ამ ლექსებს პირველად ვკითხულობდი. ხელოვნების შესახებ მის შეხედულებებს კი პირველად ვეცნობი. თუმცა ჩანდა, რომ მე და ის ერთნაირად ვაზროვნებდით. მე და მაიაკოვსკის ერთი და იგივე საქმე გვიკეთებია. რა თქმა უნდა, ბევრ ასპექტში მას ჩემზე უკეთ ჰქონდა გაკეთებული. მაგრამ თავმდაბლობას გვერზე გადავდებ და ვიტყვი, ბევრ საკითხში მე მასზე უკეთ მიმუშავია. ასეა ეს“ (სოკოლოვი, მიხაილოვა 1982:347).

რუსული ფუტურიზმი, თავის მხრივ, სხვადასხვა ჯგუფებად იყოფა. ყველაზე საინტერესოა 1910 წელს ხლებნიკოვის, კამენსკის, კრუჩიონიხის, ძმებ ბულიუკების, გუროს და ლივშიცის მონაწილეობით მოსკოვში შექმნილი კუბოფუტურისტული ჯგუფი „გილეია“. კუბოფუტურისტები ორიგინალურ თეორიებს ავითარებდნენ და იცავდნენ სიტყვის თავისთავადობის (სიტყვა, როგორც ასეთი) პრინციპს. მათთვის სიტყვის ფორმასა და გახმოვანებას ჰქონდა დიდი მნიშვნელობა.

რუსული ფუტურიზმი არის მიმდინარეობა პოეზიაში, რომელმაც თავისი ესთეტიკური ხედვა ჩამოაყალიბა. ეს ავანგარდული მიმდინარეობა წარმოიშვა სიმბოლიზმისგან და იმპრესიონიზმისგან. ფუტურიზმის ამოსავალი წერტილი იყო ლიტერატურულ ენაში რევოლუციის მოხდენა. რუს ფუტურისტებს აერთიანებდათ ლოზუნგი: „წყეულიმც იყოს სიტყვა, როგორც საშუალება, გაუმარჯოს სიტყვას თავისთავად!“ (Крученых 1996: 32).

ფუტურისტი პოეტები პწკარს შინაარსის მიხედვით ცვლიან. თუ საჭიროა, აგრძელებენ, ამოკლებენ, ანაწევრებენ. შეიძლება დაიყვანონ ერთ სიტყვაზე, ერთ მარცვალზე, ერთ ასოზეც კი. ამის კარგი მაგალითია ლექსი „მტირალი ტირიფი“, რომლის მაგალითიც ზემოთ მოვიყვანეთ.

მაიაკოვსკი ფუტურიზმის ზოგიერთ მახასიათებელსა და სოციალისტურ რევოლუციას შორის სიახლოვეს გრძნობდა და ერთგვარ სინთეზს აკეთებდა. კედლებზე გაკრული აფიშებით, მასებისთვის ხმამაღლა წაკითხული ლექსებით და მხურვალე საუბრებით ცდილობდა დახმარებოდა სოციალიზმის მშენებლობას.

როდესაც ნაზიმ ჰიქმეთი წერდა ლექსს „მექანიზაცია“ იგი განიცდიდა ზემოხსენებული ფუტურისტების, განსაკუთრებით კი მაიაკოვსკის შეხედულებებისა და ქმედებების გავლენას. „მექანიზაციის“ პირველ ნაწილში მანქანის მიერ გამოცემულ ხმაურს გარკვეული ბგერების (t,r,m,ჟ,s...) გამეორებით გადმოგვცემს. ლექსმა თურქულ ლიტერატურაში დიდი გამოხმაურება ჰპოვა. ბევრს მოსწონდა, ბევრი კი კრიტიკულად აფასებდა. რადგან აქ არ გვხვდება ტრადიციული ზომები და შეხედულებები. ლექსი „მექანიზაცია“ ახლოს დგას ფუტურიზმის სენსიტიურობასთან:

“Trrrum,
trrrum,
trrrum!
Trak tiki tak!
Makinalaşmak
istiyorum!
Beynimden, etimden, iskeletimden
geliyor bu!

Her dinamoyu altına almak için çıldırıyorum

Tükürüklü dilim bakır telleri yalıyor

damarlarımda kovalıyor

oto-direzinler lokomotifleri“ (ბეზირჯი 1993: 98).

ასიმ იაზიჯი წერს: ლექს „მექანიზაციაში“ იგრძნობა ცივილიზაციის, ინდუსტრიალიზაციის მონატრება“ (ბეზირჯი:1993:99).

„მექანიზაცია“ არის ლექსი, რომელშიც ყველაზე მეტად იგრძნობა ფუტურიზმის გავლენა. ლექსი 1923 წელს დაიწერა. ამ დროს რუსეთში ფუტურისტული მიმდინარეობა ძალიან ძლიერი იყო. პოეტი ცდილობს შექმნას სპეციფიური ენა. ენა ძალიან მარტივია. ჰგავს სასაუბრო ენას. რადგან ისევე როგორც მაიაკოვსკის მიზანი, ნაზიმ ჰიქმეთის მიზანიც ხალხის აღზრდა იყო. იყენებს გაუგებარ სტყევებს (trrrrum, trak tiki tak), მაგრამ ასეთი სიტყვები ლექსის ენას გაუგებარს არ ხდის. ლექსში ტექნიკური სიტყვებიც არის (დინამო, სპილენძის მავთული, ლოკომოტივი, ტურბინა და სხვ.). პოეტი ლექსში საუბრობს მომავალზე და მომავლის ადამიანებზე.

ნაზიმ ჰიქმეთის პირველი ფუტურისტული მცდელობაა ეს ლექსი. ძველი ტექსტური ტიპოგრაფიული თამაშის გამოყენება ინტერესს იწვევს და ერთ კითხვასაც გვიჩენს: ანბანი, რომელიც არ იძლეოდა იმის საშუალებას, რომ ხმოვნები გამოგვეყენებინა, რამდენად მოგვცემდა მოდერნისტული ლიტერატურული ფორმების გამოყენების საშუალებას.

ვერ ვიტყვით, რომ ნაზიმ ჰიქმეთი მთლიანად მოწყდა ძველ ლექსს და ზურგი შეაქცია მის შესაძლებლობებს. იმისათვის, რომ გააძლიეროს რიტმი, იგი რეფოემატორის პოზიციიდან მიმართავს რითმებს, გამეორებებს, ჰეჯეს და არუხსაც. ამგვარი მიდგომა კარგად ჩანს ლექსში „ბაჰრი ჰაზერი“. მაგალითად:

1 Dalga bir dağdır

2 Kayık bir geyik

3 Dalga bir kuyu

4 Kayık bir kova!

5 Çıkıyor kayık

6 İniyor kayak,

7 Devrilen

8 Bir atın

9 Sirtından inip

10 Şahlanan

11 Bir ata

12 Biniyor kayak! (ჰიქმეთი 2011: 65).

ამ ნაწყვეტში 1-2, 3-4, 5-6, 7-8-9, 10-11-12 ნომერი პწკარები გვერდი-გვერდ რომ მიჰყვეს ერთმანეთს, ჰეჯეს 5+5, 5+5, 5+5, 6+5 ზომები იქნება. გარდა ამისა, რითმებით ბერისა და სიტყვის გამეორება ამ ზომებით მიღებულ რიტმს აძლიერებს. ვხედავთ, თუ რა გულდასმით ეკიდებოდა ნაზიმ ჰიქმეთი ლექსის წყობას. ჩანს, რომ თავისუფალი ლექსთწყობა მთლიანად ჰქონდა გათავისებული და იყენებდა მას პრაქტიკაში. ქვემოთ მოყვანილი ნაწყვეტი ამის ნათელი დადასტურებაა (ბეზირჯი 1993:101):

- 1 Bakmıyor
- 2 kayak
- 3 Sarılan
- 4 Sulara
- 5 Bakmıyor
- 6 Çatlayıp
- 7 Yarılan
- 8 Sulara!
- 9 Çıkıyor kayak
- 10 iniyor kayak

პწკარები პირველიდან მერვემდე სამი მარცვლისგან შედგება, მეცხრე და მათე პწკარები კი ოთხი მარცვლისგან. მაგრამ პწკარების ერთმანეთის ქვეშ განლაგება და საფეხურებრივი წყობა შეუთავსებელია ჰეჯეს ლექსთწყობისათვის. ამ თვალსაზრისით, ეს ლექსი მეტრიანი ლექსიდან თავისუფალ ლექსზე გარდამავალ საფეხურად ან ჰეჯეს თავისუფლად გამოყენების ნიმუშად შეიძლება ჩაითვალოს (ბეზირჯი 1993:101).

მიუხედავად იმისა, ფუტურიზმი რუსულ ლიტერატურაში ბოჰემის, ბურჟუაზიის, ესთეტიკურობის, ავანგარდიზმის, ფორმალისტობის, დეკადანსის, სიმბოლიზმის ეპიგონად წარმოგვიდგება, იგი მაინც რევოლუციური პოეზიის ლიდერია. ფუტურიზმმა რუსულ პოეზიაში ბევრი სიახლე მოიტანა, შეიცვალა ენა, ლოგიკური წინადადებები უარყვეს და შეიქმნა „ენა გონების მიღმა“, სიტყვის მნიშვნელობას ჩაენაცვლა „სიტყვა თავისთავად“.

რუსული ლიტერატურის „ვერცხლის საუკუნეში“ პირველად ფუტურისტები პროსოდის ისეთი საშუალებების გამოყენებისას: როგორიცაა რითმა, ალიტერაცია, დისონანსი მხოლოდ ბგერათა ჟღერადობის განახლებაზე ან სიმბოლოების შექმნაზე კი არ ზრუნავდნენ, არამედ ენის მოვლენათა შინაგან დინამიკასაც ყურადღებას აქცევდნენ. ამგვარად, გამოჩნდა, რომ მანამდე ფართოდ გავრცელებული ფორმით ლიტერატურის განხილვისას მეცნიერული პოზიციიდან თემატური და რეალისტური მიდგომა საკმარისი აღარ იყო. რუსულ ლიტერატურასა და, შესაბამისად, მსოფლიო ლიტერატურაში ფუტურიზმის ყველაზე მნიშვნელოვანი წვლილი გახლავთ ის, რომ რუსი ფორმალისტების მხარდაჭერით შემუშავებული თეორია, მეცნიერული თვალსაზრისით ლიტერატურის საკვლევი მეთოდების გაფართოებაში ნოვატორული გახდა.

ფუტურიზმი იყო ერთგვარი ანარქისტული ამბოხი. ფუტურისტები უარყოფდნენ ზნეობრივ ნორმებს, კულტურულ მემკვიდრეობას, სურდა შეექმნათ ახალი რეალობა. ამ მიზნით მათ დაანგრეს ლექსიკონი, სიტყვათა წყობა, საზომი, გაანადგურეს ესთეტიკური ფორმები და ჩადგნენ პროლეტარიატის სამსახურში. ლენინი მათ ძალიან ფრთხილად უდგებოდა. ამ სიფრთხილის მიზეზი იყო ის, რომ იტალიელი ფუტურისტები ფაშიზმს უჭერდნენ მხარს. ნაზიმ ჰიქმეთმა რუსეთში ყოფნის წლებში (1922-1928) დაწერა ფუტურისტული პოეზიის ნიმუშები მაიაკოვსკის და სხვა ფუტურისტი პოეტების გავლენით. მან გაითავისა ყველა ის თავისებურება, რაც იტალიელ და რუს ფუტურისტებს ახასიათებდათ. თავისუფალი ლექსის ტექნიკა, ტექნოლოგიით აღფრთოვანება (რკინის რელსებზე მორბენალი რკინის ცხენი, დაკიდული ხიდები, ელექტრომრიცხველები), სიჩქარის სილამაზე, მშრომელი ქალის

განდიდება და სხვა ამის მსგავსი ელემენტები გამოიყენა ლექსებში „მექანიზაცია მინდა“ და „შეხედულება ხელოვნებაზე“ (ბაბაიევი 2010:225).

დასკვნა

ჩვენს ნაშრომში განხილულია მეოცე საუკუნის პირველ ნახევარში თურქეთის სოციალ-პოლიტიკური ვითარება, ახალი თურქული პოეზიის თავისებურებები, ნაზიმ ჰიქმეთის ცხოვრება, ლიტერატურული მემკვიდრეობა, პოლიტიკური იდეალები, დესტანის შექმნის თარიღი, *„ჩემი ქვეყნის ადამიანების“* იდეოლოგიური პოზიცია, დესტანის ზოგიერთი მხატვრული თავისებურება. ასევე შევხებით იმ საკითხს, რომ ნაზიმ ჰიქმეთმა სკოლის ასაკში დაიწყო ლექსების წერა. მისი პირველი ლექსები სილაბური ლექსთწყობით არის დაწერილი. დიდ ადგილს იკავებს ნაზიმის პირველ ლექსებში ოსმალეთის იმპერიის ჩამორჩენილობით, ომში დამარცხებით გამოწვეული დარდი და სევდა. ამის საუკეთესო მაგალითებია *„ორმოცი ყაჩაღის ტყვე“* და *„დაჭრილი მოჩვენება“*.

ნაზიმ ჰიქმეთი თურქულ პოეზიაში შინაარსის, ფორმისა და აღქმის თვალსაზრისით მანამდე არნახული სიახლეების შემომტანი, თავისუფალი ლექსის ნოვატორი გახლავთ. გარდა ამისა, პატრიოტიზმი, სოციალიზმი, მშვიდობა, სიყვარული და მონატრება... ეს ის თემები გახლავთ, რომლებზეც აქტიურად წერდა პოეტი, მაგრამ ამათგან ყველაზე მნიშვნელოვანი მაინც სოციალიზმის თემა იყო.

ბევრი ლიტერატურათმცოდნე ნაზიმ ჰიქმეთის პირველ ლექსებში მაიაკოვსკის გავლენას ხედავს.

ნაზიმ ჰიქმეთმა სიყვარულის თემაზეც ძალიან ბევრი ლექსი დაწერა. ბევრი ქალი უყვარდა, მათ დიდი ადგილი დაუთმო თავის პოეზიაში და გვაჩვენა, რომ ამ მხრივაც ნამდვილი ოსტატია.

ჰიქმეთი აღნიშნავდა, რომ უსიყვარულო დღეები ძალიან მძიმე იყო მისთვის. იგი ფიქრობდა, რომ ყოველი დღე ადამიანს სიყვარულის შესაძლებლობას სთავაზობდა.

ნაზიმს იცნობდნენ, როგორც სიყვარულის საუკეთესო მომღერალს თავისი ეპოქის პოეტებს შორის. იგი რევოლუციონერობასაც სიყვარულს უკავშირებდა. სწამდა, რომ ადამიანს ყველაფერი სიყვარულით უნდა ეკეთებინა. ამ მიმართულებით დაწერა ბევრ ლექსი, მაგრამ მხოლოდ პოეზიით არ შემოფარგლულა და თავისი ოსტატობა

გვაჩვენა მოთხრობებშიც, რომანშიც და პიესებშიც. მის შემოქმედებას ფესვები მშობელ მიწაში აქვს გადგმული, ტოტები კი მთელ მსოფლიოს სწვდება.

ნაზიმ ჰიქმეთის ახალგაზრდობის წლები დაემთხვა მისი საყვარელი სამშობლოს ოკუპაციის წლებს. ნაზიმს ძვალსა და რბილში ჰქონდა გამჯდარი სამშობლოს სიყვარული. სწორედ ამ სიყვარულმა და ახალგაზრდულმა მეზრდოლმა სულმა იგი ანატოლიაში წაიყვანა. ანატოლიამ ბევრი რამ ასწავლა ნაზიმ ჰიქმეთს. იქ შეიცნო მან ცხოვრება მთელი მისი სიშიშვლითა და რეალობით. ანატოლიაში წასვლა, შემდეგ მოსკოვში გამგზავრება და პარტიული განათლების მიღება მან ერთად აღგვიწერა. ნაზიმ ჰიქმეთის ამის შემდგომი ცხოვრება კი მის ქვეყანაში არალეგალურად გაქცევა-დაბრუნებებისა და უსამართლო სასამართლოებისაგან შედგება. ამ სასამართლოებმა კი პოეტს ცხოვრების უმშვენიერესი 16 წელი რკინის გისოსებს მიღმა გაატარებინა, ხოლო დარჩენილ გადასახლებების წლებში სამშობლოს მონატრება მის გულში მოურჩენელ ჭრილობად დარჩა. ნაზიმ ჰიქმეთმა თავისი განცდები ასახა თავის ურიცხვ ნაწარმოებებში, რომლებიც შესთავაზა თურქ და მსოფლიო მკითხველებს.

აი, რას წერს სელაჰატინ ჰილავი: „ნაზიმ ჰიქმეთი, ამოსავალი წერტილის თვალსაზრისით, მეოცე საუკუნის ლიტერატურისა და ხელოვნების წამყვან მიმდინარეობებს შორის ირიბად იკავებს ადგილს. უსაზღვროდ მდიდარი მისი შემოქმედება გახსნილია ჩვენი საუკუნის მოწინავე ლიტერატურული გაგების გარკვეული მიმართულებით და ხშირად აღემატება კიდევ მას.“

კაცობრიობის ბედნიერებისათვის მეზრდოლი ნაზიმ ჰიქმეთი თავის ლექსებში გადმოგვცემდა ადამიანთა ტკივილსა თუ სიხარულს, სიყვარულსა თუ გაჭირვებას, წინააღმდეგობას, ამბოხს, დარდსა და კაეშანს. მას სჯეროდა ხვალინდელი დღის გათენებისა და იმისა, რომ წყვდიაღს შეცვლიდა ნათელი დღეები.

ნაზიმ ჰიქმეთი კომუნისტური საქმიანობის გამო ციხეში იჯდა. იბრძოდა ხალხის თავისუფლებისათვის, წერდა უმშვენიერეს ლექსებს. იგი გარიცხეს კომუნისტური პარტიიდან, მაგრამ არჩეული გზისთვის არასდროს უღალატია, არასოდეს უთქვამს უარი ადამიანთა ბედნიერი მომავლისთვის ბრძოლაზე, მათთვის ლექსების წერაზე.

ნაზიმ ჰიქმეთმა რუსულიც იცოდა, ამიტომ თარგმნიდა კიდეც. როგორც თურქეთში, ასევე მის საზღვრებს გარეთ მუშაობდა კინოსტუდიებში და თეატრებში.

ნაზიმი საზღვაო სასწავლებლის შემდეგ 1921 წლამდე ბოლუში მუშაობდა თურქულის მასწავლებლად. ეს იყო მისი პირველი და უკანასკნელი ოფიციალური სამსახური. წლების შემდეგ იგი სტამბოლში სხვადასხვა გაზეთებსა და ჟურნალებში მუშაობდა და აქვეყნებდა ლექსებს.

ნაზიმ ჰიქმეთმა კარგად იცოდა უცხო ენები, ამიტომ შეძლო გაეცნო მთელი მსოფლიო ლიტერატურა და საკუთარი თავიც გააცნო მთელ მსოფლიოს. იგი თურქული ლექსის ნოვატორია და თავისუფალი ლექსის მეზაირახტრე. მშობლიურ ენაზე დაწერილი ლექსებით უვალი გზა გაკვალა და არა მარტო თურქულ, არამედ მსოფლიო ლიტერატურაში გამორჩეული ადგილი დაიკავა.

1925 წლიდან მოყოლებული იგი ბევრჯერ გაასამართლეს მისი ლექსებისა და სტატიების გამო. 1938 წელს არმიის ამბოხებისკენ წახალისების ბრალდებით 28 წლითა და 4 თვით პატიმრობა მიესაჯა. სტამბოლის, ანკარის, ჩანქირის და ბურსის ციხეებში 12 წელზე მეტი იჯდა. 1950 წელს საყოველთაო ამინისტიით განთავისუფლდა. თუმცა კვლავ განიცდიდა დევნას. 48 წლის იყო, როცა ჯარში გამოიძახეს. ნაზიმი მიხვდა, რომ მისი მოკვლა სურდათ და საზღვარგარეთ გაიქცა. 1951 წლის 25 ივლისს მინისტრთა საბჭომ მიიღო გადაწყვეტილება მისთვის თურქეთის მოქალაქეობის ჩამორთმევის შესახებ. ნაზიმი ცხოვრობდა საბჭოთა კავშირში ჯერ მოსკოვის მახლობლად მწერალთა სოფელში, შემდეგ კი მეუღლესთან ვერა ტულიაკოვასთან. მან იმოგზაურა ბულგარეთში, უნგრეთში, საფრანგეთში (პარიზში), ჰავანაში, ეგვიპტეში. იგი აღნიშნულ ქვეყნებში კონფერენციებს აწყო, ომისა და იმპერიალიზმის საწინააღმდეგო აქციებში იღებდა მონაწილეობას. აწყო რადიო-გადაცემებს, რომლის ჩანაწერების დიდმა ნაწილმა ჩვენამდე მოაღწია.

ნაზიმ ჰიქმეთი რამდენიმე სასამართლომ გაასამართლა. ესენია:

- 1925 წელი, ანკარის სასამართლო;
- 1927-1928 წლები, სტამბოლის სისხლის სამართლის სასამართლო;
- 1928 წელი, რიზეს სისხლის სამართლის სასამართლო;

- 1928 წელი, ანკარის სისხლის სამართლის სასამართლო;
- 1931 წელი, სტამბოლის მეორე პირველი ინსტანციის სასამართლო;
- 1933 წელი, სტამბოლის სისხლის სამართლის სასამართლო;
- 1933 წელი, სტამბოლის მესამე პირველი ინსტანციის სასამართლო;
- 1933-1934 წლები, ბურსის სისხლის სამართლის სასამართლო;
- 1936-1937 წლები, სტამბოლის სისხლის სამართლის სასამართლო;
- 1938 წელი, სამხედრო აკადემიის სამხედრო სასამართლო;
- 1938 სამხედრო საზღვაო ფლოტის სასამართლო.

ნაზიმ ჰიქმეთის ყველა ლექსი თავისუფალი ლექსთწყობით და ახლებური მიდგომით არის დაწერილი. მართალია, ზოგიერთი მათგანი განიცდის რუსი ფუტურისტებისა და კონსტრუქტივისტების გავლენას, მაგრამ უმეტესობა მათგან განსხვავებულია.

1952 წლის ბოლოს ნაზიმ ჰიქმეთი მსოფლიო სამშვიდობო საბჭოს წევრი ხდება. იგი ესწრება სხვადასხვა ქალაქში გამართულ კრებებს. ერთ-ერთ ასეთ კრებას ვარშავაში დაესწრო, სადაც გამოთქვა თავისი შეხედულებები. იგი ყველამ გაიცნო არა როგორც პროპაგანდისტი, არამედ როგორც გულმხურვალე ორატორი. ამ წლებში მან დაწერა ომისა და ბირთვული შეიარაღების საწინააღმდეგო სულისკვეთებით გაჟღენთილი ლექსები. ამ ლექსების მიხედვით შექმნილ სიმღერებს ასრულებდნენ ისეთი ცნობილი მომღერლები, როგორებიც იყვნენ პოლ რობსონი და პიტ სიგერი.

ნაზიმ ჰიქმეთმა მთელ მსოფლიოში გაითქვა სახელი. მისი ქმნილებები სხვადასხვა ენაზე ითარგმნა და გამოიცა. ცოტა ხანში იგი მიხვდა, რომ საბჭოთა კავშირი არ იყო ისეთი ქვეყანა, როგორზეც იგი ოცნებობდა. ჟურნალებში მაიაკოვსკიზე არ მოგვითხრობს, არც მეიერხოლდისა და ტაიროვის სახელს ახსენებს. ძველი მეგობრები თუ რამეს ჰკითხავდნენ, პასუხობდა: „არ ვიცი, დიდი ხანია არ მინახავს“. თუ ნათარგმნ ლექსებში შეამჩნევდა, რომ აზრი შეცვლილი იყო, გული ძალიან სტკიოდა.

არსებობს მოსაზრება, რომ ნაზიმ ჰიქმეთი პირდაპირ ბაძავს მაიაკოვსკის. მაგრამ ამ საკითხზე შეიძლება ვიკამათოთ. მართალია, თვითონ ნაზიმ ჰიქმეთი გვამცნობს, რომ ნახა მაიაკოვსკის ლექსი. მაგრამ მხოლოდ ნახა. აი, რას გვიყვება თავად ნაზიმ ჰიქმეთი:

„თავიდან ვერაფერს ვერ ვიგებდი, რადგან რუსული ძალიან ცუდად ვიცოდი. ახლაც ვერ ვიტყვი, რომ ბოლომდე მესმის, მაგრამ ვბამავ პწკარის საფეხურებრივ ფორმებს. ჩემი და მაიაკოვსკის ლექსების საერთო თვისებებია: პირველ რიგში, პოეზიასა და პროზას, მეორე რიგში, ჟანრებს შორის (ლირიკა, კრიტიკულობა და სხვ.) სიცარიელის დამღევა; მესამე, პოეზიაში პოლიტიკური ენის შემოტანა. სხვადასხვა ფორმებს ვიყენებთ. მაიაკოვსკი ჩემი მასწავლებელია, მაგრამ მე მასავით არ ვწერ“ (ჰიქმეთი 2002:97).

ნაზიმ ჰიქმეთის შემოქმედებაში *„ჩემი ქვეყნის ადამიანები“* ყველაზე ცნობილი ნაწარმოებია. როგორც ტექნიკური, ისე შინაარსობრივი თვალსაზრისით ის მშვენივრად წარმოაჩენს თვით ავტორსა და მთელ მის ლიტერატურულ შემოქმედებას; დეტალურად, ყველა მონაცემით აღწერს პოეტის შემოქმედებით პიროვნებას.

ნაზიმ ჰიქმეთმა *„ჩემი ქვეყნის ადამიანების“* წერა 1939 წელს დაიწყო. ნაწარმოებში მოცემულია ვრცელი პერიოდი მეორე კონსტიტუციის დროიდან II მსოფლიო ომის დამთავრების შემდგომი პერიოდის ჩათვლით (1908-1945). ამ ვრცელი პერიოდის პანორამა წიგნში ეპიკური ნაწარმოების – დესთანის – სახით არის მოწოდებული. *„ჩემი ქვეყნის ადამიანებში“* გამოყენებულია შერეული ტექნიკა: აქ ვხვდებით პროზას, ლექსს, სცენარს. ეს ნაწარმოები არ არის ოდენ ლექსი, რომანი, ნოველა, პიესა, სცენარი, მაგრამ ყველაფერ ამას მოიცავს, ამდენად, იგი ახალი ჟანრის ნოვატორად გვევლინება.

„ჩემი ქვეყნის ადამიანები“ ხუთ ტომად გამოქვეყნდა. ნაწარმოები 20 000 მისრისგან შედგება. იგი წარმოადგენს ნაზიმ ჰიქმეთის შემოქმედების მწვერვალს. აი, რას წერს პოეტი პოემის შესახებ:

„მკითხველი, როდესაც 1200 მისრას წაიკითხავს, მინდა, რომ ისე გრძნობდეს თავს, თითქოს საშინელი სამსჯავრო გამოიარა;

მინდა, რომ ნაწარმოებმა მკითხველს გააცნოს თურქეთის კონკრეტული ეპოქის სოციალური ვითარება სხვადასხვა კლასის წარმომადგენლების მეშვეობით. რა თქმა უნდა, სტატიკურად არა, დიალექტიკური განვითარებითა და დინებით;

მსურს, რომ მეორე პლანზე გომოჩნდეს მსოფლიო ვითარება, რომელიც გარს არტყია თურქეთის მოსახლეობას – განსაზღვრულ პერიოდში.

მსურს, ჩემი კომპეტენციის ფარგლებში მაქსიმალურად ამომწურავი პასუხი გაეცეს კითხვებს: საიდან მოვდივართ? სად ვიმყოფებით? და საით მივდივართ?“

„ჩემი ქვეყნის ადამიანები“ თურქეთში პირველად ნაზიმ ჰიქმეთის შვილმა მემედ ფუათმა 1966-1967 წლებში დაბეჭდა 5 ტომად თავის გამომცემლობაში „დე გამომცემლობა“.

ნაზიმ ჰიქმეთი თურქეთის კომუნისტური პარტიის აქტიური წევრი იყო. ანატოლიის ომით დაღლილ მოსახლეობისთვის სიტყვა კომუნისტი ნაზიმ ჰიქმეთთან იგივედებოდა. თურქეთში კომუნიზმის პროპაგანდაც და ანტიპროპაგანდაც ნაზიმ ჰიქმეთის სახელთან, მის შემოქმედებასთან იყო კავშირში. ამიტომ შეიძლება ითქვას, რომ მსოფლიოში არცერთი პოეტი არ ქცეულა ამხელა საზოგადოებრივ ძალად.

ნაზიმ ჰიქმეთმა იმ მძიმე წლებშიც კი, როცა კომუნისტების მიმართ სასტიკი რეპრესიები ტარდებოდა, ანატოლიელი ადამიანის სულისა და გულის კუნჭულში დაბუდებული ღრმა სიყვარულითა და ღირსებით იცხოვრა და კვლავ ცოცხლობს.

ანატოლიელი ადამიანი წამებულია. მას ეშინია თავის აზრებსა და გრძნობებზე გულწრფელად ილაპარაკოს. ამიტომ მას ისეთი მოთმინება აქვს, რომ გულქვა გეგონება, იმდენად არაგულწრფელია, რომ ფარისეველი გეგონება. ვირთხასავით მშიშარაა. ანდა როგორ შეეძლო სხვანაირი ყოფილიყო?! მისთვის მთავარი არ არის იყოს მგრძნობიარე, გულწრფელი, უშიშარი, მისთვის მთავარია საფრთხის რაც შეიძლება ადვილად დაძლევა, მისთვის მთავარი სიცოცხლეა. რადგანაც ანატოლიელი ადამიანი ჩვეულებრივ დროსაც კი მხოლოდ ცხოვრებას ახერხებდა. თუ ძალიან ღარიბი იყო ან ძალიან მდიდარი, ეს უკვე მის მოხერხებაზე იყო დამოკიდებული.

ნაზიმ ჰიქმეთი თურქული ხელოვნებისა და ლიტერატურის ისტორიას კრიტიკოსისა და გამაერთიანებლის თვალთ უყურებს; დღევანდელ ექსპერიმენტებს კი მომავლის პოზიციიდან განიხილავს და ყველაფერს ამას ერთად აფასებს მსოფლიო ხელოვნებასა და კულტურასთან კავშირში. ამგვარად, მან საფუძველი დაუდო თურქეთში მეცნიერულ მატერიალისტური ხელოვნებისა და ლიტერატურის კრიტიკას.

ამ მეცნიერული მატერიალისტური ხელოვნების თეორიისა და ესთეტიკის საშუალებით
მან დაგვანახა, თუ რა დიდი წვლილი შეაქვს ეროვნულ კულტურას ზოგადსაკაცობრიო
ხელოვნებისა და კულტურის გამდიდრების საქმეში.

BİBLİYOGRAFYA

1. AKBAYIR 2011 -AKBAYIR S. (2011). Aynı Göğün Uzak Yıldızları, Genişlenmiş 5. baskı, İstanbul, Asur Yayınları.
2. AKGÜL 2002 - AKGÜL H. (2002). Nazım Hikmet'in Siyası Bibliyografisi, İstanbul, Chiviyazıları Yayınları.
3. AKKURT 1993- AKKURT B. (1993). Nâzım Hikmet ve Onun Memleketinden İnsan Manzaraları, İstanbul,Altın Yayınları.
4. AKYÜZ K., BEKEN S., YÜKSEL S. ve CUNBUR M (1995). Fuzûlî divanı, Ankara, Türkiye İş Bankası Yayınları.
5. ALP 2004 - ALP T. (2004). Nazım Hikmet, İşçi Sınıfına Sevdalı bir Komünist Ozan, MARKSİST Sınıf Mücadelesinde Tutum, İstanbul, Cem Yayınları.
6. ASENSA 1993 - ASENSA O. (1993). Nazım Üçlemesi, Arayan Adam, İçerdeki Adam, Dünya Yurttaş, İstanbul, Seyirlik Yayınları.
7. ATABAŞ 2003 - ATABAŞ H. (2003). Nâzım Hikmet, Türkçenin Yurttaş, Tömer Yayınları, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi.
8. ATAÖV 2002 - ATAÖV T. (2002). Nazım Hikmet'in Hasreti, İstanbul, Literatür Yayınları.
9. AYDEMİR 1970- AYDEMİR A. (1970). Nazım, Tisa, İstanbul, Adam yayınları.
10. BANARLI 1998 - BANARLI N. (1970). Resimli Türk Edebiyatı Tarihi I, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi.
11. BABAYEV 1976 - BABAYEV E. (1976). Nâzım Hikmet, Sofya, Bütün Eserleri.
12. BABAYEV 2001 - BABAYEV, E.(2001)). "Nazım Hikmet", Seçilmiş Metinler, 2.cilt, 1957'de Türkçeden Çevirilmiş, İstanbul, Sanat Edebiyatı Devlet Yayınları.
13. BABAYEV 2010 - BABAYEV E.(2010). Nazım Hikmet, Yaşamı ve Yapıtları, İstanbul, Cumhuriyet Kitapları, 4.Baskı.
14. BEHRAMOĞLU 2008 - BEHRAMOĞLU A. (2008). Nazım Hikmet, Tabu ve Efsane, Yapıtı, Yaşamı, Kişiliği, İstanbul, Evrensel Basım Yayın.
15. BEZİRCİ 1993 - BEZİRCİ A. (1993). Nazım Hikmet,Yaşamı, Eseri, Sanatı, İstanbul.
16. BEZİRCİ 1996 - BEZİRCİ A. (1996). Nazım HİKMET, EBY, İstanbul.
17. CERRAHOLU 1966 – CERRAHOLU A. (1966).Türkiye'de Sosyalizm, İstanbul, Çığ Yayınları.

18. COŞKUN 2002 – COŞKUN A. (2002).Nazım'ın Siyasal Yaşamı ve Davaları, İstanbul, Cem Yayınevi.
19. COŞKUN 2011 – COŞKUN K. (2011).Birinci Açlık Grevi, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
20. ÇADAN 2003 – ÇADAN C. (2003).Ne Güzel Şey Hatırlamak Seni, İstanbul, Adam Yayınları.
21. DİNO 2006 – DİNO D. (2003). Nazım Üstüne: Genişletmiş Baskı, İstanbul, Sel Yayıncılık.
22. DOĞAN 2009 – DOAN A. (2009). Nazım Hikmet Şiirinin Gücü, İstanbul, Bilgi Yayınevi.
23. DÜNDAR 2002 – DÜNDAR C. (2002). Nazım,10.Baskı, Ankara, İmge Yayınları.
24. ELİOT 1990 – ELİOT T.S. (1990). Gelenek ve Şair, Edebiyat Üzerine Düşünceler (S. Kantarcıoğlu, Çev.), Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.
25. ERKAN 2009 – ERKAN I. (2009). Kayıp Destan'ın İzinde, Kuvayi Milliye ve Memleketimden İnsan Manzaraları'nda Milliyetçilik, Propaganda ve İdeoloji, İstanbul, İletişim Yayınları.
26. EVLİYAGİL 1997 – EVLİYAGİL N. (1997). Nazım Hikmet Boğaz İçinde, Ankara, Ajans-Türk Yayınları.
27. FİŞ 2005 – FİŞ R. (2005).Nazım'ın Çilesi, İstanbul, İleri Yayınları.
28. FİŞEK 2011 - FİŞEK T. (2011). Nazım Hikmet'i Açlık Grevine Götüren Yol, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
29. FUAT 2000 – FUAT M. (2000). Nâzım Hikmet, İstanbul, Adam Yayınları.
30. FUAT 2001 – FUAT M. (2001). Nâzım Hikmet Üstüne Yazılar, İstanbul, Adam Yayınları.
31. FUAT 2001 - FUAT M. (2001). Portreler, İstanbul, YKY.
32. FUAT 2002 - FUAT M. (2002). Nâzım Hikmet, Memleketimden İnsan Manzaraları, İstanbul, De Yayınevi.
33. FUAT 2002 – FUAT M. (2002). Nâzım ile Piraye, İstanbul, Adam Yayınları.
34. FUAT 2002 –FUAT M. (2002). A'dan Z'ye Nazım Hikmet, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
35. FUAT 2006 – FUAT M.(2006). Nazım Hikmet, İstanbul, Adam Yayınları.
36. FUAT 2006 – FUAT M. (2006). Nazım Hikmet, Yaşamı, Ruhsal Yapısı, Davaları, Tartışmaları, Dünya Görüşü, Şiirinin Gelişmeleri, İstanbul, Adam Yayınları.
37. GÖKALP 2007 – GÖKALP A. (2007). Metinlerarası İlişkiler Ve Gılgamış Destanının Çağdaş Yorumları. İstanbul YKY Yayınları.
38. GÖKSÜ S. TİMMS E. (2004). Romantik Komünist, Çeviren Barış Gümüşbaş, İstanbul, Doğan Kitap, 6. Matbaacılık.

39. GÖZE 1981 - GÖZE E. (2006). Peyami Safa Nazım Hikmet Kavgası, İstanbul, Selçuk Yayınları, 4.Basım.
40. GÜL 2003 – GÜL M. (2003). Nazım Memleket mi? İstanbul, Zaman Kitap.
41. GÜRKAN 2000 – GÜRKAN C. (2000). Mehmet Fuat’a Mektuplar.İstanbul, Selçuk Yayınları.
42. GÜRSEL 2011 - GÜRSEL N. (2011). Dünya Şairi Nazım Hikmet, İnceleme, İstanbul, Can Yayınları.
43. HİKMET 1965 – HİKMET N. (2011). Kurtuluş Savaşı Destanı, İstanbul, YönYayınları.
44. HİKMET 1969 - HİKMET N. (1969). Bütün Eserleri, Napodna Prosveta, Sofya, Sekiz 8 Cilt.
45. HİKMET 1970 - HİKMET N. (1970). Cezaevinden: Va-Nu'lara Mektuplar, İstanbul, Cem Yayınları.
46. HİKMET 1973 -HİKMETN.,Son Şiirleri, İstanbul, Habora Yayınları.
47. HİKMET 1988 - HİKMET N. (1988). Memleketimden İnsan Manzaraları, İstanbul,YKY.
48. HİKMET 1994 - HİKMET N. (1994). Sanat, Edebiyat, Kültür, Dil, Yazılar 1, İstanbul, Adam Yayınları.
49. HİKMET 1994 - HİKMET N. (1994)Yazılar (1935), İstanbul, Adam Yayınları.
50. HİKMET 1994 - HİKMET N. (1994). La Fontaine'den Masallar, Şiireler 9, İstanbul, Adam Yayınları.
51. HİKMET 1994 - HİKMET N. (1994). Yazılar 6, İstanbul, Adam Yayınları.
52. HİKMET 1994 - HİKMETN., Yazılar (1936) Yazılar 4. İstanbul, Adam Yayınları.
53. HİKMET 1998 - HİKMETN. (1998). Sanat, Edebiyat, Kültür, Dil, Yazılar 4, İstanbul, Adam Yayınları.
54. HİKMET 1998 - HİKMET N. (1998). Sanat, Edebiyat, Kültür, Dil, Yazılar 6, İstanbul, Adam Yayınları.
55. HİKMET 2002 - HİKMET N. (2002). Masallar, Hikayeler 3, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
56. HİKMET 2002 - HİKMET N. (2002). Yazılar (1936) Alman Faşizm ve Irkçılığı, İstanbul, YKY.
57. HİKMET 2002 - HİKMET N. (2002). Masallar, Hikayeler 3, İstanbul, YKY.
58. HİKMET 2002 - HİKMET N. (2002). Yazılar 3, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
59. HİKMET 2002 - HİKMET N. (2002). Yazılar 5, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
60. HİKMET 2002 - HİKMETN.,835 Satır, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
61. HİKMET 2002 - HİKMET N. (2002). Yatar Bursa kalesinde, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.

62. HİKMET 2003 - HİKMET N. (2003). Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları..
63. HİKMET 2003 - HİKMET N. (2003). Yazılar 2, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
64. HİKMET 2003 - HİKMET N. (2003). Yazılar 4, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
65. HİKMET 2003 - HİKMET N. (2003). Yeşil Elmalar, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
66. HİKMET 2004 - HİKMET N.(2004). Çeviri Hikayeler, Masallar, Hikayeler 2, İstanbul, YKY.
67. HİKMET 2004 - HİKMET N. (2004). Kan Konuşmaz, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
68. HİKMET 2004 - HİKMET N. (2004).Kafatası, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
69. HİKMET 2004 - HİKMET N. (2004). Kuvayi Milliye, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2. Basım.
70. HİKMET 2004 - HİKMET N. (2004). Ferhad İle Şirin, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 3. Basım.
71. HİKMET 2004 - HİKMET N., Kadınların İsyanı, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 3. Basım.
72. HİKMET 2005 - HİKMET N. (2005).Yurtseverlik ve Enternasyonalizm Şiirleri, Ankara.
73. HİKMET 2005 - HİKMET N. (2005). Yazılar 1, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
74. HİKMET 2007 – HİKMET N. (2005).Bütün Şiirleri, İstanbul, Yapı Kredi yayınları.
75. HİKMET 201 HİKMET N. (2011). Aynı Göğün Uzak Yıldızları, Sıddık Akbayır, 5. Basım, İstanbul, Asur Yayınları-1.
76. HİLAV 1995 - HİLAV S. (1995).Nazım Hikmet'te Estetik Seçimlerin Evrimi, Edebiyat Yazıları, İstanbul, YKY.
77. HİLMİ 1962 - HİLMİ Ö. (1962).Türk Sosyalizminin İlkeleri, Ankara, Cem Yayınları.
78. İRMAK 2011 – İRMAK E. (2011). Kayıp Destanın İzinde, İstanbul, İletişim Yayınları.
79. İSMAİL 2002 – İSMAİL O. (2002). Nazım Hikmet ve Aleviler, İstanbul, Yeni Kredi Yayınları.
80. KARACA 1995 – KARACA E.(1995). Nazım'ın Aşkları, İstanbul, Ad Yayıncılık A.Ş.
81. KARACA 2010 – KARACA E. (2010). Sevdalınız komünisttir, İstanbul, Destek Yayınevi.
82. KARACA 2010 – KARACA E. (2010). Tepeden Tırnağa Nazım Hikmet, İstanbul, Destek Yayınevi.
83. KARDEŞ 2011 - KARDEŞ D. (2011). Nazım Hikmet, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 12 baskı.
84. KEMAL 2006 – KEMAL O. (2006). Nazım Hikmet İle 3,5 Yıl, İstanbul, Tekin Yayınları, 4. Basım.
85. LENİN 1995 – LENİN V. (1995). “Ekim Devriminin Dördüncü Yıldönümü Üzerine“, SE, c.6, İnter Y.

86. MEHMET 1978 – MEHMET A.S. (1978). Nazım Hikmet'in Özgürlük Savaşı, İstanbul, Cem Yayınları.
87. MEYDAN Larousse Ansiklopedisi. (1973) Meydan Yayınları, 10. cilt, Adam Yayınları, İstanbul.
88. ÖZBEK 2012 – ÖZBEK A. (2012). Nazım Hikmet Destanı, İstanbul, Ozan Yayıncılık.
89. PULUR 2002 – PULUR H.(2002). Nazım Hikmet ve Siyaset, İstanbul, Milliyet Gazetesi.
90. SAFA 1969 – SAFA P. (1969). Nazım Hikmet Kavgası, İstanbul, Yağmur Yayınları.
91. SEBÜK1978 – SEBÜKM. (1978). Korkunç Adli Hata ve Nazım Hikmet'in Özgürlük Savaşı, İstanbul, Cem Yayınları.
92. SELAMET 2006 – SELAMET N. (2006). Nazım Hikmet, "Makinalaşmak", Ankara, Kanguru Yayınları.
93. SERTEL 2004 - SERTEL Z.(2004). Nazım Hikmet'in Son Yılları, İstanbul, Remzi Kitapevi, 4. Basım.
94. SUNNER 2003 – SUNNER S. (2003). Nâzım Hikmet Şiirinde Yurtseverlik, Türkçenin Yurttaş, Tömer Yayınları, Anklara, Ankara Üniversitesi Basımevi.
95. ŞENER 2002 – ŞENNER S. (2002). Nazım Hikmet'in Oyun Yazarlığı, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.
96. TEVETOĞLU 1967 – TEVETOLU F. (1967). Türkiye'de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler 1910-1960, Ankara.
97. TİMMS E. GÖKSU S. (2011). Romantik Komünist (Nazım Hikmet'in Yaşamı ve Eserleri) (B. Gümüüşbaşı, Çev.)İstanbul, Doğan Kitapçılık.
98. ÜNAL 2006 – ÜNAL H. (2006). "Nazım Hikmet=Memleket" Atak, Ankara, İnönü Üniversitesi Atatürkçü Düşünce Topluluğu Yayın Organı, 2. Sayı.
99. YAĞCI 2003 – YAĞCI Ö. (2003). Nazım Hikmet Aydınlığı, Anklara, Berfin Yayınları.
100. YAĞCI 2005 –YAĞCI Ö. (2005). Nazım Hikmet Aydınlığı, İstanbul, Berfin Yayın Grubu Kelepir Kitaplar.
101. YEŞİLYURT 2004 - YEŞİLYURT S. (2004).Nazım'ın Kadınları, Ankara, Kültür Sanat Yayınları.
102. YEŞİLYURT 2004 - YEŞİLYURT S. (2005).Nazım'ın Kadınları, Ankara, Kültür-Sanat Yayınları.
103. WILLIAMS 1990 – WILLIAMS R. (1990). Tipikleştirme ve Homoloji, Marksizm ve Edebiyat (E. Tarım, Çev.), İstanbul, Adam Yayınları.

104. WILLIAMS 1993 - WILLIAMS R. (1993).Yeniden Üretim Sistemlerinin Toplumsal Etkileri. Kültür (S. Aydın, Çev.), Ankara, İmge Kitabevi.
105. Бабаев 1957 - БабаевА. (1957). Назым хикмет, Москва,Государственное Издательство Художественной Литературы.
106. İLKAY M., “Tam Bağımsız Türkiye“ Değil Sosyalist Bir Dünya, www.marksist.net/.../ta... 18 Haziran 2011 yılı
107. MENGÜ N., Aslı Arda Yurtsever, Nazım Hikmet 110 Yaşında, Siyası Hayat, “Hürriyet“ gazetesi, <http://dosyalar.hurriyet.com.tr/nazimhikmet/siyasi.asp> 20 Mart 2009 yılı
108. Güneş N.,<http://www.antoloji.com/nazim-hikmet-ran/hayati/> 27 Mart 2010 yılı
109. Ana Britannica Genel Kültür Ansik., C. 16

KISALTMALAR

A.g.e: Adı geçen eser
Akt: Aktaran
Ank: Ankara
Ansik: Ansiklopedi
AP: Adalet Partisi
A.s: Aleyhisselam
AY: Anayasa
AYM: AnaYasa Mahkemesi
Bkz.: Bakınız
C: Cilt
CHP: Cumhuriyet Halk Partisi
CMYK: Ceza Mahkemesi Kanunu
ev: Çeviren
DP: Demokrat Partisi
Dr: Doktor
Ed: Editör
Haz: Hazırlayan
Hz: Hazret-i
Kas: Kaside
Md: Madde
Rub: Rubai
S: Sayı
S: Sayfa
TCK: Türk Ceza Kanunu
TKP: Türk Komünist Partisi
TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi
Va-la: ValaNurettin
V.b: Ve bařka
V.s: Ve saire
Yay: Yayın

Yk: Yaprak

YKY: Yapı Kredi Yayınları